

**BİREYSEL KREDİ TALEBİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLER (ERZURUM ÖRNEĞİ)**

Arif ÇİLEK

**Yüksek Lisans Tezi
İktisat Anabilim Dalı
Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN
2013
Her Hakkı Saklıdır**

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Arif ÇİLEK

**BİREYSEL KREDİ TALEBİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(ERZURUM ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN**

ERZURUM - 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

02/01/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlanmış olduğum "Bireysel Kredi Talebini Etkileyen Faktörler (Erzurum Örneği)" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
 Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
 Tezimin/Raporumun 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

02.01.2014

Arif ÇİLEK

F-83/00/22.02.2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN danışmanlığında, Arif ÇİLEK tarafından hazırlanan bu çalışma 02 /01 /2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İktisat Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Yusuf AKAN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ömer ALKAN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
GRAFİKLER DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA KREDİ

1.1. BANKA TANIMI.....	2
1.2. BANKALARIN FONKSİYONLARI VE EKONOMİYE ETKİLERİ	6
1.3. KREDİ TANIMI	11
1.4. KREDİ ÇEŞİTLERİ.....	15
1.4.1. Niteliklerine Göre Krediler	15
1.4.2. Vadelerine Göre Krediler	24
1.4.3. Amaçlarına Göre Krediler	25
1.4.4. Kaynakları Bakımından Krediler.....	26
1.4.5. Sektörler Açısından Krediler	29
1.5. KREDİLERİN EKONOMİK ÖNEMİ.....	29
1.5.1. Kredilerin Şirketler Açısından Ekonomik Önemi	31
1.5.2. Kredilerin Ülke Ekonomisi Açısından Önemi	32

İKİNCİ BÖLÜM

BİREYSEL BANKACILIK VE BİREYSEL KREDİLER

2.1. BİREYSEL KREDİ KAVRAMI VE TANIMI	36
2.2. BİREYSEL KREDİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ	38
2.3. BİREYSEL KREDİ TÜRLERİ	39
2.3.1. Nakdi Bireysel Krediler (Tüketici Kredileri)	40
2.3.1.1. Nakdi Bireysel Kredi Çeşitleri.....	42
2.3.1.1.1. İhtiyaç Kredisi.....	43

2.3.1.1.2. Taşıt Kredisi	43
2.3.1.1.3. Konut Kredisi	44
2.3.1.1.4. Eğitim Kredisi	45
2.3.1.1.5. Evlilik Kredisi.....	45
2.3.1.1.6. Tatil Kredisi.....	44
2.3.1.1.7. Kredili Mevduat Hesabı	45
2.3.1.2. Gayri Nakdi Bireysel Krediler (Kredi Kartları)	46
2.3.1.2.1. Kredi Kartlarının Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	49
2.3.1.2.2. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkileri.....	53
2.4. BİREYSEL KREDİLERİN YARAR VE SAKINICALARI	57
2.5. BİREYSEL KREDİLER HAKKINDAKİ YASAL DÜZENLEMELER	61
2.6. BİREYSEL KREDİLERİN EKONOMİK ETKİLERİ.....	63
2.7. BİREYSEL KREDİLERDE TEMİNATLAR	66
2.7.1. Kefil.....	67
2.7.2. Sigorta.....	68
2.7.3. Rehin.....	69
2.7.4. İpotek.....	69
2.7.5. Diğer Teminatlar	70
2.8. BİREYSEL KREDİ BAŞVURUSU	71
2.9. BİREYSEL KREDİ BAŞVURUSU DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	73
2.10. TÜKETİCİ KREDİLERİNİN SOSYAL İŞLEVİ.....	75
2.11. HANE HALKININ KREDİ TALEBİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	76
2.11.1. Cinsiyet	76
2.11.2. Hane Halkı Sayısı	77
2.11.3. Gelir Düzeyi	77
2.11.4. Banka Faiz Oranları	77
2.11.5. Eğitim Düzeyi.....	78
2.11.6. Yaş.....	78
2.11.7. Medeni Durum.....	79
2.11.8. Mesleki Konum.....	79
2.12. LİTERATÜR ÖZETİ	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ERZURUM İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. MATERYAL VE METOT	84
3.2. UYGULAMA	87
3.2.1. Demografik Bulgular	87
3.2.1.1. Cinsiyet	87
3.2.1.2. Yaş	87
3.2.1.3. Medeni Durum	88
3.2.1.4. Ailedeki Kişi Sayısı	88
3.2.1.5. Eğitim Durumu	89
3.2.1.6. Meslek	89
3.2.1.7. Aylık Gelir	90
3.2.1.8. Hangi Periyotta Gelir Elde Edersiniz?	90
3.2.1.9. Oturduğunuz Ev Kendinize mi Ait?	91
3.2.1.10. Arabanız var mı?	91
3.2.1.11. Ödemelere Dair Plan Yapılıyor mu?	92
3.2.1.12. Kredi Kartınız var mı?	92
3.2.1.13. Toplam Harcamalarınızın % Kaç Kredi Kartı?	93
3.2.1.14. Son 5 Yılda kullanılan bireysel kredi sayısı	93
3.2.1.15. Bireysel Kredi Kullanırken Neye Öncelik Verirsiniz?	94
3.2.1.16. Hangi Durumlarda Bireysel Kredi Kullanırsınız?	95
3.2.1.17. Bireysel Kredi Kullanımının Olumsuz Yönü	95
3.2.1.18. Kullandığımız Bireysel Kredi Seçenekleri Nelerdir?	96
3.2.1.19. Bankada Birikiminiz var mı?	97
3.2.1.20. Kredi İçin Hangi Bankayı Tercih Edersiniz?	97
3.2.1.21. En Çok Hangi Bankayı Kullanırsınız?	98
3.2.1.22. Bireysel Kredileri Faydalı Buluyor musunuz?	98
3.2.1.23. Bireysel Kredi Tüketimi Arttırır mı?	99
3.2.1.24. Bireysel Kredi Kullanımını Tavsiye Eder misiniz?	100
3.2.1.25. Diğer Bankaların Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Biliyor musunuz?	100
3.2.1.26. Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Nasıl Buluyorsunuz?	101

3.2.1.27. Alınan Krediyi Ödeme Sıkıntısı Yaşadınız mı?	102
3.2.1.28. Kredi Kullandığınız Bankanın Hizmetlerinden Memnun musunuz?	102
3.2.1.29. Kredi Kullandığınız Banka İle Nasıl Bir İlişkiniz Var?	103
3.2.2. Bireysel Kredi Alırken Aşağıdakiler Ne Derece Etkili Oldu? Sorusuna Ait Bulgular.....	103
3.2.2.1. Bankanın Güvenilirliği.....	104
3.2.2.2. Bankanın İmajı	104
3.2.2.3. Maaşımı Çektiğim Banka	105
3.2.2.4. Kredi Kullananların Tavsiyeleri	106
3.2.2.5. Tanıdığım Personelin Olması	106
3.2.2.6. Hesaplarımın Bulunduğu Banka.....	107
3.2.2.7. Bankaların Teşviki	108
3.2.2.8. Kredi Limitinin Fazla Olması	108
3.2.2.9. Büyük Bir Banka Olması	109
3.2.2.10. Kredi Faiz Oranının Düşük Olması.....	110
3.2.2.11. Bankanın Teminat İstememesi	110
3.2.2.12. Ara Ödeme İmkanının Olması	111
3.2.2.13. Krediyi Erken Kapama İmkanının Olması.....	112
3.2.2.14. Taksit Erteleme İmkanının Olması.....	112
3.2.2.15. Banka Prosedürünün Kolay Olması	113
3.2.2.16. Çevremdeki İnsanların Tavsiyeleri.....	114
3.2.2.17. Reklamlar	114
3.2.2.18. Müşteri Memnuniyeti.....	115
3.2.2.19. Belirli Bir Süre Anapara Ödemesiz Olması	116
3.2.2.20. Dosya Masrafları	116
3.2.2.21. Komisyon Oranları.....	117
3.2.2.22. Hayat Sigortasının Olması	118
3.2.2.23. Geri Ödeme Vadelerinin Uygunluğu	118
3.2.2.24. Kampanyalar	119
3.2.2.25. Sms ve e-posta İle Yapılan Teklifler	120

3.2.3. Kullandığınız Krediyi Aşağıdaki Harcamalarınızda Hangi Sıklıkla Kullanırsınız? Sorusuna Ait Bulgular	120
3.2.3.1. Gıda Harcamaları	121
3.2.3.2. Giyim Harcamaları.....	121
3.2.3.3. Sağlık Harcamaları.....	122
3.2.3.4. Elektronik Aletler, Beyaz Eşya ve Diğer Ev Eşyası.....	123
3.2.3.5. Tatil, Eğlence ve Sosyo-Kültürel Etkinlik	123
3.2.3.6. Konut Harcamaları	124
3.2.3.7. Eğitim-Öğretim Harcamaları	125
3.2.3.8. Düğün Nişan Harcamaları	125
3.3. LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİ YARDIMIYLA BİREYSEL KREDİ TALEBİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ.....	126
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA	137
EKLER.....	145
EK 1. ANKET SORULARI.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	148

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****BİREYSEL KREDİ TALEBİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(ERZURUM ÖRNEĞİ)****Arif ÇİLEK****Tez Danışmanı: Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN****2014, 148 Sayfa****Jüri: Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN (Danışman)
Prof. Dr. Yusuf AKAN
Yrd. Doç. Dr. Ömer ALKAN**

Türkiye’de son yirmi yılda yaygınlaşan bireysel kredi kullanımı, hanehalkının finansal kesime olan borcundaki artışını da beraberinde getirmiştir. Artan hanehalkı borçlanması, sosyal ve ekonomik yönden çeşitli riskler içermektedir. İyi yönetilmeyen hanehalkı borçlanması bir taraftan talep ve finansal kuruluşların bilançosu kanalıyla ekonomiyi etkilerken, diğer taraftan bireylerin sosyal çevresinde güven ve itibar kaybına uğramasına neden olmaktadır. Bu açıdan artan hanehalkı borçlanmasında, olası risklerin tahmini ve yönetimi için bireysel kredi talebini etkileyen faktörlerin tespiti önem kazanmaktadır.

Erzurum’da bireysel talebini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amacıyla hazırlanan bu çalışmada; öncelikle bireysel kredi ve bireysel kredi çeşitleri incelenmiştir. Çalışmanın uygulama bölümünde ise bireysel kredi kullanımının yoğun olduğu Erzurum’da anket çalışması uygulanmıştır. Anket verilerinin analizi için Eviews programı aracılığıyla lojistik regresyon modeli kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; yaş, cinsiyet, medeni durum, ailedeki kişi sayısı, varlık birikimi gibi faktörler bireysel kredi kullanımını etkilemezken, bireylerin başka bir kaynaktan borçlanabilmesi, faizlerin yüksek bulunması, dini kaygılarla kredi kullanımının tercih edilmemesi, kredi kullanarak peşin mal ve hizmet alımından yararlanma isteği, hanehalkı içinde karar alma sürecinde etkin olan bireylerin eğitim durumu ve hanehalkının gelecek gelir beklentisinin bireysel kredi kullanım davranışını etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Kredi, Tüketici Kredisi, Kredi Kartı, Hanehalkı Borçlanması, Lojistik Regresyon

ABSTRACT**MASTER THESIS****FACTORS THAT AFFECT CONSUMER CREDIT DEMAND
(CASE OF ERZURUM)****Arif ÇİLEK****Advisor: Assoc. Prof. Dr. E. Muhsin DOĞAN****2014, 148 Pages****Jury: Assoc. Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN (Advisor)
Prof. Dr. Yusuf AKAN
Assist. Prof. Dr. Ömer ALKAN**

The personal loan utilization which became in recent twenty years period of time in Turkey brought with the increase in the debt of the household to the financial section. Increasing household indebtedness contains various risks both socially and economically. Household indebtedness which could not be managed properly not only influence the economy through the balance sheet of the demand and balance sheet of the financial institutions but also causes the loss of confidence and consideration of the factors affecting the personal loan demand is important for the estimation and management of the potential risks.

In this study which is prepared for the purpose of determining the factors affecting the personal loan utilization in Erzurum; first of personal loans and types of personal loans are examined in Turkey. In the application section of the study, the survey study is applied in Erzurum which is there provides with the most intensive personal loan utilization. The logistics regression model is used through Eviews program for the analysis of the survey data. According to the analysis results; while the factors such as age, gender, marital status, number of family members, asset accumulation, settlement place do not affect the personal loan utilization, it is seen that getting indebted by the individuals from another source, high interest rates, not preferring to be credit usage due to the religious concerns, request of benefiting from the commodity and service purchase in advance by means of utilizing credits, educational status of the individuals who are effective in the decision making process and the future income expectation of the household affect the personal loan utilization behavior.

Keywords: Personal Loan, Consumer Credit, Credit Card, Household Indebtedness, Logistics Regression

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Mal ve Hizmet Gruplarına Göre Dağılım	42
Tablo 3.1. Bireysel Kredi Kullanımında Etkili Olabilecek Değişkenler	127
Tablo 3.2. Bireysel Kredi Kullanımına İlişkin Başlangıç ML Logit Modeli	129
Tablo 3.3. Bireysel Kredi Kullanımına İlişkin Nihai ML Logit Modeli	131

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Banka Faaliyet S¼reçleri..... 6

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. Cinsiyet.....	87
Grafik 3.2. Yaş.....	87
Grafik 3.3. Medeni Durum.....	88
Grafik 3.4. Ailedeki Kişi Sayısı.....	88
Grafik 3.5. Eğitim Durumu.....	89
Grafik 3.6. Meslek.....	89
Grafik 3.7. Aylık Gelir.....	90
Grafik 3.8. Hangi Periyotta Gelir Elde Edersiniz?.....	90
Grafik 3.9. Oturduğunuz Ev Kendinize mi ait?.....	91
Grafik 3.10. Arabanız var mı?.....	91
Grafik 3.11. Ödemelere Dair Plan Yapılıyor mu?.....	92
Grafik 3.12. Kredi Kartınız Var mı?.....	92
Grafik 3.13. Toplam Harcamalarınızın % Kaçı Kredi Kartı?.....	93
Grafik 3.14. Son 5 Yılda Kullanılan Bireysel Kredi Sayısı.....	93
Grafik 3.15. Bireysel Kredi Kullanırken Neye Öncelik Verirsiniz?.....	94
Grafik 3.16. Hangi Durumlarda Bireysel Kredi Kullanırsınız?.....	95
Grafik 3.17. Bireysel Kredi Kullanımının Olumsuz Yönü.....	95
Grafik 3.18. Kullandığımız Bireysel Kredi Seçenekleri Nelerdir?.....	96
Grafik 3.19. Bankada Birikiminiz var mı?.....	97
Grafik 3.20. Kredi İçin Hangi Bankayı Tercih Edersiniz?.....	97
Grafik 3.21. En Çok Hangi Bankayı Kullanırsınız?.....	98
Grafik 3.22. Bireysel Kredileri Faydalı Buluyor musunuz?.....	98
Grafik 3.23. Bireysel Kredi Tüketimi Arttırır mı?.....	99
Grafik 3.24. Bireysel Kredi Kullanımını Tavsiye Eder misiniz?.....	100
Grafik 3.25. Diğer Bankaların Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Biliyor musunuz?.....	100
Grafik 3.26. Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Nasıl Buluyorsunuz?.....	101
Grafik 3.27. Alınan Krediyi Ödeme Sıkıntısı Yaşadınız mı?.....	102
Grafik 3.28. Kredi Kullandığımız Bankanın Hizmetlerinden Memnun musunuz?.....	102
Grafik 3.29. Kredi Kullandığımız Banka İle Nasıl Bir İlişkiniz var?.....	103
Grafik 3.30. Bankanın Güvenilirliği.....	104

Grafik 3.31. Bankanın İmajı	104
Grafik 3.32. Maaşımı Çektiğim Banka	105
Grafik 3.33. Kredi Kullananların Tavsiyeleri	106
Grafik 3.34. Tanıdığım Personelin Olması	106
Grafik 3.35. Hesaplarımın Bulunduğu Banka.....	107
Grafik 3.36. Bankaların Teşviki.....	108
Grafik 3.37. Kredi Limitinin Fazla Olması.....	108
Grafik 3.38. Büyük Bir Banka Olması.....	109
Grafik 3.39. Kredi Faiz Oranının Düşük Olması	110
Grafik 3.40. Bankanın Teminat İstememesi	110
Grafik 3.41. Ara Ödeme İmkanının Olması.....	111
Grafik 3.42. Krediyi Erken Kapama İmkanının Olması	112
Grafik 3.43. Taksit Erteleme İmkanının Olması.....	112
Grafik 3.44. Banka Prosedürünün Kolay Olması	113
Grafik 3.45. Çevremdeki İnsanların Tavsiyeleri.....	114
Grafik 3.46. Reklamlar.....	114
Grafik 3.47. Müşteri Memnuniyeti	115
Grafik 3.48. Belirli Bir Süre Anapara Ödemesiz Olması	116
Grafik 3.49. Dosya Masrafları	116
Grafik 3.50. Komisyon Oranları	117
Grafik 3.51. Hayat Sigortasının Olması.....	118
Grafik 3.52. Geri Ödeme Vadelerinin Uygunluğu.....	118
Grafik 3.53. Kampanyalar.....	119
Grafik 3.54. Sms ve e-posta İle Yapılan Teklifler	120
Grafik 3.55. Gıda Harcamaları.....	121
Grafik 3.56. Giyim Harcamaları	121
Grafik 3.57. Sağlık Harcamaları	122
Grafik 3.58. Elektronik Aletler, Beyaz Eşya ve Diğer Ev Eşyası.....	123
Grafik 3.59. Tatil, Eğlence ve Sosyo-Kültürel Etkinlik.....	123
Grafik 3.60. Konut Harcamaları	124
Grafik 3.61. Eğitim-Öğretim Harcamaları	125
Grafik 3.62. Düğün Nişan Harcamaları	125

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde hiçbir zaman yardımını esirgemeyen ve bana deneyimlerinden yararlanma fırsatı veren danışman hocam Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN'a teşekkür ederim. Çalışmanın uygulama bölümünde yöntem ve teknik konularda desteklerinden dolayı Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Daştan' a, Yrd. Doç. Dr. A. Fatih Aydemir'e, ve Ziraat Bankası Kıdemli İç Kontrolörü Işık Onur Özdoğan' a teşekkür ederim.

Çalışmalarım ve eğitim hayatım boyunca bana her zaman destek olan anneme ve babama teşekkür ederim. Tezimdeki olası eksiklerden ve hatalardan sadece benim sorumlu olduğumu belirtmek isterim.

Erzurum, 2014

Arif ÇİLEK

GİRİŞ

Tüketicilerin bir mal ya da hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıkları bir kredi türü olan bireysel kredilerin önemi ekonomideki tüm kesimler için her geçen gün daha çok artmaktadır. Tüketiciler, ihtiyaç duydukları mal ya da hizmetleri nakit para kullanmadan ve ödemelerini vadeli olarak gerçekleştirerek alma olanağına kavuşurken, üretici ve satıcılarda bu hizmet ve ürünlerinin parasını peşin olarak tahsil edebilmektedir. Tüketici kredilerine erişim olanağı, efektif taleple birlikte tüketimin canlanmasına neden olurken, üretimin ve dolayısıyla ulusal gelirin artmasını da sağlamaktadır.

Bireylerin gelirlerinden daha fazla harcama yapabilmesi ve istediği tüketim düzeyine ulaşabilmesi, ancak onlara borçlanma olanağının verilmesi ya da birikmiş tasarruflarını kullanabilmeleri ile mümkün olacaktır. Ancak bu her hane halkı için geçerli olamamaktadır. Bazıları gerek eğitim gerek gelir ve servet düzeyleri yönünden optimal tüketimlerini, bugünkü gelirlerine bağımlı kalmadan belirleyebilirken, bazıları da tamamen kısıtlılık altında yaşamakta ve tüketimlerini ancak o andaki gelirlerine göre şekillendirebilmektedirler.

Bireysel kredi talebini etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik olarak uluslararası alanda pek çok araştırma bulunmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerde verilerin daha düzenli ve güvenilir olması, çalışmaların daha çok bu ülkelere yönelik yapılmasına neden olmuştur. Söz konusu çalışmaların sonuçlarının farklı çıkması, bu ülkeler arasındaki veri setinin, kurumsal ve makroekonomik özelliklerin, modelin kurulduğu kredi türünün ve zaman aralığının farklı olması gibi nedenlerle açıklanabilmektedir.¹ Bireysel kredi talepleri ve bunları etkileyen faktörler üzerine ülkemizde yeterli çalışmaların olmamasından dolayı, bu çalışmada konu “*Bireysel Kredi Talebini Etkileyen Faktörlerin Analizi*” olarak belirlenmiş ve Erzurum ilinde gerçekleştirilen bir uygulama ile konuya açıklık kazandırılması amaç edinilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde bankacılık alanında kredilere ve kredilerin ekonomik açıdan önemine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise bireysel bankacılık ve bireysel krediler konuları ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

¹ Arda Tekirdağ, *Türkiye’de Bireysel Kredi Artışı ve Risk Analizi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), T.C. Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2009, s.19.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA KREDİ

Küreselleşme, serbest piyasa ekonomisinin ortaya çıkışı ve gelişen teknolojiyle birlikte artan tüketici gereksinimlerini karşılamaya yönelik olarak yeni ödeme sistemlerinin ve araçlarının ortaya çıkması ihtiyacı doğmuştur. Kredi kartları, gerek nakit bulundurma zorunluluğunu ortadan kaldırması, kullanım kolaylığı sağlaması, gerekse tüketiciye bir tür kredi sağlayarak ödemelerini daha kolay gerçekleştirme olanağı vermesi yönünden en önemli ödeme araçlarından biri durumuna gelmiştir.

Ülkemizde kredi kartı uygulaması diğer gelişmiş ülkelere göre çok yeni olmasına rağmen beklenenden hızlı bir şekilde benimsenmiş ve son yıllarda bu alanda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu kartları kullananların sayısı ve yapılan harcamalardaki artış, bankalar arasında rekabetin artmasına neden olmuş ve kredi kartları bireysel bankacılığın en önemli unsuru haline gelmiştir. Temel olarak, bankaların diğer hizmetlerini kullanan müşterilerine “maliyetine katlanarak” sağladığı destekleyici bir hizmet olarak düşünülen kredi kartları ülkemizde bireysel müşteri kazanmanın ve özellikle faiz geliri elde etmenin aracı haline gelmiştir. Bankaların en önemli fonksiyonu, derlenen mevduatı işletme etkinliklerinin finansmanı amacıyla krediyeye dönüştürmektir. Bu sistemin başarı ya da başarısızlığından geniş kitleler etkilenmekte ve ekonomideki refah düzeyi buna göre değişebilmektedir.

1.1. BANKA TANIMI

Bankalar sermaye, para, kredi, yatırım, hizmet sunma gibi alanlarda her türlü işlemi yapan, toplumun kullanılabilir kaynaklarına egemen olan kuruluşlardır. Bankalar; mevcut öz kaynaklarını, bunun yanı sıra halktan topladıkları mevduatı ve diğer kaynaklardan yarattıkları olanakları kullanarak para ve kredi ticareti yapan, ayrıca mali ve sosyal işlere girerek ekonomiye katkıda bulunan ticari işletmelerdir. Diğer işletmelerde para ile malın değişimi söz konusu iken, banka işletmelerinde para ile para değiştirilmektedir.²

² Sami Karacan, *Banka Muhasebesi*, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Yayın No.39, Kocaeli 2000, s.4.

Bankalar; “*halk tarafından yatırılan fonları toplayan, tasarrufları değerlendiren, bunları kredi verme işlemleri yapmakta kullanan, ödemelerde aracılık eden, çeşitli tahsilatları yapan, bazı durumlarda ödeme araçları yaratmakla görevlendirilen ve kasalarında değerli belge, eşya saklayan kurum ve bu işlemlerin yapıldığı yerdir.*”³

“*Banka*” sözcüğü İtalyanca “*Banco*” kelimesinden gelmektedir. Bugünkü ekonomik ve ticari ilişkiler içinde çok önemli bir yer tutan banka; para ve kredi konularına giren her çeşit işlemi yapan ve düzenleyen, özel veya kurumsal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinmelerini sağlama etkinliklerini temel uğraş konusu olarak seçen bir ekonomik birimdir. Bunun yanı sıra günümüzde bankalar çok çeşitli alanlarda etkinliklerini sürdürdüklerinden, bugünkü niteliklerini tam kapsayan bir tanım vermek oldukça güçtür.⁴

Bir başka tanımda da banka; para, kredi ve sermaye konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel ve kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu seçen bir ekonomik birim olarak ele alınmaktadır.⁵

Bankalar mevduat toplar, kredi verir, fatura öder, fatura tahsil eder, inşaat yapar, sanayi kuruluşlarına destek olur, ortaklık yapar, borsa etkinliklerine fiilen katılır, ülkenin kalkınmasını destekler ve yönlendirirler. Dolayısıyla bankaları sadece “para üzerinde ticaret yapan işletmeler” ya da “sermayeyi az faizle alıp çok faizle işleten kurumlar” gibi basit açıklamalarla tanımlamak yanlış olur. Bugünkü çağdaş banka, işlemlerin çok çeşitli ve karmaşık olması, araçlarının genel ekonomideki etkinliği ve yönetimindeki özellik ve güçlük nedeniyle klasik çağların bankalarından çok değişik ve seçkin bir kurum niteliği kazanmış bulunmaktadır.⁶

Bankacılık, çok kısa ve özlü bir tanımlamayla, risk yönetimi aktivitesi olarak nitelendirilebilir. Burada risk kavramından kasıt, üzerinde anlaşılan, bağitlanan, beklenen ya da istenilen edimlerin yerine getirilmemesi, gelişmelerin gerçekleşmemesi veya beklenmeyen gelişmelerin ortaya çıkması dolayısıyla zarara uğramasıdır.⁷

³ *Büyük Larousse*, 1986, III, 243

⁴ Servet Eyüpgiller, *Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi*, İstanbul 1999, s.2-3.

⁵ Mehmet Takan, *Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim*, (2. Baskı), Nobel Yayınları, 2002, s.2.

⁶ Eyüpgiller, s.3.

⁷ Aras, s.12.

Genel olarak banka tanımı, ‘Fon arz edenler ile talep edenler arasında aracılık hizmeti gören ve çeşitli bankacılık hizmetleri veren bir çeşit finansal kurum’ olarak yapılabilir. Bu kapsamda bankalar üç çeşit aracılık faaliyetinde bulunurlar:

- Likiditeye aracılık etmek,
- Riske aracılık etmek,
- Vadeye aracılık etmek.

Vadeye aracılık durumunda likidite, faiz ve kredi riski de yüklenilmiş olur. Bankalar aracılık işlevleriyle beraber, kaydi para yaratma ve kasa olma görevlerini de yüklenmişlerdir. Bankaların yüklendikleri bu çok çeşitli işlem ve hizmetler dolayısıyla, sınıflandırılması da zorlaşmıştır. Bankalar, biçimsel ve içerik olarak, ayrıca iş konuları yönünden gruplandırılabilir.

Bankaların biçimsel olarak ayrımı:

Bankalar biçimsel olarak kuruluş şekillerine ve sermaye kaynaklarına göre iki grupta incelenebilir:

a) Kuruluş Şekillerine Göre Bankalar:

Ticaret Ortaklığı Şeklindeki Bankalar: Günümüzde geçerli olan banka çeşididir. Bu tür bankalar, kuruluş şekli yasalarla saptanmış, ortaklık biçiminde kurulmuş bankalardır.

Özel Yasa ile Kurulmuş Bankalar: Bu bankaların kuruluşları özel yasalarla sağlanmıştır. Bu tip bankaların en güzel örneği merkez bankalarıdır.

b) Sermaye Kaynaklarına Göre Bankaların Ayrımı:

Bu bölümde bankaların sermayelerine göre ayrımlarına değinilecek ve özel sermayeli bankalar, kamu bankaları, karma sermayeli bankalar, ulusal bankalar ve yabancı bankaların tanımlarına yer verilecektir.

Özel Sermayeli Bankalar: Sermayesinde devlet ve kamu kuruluşlarının katkısının bulunmadığı, özel kişi veya özel firmaların sermayesi ile kurulmuş bankalardır.

Kamu Bankaları: Özel sermayeli bankaların aksine, sermayesi devlete ait, kamu tüzel kişileri veya Hazine’nin sermaye sağladığı bankalardır.

Karma Sermayeli Bankalar: Sermayesinde, hem özel kişi ve firmaların hem de

kamu kurum ve kuruluşlarının payı olan bankalardır.

Ulusal Bankalar: Özel ve kamu kesimi sermayesi ile Türk kanunlarına göre kurulmuş olan, sermayesi Türk Parası olarak konulan, sermayesinin çoğunluğu ve yönetim ve de denetimi Türk vatandaşlarına ait olan bankalardır.

Yabancı Bankalar: Sermayesinin tamamı veya bir kısmı yabancı uyruklu kişilerce veya tescilli firmalarca saptanmış olan ve ulusal banka tanımına girmeyen bankalardır.⁸

Bankaların içerik yönünden ayrımı:

Merkez Bankaları: Bir ülkede para arzını, kredileri ve kredi maliyetlerini düzenlemekten sorumlu olan banka merkez bankasıdır. Amacı parasal istikrarı ve düzenli iktisadi büyümeyi sağlamaktır.

Ticaret Bankaları: Ticaret bankaları, fon toplama ve fon kullandırma gibi bankacılık işlevlerini kısa vadeli olarak yerine getiren finansal kuruluşlardır.

Yatırım ve Kalkınma Bankaları: Yatırım bankaları, yurtiçi ve yurtdışından kredi temin ederek, üretici firmalara kullandıran, yatırım finansmanı sağlayan finansal kuruluşlardır.

Ziraat Bankaları: Ziraat bankaları, çiftçilerin yukarıda belirtilen türdeki fon gereksinimlerini karşılamak amacı ile kamu tarafından, özel kanunla kurulmuş ve tarımsal faaliyetlerle ilgili teknik, ekonomik bilgi düzeyini geliştirmeyi amaçlayan finansal kuruluşlardır.

Halk Bankaları: Halk bankaları, küçük esnaf ile küçük ve orta boy işletmelerin finansal gereksinimlerini karşılamak için kurulmuşlardır.

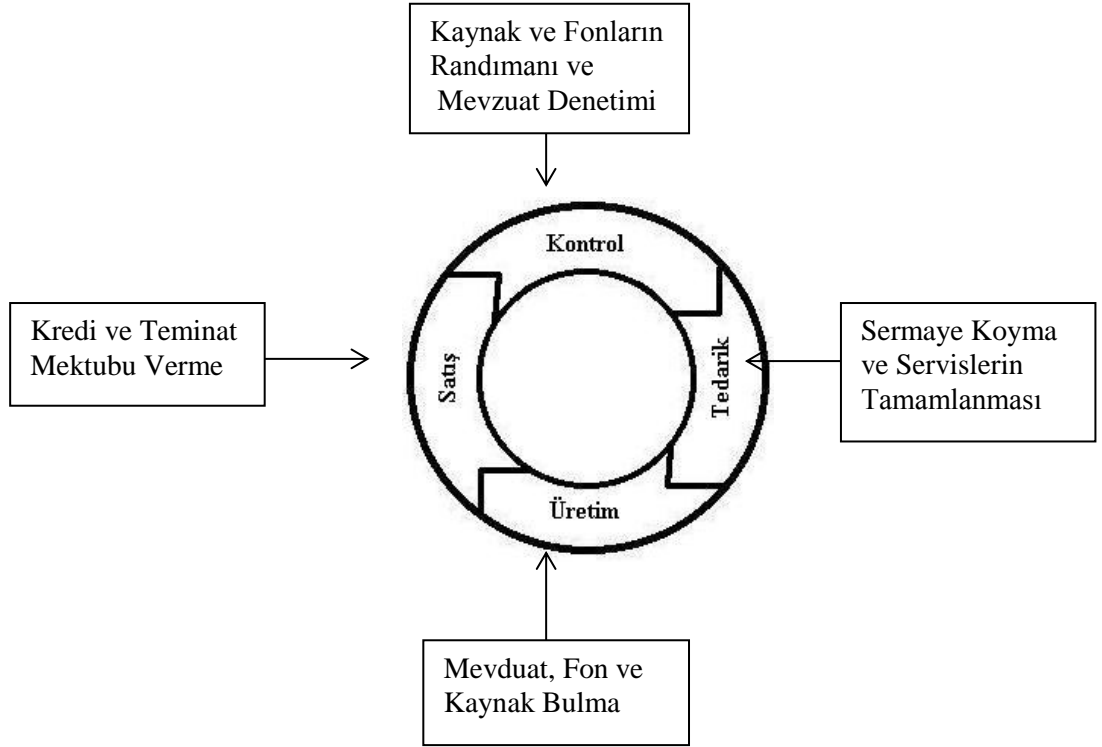
İpotek ve Emlak Bankaları: İpotek bankaları, gayrimenkullerin ipotek edilmesi karşılığında kredi veren bankalardır. Genellikle kullandırdığı krediler orta ve uzun vadelidir.

Katılım Bankaları: İslami inanışları çerçevesinde tasarruflarını faiz sistemi ile çalışan bankalarda değil döviz, altın vb. gibi yatırım araçlarında değerlendiren tasarruf sahiplerinin, tasarruflarının üretim sürecine katılmasını sağlamak amacı ile kurulmuş kurumlardır.

⁸ Eyüpgiller, s.26-27.

1.2. BANKALARIN FONKSİYONLARI VE EKONOMİYE ETKİLERİ

Uğraş çeşitleri bakımından işletmeler ticaret işletmeleri, sanayi işletmeleri, tarım işletmeleri, hizmet işletmeleri ve bankacılık işletmeleri şeklinde beş gruba ayrılmaktadır. Ticaret, sanayi ve tarım işletmelerinden açıkça ayrılan banka işletmelerinin, hizmet işletmelerinden ayrılması özel bir bilgi birikimini gerektirir. Zira bu kuruluşlarda, banka ve müşterilerinin karşılıklı olarak sadece hizmet arz ve talebi değil, aktif ve pasif değerlerin devir veya yüklenilmesi söz konusu olur. İşletme faaliyetleri çeşitli aşamalarda incelenebilir. Bunlar sermaye ve hammadde sağlanması anlamına gelen “tedarik,” yeni bir madde meydana getirmek ya da bir işin sonuçlandırılması anlamına gelen “mal ve hizmet üretimi,” üretilen malların pazarlanması ve satılması anlamına gelen “satış ve sürüm” ve alınan madde ve hizmetlerden sonra üretilmesi öngörülen mallarla, uygulamada elde edilmiş malların karşılaştırılması anlamına gelen “kontrol” şeklinde özetlenebilir.⁹

Şekil 1.1. Banka Faaliyet Süreçleri

⁹ Eyüpgiller, s.3.

Banka işletmelerinin etkinlikleri genellikle Şekil 1.1’de gösterildiği üzere gruplandırılır. Buna göre;¹⁰

- *Tedarik aşamasında*; sermaye koyma, teşkilatlanma, servislerin tamamlanması ve halka duyurma işlemleri,
- *Üretim aşamasında*; mevduat toplama, fonlar ve kaynaklar bulma, müşteri ilişkileri kurma,
- *Satış aşamasında*; bankanın kâr edebilmesi için kredi verme, teminat ve itibar mektubu verme ve mali ilişkiler kurma,
- *Kontrol aşamasında*; toplanan öz kaynaklarla, fonlar ve yabancı kaynakların randımanının araştırılması, bankacılık usul ve mevzuatına uygunluğun denetlenmesi gibi faaliyetler yerine getirilir.

Banka işletmeciliği, kendine özgü para, kredi ve sermaye işleriyle meşgul olan iktisadi birimlerin kuruluş, organizasyon, yönetim ve her türlü faaliyeti ile bunların hesap ve kayıtları konusundaki kuralları içeren bir işletmecilik dalıdır. Bu alana ait bütün konuları inceleyen, analiz eden ve tanımlamaya çalışan mesleki bilgiye de banka işletmeciliği bilgisi denir.¹¹

Bankaların yerine getirdikleri işlevler de aşağıdaki gibi ele alınmaktadır.¹²

- Topladıkları kaynakları verimli, kârlı alanlara, toplumsal ve kültürel açıdan öncelikli yörelere aktararak, ekonomideki kaynak kullanımını etkiler ve dolayısıyla ekonomik kalkınmaya katkıda bulunurlar.
- Bankalar kısa süreli küçük fonları toplayarak, ekonomide uzun süreli fonlar haline dönüştürürler ve dolayısıyla yatırımların finansmanına olanak sağlarlar.
- Bir ekonomide etkili bir para politikasının izlenebilmesi, gelişmiş bankacılık sistemine bağlıdır. Merkez Bankasının para politikasına ilişkin olarak kullandığı tüm araçlar (*avans, reeskont, faiz hadleri, açık piyasa işlemleri, karşılık oranlarının belirlenmesi, selektif kredi kontrolü*) gelişmiş bir bankacılık sisteminin varlığı şartıyla ekonomi üzerinde etkili olurlar.

¹⁰ Eyüpgiller, s.5-6.

¹¹ Pelin Alpergin, *Bireysel Bankacılık*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Ankara 1991, s.5.

¹² Recai Çınar, Aysel Erciş, “Genç Pazarın Banka Hizmetlerini Tercihleri Üzerine Bir Saha Araştırması”, *Pazarlama Dünyası*, 1993, s.7.

– Bankacılık sistemi, uyguladığı çeşitli ödeme ve kredilendirme yöntemleri ile uluslararası ticaretin gelişmesine katkıda bulunur.

– Bankacılık sistemi izlediği kredilendirme politikası ile ekonomide gelir ve servet dağılımını etkiler. Ayrıca bankalar verdikleri tüketici kredileriyle tüketicilerin hayat standartlarını yükseltirler.¹³

Bankaların esas faaliyetleri, halkın elinde duran ihtiyaç fazlası parayı saklamak ve değerlendirmek amacıyla halktan toplayıp, iş yapmak isteyen ancak kaynak (sermaye) bulamayan girişimcilere belli bir bedel karşılığında kullandırmaktır. Bu suretle mevduat sahibi, banka ve girişimcinin çıkarları birbirlerini tamamlamış olur ya da hiç olmazsa birbirlerine yaklaştırılmaya çalışılır.¹⁴

Bankalar; halkın belirli süreler için kullanmadıkları paraları toplayarak kredi ve plasman şeklinde işleten, hisse senedi ve tahvil alım satımına aracılık eden, para havalesi, kasa kiralama, senet tahsili, emanet kabulü, teminat verme, döviz alım satımı yapma gibi işleri gören mali kuruluşlardır. Para arz ve talebi arasında denge kurulmasını sağlarlar. Bankalar, halkın küçük tasarruflarını toplar, büyük fonlar oluşturur ve böylece bireysel tasarruflarla karşılanamayacak ölçüde büyük krediler verebilirler. Bankalar her şeyden önce, kredi alıp vermenin en önemli noktası olan güveni sağlamalıdır. Parasal sermayenin oluşumuna hizmet eden bankalar, kendilerine yapılan tevdiatın vadesinden daha uzun vadede kredi verme olanağına sahiptirler.¹⁵

Bankalar para sahipleri ile iş sahiplerini, yani sermaye ile girişimciyi karşılaştırırlar. Parasını yatırıma verdiği faizle kişiden aldığı faiz arasındaki farktan kazanç sağlayan banka, hem para sahiplerine atıl parasını çalıştırma, hem de girişimcilere sermaye sağlama ve yatırım yapma olanağı sağlar. Sermaye birikimini temin eden bankalar ekonomik hayata önemli katkıda bulunurlar.¹⁶

Diğer taraftan bankalar, gelişen ve giderek güçleşen ekonomik yaşamın gereklerine uygun olarak, birtakım parasal ve ekonomik hizmetleri de yine belli bir bedel karşılığında olmak üzere müşterilerine sunarlar. Hatta günümüzde çoğu banka

¹³ Öztin Akgüç, *100 Soruda Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1987, s.5.

¹⁴ Turgut Sungur, *Bankacılar İçin Banka Tekniği İşlemleri*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1999, s.3.

¹⁵ Arda, Erhan *Ekonomi Sözlüğü*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2002, s.79.

¹⁶ Eyüpgiller, s.12.

daha az riskli ve daha çok kârlı olması nedeniyle bu yönde uzmanlaşmayı yeğlemektedir.¹⁷

Bankaların ekonomik yönden önemini arttıran bir başka husus, tedavül eden paranın miktarına etki ederek fiyat mekanizmasında etkili olabilmesidir. Para ve kredi politikasının nicelik yönünden esas denetim yöntemleri reeskont sınırları, açık piyasa işlemleri, mevduat karşılık oranları ve tedavüldeki para ve kredi miktarının dondurulması, sabit bir düzeyde tutulmasıdır. Bunlar doğrudan doğruya bankalar tarafından uygulanabilen işlemlerdir. Günümüz banka teknolojilerinde sermayenin uluslararası dolaşım hızı oldukça yüksektir, dolayısıyla tam anlamıyla iç huzur ve dış güvenliğin olmadığı bir ortamda sermaye kolaylıkla yer değiştirir. Bir devrim ya da savaş olasılığı belirdiğinde ortadan kaybolan ilk şey sermaye, yani para olur.

Avrupa Birliği bankacılık kuralları koordinasyon tüzüğünde bankacılık işlemleri aşağıdaki şekilde sayılmıştır.¹⁸

- Mevduat ve başkaca geri ödenebilen paraların kabulü,
- Ödünçler (ikraz), özellikle tüketici kredileri, ipotekli krediler, rücu hakkı veren vermeyen faktoring'ler, ticari finansmanlar,
- Finansal leasing,
- Ödeme işlemlerinin uygulanmasına dönük hizmetler,
- Ödeme araçlarının (*kredi kartları, turist çekleri ve banka çekleri*) çıkarılması ve yönetimi,
- Yükümlülükler üstlenme ve kefil olma,
- Müşteri ya da kendi adına ticaret (*para piyasası araçları, kambiyo işlemleri, vadeli işlemler, döviz kuru ve faiz oranı enstrümanları, değerli kâğıt işleri*),
- Değerli kâğıt çıkarımına katılma ve çerçevedeki hizmetler,
- Sermaye yapıları, sanayi stratejileri ve bunlara bağlı konularda işletmelere danışmanlık ve işletmeler arası birleşme ve devralma konularında danışmanlık ve hizmet verme,
- İnterbank pazarında para komisyonculuğu işleri,
- Portföy yönetimi ve danışmanlığı,

¹⁷ Sungur, s.3.

¹⁸ A. Sait Yüksel vd., *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2004, s.5-6.

- Değerli kağıtları saklama ve yönetim işleri,
- Ticari istihbarat,
- Kiralık kasa yönetim hizmetleri.

Bankalar, kamu güvenini sarsmamaları gereken, ekonomik düzende etkileyici ve önemli işlevleri bulunan kuruluşlardır. Ekonominin öteki işletmelerinden farklı olarak bankalar; kredi açma, açılan kredinin önemli bir bölümünü yine mevduat olarak alıkoyma, ya da mevduat üzerine çek düzenlenmesine fırsat verme gibi işlevleri sonucu muhasebe yoluyla para (*kaydî para*) yaratabilen ve bu olanaklarıyla da para değeri üzerinde dolaysız etkilerde bulunabilen kuruluşlardır. Bir ödeme aracının banka hesabına alacak kaydedilmesiyle bankaların kaydî para yaratma işlevleri ortaya çıkar. Kaydî para ya da hesap parası, bankaların günlük hesap bakiyelerinden oluşur. Kayıt yoluyla devredilir, ancak hesaptan para çekilmek yoluyla her zaman nakit paraya dönüştürülebilir. Kaydî paranın yasal bir ödeme özelliği yoktur.¹⁹ Kaydî para yaratma sürecinin işlemesi, halkın bankalara güveninin devamına, alışverişlerde çeklerin para gibi benimsenmesine bağlıdır. Elde nakit para bulundurma arzusu, bu işlemi durdurur.²⁰

Bankaların ekonomik finansal sistem içindeki yerleri bankalara özgü üç temel işlevi yansıtır:²¹

- *Güven işlevi*: Paralarını işletmek isteyen yatırımcılar, servetlerini ancak kesinlikle güven veren borçlulara vermek isterler. Bankalarda olması gereken de asıl bu özelliktir.

- *Taşıma (hareketlendirme) işlevi*: Bankalar, irili ufaklı bütün mevduat için temel toplanma havuzu özellikleri üstlenirler ve bunları, ekonominin anlamlı biçimde yararlanabileceği büyük tutarlara dönüştürürler.

- *Dönüştürme (iletim) işlevi*: Borçlu ile alacaklı arasındaki en önemli çıkar çatışması kredi süresi konusundadır. Kredi veren, bağlantısının uzun süreli olmamasına çalışır; aldığı parayı yatırımda kullanacak olan kredi alanda, en azından yatırımı amacına ulaşıncaya kadar parayı geri ödeme zorunluluğu altına girmeme eğilimdedir. Bankalar, bu iki çıkar çatışmasına köprü işlevi görürler; çoğu genellikle kısa süreli olan mevduatı, kısa ve orta süreli kredilere dönüştürürler.

¹⁹ Yüksel vd. s.85-86.

²⁰ Eyüpgiller, s.13.

²¹ Yüksel vd. s.10.

Bankalar, mevduat toplamak ve kredi vermek gibi işlevlerin yanı sıra, çeşitli hizmet ürünlerini geliştirip müşterilerine sunan hizmet kuruluşlarıdır. Bu hizmetler karşılığında ise, ücret ve komisyon tahsil ederler. Ücret ve komisyonlar, belirli bir tutar olabildiği gibi belirli bir yüzde de olabilir. Bankaların hizmet ürünleri arasında havale, çek, dış ticaret işlemlerinde aracılık, türev ürünlerle müşterilerin finansal risklerini yok etmek, fatura, vergi ve üniversitelerin harçlarının tahsilatı gibi hizmetler sayılabilir.

Son yıllarda bankalarla, diğer hizmet firmaları arasında iş birliği artmıştır. Büyük marketlerde finansal hizmet sunumu, otomobil ve inşaat firmaları ile ortak kampanyalar düzenlenmesi, elektronik bankacılık hizmetlerinin devreye sokulması gibi uygulamalarla klasik hizmet sunumu değişmiştir. Bankalar, küçük ve orta ölçekli teşebbüsler için yatırımlara fon sağlayan önemli bir kaynaktır. Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkilidir.

1.3. KREDİ TANIMI

Kredi mübadelenin bir şeklidir, kredi işlemlerinde yerine getirilmiş bir edim ile belirli bir vade sonunda yerine getirilmesi vaat edilen bir edim mübadele edilir. Bankacılık bakımından kredi, belirli bir vade sonunda belirli bir miktar paranın ödenmesi vaadine karşılık belirli bir miktar paranın, kefalet veya teminatın bir kimseye verilmesini ifade eder.²² 5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun, 48. maddesine göre krediler;²³

“Krediler

Madde 48 — Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle

²² Avni Zarakolu, *Para ve Banka*, (2. Baskı), Ankara 1965, s.66.

²³ Bankacılık Kanunu, Kanun No. 5411, Kabul Tarihi: 19.10.2005, R.G. Tarihi: 1.11.2005, R.G. Sayısı 25983 (Mük.), Erişim Tarihi: 28.03.2013, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_kanun_6362_sayili_sermaye_piyasasi_kanunu_ile_degisik_islenmis_hali_9.1.2013.pdf

üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Birinci fıkrada belirtilenlere ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaiğin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlarda bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.”

Kredi genel anlamda, herhangi bir kimseye adına para vermek ya da parasını sonra almak kaydıyla ona mal vermeyi kabul etmek ya da alınacak bir mal, yapılacak bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet etmek, garanti etmek şeklindeki uygulamaya verilen isimdir.²⁴ Kredi işlemi, bir malın karşılığı olan diğer bir malın ya da paranın hemen teslim edilmeyerek, daha sonraki bir tarihte ödenmesi vaadidir. Ekonomik açıdan kredi, hazır bir satın alma gücünün kullanılmasından belli bir süreyle diğer kişi lehine vazgeçilmesi veya bu gücün ona terk edilmesidir.

Bankacılık Kanunu'nun tanımlamasından da hareketle, kredilerin nakdi ve gayri nakdi olarak iki şekilde ele alındığı söylenebilir. Tevdiatta bulunmak suretiyle yada başka bir şekilde ödünç verme işlemi ile iştirak, gayrimenkul gibi varlıkların vadeli satışından doğan alacaklara kredi tanımına dahil edildiği gibi, ortaklıklara yatırılacak kaynaklar yani iştirak hisseleri de kredi kapsamına alınmıştır. Kredi tanımında teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller, vadesi geçmiş nakdi krediler ile gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri de kredi tanımında yerini almaktadır. Bununla birlikte; açıkça gayri nakdi kredi olarak sayılmayan akreditif işlemleri, prefinansman kredileri ile kontrgarantiler, sınırlamalarda dikkate alınması gereken diğer gayri nakdi kredi türlerini oluşturmaktadırlar.²⁵

Buna göre genel tanımı ile kredi, nakdi veya gayri nakdi bir itibarın belirli bir süre için ve geri almak kaydı ile bir bedel karşılığında bir gerçek veya tüzel kişinin emrine verilmesi veya verilmiş bir ekonomik kıymetin geri ödenmesinin veya bir hizmet taahhüdünün garanti edilmesidir.

²⁴ Ali Bora, *Bankacılık Kesiminde Dış Denetimin Ticari Krediler Açısından İncelenmesi: Kurumlar ve Araçlar*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul 2003, s.6.

²⁵ Bora, s.27.

Başka bir anlamda kredi; bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda, gerçek veya tüzel kişilere yasalar, bankanın iç politikaları ve kredi kaynakları da göz önünde bulundurularak teminat karşılığı veya teminatsız olarak para, teminat veya kefalet vermek şeklinde tanınmış olan limittir. Banka tarafından müşterilerin kredilendirilmesi; sunulan fonlara belli ödeme süreleri tanınmasını, kullanım ve geri ödeme koşullarını belirleyerek alacakların güvenceye alınmasını gerektirmektedir. Alacakların müşterilerin tahsil edilmesi, alacak sürelerini izleyerek, vadesi dolmaları tahsil etmek ve gerektiğinde uyarı yöntemine başvurarak kredilerin geri ödenmemesi nedeniyle uğranılacak kayıpları en az düzeyde tutulması çabalarını gerektirmektedir.²⁶

Yapılan tanımlarda kredi kavramında üç unsurun yer aldığı görülmektedir. Bunlar; vade (*zaman*), risk ve güvendir.

Vade;

Temelde krediyi oluşturan unsur *vade* unsurudur. Bir kredinin ne zaman geri ödeneceğinin veya ne kadar süre ile kullanılacağına ilişkin olarak, kredi kullandırılmadan önce tespit edilen tarihtir. Kredilerin kullandırdıktan belli bir süre sonra (*vadesinde*) geri ödenmesi gerekir.²⁷ Bankalar tarafından ödünç verilen paranın ya da sunulan itibarın belirli bir süre sonra iade edilmesi söz konusu olduğundan kredide zaman oldukça önemlidir. Tanınan vadenin uzunluğuna bağlı olarak risk değişmektedir. Geleceğin belirsizliği nedeniyle vade uzadıkça risk de artmaktadır. Kredide vade unsurunun gözetilmesi, verilen kredilerin ikincil kredi piyasasında değerlendirilerek fonlama maliyetlerinin düşürülmesini; kredi portföyünün bölgesel veya sektörel bazdaki olumsuz değişimlerinden etkilenmesini en aza indirmeye yöneliktir.

Risk;

Bankacılık açısından risk, verilen bir kredinin ya da girişilen bir taahhüdün tahsil edilmesine ve yerine getirilmesine kadar meydana gelebilecek muhtemel tehlikeler ve beklentilerin olumsuz yönde değişme ihtimalini ifade etmektedir. Diğer anlamıyla risk, gerçek veya tüzel bir kişiye nakit, mal, kefalet ve teminat şeklinde açılan kredilerin herhangi bir tarihte kullandırılmış olan miktarların toplamıdır. Bu tehlikeler kredinin

²⁶ Niyazi Berk, *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Talebi*, Beta Basım Yayın, İstanbul 2001, s.24.

²⁷ Bora, s.7.

zamanında geri ödenmemesi, iş ya da hizmet taahhüdünün yerine getirilmemesi ve kredi sözleşmesinde belirtilen koşullara uyulmaması biçiminde riskten soruna dönüşebilir. Kredi işlemlerinin başarılı yürütülmesi için belirli bir düzeyin üzerinde riskli görülen firmalarla ilişkiye girilmemesi; kredi kullanılırken sağlam teminatlar istenmesi ve kredi portföyündeki firmaların yakından izlenmesi gereklidir.

Kredilendirmede risk unsurları şu şekilde özetlenmektedir.²⁸

- Geri ödememe riski,
- Şirketten kaynaklanan belirsizlikler,
- Sektörden kaynaklanan belirsizlikler,
- Ekonomiden kaynaklanan belirsizlikler,
- Sosyal ve doğal afetler.

Güven;

Güven, kredinin dayanağını oluşturan temel unsurlardan bir diğeridir. Krediler belli bir süre sonunda geri alınmak üzere değişik teminatlar karşılığında kullanılır. Kredi veren ile kredi alan arasında bir güvenin bulunması gerekmektedir. Kredi kullanılacak gerçek veya tüzel kişinin banka nezdinde saygınlığı olmalı, kendisine güvenilmelidir.²⁹ Nakit, mal, teminat ve kefalet mahiyetinde ya da herhangi bir şekilde verilen kredi, belirli bir süre sonra geri alınmak zorunluluğu taşıdığından arada bir güvenin bulunması gerekir. Kredi verilecek kişinin ya da kurumun banka nezdinde bir saygınlığı ve güvenilirliği olmalıdır. Güven ögesinin kredi ilişkisine girildikten sonra ortadan kalkması durumunda kredinin tasfiye edilmesi gerekir.

Nakit, mal, teminat, kefalet şekil ve mahiyetinde veya herhangi bir şekil ve surette verilen kredinin, belirli bir süre sonunda geri alınmak koşulunu taşıması, kredilendirme sürecinde güven unsurunu ön plana çıkarmaktadır. İşletme kredilerinde bankaların temel problemlerinden biri, kredi kullananın nakit akışı ve geri ödeme kaynağıdır.

Banka garantileri ve senet iskontoları dikkate alındığında, kredi verme edimini bir ödünç sözleşmesi olarak kabul eden görüş ve düzenlemelerin kabul edilmesi

²⁸ Orhan Sevilengül, *Bankalarda Kredi Müşterilerinin Finansal Tablolarının Analizi ve Türkiye Uygulamasının Değerlendirilmesi*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara1993, s.5.

²⁹ Birgül Şakar, *Banka Kredileri ve Yönetimi*, (1. Baskı), Yazın Matbaacılık, İstanbul 2006, s.3-4.

mümkün değildir. Kredi açma sözleşmesi için kesin bir hukuki nitelimenin yapılmasına ihtiyaç olmadığı gibi aksine böyle bir nitelime tarafları kısıtlayacak, bazı hallerde menfaat dengelerine aykırı sonuçlar meydana getirebilecektir. Kredi açma sözleşmesi ile temelleri belirlenen farklı türdeki kredi işlemlerinin tek bir hukuksal nitelimeye tabi tutulması lüzumsuz, farklı hukuksal temellere dayanan çeşitli kredi verme işlemlerinin tek bir hukuksal kavramın etki ve kontrolünde düzenlenmesi mümkün değildir.³⁰

Kredi açma sözleşmesinin asli edimleri sözleşmenin konusunu oluşturan kredi açma, hazır bulundurma ve kullandırma edimleridir. Banka ile kredi alan arasında kararlaştırılan kredinin türü ise kurucu unsur olmamakla birlikte, bu sözleşmenin kavramsal unsurlarından birini oluşturmaktadır.

Son dönemde doktrinde oluşan fikirler dikkate alındığında kredi açma sözleşmesi; kredi verenin (banka), kredi alana, belirli bir sınıra kadar, belli veya belirsiz bir zaman süreci içinde, müşterinin karşı talebine göre belirlenecek miktarda ödünç para vermeyi veya herhangi bir biçimde kendi kredisini lehtarın emrine tahsis etmeyi, kredi alanında; açılan kredileri geri ödemeyi ve kredi açanın zararını tazmin etmeyi veya borçtan kurtarmayı, faiz veya komisyon vermeyi karşılıklı olarak üstlendikleri bir sözleşmedir¹⁰.

1.4. KREDİ ÇEŞİTLERİ

Krediler çeşitli açılardan sınıflandırılabilir. Krediler niteliklerine göre krediler, vadelerine göre krediler, kullanım amacına göre krediler, tahsis maksadı bakımından krediler, kaynakları bakımından krediler, kullanılış şekli ya da içeriği bakımından krediler, kullanılan sektörler açısından krediler şeklinde ifade edilebilmektedir.

1.4.1. Niteliklerine Göre Krediler

Bu tür krediler; nakdi krediler ve gayri nakdi krediler olarak sınıflandırılmaktadır. Nakdi kredi; kredi müşterilerine nakit olarak verebilecek krediler toplamıdır. İşletmenin çalışma sermayesi finansmanını temin etmeye yönelik

³⁰ Akyol, Şener *Banka Sözleşmeleri (Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, 3. Fasikül)*, Kemaleddin Birsen'e Armağan, İstanbul 2001, s. 76.

kredilerdir. Nakdi kredi karşılığında banka; müşterisinden faiz ve kredinin türüne göre faiz ve komisyon alır. Bankacılık dilinde nakdi kredilere plasman adı verilir. Nakdi krediler müşteriye borçlu cari hesap, spot kredi veya iskonto-iştirah şeklinde kullanılabilir.³¹

Borçlu cari hesap kredisi;

Kredi açma sözleşmesi yaygın bir bankacılık sözleşmesi olarak müşteri ve banka arasındaki genel iş ilişkilerini düzenler ve kapsamına alır. Ticari hayatın ihtiyaçları kredi açma sözleşmesine ek olarak, onun kapsamında bazı sözleşmelerin yapılmasına neden olmuştur. Kredi açma sözleşmesi ile birlikte kurulan bu sözleşmelerden biri cari hesap sözleşmesi ve bu cari hesaba bağlı olarak tekrar eder şekilde kredi kullandırma koşuludur.

Türk Ticaret Kanunu'nun³² 87.- 99. Maddelerinde yer alan hükümlere göre, kredi müşterisine, belirlenen bir limit dahilinde istediği zaman para çekme yetkisi veren, yılda bir kez sıfırlanması zorunluluğu bulunan ve sadece borç kalanı verebilen nakdi bir kredidir. Müşteriye açılan belirli bir limit dahilinde ihtiyacına göre para kullandırılması olmaktadır. Bu kredi başka bir teminat alınmadan sadece kredi lehtarının imzası karşılığında kullanılabilir veya kredi lehtarından başka bir şahıs ya da şahısların kefalet imzaları ve/veya maddi teminat karşılığında da kullanılabilir.³³

Kredi açma sözleşmesine dayanan kredi temini işlemleri genelde tek bir ifa ile sona ermez, uzun zamana yayılmış çok sayıda kredi talebi ve kredi verme şeklinde ifa fiillerinden oluşur. Taraflar cari hesap sözleşmesi yoluyla kredi açma sözleşmesinin zamana yayılmış tetrici talep ve ifalarını düzenleme, sadeleştirme imkanına sahip olurlar.

Cari hesap sözleşmesi belli dönemlerde denkleştirmelerin yapıldığı, sınırlamaları içeren özel bir muhasebeye dayanır, konusunu oluşturan nakdi kredi ise mevcut kredi açma sözleşmesi ilişkisine dayanarak, onun şartlarına uygun olarak verilecektir¹¹⁹. Kredi işlemleri cari hesap üzerinde işlemekte ise de ödemelerin sebebi ve kredi verme,

³¹ Şakar, s.50.

³² Türk Ticaret Kanunu, Kanun No. 6102, Kabul tarihi: 13.1.2011, Erişim Tarihi: 28.03.2013, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6102.html>.

³³ Şakar, s.63.

ödemelerin karşılıklı denkleştirilmesi gibi işlemler temel kredi ilişkisine, kredi açma sözleşmesine dayanmaktadır. Kredi açma sözleşmesi, hukuken kendisinden bağımsız nitelikte olan cari hesap sözleşmesinin temelini oluşturur, cari hesap sözleşmesi ise kredi işlemlerinin ifasını özel şekilde düzenler. Kredi alanın yükümlülükleri ve bunların vadesi esas olarak kredi açma sözleşmesinde düzenlenir ancak kredi açma sözleşmesinin devamı halinde cari hesap sözleşmesinde de bu tür düzenlemelerin yapılması mümkündür.

Cari hesap sözleşmesi tarafların anlaşması, olağanüstü sebeplerle fesih yoluyla, kredi ilişkisi etkilenmeksizin sona erdirilebileceği gibi onunla paralel olarak da sona erdirilebilir. Cari hesapla birlikte sona ermeyen kredi ilişkisi sözleşmede belirlenen süreye kadar devam eder, ifa ve karşılık bedeller bağımsız olarak ödenir. Olağanüstü sebepler kredi açma sözleşmesinin de sona ermesine sebep olmuşsa artık sona erme tarihinden sonra yeni kredi verme borcu ortadan kalkar.

İskonto kredisi;

İskonto edilen senedin ciro ve teslim yolu ile bankaya satılması işlemidir. İskonto kredisinde tüm senet borçluları önemlidir. İskontoda senedi elinde bulunduran gerekirse poliçe borçlularının herhangi birinden senet tutarını isteme hakkına sahiptir.³⁴ İşleme kabul edilen senetlerin borçlusu işlemi yapan şubenin bulunduğu belediye sınırları içinde ise iskonto değil ise yapılan işlem iştirah işlemi olarak tanımlanır. İskonto ve iştirah işlemlerinin ekonomik rolü, vade ile yapılan ticari işlemlerle ilgili senetlerin vadelerinden önce paraya çevrilmesine imkan vermesi itibarıyla, ticari alışverişleri büyük ölçüde desteklemesidir.

Doktrinde, iskonto ya da iştirah işleminin hukuki niteliği hakkında başlıca iki farklı görüş mevcuttur. Yazarlardan bir kısmı, söz konusu işlemi, kıymetli evrakın banka tarafından iktisap edilmesinin bu evrakın banka tarafından satın alınması niteliğinde olduğu görüşünden hareketle satım sözleşmesi olarak kabul etmekte, diğer bazı yazarlar ise bu işlemin bir ödünç ya da atipik bir ödünç sözleşmesi olduğunu ileri sürmektedirler.³⁵

³⁴ Şakar, s.68.

³⁵ Haluk Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, Ankara 1961, s.347.

Satım sözleşmesi niteliğinde olduğunu kabul eden yazarlar, bu gibi işlemlerde bankanın henüz vadesi gelmemiş bir ticari senedin kendisine ciro edilmesi karşılığında senette yazılı tutardan vadeye kadar olan faizi, bunun gider vergisini ve iştirâ söz konusu olan durumlarda muhabere masraflarını indirerek kalanı senedi ciro edene ödediğini, her ne kadar banka senedi iskonto ya veya iştiraya arz eden kimseye bir kredi tahsis etmekte ise de, bu hususun yapılan işlemin kıymetli evrak alımı mahiyetini değiştirmeyeceğini, senedin cirosu karşılığında kendisine para ödenen kişinin vadede bu parayı geri ödeme yükümlülüğünün bulunmadığını, bankanın evrakı ciro edene müracaatının ancak senet bedelinin senedin asıl borçlusundan tahsil edilememesi durumunda söz konusu olacağını ileri sürmektedir.

Spot kredi;

Kuruluşların kısa süreli nakit ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ve genellikle bankanın fon akış politikası ile belirlenen, kısa vadeli (*1 gün ile 3 aya kadar*) ve faiz oranı diğer kredi türlerine göre düşük olan kredilerdir. Spot kredilerde uygulanacak faiz oranı ve vadesi, kredinin kullandırıldığı tarihteki piyasa koşullarına göre günlük olarak belirlenir. Kredi tesisi edilmiş gerçek ve tüzel kişilere, kısa vadeli nakit gereksinimlerini karşılamak için kullandırılır. Banka şubeleri onaylı kredi limitleri içinde, spot ve/veya senet bedellerinin vadesinde tahsil edilerek kredi hesabına alacak kaydedilmek üzere senet karşılığı spot kredi kullandırabilir. Bankanın kullandırdığı tüm spot krediler tutar ve vade olarak genel müdürlük nakit yönetimi birimi tarafından izlenir.³⁶

Gayri nakdi krediler, bir işin yapılmasını, bir malın teslimini veya bir borcun ödenmesini taahhüt eden kimselerin bu taahhütlerini kararlaştırılan koşullara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vadelerinde ödeyeceklerini temin etmek üzere, bankaca karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulması, garanti verilmesi tarzında kullandırılan krediler gayri nakdi kredi olarak tanımlanmaktadır.³⁷

Bu tür kredilerde ödünç para verilmesi, yani bankadan nakit çıkışı söz konusu olmayıp, bir garanti verilmesi (*borcun ödenmemesi halinde ödeme taahhüdü*) durumu vardır. Gayri nakdi kredilere faiz yürütülemez, bankalarca sadece komisyon alınır.

³⁶ Şakar, s.67.

³⁷ Bora, s.9.

Gayri nakdi kredilerin tazmin olması (*nakde dönüşmesi*) halinde firmalardan, ödeninceye kadar temerrüt faizi alınır.

Gayri nakdi kredilerin uygulamada en yaygın olarak görülen şekilleri, garanti sözleşmeleri kapsamında olduğu kabul edilen banka teminat mektupları, bankanın müşterisi lehine kefalet vermesi, bankanın müşterisinin keşide ettiği bir poliçeyi kabul etmesi, poliçe veya bonoya değer kazandırmak için bunları ciro edip ciro zincirine katılması, müşterisinin bir poliçe veya bonodan doğmuş sorumluluğuna aval vermesi işlemleridir.

Gayri nakdi krediler üçlü bir ilişkiyi içermektedirler, kredi alan müşteri bankaya müracaat ederek komisyon karşılığında kendisi ile sözleşme yapacak kişinin çekindiği bir riskin gerçekleşmesi halinde yüklendiği borcun veya meydana gelecek zararın tazminini garanti etmesini istemektedir. Bankanın müşterisi ile ilişkiye giren kişi ancak o risk banka tarafından üstlenilirse müşteri ile sözleşmeyi belirlenen şartlara göre yapabilecektir.

Kredi alan müşteri ile alacaklı yani sözleşmenin diğer tarafını oluşturan kişi arasındaki ilişki temel ilişkiyi oluşturmaktadır, bu bir borçlar hukuku sözleşmesi veya hazineye karşı bir ödeme yükümü içeren kamusal ilişki olabilir. Banka ile kredi müşterisi arasındaki ilişki ise karşılık ilişkidir. Bu ilişki aynı zamanda bir kredi açma sözleşmesine dayanan bir kredi tahsisini de içerir. Bu ilişki içinde bankanın risk gerçekleşmesi halinde yapacağı ödeme için müşterisine başvurduğunda ödediğini geri almasını sağlayan karşı garanti şeklinde bir teminat sözleşmesine de yer verir.

Banka ile temel ilişkideki alacaklı arasındaki ilişki ise teminat ilişkisi olarak adlandırılır. Bu ilişki kefalet ya da garanti sözleşmesi şeklinde olabileceği gibi kambiyo senedinde yer alan hamil, ciranta, aval veren, kabul eden muhatap gibi sıfatlardan veya soyut bir borç ikrarından doğabilir.³⁸

Teminat Mektubu Kredisi:

Bankaların, yurt içinde ve yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine; bir malın teslimi bir işin yapılması veya bir borcun ve benzeri yasal konularda işi

³⁸ Ünal Tekinalp, *Genel Kredi Sınırlarının Kaldırılması Üzerine Düşünceler*, Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 1999, s.371.

yüklenenin yükümlülüğünü önceden kararlaştırılan şartlara uygun olarak yerine getirmesini sağlamak için verdikleri garanti belgelerine “*teminat mektubu*” denir. Bu mektupla banka, borçlunun üzerine aldığı yükümlülüğü alacaklı ile aralarındaki sözleşme koşullarına uygun olarak yerine getirmemesi halinde alacaklının talebi ile hiçbir itiraza gerek kalmadan teminat mektubunda yazılı olan tutarı alacaklıya ödemeyi taahhüt etmektedir. Teminat mektupları şekil, süre, limit ve teminatlarına göre sınıflandırılır. Bankalar düzenledikleri teminat mektubu karşılığında, müşteriden komisyon alırlar. Komisyon oranları bankalarca serbestçe belirlenir.³⁹

Banka teminat mektubu, teminat veren banka ile teminat alan muhatap arasında kefalet veya garanti niteliğinde veya karma nitelikte bir garanti ilişkisi oluşturur.⁴⁰ Bankalar bu şekilde belirli bir işin gerçekleşmesini veya bir malın teslimini muhataba taahhüt eden müşterisinin önceden belirlenen şartlara uygun olarak taahhüdünü yerine getirmemesi halinde belirli bir miktar parayı muhataba ödemeyi taahhüt ederler. Banka borçlunun üzerine aldığı edimi sözleşme hükümlerine göre yerine getirmezse muhatap alacaklının talebi ile ayrıca bir hükme lüzum olmadan mektupta yazılı tutarın alacaklıya ödenmesi taahhüt edilmektedir¹⁴⁷.

Teminat mektubu bankayı maddi bakımdan bir risk altına sokmaktadır, bu riskin ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği başlangıçta belli değildir. Bankaya üstlendiği bu riske karşı lehine teminat verdiği kişi tarafından aynı yada şahsi teminatlar verilebilir. Bu durumda bankanın karşı garanti (*kontrgaranti*) alması söz konusudur. Bu şekilde garanti veren lehine teminat mektubu düzenlenen kişi olabileceği gibi başka bir bankada olabilir. Karşı garanti veren bir banka ise, teminat mektubunu düzenleyen banka ile aralarında bir kontrgaranti sözleşmesi yapılır. Banka ile lehine gayri nakdi kredi verilen müşteri arasındaki hukuki ilişkiyi belirleyen sözleşmeye uygulamada kontrgaranti sözleşmesi adı verilmekte ise de, doktrinde, lehine teminat mektubu verilmesini talep eden kişinin banka ile imzaladığı sözleşmeyi kontrgaranti sözleşmesi olarak nitelendirmenin doğru olmadığı, gerçekte bir kimsenin kendi borcunu ödeyeceğini ayrıca garanti etmesinin bir teminat oluşturmayacağını, bu durumda ancak bankanın

³⁹ Tezer Öçal, *Para Teorisi: Banka, Kredi*, Para Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1990, s.76

⁴⁰ Vahit Doğan, *Banka Teminat Mektupları: Ülke İçi Ticari İlişkiler, Milletlerarası Ticari İlişkiler*, (2. Baskı), Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s.32

müşteriye rücu imkanını düzenleyen bir gayri nakdi kredi sözleşmesinin mevcut olduğu savunulmaktadır.⁴¹

Harici Garanti Kredisi:

Bir tür teminat mektubu kredisidir. Harici garantide ortada yabancı para cinsinden düzenlenmiş bir teminat mektubu vardır. Ancak, bu teminat mektubunun muhatabı yurtdışında yerleşik bir kişidir. Teminat mektubu yabancı bir dilde yazılarak muhataba iletilir.

Kefalet Kredisi:

Bankanın müşterisine kefalet kredisi vermesi ile banka tarafından müşterisinin borcu için bir üçüncü şahsa kefalet verilmesi kastedilmektedir. Burada da söz konusu olan bir gayri nakdi kredi işlemidir. Banka kefalet sözleşmesi ile asıl borçlunun borcunu yerine getirmemesi halinde alacaklıya karşı sorumlu olmayı kabul etmiştir. Asıl borçlu olan kredi alan müşteri borcunu ödemezse, banka alacaklının borcun yerine getirilmesinden beklediği menfaati yani ifa edilmemeden doğan müspet zararı tazmin edecektir¹⁵⁴. Kefilin borcu tazminat borcu olduğu için para ile ölçülebilen tüm borçlara, yapma ve yapmama borçlarına kefil olunabilir¹⁵⁵.

Kefalet kredisi uygulamada en çok müşteri lehine teminat mektubu verilmesi şeklinde kullanılmaktadır. Banka tarafından teminat mektubu başlığı ile verilen gayri nakdi kredinin garanti sözleşmesi mi yoksa kefalet mi olduğu hususunun dikkatle değerlendirilmesi gerekecektir. Garanti sözleşmesi ile kefalet birbirinden farklı kavramlardır. Garanti sözleşmesinden farklı olarak, kefalet sözleşmesi Borçlar Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiştir. Kefalet sözleşmesine ilişkin hükümler Borçlar Kanununun 483-503. maddeleri arasında yer almaktadır. Her iki sözleşme arasındaki en önemli fark kendisini kefalet sözleşmesinin garanti sözleşmesinin aksine fer'i nitelikte olmasında gösterir. Kefalet akdi daima geçerli bir temel borç ilişkisinin varlığına ihtiyaç duymasıdır. Garanti sözleşmesinde ise garanti verenin borcu temel borç ilişkisinden bağımsızdır. Kefil asıl borçluya ait bütün def ileri alacaklıya karşı ileri sürebilir, garanti sözleşmesinde ise garanti verenin üçüncü şahsa ait defileri ileri sürme hakkı

⁴¹ Nami Barlas, *Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları*, İstanbul 1986, s.7

bulunmamaktadır. Ayrıca kefil, ödeme nispetinde alacaklının haklarına kanunen halef olurken, garanti veren için bu tarz bir kanuni halefiyet söz konusu olmayacaktır.

Kefalet kural olarak ivazsız ve tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir, ancak ivaz kararlaştırılmasına bir engel yoktur. Bankalar kefaletlerini aynen teminat mektuplarında olduğu bir komisyon karşılığında verirler ve bu komisyon asıl borçludan yani kredi müşterisinden alınır¹⁵⁶. Kefilin borcu tazminat borcu niteliğindedir ve asıl borç ile özdeşlik göstermez, ona yabancı niteliktedir, asıl borçlunun borcunu yerine getirmemesi halinde kefil asıl borçlunun borcunu değil kendi borcunu ödemiş olur. Kefil yerine getirdiği borç oranında alacaklının yerine geçer, ona halef olur. Geçerli bir borcun varlığı ve yazılı bir şekilde yapılma alacaklının ve borçlunun adlarının belli olması yani sorumluluğu yüklenen borcun bireyleşmesi, borcun niteliği, sebep ve kapsamının kefalet senedinde gösterilmesi sorumlu olunacak üst limitin belli olması kefaletin geçerlilik koşullarıdır.

Kabul ve Aval Kredisi:

Kabul kredisi de esas itibariyle bir ithalat kredisi niteliği taşımakta, ancak bu tür işlemlerde ayrıca ihracatçı tarafından ithalatçı üzerine çekilen bir poliçe söz konusu olmaktadır. İhracatçı ve ithalatçının anlaşmasına göre mal bedeli, yüklemekten sonra 3 ay, 6 ay, 9 ay vb. sürelerden sonra ödenebilmektedir. Bu durumda ihracatçı, kararlaştırılan vadede mal bedelinin ödeneceğini belirten bir poliçe düzenleyerek kabul etmesi için ithalatçıya gönderir. Satıcı, çoğu durumda mal bedelinin ödenmesini garanti altına almak için ithalatçının bankasının poliçeyi kabul etmesini istemektedir.⁴²

Banka, müşterisine nakden bir satın alma gücü sağlamamakta, diğer bir ifade ile ona nakit ödemesinde bulunmamaktadır. Bu yolla banka, müşterisine bir para elde etme imkanı tanımış olmaktadır. Sorumluluk kredisi olarak da ifade edilen kabul kredisi bu yönü itibariyle gayri nakdi krediler arasında yer almaktadır. Doktrinde, kabul kredisinin hukuki niteliğinin iş görme sözleşmesi olduğu baskın görüştür. Bankanın poliçeyi kabul edeceğine dair yükümüne eser, müşterinin karşılığı sağlayacağı ve masrafları

⁴² İbrahim Kaplan, "Banka Standart Sözleşmeleri ve Banka Genel İşlem Şartları", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, XVI(2), Aralık 1991, s.52.

ödeyeceğine ait borcuna ise vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerektiği savunulmaktadır.⁴³

Poliçenin bankaca kabul edilmesi halinde, banka poliçe tutarını poliçe vadesinde ihracatçının bankasına ödemeyi taahhüt etmektedir. Poliçenin ithalatçı tarafından kabul edilerek aval verilmesi de mümkündür. Bankaca poliçe kabul edilerek veya aval edilerek poliçe üzerine imza atıldığı an ithalatçı lehine bir gayri nakdi kredi açılmış olur.

Aval kredisinde banka kredi alana nakit ödeme yapmamakta, sadece sorumluluk altına girmektedir. Aval, Türk Ticaret Kanunu'nun 612-614. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre, bankanın avalden doğan yükümlülüklerine bu maddeler uygulanacaktır. Banka ile müşteri arasındaki kredi ilişkisi ise genel kredi açma sözleşmesi hükümlerine tabi olacaktır. Aval, poliçe hamiline, haklarını elde edebileceği hususunda ek bir teminat teşkil etmektedir. Aval kredisinde, bankanın poliçe üzerine avalini alan müşteri o senedi kolayca iskonto ettirebilmekte veya onu ifa amacıyla devir edebilmektedir.

Ciro Kredisi:

Ciro kredisinde banka, müşterisinin keşide ettiği veya ciranta yada kabul eden muhatap olarak kambiyo sorumluluğu yüklendiği senede, cirosunu koymakta ve böylelikle ciro zincirinde yer alıp sorumluluk üstlenmektedir. Bankanın da sorumluluk altına girdiği böyle bir senedi müşteri kolayca değerlendire-bilmektedir. Bu durumda da banka müşteri lehine gayri nakdi kredi vermiş olmaktadır. Doktrinde, sadece garanti vermek amacıyla yapılmış olan cironun temlik fonksiyonuna sahip olmadığı ve bu nedenle geçersiz olacağı, bunun ancak aval hükmünde kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak baskın görüş garanti cirosunu geçerli kabul etmektedir.

Akreditif Kredisi:

Akreditif, ithalatçının talimatına dayanarak, bir bankanın belirli bir limite kadar, belirli bir süre ve belgeler karşılığında ve öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla, ihracatçıya ödeme yapacağını veya ihracatçı tarafından keşide edilen poliçeleri kabul veya iştira edeceğini ihracatçıya karşı yazılı olarak taahhüt etmesi

⁴³ Tekinalp, s.402.

olarak tarif edilmektedir. Akreditif bankası, ihracatçıya akreditif açtığı vakit ona karşı akreditif bedelini ödeme yükümlülüğü altına girmektedir.

Özellikle uluslararası ticarete ödeme yöntemi olarak Ticaret ve Banka Hukuku'nda önemli yeri olan akreditif ne Türk Ticaret Kanunu'nda ne de Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Değişik ülkelerin ticaret ve hukuk sistemlerindeki farklılıklar, uluslararası bir ticarete, ulusal bir hukuk sisteminden ziyade, uluslararası kuralların uygulanmasını yararlı ve hatta zorunlu kılmaktadır. Buna paralel olarak akreditifin uluslararası kuralları, Milletlerarası Ticaret Odası tarafından hazırlanan Akreditifler için Yeknesak Adet ve Tatbikat Kuralları adı altında ilk defa 1933 yılında yayınlanmıştır.

Akreditif ödeme yöntemi olarak satım sözleşmesi veya diğer hukuki ilişkilerden doğan ödeme yükümlülüklerinin ifası için de kullanılabilir. “Akreditif işlemi akreditif amirinin bankasına müracaatı ile başlar, banka akreditif metnini hazırlar ve bunu ihracatçının bankasına yani muhabir bankaya gönderir bu banka ise gelen metni lehtara verir, lehtar mal teslim edecek olan şahıstır, malları yüklediğine dair evrakları kendi bankasına verir ve bu evraklar alıcı durumdaki akreditif amirine gönderilir, amirin gelen evrakları alıp malları gümrükten alabilmesi için ödeme, kredi veya hesapta bloke etme şeklinde mal bedelini karşılamış olması lazımdır.”⁴⁴

1.4.2. Vadelerine Göre Krediler

Kredilerde vade ayrımı genellikle kısa vadeli krediler ve orta ve uzun vadeli krediler şeklinde iki başlık altında toplanmaktadır. Kısa vadeli krediler, işletmelerin çalışma sermayesi ihtiyacını karşılamak, belirli dönen varlıkları özellikle stokları ve müşterilerden olan alacakları finanse etmeye yönelik olup, kredinin kullandırılış tarihinden itibaren en çok bir yıl içinde bankaya geri dönüşün beklendiği kredilerdir. Kısa vadeli krediler uzun vadeli kaynak sağlanıncaya kadar geçici bir süre duran varlıkların finansmanı için köprü kredisi olarak da kullanılmaktadırlar. Orta ve uzun vadeli krediler, firmaların yeni yatırımlar gerçekleştirebilmesi, mevcut tesis ve teçhizatlarının genişletilmesi ve yenilenmesi ve yeni yatırımların ortaya çıkardığı

⁴⁴ Cemal Şanlı ve Nuray Ekşi, *Uluslararası Ticaret Hukuku*, İstanbul 2000, s.101.

işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı için bankalar tarafından açılan kredilerdir ve genellikle 2-5 yıl vadeye sahiptirler.⁴⁵

Orta ve uzun vadeli kredilerin yöneldiği alanlar şunlardır; sanayi, madencilik, gemi inşası, gemi inşa tesisleri, turizm, dışarıdan uçak ve gemi alımı, tarım. Kredinin uzun vadeli olması bankanın daha uzun sürelerde fonlarını bağlamasını gerektirmekte ve bu zaman içinde fonlarını diğer alanlarda kullanamama nedeni ile oluşacak maliyet krediye yansıtılmaktadır. Bankayı kısa vadeli kredilere göre daha uzun süre risk üstlenmeye yöneltmektedir. Bankada orta ve uzun vadeli kredi tesisine yönelik olarak ayrı bir değerlendirme ve uzmanlar grubu bulundurulması gerekebilir. Bankalar ayrıca kredi sözleşmesine kredinin ödemesi güvenceye almak için kısıtlayıcı maddeler koyabilir.

İşletmeler açısından uzun süreli yatırımlarını bu kredilerle gerçekleştirme olanağı ile avantaj yaratmaktadır. Döviz kredisi olarak kullanım yapılırsa kur garantisi olmaması nedeni riskli kredilerdir.

1.4.3. Amaçlarına Göre Krediler

Beş kategoride incelenebilmektedir. Bunlar; emlak kredileri, finansal kurumlara krediler, tarımsal krediler, ticari ve sanayi kredileri, bireysel krediler olarak sayılabilmektedir.

– *Emlak kredileri*; gayrimenkul teminatı ile inşa ve arazi geliştirme amacıyla kısa dönemli, çiftlik, ev, bina, ticari yapı ve yabancı mülkiyet alımı amacıyla uzun vadeli olarak kullanılmaktadır.⁴⁶

– *Finansal kurumlara krediler*; bankalara, sigorta şirketlerine, finans şirketlerine ve diğer finansal kurumlara kullanılan kredileri kapsamaktadır.

– *Tarımsal krediler*; tarımsal faaliyette bulunan kişilere kullanılan kredileri kapsamaktadır.

– *Ticari ve sanayi kredileri*; Günümüzde hemen tüm dünyada tarım kredileri, genellikle devlet tarafından desteklenen ve bu tür kredilerin özelliklerini bilen yerel bankalar ve/veya bu alanda uzmanlaşmış kredi kurumları, kooperatif bankalar

⁴⁵ Bora, s.6.

⁴⁶ Ahmet Battal, *Bankacılık Kanunu Şerhi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006, s.202.

tarafından verilmektedir. Ticaret bankaları, tarım kesimini, daha çok, çiftçilere girdi, tarım araç ve gereçlerini vadeli satan aracılığıyla kredilendirme yoluyla, dolaylı bir şekilde finanse etmektedirler.

– *Bireysel krediler*; bireylerin otomobil, araç gereç, sağlık harcamaları gibi kendilerinin ve ailelerinin tüketimi karşılamak amacıyla kullanılan kredilerdir.⁴⁷ Bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için genelde küçük tutarlı kredilerdir. Kredi miktarı, kullanıcısının ödeme gücüne göre değişmekle birlikte düşüktür. Kredili mevduat, kredi kartı, eğitim, oto, konut vs. kredileri gibi genelde gerçek kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik krediler olup, küçük miktarlı çok sayıda ve tabana yaygın olan kredilerdir.

1.4.4. Kaynakları Bakımından Krediler

Kaynaklarına göre krediler ikiye ayrılmaktadır:

Banka kaynaklı krediler:

Firmaların, ihracata yönelik faaliyetlerinin finansmanında banka kredilerine başvurularının başlıca nedeni bankaların kredileri ihracatçılara düşük maliyetle vermeleridir. Bankalar ihracatçıların kullanımı için fon tesis etmelerinin nedeni ise Merkez Bankasının sağladığı kolaylıklar ve teşviklerden yararlanabilmektir. Banka kaynaklı krediler:

– *Sabit kredi*: Bankaca tarafından verilen kredinin bir defada peşin ödendiği veya müşterinin cari hesabına kaydedilmek suretiyle ihracatçının kredi talebinin karşılandığı kredi yöntemidir. Kredinin geri ödemesi genellikle taksitler halinde olup, herhangi bir taksitin ödenmemesi durumunda borcun tamamının ödenmesi gerekmektedir. Banka vermiş olduğu kredi karşılığı, ihracatçının menkul ve/veya gayrimenkulleri üzerinde rehin, ipotek vb. teminat şekilleri uygulamaktadır. Sabit Kredi sistemi, önceden belirlenmiş kısa vadeler için rotatif (döner) akreditiflerde olduğu gibi otomatik bir geri ödeme programına olanak vermesi avantajına karşılık, ihracatçı için

⁴⁷ Rıdvan Çabukel, *Bankaların Kurumsal Krediler Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel II Uygulaması*, TBB Yayını, No. 250, İstanbul 2007, s.15.

elastiki olmaması ve banka için ise kredinin amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının izlenmesindeki güçlük gibi sakıncaları bulunmaktadır.⁴⁸

– *Cari hesap kredisi*: Cari hesap kredisinde, müşterinin bankada bazen borçlu bazen alacaklı gözüke hareketli bir cari hesabı vardır ve bu hesap üzerinden belirli bir limit dahilinde müşteri kredi kolaylıklarından yararlanabilir. Bankaca istenilen teminat aynen sabit kredideki gibidir.

– *Açık kredi*: Açık kredinin işleyişi aynen cari hesap kredisi gibi çalışır. Müşteri limit dahilinde kalmak kaydıyla lehine açılan krediyi istediği zaman kullanır. Müşteri hesabı bankaca sürekli kontrol edilmekte, müşteri hesabında öngörülen devir hızı sağlandığı takdirde, açık kredi periyodik olarak yenilenmektedir. Açık kredi sistemi esnek bir sistemdir. Borçlunun sahip olduğu tüm nakdi kaynaklar hesaba kaydedildiğinden, müşterinin fon kullanımı bu kaynaklardan olmakta ve böylece faiz gideri asgari düzeyde tutulabilmektedir.⁴⁹

Banka dışı kaynaklardan kullanılan krediler:

Bu krediler, T.C Merkez Bankası, Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş (Eximbank) ve diğer fonlardan yararlanılarak kullanılan kredilerdir. Merkez bankası kaynaklı krediler; bankaların plasmanlarından doğan geçici likidite ihtiyaçlarının karşılanması amacı reel bankacılık sektörüne genel bir kısa vadeli reeskont işlemi yapılması, ihracatı teşvik amacıyla ticari bankalara kaynak tahsis edilmesi ve bu bankaların aracılığı ile kullanılan kredilerdir.⁵⁰

Eximbank kaynağından kullanılan krediler; Türk Eximbank'ın ihracat finansman kredisi adı altında ve firmanın ihracat performansı baz alınarak kullandığı kredidir.⁸⁰ Bu kredilerin amacı ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması girişimlerinde gerekli desteklerin sağlanması ve yurtdışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenmesidir. Firmalara kullanılacak bu kredilerde gerekli verimliliğin

⁴⁸ A. Hakan Atik, ve Metin Yılmaz, “Dış Ticaretin Finansmanında Kullanılan Krediler” *Kalkınma Dergisi*, Türkiye Kalkınma Bankası Yayınları, Sayı: 45, Şubat 1994, s.28.

⁴⁹ Erkut Onursal, “İhracatı Teşvik Politikası ve Gelişmiş Bazı Ülkelerde Teşvik Tedbirleri Uygulaması”, *Dış Ticarete Durum*, Sayı:23-24, 1991, s.7.

⁵⁰ Şakar, s.56.

elde edilmesini teminen kullanılan kredinin özellikle banka tarafından takibi yapılır, firma ile ilişkiler sürdürülerek ihracatın banka kanalı ile yapılması ve ihrac bedeli dövizlerin bankaya getirilmesi sağlanır. Bu krediler; sevk öncesi ihracat kredisi ve sevk sonrası ihracat kredisi olarak sınıflandırılmaktadır.⁵¹

Sevk öncesi ihracat kredisi ihracatçıya; ihrac konusu malın üretim ve hazırlanması veya hizmetin sağlanması amacıyla, borçlu cari hesap, senet karşılığı avans veya ürün ve mal karşılığı avans şeklinde, en fazla bir yıl vadeli olarak, serbest dövizde ihracat taahhüdü karşılığı Türk Lirası üzerinden kullanılır. Bankanın kaynaklarından kullanılan sevk öncesi ihracat kredileri, müşterinin onaylı nakdi kredi limitleri içinde kullanılır. Krediye tahakkuk ettirilen faiz, komisyon ve masraflar ihracat döviz taahhüdüne dahil edilmez.⁵²

Kanun, kararname ve tebliğler ile ihracatı yasaklanan mallar dışındaki her türlü malların ihracı kredilendirilebilir. Kredilendirilmeyecek ihracat şekilleri aşağıda belirtilmiştir.

- İhracat sayılan yurtiçi satış ve teslimler
- Transit ticaret
- Takas
- Bağlı muamele
- Kıyı ve sınır ticareti
- Geçici muaflik

Kredi vadesi içinde ihracat taahhüdünün de gerçekleştirilmesi gereklidir. İhracatın fiilen gerçekleştirilmesi halinde kredi kısmen veya tamamen geri ödenir. Firmalar ihracat taahhüdünü gerçekleştiremezlerse cezai müeyyideler uygulanır. Krediye tahakkuk ettirilen faiz, komisyon ve masraflar ihracat döviz taahhüdüne dahil edilmez.⁵³

Kredi kullanımı için başka sayısız neden vardır. Her ne kadar, birbirlerinden farklı olsalarda, krediler vadelerine, teminatlarına ve diğer özelliklerine göre farklı

⁵¹ Nahit Özen, “Gelişen Piyasa Koşullarında Krediler ve Kredilendirme Süreci”, *TBB Eğitim ve Seminer Notları*, İstanbul 2006, s.32.

⁵² Canan B. Yaylaçam, *Türkiye’de Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Bankalar Açısından Değerlendirme Yöntemleri*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1999, s.14.

⁵³ Çabukel, s.19.

gruplara ayrılabilirler. Kredilerin önemli bir bölümü çalışma sermayesinin finansmanına yöneliktir. Yani bir yıldan daha kısa sürelidir. Bu tür kredilerin yarısı mevsimsellik özelliğine haiz sektörlerde faaliyet gösteren veya projelere bağlı çalışan firmalar tarafından kullanılmaktadır. Finansal yapısı zayıf veya kârlılığı yetersiz küçük şirketlere kısa vadeli krediler teminatlı olarak kullanılır. Uzun vadeli kredileri işletmeler genellikle eşit taksitler halinde geri öderler. Bu tür krediler sabit varlık alımı veya işletme sermayesinin süreklilik gösteren kısmının finansmanında kullanılırlar. Borçlanma amacına göre uzun vadeli krediler teminatlı veya teminatsız olabilirler. Genelde kredilerin vadesi iki ile beş yıl arasında değişmektedir.⁵⁴

1.4.5. Sektörler Açısından Krediler

Krediler bu açıdan incelendiğinde öncelikle iş konusu açısından ve krediyi alan kişilere göre olmak üzere iki başlık altında toplanmaktadır. İş konusu açısından sektörlere göre krediler; ticari sektör kredileri, tarım sektörü kredileri, sanayi sektörü kredileri, turizm sektörü kredileri, ihracat kredileri, esnaf kredileri, yurtdışı taahhüt hizmetleri ile ilgili krediler, toplu konut kredileridir. Krediyi alan kişilere göre krediler; özel sektör kredileri, kamu sektörü kredileri, tüketici kredileri olarak sınıflandırılmaktadır.⁵⁵

1.5. KREDİLERİN EKONOMİK ÖNEMİ

Kredi, bir ülkede ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi ve ekonomik büyümenin sürekliliği açısından kullanımı zorunlu olan bir finansal kaynaktır. Ekonomide iktisadi ve ticari faaliyetlerin sürekli artması ve gelişmesi, işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmesi ya da hızlı değişmelere uyum sağlayabilmesi için fon ihtiyacı yaratmaktadır. Bu fon ihtiyacı ise büyük ölçüde bankalardan sağlanan kredilerle karşılanmaktadır.

⁵⁴ Berk, s.8-9.

⁵⁵ Bora, s.10-11.

Krediler ülkelerin ekonomik kalkınmasında ivme kazandıran temel unsurlardan biridir. Kredilerin ekonomilerindeki temel işlevlerini veya yararlarını üç grupta toplamak mümkündür;⁵⁶

– Ekonomideki atıl ve dağınık fonlar, kredi sistemi sayesinde ekonomik etkinliklerin gelişmesine yönlendirilmektedir. Sahiplerinin kullanmadığı fonlar, kredi şeklinde paraya ihtiyaç duyanlara aktarılabilir. Bu şekilde fon sahipleri açısından gelir yaratılırken ekonomide de arz ve talep genişlemesi yaratılmaktadır. Böylece tasarruflar ülke ekonomisinin gelişmesi yönünde değerlendirilmiş ve ekonomik faaliyetlere hız verilmiş olur.

– Kredi sermaye birikimini artırır. Girişimciler ve yatırımcılar ihtiyaç duydukları sermayeyi kredi yoluyla tasarruf sahiplerinden sağlarlarken, vade sonunda da krediyi geriye ödeyerek sermaye birikimini sağlamaktadırlar.

– Kredi aynı zamanda bir tedavül aracı olup, kredi ekonomisi para ekonomisinin gelişmiş bir aşamasını oluşturur. Kredi ile nakit para taşınması azalmakta, ticari faaliyetler hız kazanmaktadır.

Kredilerin iktisadi faaliyetlerde gördüğü hizmetler ve sağladığı faaliyetler şöyle özetlenebilir;⁵⁷

– Kredinin en önemli görevlerinden biri iktisadi malların dolaşımına, diğer bir ifade ile bu malların üretiminden tüketimine kadar aktarımına hizmet etmesidir. Örneğin, malını veresiye satan tacirin karşılığında senet alması, senedin cirosu ya da mal rehiniyle bankanın verdiği avans gibi.

– İkinci rolü; eşya üretiminde imalinde ve işletmelerin idaresinde görülmektedir. Bir fabrikatörün hammadde satın alması, personel ve işçi ücretlerini ödemesi vergi borcunu ödemesi, gibi çeşitli amaçlarla bankalardan aldıkları krediler bu grup altında incelenebilir.

– Üçüncü rolü, kredinin; elindeki parası bir iş yapmaya yeterli olmayan veya yeterli miktarda olsa bile onu kullanmak ehliyetine sahip olmayan kimselerdeki mevcut tasarruf paralarının, teşebbüs erbabın intikal etmesine hizmet etmesidir.

⁵⁶ İlker Birdal, *Banka İşletmeciliği*, Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul 1993, s.54.

⁵⁷ Vedat Onur, *Bankalarda Ticari Krediler ve Başlıca Hizmet Muameleleri*, Ankara 1958.

1.5.1. Kredilerin Şirketler Açısından Ekonomik Önemi

Şirketlerin finansman gereksinimleri doğduğunda öncelikle başvurdukları fonlama yöntemi banka kredisi kullanmak suretiyle bu gereksinmelerini karşılamak yönündedir. Günümüzde finansman ihtiyacı iktisadi işletmeler bakımından çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bankalar bu kredileri firmalara yatırım, ihracat, akreditif gibi krediler verebilirler. Mal, senet veya başka ipotek/teminat karşılığı olarak kullandırabilirler.⁵⁸ Finansal araçların, özellikle de bankaların varlıklarının nedeni bilgi sorunlarını çözmek ve hem kredi vererek hem de borçlunun davranışlarını kontrol ederek kredinin en verimli alanlara aktarılmasını kolaylaştırmaktadır. Eğer eksik bilgi önemliyse bankaların aracılık işlevini yerine getirmekte yetersiz kalması, kredi akışını keserek reel ekonomiyi tahrip edebilecektir.

Ticari bankalar son yıllarda başarılı kredi kullandırma yöntemleri geliştirmiş ve farklı koşullarda, farklı amaçlarla firmalara uygun kredi çeşitlerini başarılı bir şekilde sunmuşlardır. Hemen her iş kolundan firmalar zaman zaman kredi kullanırlar. Hatta büyük kamu kuruluşlarının da banka kredisiyle finansman sağlama yoluna gittikleri sıkça görülmektedir. Bu bakımdan kredi kullanımının gerçek nedenlerinin bilinmesi banka açısından kredi riskini azaltan bir etkidir.⁵⁹

Krediler işletmelerin cari varlıklarını veya sabit varlıklarını arttırmak için gerek duydukları fonları finanse etmek üzere verilir. Kredi ihtiyacı normal koşullarda firmanın satışının büyümesi sonucu alacakları, stokları, para mevcudu gibi cari varlıkların ve talebin artması sonucu üretimi arttırmak için gerekli olan sabit varlıkların arttırılması ihtiyacı ile ortaya çıkar. Kredi kullanımının sayısız nedeni vardır. Her ne kadar birbirlerinden farklı olsalar da krediler çeşitlerine göre farklı gruplara ayrılmaktadır.⁶⁰

Dünyada şirketlerin finansmanına hakim olan iki uç model bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; piyasa esaslı sistem (*market-oriented*) denilen finansman modelidir. Bu sistemde şirketler sermaye piyasalarında, çoğunlukla yatırım bankaları ve aracı kurumlar kanalıyla menkul kıymet ihraç ederek doğrudan finansman sağlamaktadır. İkincisi ise; banka esaslı sistem (*bank-oriented*) denilen sistem olup şirketlerin

⁵⁸ Belkıs Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayını, No. 11, İstanbul 1990, s.71.

⁵⁹ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, SPK Yayını, Ankara 1996, s.7.

⁶⁰ Niyazi Berk, *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, Beta Yayınevi, İstanbul 2001, s.8.

finansmanının her aşamasında bankalar baskın rol oynamaktadır. Bu sistemde bankalar yalnız kredi ile değil iştirak yoluyla endüstri ve ticareti kontrol edebilmektedir. Genel olarak küçük firmalar ağırlıklı olarak banka kredilerine bağımlı iken, büyük firmalar menkul kıymet çıkartma kabiliyetine sahiptirler.⁶¹

1.5.2. Kredilerin Ülke Ekonomisi Açısından Önemi

Banka kredilerinin ekonomiye etkilerine bakıldığında; banka kredisindeki azalış hem toplam talebi hem de toplam arzı etkileyerek ekonomik faaliyeti azaltmaktadır. Potansiyel toplam arz etkileri, azalan kredilerine firmaları işçi çıkarmaya zorlayabilmekte ve yatırım planlarını geciktirmekte, hem kısa hem de uzun dönemde üretimi azaltabilmektedir.

Bir ekonomide, fonların dağılımının etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi ile ekonomik kalkınma düzeyi arasında çok sıkı bir bağ bulunmaktadır. Ekonomik kalkınma ve büyüme, net reel aktif yatırımların toplamı ile yakından ilgilidir. Reel aktif yatırımların finansman kaynağı ise finansal sistemin aktardığı tasarruflardır. Tasarruflar ne kadar etkin ve ne kadar verimli alanlara kanalize edilirse, bir ülkenin ekonomik kalkınma düzeyi de o kadar artacaktır.

Kredi arzına göre daha esnek olan kredi talebi, krediden beklenen faydaya ve kredi faiz oranına bağlıdır. Kredi talebini etkileyen faktörlerin başında faiz oranı gelmektedir. Uzun vadeli kredi talebi, faiz oranındaki değişmelere karşı esnektir. Yatırım ve kredi talebinin belirleyici değişkeni, faiz oranındaki değişimlerdir. Büyük, küçük, yurtiçi veya çokuluslu hemen hemen tüm şirketler şu veya bu şekilde faiz oranlarındaki değişmelere karşı duyarlıdırlar. Finans dışı bir işletme aşağıdaki üç faiz oranı riskinden en az ikisi ile karşı karşıyadır:

- a) Kısa vadeli değişken oranlı borçlanma
- b) Kısa vadeli değişken oranlı yatırım (veya yeniden yatırım)
- c) Orta ve uzun vade arasında yapılan değişken oranlı borçlanma

İlk ikisi basit, tek dönemli faiz oranı riskleridir. Burada risk ölçülmesi süreci oldukça açıktır; belirli bir faiz oranının kısa dönemde borç veya yatırımlara bağlı nakit

⁶¹ Şeref Demir, "Banka Kredilerinin Muhasebesi ve Vergisel Denetimi" *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 206, 2005, s.13.

akımları üzerinde doğuracağı etkilerin yönetilmesi söz konusudur. Bu tür riskler genel nitelikleri bakımından döviz işlemi riskine benzerler. Üçüncüsü, yani uzun vadeli, değişken oranlı faiz riskleri ise daha çok dünya çapında faaliyet gösteren çok uluslu işletmeler için söz konusudur.

Bu üç değişik risk türü, firmaların faiz oranı risklerinin belki tümünü kapsamazlar ama günümüzde faiz oranı riski yönetimine yönelik çalışmalar özellikle bu konular üzerinde yoğunlaşmıştır.⁶²

Kredi düzeninin iki temel sorununu kredilerin sektörler ve bölgelerarası dağılımı ile kredi olanakları ve kredinin gerçek ihtiyaç sahibine kanalize edilmesi oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde toplam banka kredileri içinde ticari krediler birinci sırada yer almaktadır.

Kredilerin ekonomiye yararları belirli maddeler halinde sayılabilmektedir:⁶³

- İşletmelerin kuruluşlarında, yaşamasında ve gelişmesinde en önemli etmendir.
- Mal stoklarının en verimli ve yararlı şekilde kullanılmasında en büyük etkenlerden biridir.
- Gerekli araç-gereç, hammadde gibi üretim öğelerinin sağlanmasında mali destek oluşturur, verimin artmasında etkili olur, ulusal hasılların yükselmesini sağlar.
- Ekonomik hayatın öğeleri olan bireylerin satın alma güçleri genişlemiş olur.
- Kredi aynı zamanda bir tedavül aracıdır. Kredi ekonomisi para ekonomisinin gelişmiş bir aşamasını oluşturur. Kredi ile nakit para taşınması azalmakta, ticari etkinlikler hız kazanmaktadır.
- Ekonomideki atıl ve dağılık fonlar, kredi sistemi sayesinde ekonomi faaliyetlerin gelişmesine yönlendirilmektedir. Sahiplerin kullanamadığı fonlar, kredi şeklinde paraya ihtiyaç duyanlara aktarılabilir. Bu şekilde fon sahipleri açısından gelir yaratılırken ekonomide arz ve talep genişlemesi yaratılmaktadır. Böylece tasarruflar, ülke ekonomisinin gelişmesi yönünde değerlendirilmiş ve ekonomik etkinliklere hız verilmiş olur.

⁶² Özen, s.42.

⁶³ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası Finans*, (3. Baskı), Güzem Yayınları, İstanbul 2001, s.232

– Kredi sermaye birikimini artırır. Girişimciler ve yatırımcılar ihtiyaç duydukları sermayeyi, kredi yoluyla tasarruf sahiplerinden sağlarlar. Vade sonunda da krediyi geriye ödeyerek sermaye birikimi sağlamaktadırlar.

– Alınan kredi ile, gelecekteki sahip olunacak gelirleri, harcama olanağı verir. Dolayısıyla ekonomideki satın alma gücünü artırabilir.

– Kredi girişimcilerin uğraşlarına hız vererek tasarruflarını biriktirmeden veya belli bir seviyeye gelmesini beklemeden işlemlerini gerçekleştirme imkanı verir.

Bankalar ve diğer mali kurumlar tasarrufların üretken yatırımlara aktarılmasına aracılık etmektedirler. Bankalar ve diğer mali kurumların kredi vermedeki asli fonksiyonu budur. Kredi kanalının etkin işlemleri kredi genişlemesi yaşanmakta dolayısıyla toplam üretim artmakta ve ekonomik büyüme gerçekleşmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BİREYSEL BANKACILIK VE BİREYSEL KREDİLER

Ülkemizde bankacılık yeni bir arayışın içinde bulunmaktadır. Sağladığı kaynakların maliyeti ile satış fiyatı arasındaki farktan oluşan kârlılık sürekli azaldığından dolayı, kârlılığı oluşturacak yöntemler, sağlanan kaynaklarla oluşturulan ürün yelpazesinden çok, öncelikle sunulan hizmet kalitesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bankacılık hizmetlerini ya kendi bünyelerinde kurdukları birimler ya da yan kuruluşları aracılığıyla müşterilere sunan ve kurumsal bankalardan daha küçük bir hacme sahip olan perakendeci bankalar finansal piyasalardaki gelişmeler sonucunda tüketicilerin gereksinimlerine yönelik geniş bir hizmet yelpazesi ve ürün çeşitliği yaratmışlardır.

Tüketicilerin temel finansal gereksinimleri doğrultusunda perakendeci bankacılık piyasasında sunulan hizmetler; mevduat toplamak, kredi vermek, finansal danışmalık ve ödeme sistemlerine ilişkin hizmetler olarak sınıflandırılabilir. Perakendeci bankacılık bu yönüyle ele alındığında bireysel bankacılık çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Bireysel bankacılık özellikle son dönemde sektörün yeniden yapılanmasını beraberinde getirmiştir. Tüketici merkezli iletişim hızlı olmayı gerektirir. Müşterileri bekletmenin fırsatların uçup gitmesi anlamına geldiğini her şirket çok iyi bilir. Telefon bankacılığı. ATM, POS, internet gibi erişim kanalları sunan teknolojileri bünyesine katan bankalar teknolojinin gelişimiyle paralel hareket etmişler ve veri ambarı, çağrı merkezi gibi sistemlere 2000 yılı itibarıyla yatırım yapmaya başlamışlardır. Bunun yanında en önemli gelişmelerden birisi de mobil bankacılık kavramı olmuştur.

Teknolojik gelişmeler her ne kadar işgücü kullanımını azaltsa da, işlerin yürütülmesinde kullanılan diğer araç ve gereçlere ödenen bedeller, kısa zamanda değiştirilmesi mümkün olmayan maliyetler durumuna geçmektedir. Dolayısıyla, bankacılık sistemi, yakın bir gelecekte sabit maliyetlerini önemli ölçüde azaltabilme olanağına sahip olamayacaktır. Bu nedenle, Türkiye'deki bankalar için gerek mevcut sistemin algılanışı, gerekse gelecekteki yapılanma konusundaki öngörüler, kârlılık için mesleki işbirliği ve dayanışmanın gerçekleştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Türk bankacılığında, maliyet fiyatı ile satış fiyatı arasındaki farkın hala kârlı olduğu en önemli ürün bireysel krediler olmaktadır. Gerek nakit olarak kullanılan tüketici krediler ve gerekse kredi kartları, bankalara hala önemli kârlılık olanakları sunmaktadır.

2.1. BİREYSEL KREDİ KAVRAMI VE TANIMI

Uluslararası çalışmalarda ve merkez bankalarının yayınladıkları raporlarda, bireysel krediler, bankalar ve tüketici finansman şirketleri tarafından hane halkına kullanılan tüketici kredilerinin ve kredi kartlarıyla yapılan harcamaların toplamı olarak kabul edilmektedir.

Kredi eldeki para ile gelecekte ele geçecek paranın değişimidir. Bugünkü ekonomik etkinliklerde kredi önemli bir rol oynamaktadır. İş bölümü ve uzmanlaşmanın esas olduğu günümüz ekonomilerde kredi ulusal servet üzerinde bir alacak ağı oluşturmaktadır.⁶⁴

Kredi yalnızca onu kullananlar için bireysel bir sosyal gelişme ve daha iyi yaşam koşullarına sahip olma aracı değil, bütün ülke ekonomisinin atılım yapması, canlılık kazanması için gerekli, son derece etkili bir kalkınma aracı olarak görülmektedir. Bankaların verdikleri çeşitli krediler gerek kurumsal gerekse bireysel yatırımcıların karşı karşıya olduğu riskleri azaltmak için önemli bir yatırım stratejisidir.⁶⁵

Tüketici kredisi “*herhangi bir hizmetin yada malın satın alınmasında kullanılması amacıyla banka tarafından ticari amaçlar dışında tüketime yönelik olarak bireylere, sonradan belirli koşullarda (vade, faiz vb.) geri ödenmek üzere verilen krediler*” olarak tanımlanmaktadır.⁶⁶ Diğer bir ifade ile bireysel krediler kişiler tarafından “*tüketim işlemini*” kolaylaştırmak amacıyla kullanılan bir kredi türüdür. Bu kredi türü, gelecekte ödeme vaadiyle kişisel veya ailenin tüketim için bazı mal ve hizmetlerin alımıyla ilgili olarak kullanılmaktadır.

⁶⁴ Avni Zarakolu, *Para Kredi ve İktisadi Faaliyetler*, Türkiye Bankalar Birliği, Ankara 1971, s.49

⁶⁵ Emine Gönen, ve Özgen Özlen, *Aile Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No. 1517, Ankara 2001, s.53.

⁶⁶ Tamer Aksoy, *Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’deki Uluslarüstü Bankacılık*, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No.109, Ankara 1998, s.65.

Türkiye’de 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 10. Maddesi tüketici kredilerini, “ *tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıktan kredi*” şeklinde tanımlamaktadır.⁶⁷ Söz konusu yasada tüketici, “*bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişi*” olarak, kredi veren ise, “*mevzuatları gereği tüketicilere nakit vermeye yetkili banka, özel finans kuruluşu ve finansman şirketleri*” şeklinde bir tanım getirmektedir.

Tüketici kredilerin tanımı uyarınca, bu tür kredilerin gerçek kişiler yanında tüzel kişilere de açılabilceği, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla olmak üzere bir tüzel kişinin, örneğin bir ticaret şirketinin de tüketici olarak kabul edilebileceği sonucuna varılmaktadır. Bunun yanı sıra, bu çerçevede, tüketici kredilerinin bir mal ya da hizmetin, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinmek, kullanmak ya da yararlanmak için alınmış olması gerektiği, diğer bir ifadeyle, bu özel amaç dışında, ticari veya mesleki amaçlarla alınan kredilerin tüketici kredisi kapsamına girmeyeceği anlaşılmaktadır.⁶⁸ Buna ek olarak, kanunun 10. Maddesi tüketici kredilerine herhangi bir alt ya üst sınırlaması getirmemektedir.

Tüketici kredileri ya da bireysel krediler, ticari ve mesleki kredilerden farklı bir yapıya sahiptirler. Söz konusu krediler, tüketime yönelik bir gereksinimin hemen giderilmesi amacıyla kullanılırken, ticari ve meslek kredilerindeki amaç, ticaret ve üretim hacmini arttırarak, gelecekte kârın en yüksek düzeye getirilmesidir.

Ekonomik gelişmeler ve bankacılık sektöründe yaşanan yoğun rekabet, her geçen gün yeni ürünlerin çıkmasına ve tüketici kredilerinin kapsamının genişlemesine neden olmaktadır. ancak genel olarak, tüketici kredileri, bankalar ve tüketici finansman şirketleri tarafından doğrudan nakit şeklinde ya da mal ve hizmet satın alımına yönelik finansman gereksiniminin sağlanması şeklinde kullanılmaktadır. Bireysel krediler konut, taşıt ve beyaz eşya gibi dayanıklı malların tüketimine yönelik açıldığı gibi mesleki amaç, eğitim, gıda, giyim ve tatil gibi harcamalara yönelik olarak da

⁶⁷ 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (06.03.2003 tarih ve 4822 sayılı kanunla yapılan değişikliklere göre uyarlanmış hali), Erişim Tarihi: 28.04.2013.

<http://www.ibb.gov.tr/en-us/organization/birimler/zabitadb/documents/tuketici_koruma.pdf>

⁶⁸ Bülent Balkan, “Finansal İşlemler Açısından Tüketici Hakları”, Erişim Tarihi: 20.04.2013,

<http://www.legalisplatform.net/ozel_dosyalar/Finansal%20%C4%B0%C5%9Flenimler%20A%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan%20T%C3%BCketici%20Haklar%C4%B1.pdf>

kullanılmaktadır. Bireysel krediler genel olarak tüketicinin maaş ya da ücretinden kesilerek geri ödenmektedir.⁶⁹

2.2. BİREYSEL KREDİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bireysel kredilerin tarihi gelişimi incelendiğinde, ilk bireysel kredi uygulamalarının on dokuzuncu yüzyıla dayandığı gözlemlenmektedir. En eski borçlanma türü olan bireysel kredilerin yaygınlaşması yirminci yüzyılın başlarından itibaren ABD’de gerçekleştirilmiştir. Bu gelişmede zaman içerisinde ekonomik ve sosyal koşullarda oluşan değişiklikler önemli rol oynamıştır. Önceleri ABD’nde orta gelirli sınıfın büyümesiyle birlikte Birinci Dünya Savaşı yıllarında bireylerin özellikle konut edinme konusunda finansman gereksinimleri ortaya çıkmış ve bunu izleyen yıllardaki endüstriyel gelişmeler, bireylerin diğer konulardaki finansman ihtiyaçlarını da beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda bankacılık alanında yeni gelişmeler yaşanmış, ticari bankacılıkta bireysel kredi sunmanın önemi ve gerekliliği daha çok anlaşılmaya başlanmıştır. Başlangıçta bankalar, tüketicilere taksitli satış yapan satıcıların alacaklarını finanse ederken, sonraları tüketicilere doğrudan kredi vermeye başlamışlardır.

Ticari bankacılıkta bireysel kredi sunmanın önemi ve gerekliliği 1950’lerden sonra anlaşılmıştır. Otomobil, buzdolabı, radyo ve TV, mobilya almak için kullanılan bireysel kredilerde önemli artışlar olmuştur. 1960’lı yıllarda artık taksitli satış sistemi yerini tüketici piyasasına giren bankalara bırakmıştır. İkinci Dünya savaşıdan sonra ABD’nde bireysel kredilerin % 60-70’i otomobil satışları için kullanılmıştır.⁷⁰

Amerika’da tüketici kredileri ile ilgili düzenlemeler 1960’lı yıllardan itibaren bireysel kredilerin hızla yaygınlaşması üzerine ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmak amacıyla uygulamaya konmuştur. İngiltere’de 1974 yılında bireysel kredi uygulamaları başlamıştır.⁷¹

Türkiye’de bankalar tarafından bireysel kredileri kullanılması 1980’li yılların sonlarına doğru başlamıştır. 1988 yılında açıklanan ekonomik paket ile birlikte artan

⁶⁹ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, (1. Basım), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001, s.295.

⁷⁰ Takan, s.297.

⁷¹ Sedat Yetim, *Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri*, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No.69, Ankara 1997, s.8.

faiz oranları, şirketlerin kendi öz kaynaklarına yönelmesine ve ticari kredi talebinin azalmasına yol açarken, bankaların elinde atıl fonların oluşmasına neden olmuştur. yeni arayışlar içine giren bankalar tüketici kredileri yoluyla fon fazlalıklarını plase ederek risklerini dağıtmayı ve kârlılıklarını arttırmayı hedeflemişlerdir. Türkiye’de tüketici kredileri yaygınlaşmadan önce ise tüketicilerin kredi gereksinimleri satıcı firmalar tarafından sağlanmıştır. Bankaların ve diğer finans kuruluşlarının alıcıya kredi açmaya başlaması ile satıcı parasını peşin olarak tahsil edebilmeye, bu kaynakları üretime yöneltmeye ve alıcı hakkında bilgi toplama yükü banka ya da finans kuruluşuna geçmeye başlamıştır.⁷²

Başlangıçta açtıkları kredilerin amacına yönelik olarak kullanılmasını sağlamak için bankalar tüketicileri belirli sektörlere ya da bağlantılı oldukları şirketlere yönlendirmişlerdir. Sözgelimi, teminat yapısından dolayı bankalar önceleri taşıt kredilerine yönelmişler, ancak zamanla malın kredilendirilmesi sistemi yerini kişinin kredilendirilmesine bırakmıştır.

2000’li yıllara gelindiğinde ise bankaların kredi portföyleri içerisinde bireysel kredilerin önemli bir yer tuttuğu gözlemlenmektedir. Özellikle 2003 yılı başından itibaren ekonomideki istikrar ortamına bağlı olarak oluşan olumlu hava ile geleceği yönelik beklentilerin olumlu olması sonucunda tasarruf eğiliminin gerileyerek, baskı altında olan tüketim harcamalarının arttığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, enflasyon ve döviz kurundaki gelişmeler de tüketicilerin alım gücünün artmasına ve dolayısıyla tüketimin canlanmasına neden olmuştur. Söz konusu güven ortamının oluşmasının ardından, kredi faiz oranlarının düşmesi, bireysel kredilerin önemli oranda artmasına yol açmıştır. Bu duruma ek olarak, kamunun daha az borçlanma eğilimi göstermesi, bankaların kaynaklarını değişik plasmanlara aktarmalarına olanak tanımıştır.⁷³

2.3. BİREYSEL KREDİ TÜRLERİ

Türkiye’de 1990’lı yıllarda bankacılıkta yoğun olarak uygulama alanı bulan ve bireylerin kısa, orta ve uzun vadeli tüketimden yatırıma kadar olan gereksinimlerini

⁷² Nihal İnağ, “Tüketici Kredileri” *T.C. Merkez Bankası Tartışma Tebliği*, No. 9011, Mart 1990, Erişim Tarihi: 28.04.2013, <<http://www.tcmb.gov.tr/research/discus/9011tur.pdf>>

⁷³ Takan, s.297-298

karşulamakta kullanılan bireysel krediler; nakdi bireysel krediler (*tüketici kredileri*) ve gayri nakdi bireysel krediler (*kredi kartları*) olarak iki grupta incelenmektedir.

2.3.1. Nakdi Bireysel Krediler (Tüketici Kredileri)

Bireysel bankacılık hizmetinin bir türü olan tüketici kredisi, mal veya hizmet satın alınması karşılığında tüketici ile satıcı işletme arasındaki özel anlaşma ile oluşmakta ve tüketici bir kredi kurumundan sağlayacağı nakit kredisini satın aldığı mal veya hizmetin bedelini ödemek için kullanmaktadır. İlk durumda kredili alış söz konusu iken; ikinci durumda ise bir banka veya finans kurumu ile doğrudan doğruya kurulan bir kredi ilişkisi söz konusu olmaktadır. Tüketici bunun karşılığında borçlandığı miktarı belirli bir vade ve faiz oranı ile banka ve satıcı işletmeye ödemektedir.

Konut, beyaz eşya, otomobil, okul taksitleri gibi geniş bir alanı içeren bireysel krediler, ekonomik açıdan diğer kredi türlerinden ayrılmaktadır. Ticari ve endüstriyel kredi türlerinde temel amaç, üretim hacmini ve kârı arttırmak iken tüketici kredilerinde amaç tüketicilerin arzu ve isteklerinin yarının geliri ile bugünden sağlamaktır.

Türkiye’de Mart 2012 itibarıyla sektörün kredi hacmi içinde %32,9 paya sahip olan bireysel krediler 2011 yılsonuna göre 6,1 milyar TL (% 2,7) artarak 229,9 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Bireysel kredilerin 58,2 milyar TL’si (% 25,3) kredi kartı alacaklarından, 171,8 milyar TL’si (% 74,7) ise tüketici kredilerinden oluşmaktadır.⁷⁴

2012 yılının ilk çeyreğinde kredi kartı alacaklarındaki (% 4,8) ve ihtiyaç ve diğer tüketici kredilerindeki (% 3) artışlar bireysel kredilerdeki ortalamanın üzerinde gerçekleşirken, diğer kredi segmentleri ortalamanın altında artmıştır. Anılan dönemde taşıt kredileri ise azalış gösteren tek kredi segmenti olmuştur. Söz konusu dönemde tüketici kredilerinde gözlenen 3,4 milyar TL’lik artışın 2,6 milyar TL’lik (% 77,4) kısmı ihtiyaç ve diğer tüketici kredilerinden kaynaklanmaktadır.

Taksitli kredi kartı alacaklarının toplam kredi kartı alacakları içindeki payında gözlenen artış eğilimi devam ederken, söz konusu oran Mart 2012 itibarıyla % 47 olarak gerçekleşmiştir.

⁷⁴ BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*, Erişim Tarihi: 30.04.2013, Sayı: 2, Mart 2012, s.19
<http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/10862tbs_genel_gorunum_mart2012.pdf>

Türkiye’de Temmuz-Eylül 2012 döneminde tüketici kredileri ve konut kredilerinin mal ve hizmet gruplarına göre dağılımında ihtiyaç kredileri % 54 oranı ile en büyük paya sahiptir. Bunu sırasıyla, % 25 ve % 7 pay oranları ile konut ve taşıt kredileri izlemektedir. Aynı dönemde ihtiyaç kredileri 1.645.480 kişi tarafından ve 14,4 milyar TL, konut kredileri 85.355 kişi tarafından 6,5 milyar TL ve taşıt kredileri 44.793 kişi tarafından 1,8 milyar TL tutarında kullanılmıştır.⁷⁵

2011 yılı Temmuz-Eylül dönemine göre taşıt kredileri % 4 oranında, konut kredileri % 22 oranında artarken, ihtiyaç kredileri % 4 oranında azalmıştır.

⁷⁵ TBB, Türkiye Bankalar Birliği, “Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri 2012 Eylül” Erişim Tarihi: 29.04.2013, http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistikraporlar/Tuketici_Kredileri_ve_Konut_Kredileri_/1213.

Tablo 2.1. Mal ve Hizmet Gruplarına Göre Dağılım

	Temmuz-Eylül 2012 (milyon)	Yüzde Pay Temmuz-Eylül 2012	Yüzde Değişme Temmuz-Eylül 2011 dönemine göre	Yüzde Değişme Nisan-Haziran 2012 dönemine göre
Akım				
Taşıt	1.824	7	4	19
Konut	6.521	25	22	-4
İhtiyaç*	14.406	54	-4	-17
Diğer**	3.790	14	192	175
Bakiye				
Taşıt	7.212	4	13	2
Konut	75.226	43	10	3
İhtiyaç	65.185	38	6	1
Diğer	26.006	15	41	9

* Dayanıklı tüketim malları, mesleki amaç, eğitim, tatil, gıda, giyim vb. amaçlar için kullanılan krediler(milyon TL)

** Bu grupların herhangi birisinde sınıflandırılmayan krediler

Kaynak: TBB, Türkiye Bankalar Birliği, "Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri 2012 Eylül" s.25

Tüketici kredisi, tüketiciye, gelecekte elde edecekleri geliri önceden kullanma ve peşin para ile alışverişin avantajlarından yararlanma olanağı sağlamaktadır.

2.3.1.1. Nakdi Bireysel Kredi Çeşitleri

Gerçek kişiler tarafından talep edilen bir hizmet ya da mal satın alınmasında kullanılan, belli vade, sabit faiz oranı ve belli taksitlerle geri ödenmek üzere kullanılan nakit kredilerdir. Nakdi bireysel krediler ülke ve bankalar itibariyle farklılıklar göstermekle birlikte, nakit ya da mal veya hizmeti satan kişi/kuruluşa ödeme yapılması yani satışın finanse edilmesi şeklinde kullanılır. Nakdi bireysel krediler; ihtiyaç, taşıt, konut, eğitim, evlilik ve tatil kredisi olarak gruplandırılabilir.

2.3.1.1.1. İhtiyaç Kredisi

İhtiyaç kredisi gerçek kişilerin, ticari amaç ticari amaç dışında mal ve hizmet alımlarının finansmanına yönelik olarak, genellikle bir defada kullandırılan ve başlangıçta belirlenen faiz oranlarına göre geri ödenen kredidir. İhtiyaç kredilerinde müşteri, satın almak istediği mal veya hizmetin içeriği hususunda bankaya açıklama yapmak zorunda değildir. Müşteri kendisine tanınan kredi limiti dahilinde istediği harcamaları yaparak, serbestçe tüketici kredisini kullanma hakkına sahiptir.⁷⁶

Tatil kredisi, evlilik kredisi, beyaz eşya kredisi, askerlik kredisi adları altında verilen ihtiyaç kredilerinde esas olan; belirli bir harcama belgesinin aranmasıdır. Verilecek kredi miktarı da kredi talep eden kişilerin gelirlerinin belli bir katını aşmayacak şekilde düzenlenmektedir. Kredi veren kuruluş, tüketicinin gelir durumu ve kredibilitesini araştırdıktan sonra belli bir miktar krediyi tüketiciye tahsis etmektedir. Tüketiciler serbest kaldıkları için bu kredi türünü daha fazla tercih etmektedirler. Banka veya finans kurumları genellikle aldıkları iki kefilin imzası karşılığında belli bir limit krediyi tüketiciye tahsis etmekle yetinip, hangi alanda harcadığına karışmamaktadır.⁷⁷

2.3.1.1.2. Taşıt Kredisi

Taşıt alımında kullanılmak üzere verilen kredilerdir. Taşıt kredilerinde bankalar teminat olarak, kredi talebinde bulunan bireyin yeterli gelire sahip olması şartı yanında en az bir kişinin kefaletini istemektedir ve banka ile birey arasında araç rehin sözleşmesi imzalanmaktadır. Ayrıca, aracın rehinli ve satılamaz olduğunu gösteren bir ibarenin ruhsata işlenmesi de alınan teminatlar arasındadır. Taşıt kredisi banka için riski az bir kredi çeşidi olup kredinin geri ödenmesinde bir sorun olduğunda taşıtın nakde çevrilerek kredinin kapatılması kolaylığı vardır.

⁷⁶ Şebnem Akipek, *Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi*, Seçkin Yayıncılık, Hukuk Dizisi, Ankara 1999, s.178

⁷⁷ Gönül Kapağan, *Bağlı Tüketici Kredileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, İstanbul 2004, s. XXXV.

2.3.1.1.3. Konut Kredisi

Konut kredisi ev almak veya evin borcunu ödemek için nakde ihtiyacı olan, mali durumu, alacağı krediyi düzenli olarak geri ödemeye uygun, kredi değerinde karşılık gösterebilen kişilere verilmektedir.

Bankalar Kanunu'nun 50. maddesinin 4. fıkrası "*Bankalar, gayrimenkul inşaat veya ticareti ile uğraşan ortaklıklara katılamazlar ve bu konuda iş yapan gerçek ve tüzel kişilere kredi açamazlar*" ibaresi ile bankaların bu konuda kredi açmalarını yasaklamıştır.⁷⁸ Bu yasağın amacı, bankaların spekülâtif faaliyetlere girmelerine engel olmak ve mevduatın güven ve likiditesini sağlayacak banka kaynaklarının donuklaşmasını önlemektir. Ancak, bankalar bu tür işlerle uğraşan tüzel kişilerden daha çok konut sahibi olmak isteyen gerçek kişilere, "*Konut destek kredisi*" adı altında ödünç para vermektedirler. Bu kredi türü, Bankalar Kanunu'nun 50. maddesinin 4/C bendinde, "*özel kanunlarda belirtilen esas ve şartlar dahilinde sosyal konut edinmeye veya bu konutları inşa etmek ya da ettirmek üzere açılan krediler*" şeklinde belirtilmiştir.⁷⁹

Konut kredileri, tüketici kredisi türü olması dolayısıyla 4077 sayılı "*Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*"un "*Tüketici Kredileri*" başlıklı 10. maddesine bağlı bulunmaktadır.⁸⁰ Söz konusu maddede, tüketici kredilerine ilişkin faiz oranının sözleşmede yer alacağı belirtilmekle birlikte bu faiz oranının hangi koşullar altında değişebileceğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Kredi müşterisinin erken ödeme yapması durumunda kredi verenin ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indirimi yapmakla yükümlü olduğu hükme bağlanmaktadır.

4077 sayılı Kanun'un 10. maddesine dayanarak düzenlenen 01.08.2003 tarih ve 25186 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren "*Tüketici Kredisinde Erken Ödeme İndirimi ve Kredinin Yıllık Maliyet Oranının Hesaplama Usul ve Esasları*

⁷⁸ Bankalar Kanunu, Erişim Tarihi: 13.03.2013, http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803182.pdf.

⁷⁹ Şemsettin Uslu, *Bankacılıkta Hizmet Pazarlaması, Tüketici Kredileri ve Bir Uygulama*, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya, 1996, s.12.

⁸⁰ 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (06.03.2003 tarih ve 4822 sayılı kanunla yapılan değişikliklere uyarlanmış hali), Erişim Tarihi: 28.04.2013, <http://www.ibb.gov.tr/en-us/organization/birimler/zabita/db/documents/tuketici_koruma.pdf>

*Hakkında Yönetmelik*⁸¹ uyarınca tüketici kredisi kullananların vadeden önce kapatma talebinde bulunmaları halinde, sadece birikmiş faiz alınarak bu taleplerin kabul edilmesi zorunluluğu getirilmektedir.

2.3.1.1.4. Eğitim Kredisi

Eğitim kredisi, eğitim gören öğrencilerin okul öncesinden başlayarak üniversite ve sonrasındaki tüm eğitim yaşamı boyunca yurtiçi ya da yurtdışı eğitim giderleri için bankaların kullandığı bir kredidir. Eğitim kredisinden belgelenebilir, düzenli ve yeterli gelire sahip olan herkes yararlanabilmektedir.

2.3.1.1.5. Evlilik Kredisi

Evlenme kararı almış en fazla bir aylık evli çiftlerin, evliliklerinde doğabilecek her türlü harcamalarını finanse etmek üzere gerçek kişilere kullanılan sabit faiz ve eşit taksit ödemeli bir kredidir.⁸²

2.3.1.1.6. Tatil Kredisi

Yurtiçinde veya yurtdışında gerçekleşecek eğlence, gezi, spor, sağlık, kültürel, bilimsel ve mesleki inceleme destek ve teşvik amaçlı olmak üzere belli bir tur dahilinde ya da bağımsız seyahat harcamalarını finanse etmek üzere gerçek kişilere kullanılan, sabit faiz ve eşit taksit ödemeli bir kredidir.

2.3.1.1.7. Kredili Mevduat Hesabı

Bireysel kredi kullanılabilecek gerçek kişilerin, kısa süreli nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla mevduat hesabında bulunan paradan daha fazlasını belirli bir limit içerisinde kullanmasına olanak veren bireysel kredi türüdür.

⁸¹ Tüketici Kredisinde Erken Ödeme İndirimi ve Kredinin Yıllık Maliyet Oranını Hesaplama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, R.G. Tarihi: 01.08.2003, R.G. Sayısı: 25186, Erişim Tarihi: 30.04.2013, http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.6578&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=_

⁸² Birgül Şakar, *Banka Kredileri ve Yönetimi*, Beta Basım Yayın, İstanbul 2006, s.203.

2.3.1.2. Gayri Nakdi Bireysel Krediler (Kredi Kartları)

Kredi kartı, tüm dünya üzerinde geçerliliğe sahip, kullanımı kolay, çağdaş, pratik, güvenli ve evrensel bir ödeme aracıdır.⁸³ Kredi kartı taksitli alışveriş olanağının yanı sıra kart borcunu kredilendirerek ödeme olanağı da sunmaktadır. Günümüzde ticaret hayatında ödeme aracı olarak nakit, çek, senet, poliçe ve plastik kartlar kullanılmaktadır.⁸⁴

İnsanların günlük yaşantılarını sürdürme, rutin harcamaların yanı sıra seyahat giderlerini karşılamada nakit para ve çek kullanımının çeşitli zorlukları; ödeme vasıtası olarak “kredi kartı” olayının çıkmasına ve bunun bankacılığa süratle yayılmasına sebep olmuştur. Paranın nakit olarak taşınma riski giderek artmıştır. Özellikle;

- a. Taşınması,
- b. Ödeme sırasında sayılması,
- c. Kusurlu ödemelerde bozuk para bulunamaması,
- d. Çaldırma ve kaybedilme ihtimali gibi faktörler insanları daha güvenli yollar aramaya yöneltmiştir.

Banka müşterilerini bu tür zorluklardan ve risklerden kurtarmak, onlara daha iyi hizmet vermek ve bankacılık piyasasında daha iyi bir yer edinmek gibi amaçlar sonucunda bankalar arası rekabetin artması kredi kartı sisteminin gelişmesine de neden olmuştur.⁸⁵ Günümüzdeki yoğun rekabet şartları üretici ve satıcıların rekabet karşısında güçlü olabilmeleri için, kredi kartı kullanımını zorunlu kılmıştır.⁸⁶

Kredi kartı “bankaların ve çıkartmaya yetkili kuruluşların müşterilerine limitler ile açtıkları kredinin nakit kullanmaksızın mal ve hizmet alımı, nakit para çekme şeklinde kullandıkları ödeme aracı” diye de tanımlanabilir.⁸⁷

Kredi kartlarının ödeme kolaylığı ve kredi kaynağı olmak üzere iki temel fonksiyonu vardır. Ödeme kolaylığı, bireylerin yanlarında nakit taşımalarına gerek

⁸³ Emre Kağan Duman, *Genel Olarak Kredi Kartı Sisteminin İşleyişi ve Türkiye'nin Dış Alem Kredi Kartı Gelirleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, s.127

⁸⁴ Eyüp Yılmaz, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1999, s.191.

⁸⁵ Dilek Emir, *Banka Kredi Kartlarının Hizmetlerinin ve Üye İşyerleri ve Kart Hamilleri Açısından Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, SBE, Trabzon, 1994, s.7.

⁸⁶ Selma Erdem, *Tüketici Pazarı Açısından Kredi Kartı Kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi SBE, Malatya 2001, s.268.

⁸⁷ Selçuk Duranlar, “Türkiye’de Kredi Kartları Üzerine Bir İnceleme” *Ekonomik Yorumlar*, 2004, s.58.

kalmaksızın, anında ödeme yapabilmeleri ve kullandıkları ürün ve hizmetlerin bedellerinin ödenmesini bir süre geciktirebilmeleridir. İkinci temel fonksiyonu, kredi kullanabilmedir. Bu olanak ödeme kolaylığına ek olarak, kredi kartı kullanıcılarının ödeme süresini zamana yayarak kredi kullanmalarını kapsamaktadır.⁸⁸

Kredi kartları, kullanıcılara para taşıma zorunluluğunu ortadan kaldırması, üye işyerlerine cirolarını artırabilme olanağı sağlaması gibi özellikleri nedeni ile kullanımı artan kredi kartları, alıcı ve satıcılar arasındaki mal ve hizmet ilişkilerinde, geçerli, güvenilir, hızlı ve etkin bir ödeme aracına duyulan gereksinimlerden doğmuştur.⁸⁹

Türkiye’de banka ve kredi kartlarına ilişkin uygulamalar 2006 yılında kabul edilen 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu⁹⁰ ile düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun, banka kartını “*mevduat hesabı veya özel cari hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kart*” ve kredi kartını “*nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kart veya fiziki varlığı bulunmayan kart numarası*” olarak tanımlamaktadır. Aynı kanunda, kart hamili için “*banka kartı ve kredi kartı hizmetinden yararlanan gerçek veya tüzel kişidir*” denmektedir (madde 3).

Kredi kartları, ödeme aracı olma niteliğinden dolayı, kart sahiplerinin nakit gereksinimini azaltırken, ekonominin kayıt altına alınmasını sağlamakta ve ticari faaliyetleri canlandırmaktadır. Tüketiciler, kredi kartları ile peşin ya da taksitli satın alma avantajlarından yararlanırken, nakit avans çekebilmektedirler.

1970’li yıllarda kullanıma başlanan kredi kartları, gördüğü ilgi nedeni ile özellikle 1980’li yıllardan itibaren bankacılık kesiminin de gündemine girmiş ve çok hızlı bir gelişme göstermiştir. Kredi kartı sayısına ilişkin olarak aşağıda yer alan grafik bu gelişimi net bir şekilde göstermektedir. 1997 yılında 4.847.166 adet olan kredi kartı sayısı 2010 yılında 46.956.124 adede ulaşmıştır.⁹¹

⁸⁸ Özlen Özgen, “Tüketicinin Kredi Kartı Kullanma Alışkanlıkları” *Standart*, (421), 1997, s.78

⁸⁹ M. İbrahim Kirdaban, *Ödeme Sistemlerindeki Gelişmeler ve Ödeme Sistemlerinin Finansal Sistem İstikrarı Üzerindeki Etkileri*, (TCMB Uzmanlık Tezi), 2005, s.12.

⁹⁰ 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, Kabul Tarihi: 23.2.2006, Erişim Tarihi: 16.03.2013, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5464.html>

⁹¹ TBB, Türkiye Bankalar Birliği, “Kayıtlı Ekonominin Geliştirilmesi Sürecinde Kartlı Ödeme Sistemleri İle Yeni Yöntem ve Teknolojiler” *Vergi Konseyi*, Yayın No. 274, İstanbul 2011, s.17.

Kredi kartı faaliyeti bankalara özgü bir faaliyet olmamakla birlikte kredi kartı faaliyetinde bulunmak faaliyet iznini ve yoğun bir denetimi gerektirmektedir. Bir ticari iş mahiyetinde ve bir tür bankacılık işlemi olarak kabul gören kredi kartı faaliyetinin kredi yönüne Bankalar Kanunu'nun kredi ile ilgili hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmektedir.⁹²

Kredi kartı sözleşmesi ile belirlenen harcama limitinin kredi kartı kullanımı ile somutlaşan bir kredi olduğu kuşkusuzdur. Ancak bu bölümde ele alınacak konu kredi kartı kullanımı ile kart sahibi lehine doğacak kredinin, bir tüketici kredisi olup olmadığı ve bunun doğuracağı sonuçlardır.

Öğretide bazı yazarlar tarafından kart sahibinin kullandığı kredinin tüketici kredisi olmadığını⁹³, hatta kredi kartı sisteminde bir kredi açma olgusunun dahi bulunmadığını savunulmaktadır.⁹⁴ Buna karşılık, bir kısım yazarlar tarafından ise kredi kartı uygulamasının tüketici kredisi açısından ele alınması gerektiği hatta tüketici kredisinin bir çeşidi olan bağlı kredi unsurlarının kredi kartı ile ilişkisinin de mevcut olduğu savunulmaktadır.⁹⁵

Tüm bu tartışmalara 4077 sayılı *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*'da yapılan değişikliklerle kredi kartı ile sağlanan kredinin tüketici kredisi olduğu açıkça vurgulanarak son verilmiştir.⁹⁶ Bu kanunun, 4822 sayılı Kanunla değiştirilen 10. maddesine göre tüketici kredisi, "*Tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıkları kredidir.*" şeklinde tanımlanmıştır.

4077 sayılı Kanuna 10. maddesinden sonra gelmek üzere 4822 sayılı Kanunla eklenen "*kredi kartları*" kenar başlığını taşıyan 10/A maddesindeki "*Kredi kartı ile mal veya hizmet alımı sonucu nakdi krediye dönüşen veya kredi kartı ile nakit çekim suretiyle kullanılan krediler de 10 uncu madde hükümlerine tabidir .*" hükmü ile kredi kartıyla mal ve hizmet alımı sonucu nakdi krediye dönüşen veya nakit çekim suretiyle kullanılan kredilerin tüketici kredisi sayılacağı açıkça düzenlenmiştir.⁹⁷

⁹² Yetim, s.39.

⁹³ Ömer Teoman, *Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1996, s.233.

⁹⁴ Yılmaz, s.146.

⁹⁵ Ümit Gezder, *Tüketici Kredisi Sözleşmeleri*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1998, s.30.

⁹⁶ Akipek, s.186.

⁹⁷ Hasan İşgüzar, *Banka Kartı Sözleşmeleri*, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s.159.

Kredi kartlarının tüketici kredisi sayılmasından sonra tartışmalı olan bir diğer husus da kredi kartı ile sağlanan tüketici kredisinin 4077 sayılı kanun çerçevesinde bağlı kredi oluşturup oluşturmadığıdır. Bağlı tüketici kredisi, doğrudan nakdi olarak verilen ya da bir kredili mevduat hesabı açılarak sağlanan serbest tüketici kredilerinden farklı olarak; kredi veren tarafından belirli kişilerden veya belirlenmiş olan bir malın satın alınması ya da bir hizmetten yararlanmaya bağlı olarak verilen bir kredi türüdür. Bağlı kredi oluşması için, satışa sunulan ve tedarik edilen mal veya hizmet ile kredi veren tarafından verilen kredi arasında ekonomik bir birlik bulunması ve verilen kredinin bu malın satış bedelini karşılamak için verilmiş olması gerekir.⁹⁸

Öğretide bir kısım yazarlar, kredi kartı kurumunun kart hamiline vereceği kredi kartını sadece anlaşmalı üye işyerlerinde kullanması halinde nakit ödemeksizin alışveriş olanağı sağladığını dikkate alarak kredi kartının nakit çekim dışında üye işyerlerinde kullanıldığı hallerle sınırlı olmak üzere kredi kartı ilişkisinin bağlı kredi oluşturduğunu kabul etmektedirler.⁹⁹

Bununla beraber kredi kartının sadece üye işyerlerinde nakit ödemeksizin alışveriş olanağı sağlaması sistemin işleyişinin bir gereğidir. Kredi kartı kurumu kart hamiline kredi kartı ile satın alınacak malın veya hizmetin türü yahut markası konusunda bir sınırlama getirmemekte ve sadece belirli bir kişiden alışveriş yapması koşulu yüklememektedir. Kredi kartının kullanım alanının genişliği, çeşitliliği ve sürekliliği dikkate alındığında kredi kartıyla sağlanan kredide, kredi sağlayanla mal ve hizmet sunan üye işyerleri arasında ekonomik bir birlik olduğunu söylemek olanaksız olduğundan bu açıdan kredi kartının bağlı kredi oluşturduğu kabul edilememektedir.¹⁰⁰

2.3.1.2.1. Kredi Kartlarının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Kredi kartının kart hamili yönünden en önemli özelliği ve yararı, hamiline nakitsiz ödeme olanağı sağlamasıdır. Kredi kartı hamili, mal ve hizmete gerek duyduğu anda, yanında yeterli miktarda parası bulunmasa bile, kredi kartıyla alışveriş yapabilmektedir. Bu yönüyle kredi kartları hamilini yanında para taşıma zorunluluğundan ve yanında nakit para taşımanın riskinden kurtarmakta, hamil yanında

⁹⁸ Akipek, s.184.

⁹⁹ Gezder, s.30.

¹⁰⁰ Tamer İnal, *Tüketici Kredisi ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri*, Kazancı Yayınları, İstanbul 2005, s.369.

para taşıma zorunluluğu olmadan sisteme dâhil üye işyerlerinden sözleşmede belirtilen sınıra kadar mal ve hizmet satın alabilmektedir.¹⁰¹

Paranın kaybolması ve çalınma riskine karşılık kredi kartının çalınma ya da kaybolma riski kart sahibi lehine daha az zararın doğumuna neden olabilmektedir. Başka bir ifadeyle, parasını çaldıran ya da kaybeden bir kişinin parasına yeniden ulaşması pek de mümkün olmamaktadır. Kredi kartında çalınma ve kaybolma riski olmasına rağmen kartın çalınması ve kaybolması durumunda hamilin alacağı basit önlemlerle zarar tehlikesi ortadan kalkmakta, paylaşılmakta ya da bir zarar mevcut olsa bile buna üye işyeri ya da bankanın katlanma durumu olabilmektedir.¹⁰²

Kredi kartı hamiline faizsiz bir krediden yararlanma imkânı tanımaktadır. Kredi kartı sayesinde kart hamili alışverişin yapıldığı tarih ile kredi kartı borcunun ödendiği son ödeme gününe değin geçen sürede fiili, faizsiz bir krediden de yararlanmış olmaktadır.

Kredi kartlarının en önemli yararlarından biri de kredi kartı sahibine taksitli mal ve hizmet temin etme olanağı sağlamasıdır. Kredi kartı ile üye işyerlerinden peşin alışveriş yapan kart sahibi, kart çıkaran kuruluşa karşı borcunu taksitle ödeme olanağına sahip bulunduğundan, dolaylı bir şekilde taksitle alışveriş yapmış olmaktadır. Günümüzde bazı üye işyerleri bankaların kart hamilinin borcunu taksitlendirmeleri yanında kredi kartı ile olan alışveriş tutarlarını da ayrıca taksitlendirmektedirler.¹⁰³

Kart hamilinin kredi kartı sayesinde elde ettiği diğer bir faydada güven ve saygınlıktır. Bugün gelişmiş ülkelerin çoğunda kredi kartı ile yapılan alışveriş sırasında kart taşıyana daha farklı davranılmaktadır. Kart taşıyan , kredi kartı verilmeden önce kart çıkaran kuruluşun o kişi hakkında güvenilirlik araştırması yapmış olması sebebiyle kredi değerliliği olan saygın bir kişi olarak nitelendirilmektedir. Özellikle yurt içinde ve yurt dışında geçerli olan yüksek limitli kredi kartına sahip olan kişileri, üye işyerleri saygın müşteri olarak görmektedir.¹⁰⁴

¹⁰¹ Yetim, s.19.

¹⁰² Serhat Sayın, *Türk Hukukunda Kredi Kartı ve Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Hukuki Sorumluluk*, Kazancı Hukuk Yayın Evi, İstanbul 2005, s.9.

¹⁰³ Savaş Aydın, *Kredi Kartları*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1994, s.57.

¹⁰⁴ Teoman, s.31.

Kredi kartı kullanımının kart sahibi yönünden en önemli sakıncası, gereksiz harcamaya yol açmasıdır. Kredi kartı ile yapılan alışverişlerde nakit gerekmediği için kart hamili ihtiyacı olmayan ya da ödeme gücünün üstündeki bir mal veya hizmeti kolaylıkla edinebilmektedir. İşte kredi kartının nakitsiz harcama imkânı tanıyan bu özelliği hesabını bilmeyen kart hamileri açısından harcama eğiliminin artmasına yol açmaktadır.¹⁰⁵

Ancak hesabını bilmeyen kişiler için geçerli olan ve kart limitiyle sınırlanan bu sakınca diğer tüm ödeme araçları ile yapılan harcamalar içinde geçerlidir. Üstelik kredi kartı limitlerinin kişilerin gelir düzeyinin üstüne çıkartılmaması ve harcama tutarlarını ödemeyen kart hamilerinin kartlarının kapatılmasına olanak tanıyan yasal düzenlemelerle bu olumsuz özelliğin önüne geçilmesi mümkündür.

Kredi kartı ile yapılan alışverişlerde, üye işyerinin kart çıkaran kuruluşa komisyon ödemesi nedeniyle, ödediği komisyonu mal ve hizmet fiyatlarına yansıtacağı ve kart sahibi alıcılarından fiyatların yükselmesi dolayısıyla zarar göreceği savunulmaktadır.¹⁰⁶ Ancak kredi kartı uygulamasının günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline aldığı ve mal ve hizmet sunan üye işyerlerinin en önemli müşteri çevresini kredi kartı kullananların oluşturduğu düşünüldüğünde günümüzde böyle bir sakınca söz konusu değildir.¹⁰⁷

Kredi kartı sahiplerinin kredi kartını hiç kullanmasa dahi her yıl kart yenileme ücreti adı altında ödemede bulunma zorunluluğu da kartlı ödeme sisteminin kart hamileri açısından bir sakıncası olarak görülebilecek olsa da doktrinde, kredi kartı çıkaran kuruluşun kredi kartı kullanımı ile ilgili olarak verdiği hizmet karşılığında ücret almasının doğal olduğu savunulmaktadır.¹⁰⁸

Kredi kartı kullanımının üye işyeri açısından en önemli yararı müşteri sayısının ve iş hacminin artmasıdır. Kredi kartı sahipleri alışveriş için kart çıkaran kuruluşun anlaşma yaptıkları üye işyerlerini tercih edeceğinden, müteakip alışverişlerinde nakit alışverişleri de dâhil olmak üzere alışmış oldukları bu üye işyerini seçecekleri yani bir nevi bu işyerlerine bağlanacakları göz önüne alındığında üye işyerinin müşteri sayısı

¹⁰⁵ İşgüzar, s. 55.

¹⁰⁶ Teoman, s. 40.

¹⁰⁷ İşgüzar, s. 56.

¹⁰⁸ İşgüzar, s. 56.

artacaktır. Müşteri sayısının artması bağlı olarak üye işyerlerinin iş hacmi ve dolayısıyla kârı artacaktır.¹⁰⁹

Kredi kartı ile harcama yapanların harcama eğilimlerinin nakitle harcama yapanlara oranla daha fazla olduğu araştırmalar sonucu kanıtlanmıştır. Bu da mal ve hizmetlere olan talebi artırmakta dolayısıyla işyerlerinin kârlarının artışı sonucunu doğurmaktadır.

Kredi kartı kullanımı sonucu özellikle geniş müşteri kitlesine sahip yüksek ciro lu işletmeler, nakit para ile yapılan satış karşılığında aldıkları paranın işletmede korunması, nakli ya da kasada tutulması gibi problemlere karşılık, kredi kartını kabul etmekle bu risklerden kurtulmaktadırlar.

Kredi kartı sistemi, üye işyerlerine ücretsiz reklâm ve tanıtım olanağı sağlar. Kart çıkaran kuruluş tüm kredi kartı sahiplerine yani üye işyerinin potansiyel müşteri kitlesine düzenli olarak anlaşmalı üye işyerlerinin isim, adres ve iş t i gal konularını bildiren broşür, dergi, tanıtım materyali göndererek üye işyerinin dolaylı olarak ücretsiz reklâmını yapmaktadır. Üstelik bu reklâm ve tanıtım faaliyeti sonucu üye işyerinin müşteri portföyüne kredi kartı sahiplerine ek olarak onların yakınları ve çevresi de dâhil olmaktadır.¹¹⁰

Kart çıkaran kuruluş üye işyerine kredi kartı ile yapılan harcama tutarlarını öderken, hesap tutarının belirli bir yüzdesini komisyon olarak kendisinde alıkoymaktadır. Kredi kartı sisteminin üye işyeri yönün den en önemli sakıncasının, harcama tutarları üzerinden kart çıkaran kuruluşa ödenen bu komisyon oranları olduğu ileri sürülmüş olsa da bunun gerçek anlamda bir sakınca oluşturmadığı kabul edilmektedir. Zira kredi kartı hamillerini üye işyerine yönlendirerek, onun iş hacminin artmasını sağlayan ve harcama tutarları henüz kart hamili tarafından kart çıkaran kuruluşa ödenmeden bu tutarları üye işyerine ödeyen ve risk altına giren kart çıkaran kuruluş olup, bu aralarındaki nimet-külfet ilişkisinin bir sonucu olarak kabul edilmektedir.¹¹¹

Kredi kartı ile harcama yapılması sırasında özellikle kartın gösterilmesi sırasında yapılması gerekli kontrollerin üye işyeri için zaman ve iş gücü kaybına yol açtığı

¹⁰⁹ Yetim, s. 21.

¹¹⁰ Aydın, s. 58.

¹¹¹ Sayın, s. 13.

savunulmaktadır. Ancak kart çıkaran kuruluşlar tarafından üye işyerlerine konulan bilgisayar ağı ile ortak sisteme bağlı POS cihazları sayesinde kartın geçerliliği kart çıkaran kuruluşlar tarafından otomatik onaylanarak zaman ve işgücü kaybı minimum düzeye indirilmiştir.¹¹² Üstelik günümüzde imzasız, şifreli alışveriş dönemine geçilmesi ile birlikte üye işyerlerinin imza kontrol yükümlülüğü de ortadan kalkmış, bu da üye işyerlerinin zaman ve işgücü kaybını oldukça azaltmıştır.

2.3.1.2.2. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkileri

Bireysel bankacılık faaliyetinin en önemli aracı olan kredi kartları ülkemiz ekonomisine çok değişik şekilde etkilerde bulunmaktadır. Plastik para olarak da adlandırılan kredi kartları temel makro ekonomik göstergeler üzerinde çoğu zaman olumlu bazı durumlarda da olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Milli gelir, bir ülkede bir yıl içerisinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal değeridir. Milli gelir düzeyini toplam arz ve toplam talep belirlemektedir. Kredi kartları tüketim eğilimini artırarak toplumun harcama miktarlarını artırmakta toplam arz aynı düzeyde kaldığı için fiyat artışlarına yol açabilmektedir. Bununla birlikte üretim olanaklarının elverişli olduğu ekonomilerde fiyat artışı olmaksızın üretim artışına sebebiyet vermekte ve bu da dolayısıyla gelir düzeyini artırmaktadır.¹¹³

Bir ulusun gelişmesi, milli gelirin artmasıyla gerçekleşmektedir. Kredi kartlarının milli gelire etkisi, tüketim ve yatırım talebine etkisi olarak iki yönden değerlendirilebilir.¹¹⁴

Tüketim talebi yönünden ele alındığında kredi kartı işlemleri kredi kartı sahiplerinin harcama eğilimlerini arttırdığı gözlemlenir. Kredi kartı hamilleri kartlarıyla, almayı hiç planlamadıkları bir malı alabildikleri gibi kartlarını kredili kullanmak suretiyle kendilerine ek bir satın alma potansiyeli oluşturmaktadırlar. Bireyler ellerinde para olmadığı halde, sonradan elde edecekleri gelirlerini bugünden tüketerek ekonomide toplam efektif talebin yükselmesine katkıda bulunmaktadır.

¹¹² Sayın, s. 14.

¹¹³ Yılmaz, s. 39, 55.

¹¹⁴ Mehmet Baydemir, *Her Yönüyle Kredi Kartları*, (1. Basım), Okan Matbaacılık, 2004, s.86.

Kredi kartı harcamalarında göz önünde bulundurulması gereken husus; kullanıcıların ödeme güçlerini aşmamasıdır. Ancak kredi kartının ilk ortaya koyduğu psikolojik etki de parayı ikame etmesi yönüyle bu sınırın aşılması olarak ortaya çıkmakta, dolayısıyla tüketim eğilimin artırmaktadır. Ancak bu etki sanıldığı üzere piyasada enflasyonist bir baskı yaratabilecek düzeyde olmamaktadır. Buna karşılık nakit darlığı durumunda piyasayı canlandırıcı etkisi de göz ardı edilmemelidir.

1980'li yıllardan sonra gelişen piyasa ekonomisi, toplumun büyük kesiminde bir tüketim eğilimi oluşturmuştur. Bu durum ekonomik olarak üretim karşılığı olmadan tüketmek yönünde bir eğilim olup, çoğunlukla pazarlama tekniklerindeki gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Bu genel bir olgu olup sadece kartlı ödeme sistemlerine has bir özellik değildir. Tüketici ve tüketim kampanyaları kişilerin gelecekte kazanacağı varsayılan maaş, gelir ve diğer parasal kazanımların ipotek altına alınarak harcamaya yönelmesi ancak ekonomi uzmanlarının konusu olabilecek nitelikte genel bir olgudur. Kredi kartı da Türkiye'deki bu genel olgudan etkilenmiştir.¹¹⁵

Kredi kartı ile harcama eğiliminin artışı, efektif talep üzerinde tetikleyici bir etki yaratmakta, bu da koşulların uygun olması durumunda üretim artışına neden olarak ulusal reel gelir artışını sağlamaktadır.¹¹⁶ Tüketim harcamalarındaki artış çarpan etkisi ile diğer koşullar veri iken, istihdamı ve üretimi artırmakta, sonuçta milli geliri olumlu yönde etkilemektedir. Ülkemizde kredi kartı sahipleri daha çok gıda ve giyim için kredi kartı kullanmayı tercih etmektedir. Bu durum gıda ve giyim sektöründe kendi kendine yeten ve arz fazlası olan ülkemizde kredi kartından dolayı ortaya çıkan tüketim artışının olumsuz bir etki yapmayacağını göstermektedir. Kredi kartı ülkemizde efektif talebi artırarak reel gelire olumlu katkılar yapmaktadır

Milli gelirin yatırım talebi yönünden değerlendirildiğinde de kredi kartları olumlu sonuçlar vermektedir. Kredi kartına sahip kişiler genellikle fazla paralarını hesaplarında tutmaktadırlar. Paranın banka hesabında bulunması durumunda kısa dönemli fon alınabilmekte, para dövizde çevrilebilmekte ve repo yapabileme olanağı bulunmaktadır. Bankalar kendilerinde toplanan bu ucuz maliyetli fonları kolaylıkla plase edebilmektedir. Söz konusu bu düşük maliyetli fonlar bankanın plasman maliyetini düşürmekte, ihtiyacı olan yatırım sahiplerine daha ucuz maliyetli kredi olarak

¹¹⁵ Yılmaz, s. 55-56.

¹¹⁶ Yılmaz, s. 58.

geri dönmektedir. Sonuçta kredi kartları yatırım talebi açısından da ekonomik olarak olumlu etkiler yaratmakta milli geliri artırıcı yönde etkilerde bulunmaktadır.¹¹⁷

Kredi kartı ile alışveriş yapılması durumunda fiziki paranın tedavülü kısmen ortadan kalkmakta ve ödemeler kaydı olarak gerçekleştiğinden bankadan nakit çıkışı olmamaktadır. Kartlı alışveriş nedeniyle, işyerinin kasasında ya da müşterinin cebinde bulunacak para, bankacılık sisteminde kalmaktadır. Bu şekilde bankacılık sisteminde kalan para hem daha az maliyetli; hatta maliyetsiz mevduat olmakta, bu da ülke için kullanılabilir tasarrufların bankalarda toplanmasına sağlamaktadır.

Kredi kartları, yatırımlara olan olumlu etkisinden dolayı, istihdam düzeyi üzerinde de olumlu etkileri olan bir alışveriş aracı olarak kendini göstermektedir. Kredi kartı sistemi, teknoloji yoğun bir iş kolu görünümünü almıştır. Buna karşın plastik kart sektöründe yan sanayiler de dahil olmak üzere çok sayıda istihdam olanağı da yaratılmaktadır.¹¹⁸ Kart sistemi yalnızca ATM'ler nedeniyle bankada çalışan personel sayısını kısmen azaltmış, ancak, bankalarda plastik kartlarla ilgili bölümler açılmış ve bu bölümlerde kartların pazarlanması, teslimi, mektupların ve armağanların dağıtımı ile binlerce kişi çalışmaktadır.¹¹⁹

Plastik kartların elektronik ticaretin vazgeçilmez aracı olması nedeniyle, bu ticaret yolu ile çok çeşitli iş olanakları da gündeme gelmiştir. Kısacası plastik kart sektörü işsizliği artırmak yerine tam tersine yeni istihdam olanakları oluşturmak suretiyle yeni ve çağdaş bir sektör ortaya çıkarmıştır.

Kredi kartları işyerlerinden mal ve hizmet satın alınmasında kullanılırken aynı nakit gibi kullanılmakta ve kabul görmektedir. Gelişmiş ülkelerde, kart kullanımı çok yaygın olduğundan harcamaların hemen tamamı kredi kartıyla yapılmaktadır. Kredi kartı, saklama, sayma ve muhasebe sistemleri açısından daha güvenli bir para olarak ortaya çıkmaktadır.

¹¹⁷ Yılmaz, s. 58-60.

¹¹⁸ Yetim, s. 112.

¹¹⁹ Baydemir, s. 87.

Kredi kartları, para gibi satın alma gücü vermesinin yanında kullanım ve taşıma kolaylığı açısından paraya göre daha çok tercih edilebilir olduğundan, piyasadaki mal ve hizmet talebini piyasaya yeni sürülmüş paradan daha çabuk etkileyebilmektedir.¹²⁰

Kredi kartları para yerine geçen ödeme aracı konumu dolayısıyla parasal etkileri bulunmaktadır. Kredi kartlarının parasal etkileri paranın dolaşım hızına etkisi ve para talebine etkisi olmak üzere sıralanabilir. Dolayısıyla kredi kartları; paranın dolaşım hızını yavaşlatıcı, para talebini azaltıcı yönde etkide bulunmaktadır.¹²¹ Ülkemizde kartlı sistemde mal ve hizmet alışverişlerinde nakit para kullanılmaması nedeniyle tüketiciler para talebinde bulunmamaktadırlar. Fiziki para ihtiyacı bulunmayan tüketicilerin paraya gereksinim duymaması paranın da kullanılmamasını ve dolaylı olarak paranın tedavül hızının düşük olması sonucunu ortaya koymaktadır.

Kredi kartının kullanımı, mal ve hizmetlere olan talebi de arttırmaktadır. Artan talep de yeterli kaynak olması durumunda üretimi de arttırmaktadır. Bununla birlikte enflasyonist ortamlarda artan talep, fiyatları yükselterek enflasyonun daha da artmasına neden olabilmektedir. Kredi kartının yaygınlaşması, kart hamillerinin kart kullanımına yönelik yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle, aşırı tüketime yönelmelerine neden olmaktadır.¹²²

Kart sistemi kullanılarak yapılan tüm işlemlerin banka sistemi içerisinde kalması kayıt dışı ekonomiyi engellemektedir. Kredi kartları ile yapılan işlemlerin fatura ya da perakende satış fişlerinin kesilme zorunluluğu kayıt dışı ekonomiyi azaltmaktadır. Ayrıca, kredi kartı hamilleri ceplerinde para olsa dahi kredi kartı ile alışverişi, daha avantajlı olması nedeniyle tercih etmektedir.¹²³

Yurtdışı bir plastik karta sahip turistler de burada alışveriş yaptıklarında işyerleri yalnızca kredi kartlı işlem olması nedeniyle fatura kesmek durumunda kalmaktadırlar. Böylece, kredi kartı ile yapılan işlemlerin belgeye bağlanması kayıt dışı ekonomiyi azaltmaktadır.

¹²⁰ Bedi Türetken, *Kredi Kartı ve Türkiye'deki Uygulaması; Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1994, s. 84-85.

¹²¹ Baydemir, s. 86.

¹²² Belgin Çırpan, *Kredi Kartları*, Ceren Basın Yayın, Bursa 2000, s. 100.

¹²³ Yılmaz, s. 81-82.

Diğer taraftan, kredi kartıyla alışveriş durumunda kart taşıyıcılarının borçlarını geç yatırmaları ve kredi kartı limitinden banka şubeleri ya da ATM'lerden nakit avans çekilmesi durumunda, ayrıca bankanın bu işlemlerle ilgili kendi lehine gerçekleştirdiği tüm gelirlerden devlet değişik adlar altında vergi ve fon geliri toplamaktadır. Bu açıdan da kartlı sistem kamu gelirlerini artırıcı etkide bulunmaktadır.¹²⁴

Kredi kartlarının diğer etkileri ise şu şekilde sıralanabilir:¹²⁵

– Kredi ve banka kartları kullanılarak yapılan mal ve hizmet alışverişlerinde fiziki para kullanılmaması nedeniyle para kişilerin ceplerinde ya da kasalarında değil, bankalar aracılığıyla ekonomi için verimli yatırımlarda kullanılabilir.

– Plastik kartlar sayesinde bankalar hem düşük maliyetli kaynak bulmakta, hem de riski binlerce kişiye yayarak mali yapılarının zora girmesine engel olmaktadır.

– Kredi kartlarının tüm dünyada kullanımı ile birlikte, ülkemize gelen turistlerin nakit para taşımak yerine, harcamalarını kredi kartı ile yapmaları nedeniyle ülkeye döviz girdisi sağlanmaktadır.

– Kredi kartlarının, bankalar açısından verimliliğinde; kredi kartı işleminde, bankalar kısa süreli olarak kredi kullanılmakta, bunun karşılığında komisyon tahsil etmektedirler.

– Plastik kartlar küreselleşme olgusuna da olumlu etki yapan önemli araçlardan birisi konumundadır. Dünyadaki insanların çoğu hem kendi ülkelerinde hem de diğer ülkelerde plastik kart kullanmak suretiyle aynı alışveriş kültürünü yaşamakta, diğer ülkelere gittiklerinde hiçbir zorlukla karşılaşmamaktadırlar.

2.4. BİREYSEL KREDİLERİN YARAR VE SAKINCALARI

Bireysel kredilerle, bireylere satın alma gücü transfer edilmektedir. Kişiler, henüz satın alma gücü olmadığı bir ürünü tüketebilmektedir. Ancak bu tüketim, geleceği gelirin bu tüketime tahsis edilmesi ile mümkün olabilmektedir. Henüz kazanılmamış gelirler, bireysel krediler ile harcanabilmektedir. Bu açıdan, tüketim olanaklarının gelir üzerine etkisinin sağlıklı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

¹²⁴ Baydemir, s. 89.

¹²⁵ Yılmaz, s. 92-93.

Bankalar, tüketicilere kullandırdıkları tüketici kredileri ile bankacılık sisteminin temel hedeflerinden biri olan risk yayma hedefine ulaşırken bir yandan da finansman hacimlerini genişletmiş olurlar. Bu nedenle, kredi riski sınırlı sayıda kurumsal müşteri yerine, çok sayıda düzenli ödeme yapan aylık nakit akışı sağlayabilen tüketicilere yayılmış olmaktadır.¹²⁶ Dolayısıyla bankalar, sektörel krizler ve dalgalanmalardan etkilenmeyen ya da en az etkilenecek bir yapıya ve kredi sistemine ulaşmaktadırlar. Zira tüketici kredilerinin dönemsel dalgalanmalara duyarlılığı ticari ve endüstriyel kredilere oranla daha düşüktür.

Tüketici kredilerinin bankalar açısından yararlı olabilecek bir yönü de kullanılan tüketici kredileri temelinde, *Varlığa Dayalı Menkul Kıymet* arzı ile ek kaynak sağlanabilmesidir.¹²⁷

Bankacılığın evrensel sisteminde, genel olarak bankaların işlemlerinde temel oluşturan önemli unsur, bankanın sorumluluğunda topladığı kaynakları ve diğer gelirlerini çeşitli alanlara plase edebilmesidir. Tüketicilere verilen krediler de bu yönden ticari bankaların portföylerinde önemli bir yer oluşturmaktadır. Bankaların ticari düşünceleri ve kaygıları bir yana topluma karşı sorumlulukları açısından konuya bakıldığında da atıl fonların, tüketicilerin gereksinimlerini sağlamaları amacıyla kullanılmaları her zaman söz konusu olmaktadır. Bu sayede de bankalar verdikleri tüketici kredileriyle, toplumsal refahın artması yönünde katkı sağlamaktadırlar.

Türkiye’de bankalar geç de olsa tüketici kredisi vermeye başladıklarında beklemedikleri ölçüde bir talep ve bu taleple bağlantılı önemli rakamlarla karşılaşmışlardır. Bankalar bu sayede finansman hacimlerini arttırmışlar ve yeni müşteriler kazanmışlardır. Finansal sistemin gelişmediği, bankaların dinamik rol oynamadığı, bu anlamda tüketici kredisinin de söz konusu olmadığı piyasalarda tüketiciler, genelde üreticiler ya da malların pazarlamasını yapan perakendeci satıcılar tarafından finanse edilmektedir.

Bu durumda üretici pazarlamacıya, pazarlamacıda tüketiciye vade kolaylığı olan bir taksitli satış olanağı sağlamaktadır. Üretici, tüketiciye sağladığı mali imkanı yine bir bankadan bu kez ticari kredi kullanarak telafi etmektedir. Başka bir ifadeyle banka,

¹²⁶ Tuğrul Ansay ve Aynur Yongalık, *Bankacılar İçin Şirketler Hukuku Bilgisi*, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2004, s. 152.

¹²⁷ İnal, s. 61.

üreticiyle kredi ilişkisine girmekte ve tüketiciye de dolaylı yoldan finansman kolaylığı sağlamaktadır. Aynı şekilde pazarlamacıda kendi kaynaklarıyla tüketiciyi dolaylı olarak finanse etmektedir.¹²⁸

Tüketici kredisinin tüketiciye sağladığı en büyük yarar, var olan mali kaynaklarıyla başaramayacağı ya da yapmak için beklemek zorunda kalacağı mal ve hizmetlerden hemen yararlanabilmesini sağlamasıdır. Uygulamada otomobil, mobilya, beyaz eşya ve konut edinmeden, tatil yapma ve yabancı dil öğrenmeye kadar çok çeşitli alanlarda tüketici kredilerine başvurulması bu kredi türünün önemini açıkça ortaya koymaktadır.¹²⁹

Gelecekte talep edilen mal veya hizmetin çeşitli nedenlerden ötürü sağlanamaması, ortadan kalkması, enflasyon nedeni ile mal veya hizmetin fiyatının büyük oranlarda artış göstermesi olasılığı karşısında tüketici kredileri, bireyleri bu tür risklerden korumaktadır. Tüketici kredileri, özellikle enflasyonist ortamlarda tüketicilerin kendi bütçelerine uygun bir şekilde ödeme imkanı sağladığından, bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesine de olanak sağlamaktadır.¹³⁰

Tüketici kredisi, her ay belli bir miktarın ödenmesi şeklinde bir hesap yöntemi getirdiğinden tüketicilerin maddi olanaklarını daha planlı bir şekilde kullanırmaya yönlterek, tasarruf yaptırmakta ve gereksiz harcamaları önlemektedir.¹³¹

Tüketiciler, özellikle nakit kredilerde peşin paraya sahip olduklarından alışverişlerde pazarlık yaparak fiyat indiriminden yararlanma olanağına kavuşurlar. Tüketicinin söz konusu sıkıntısını gidererek ve ihtiyacı olan mal ve hizmet edinmesini sağlayarak yaşamdan zevk almasına olanak vermekte, Tüketici kredisi ile tüketiciler istedikleri mal ve hizmetten anında faydalandıklarından dolayı da psikolojik doyum sağlamaktadırlar.¹³²

Nitekim, ticari amaçlar dışında mal ve hizmet alımı için doğrudan doğruya tüketiciye sağlanan bir kredi olan tüketici kredisi, kişilere her türlü gereksinimlerini hemen elde etme olanağı vermekte, otomobil, konut, dayanıklı tüketim malları, eğitim

¹²⁸ İnal, s. 9.

¹²⁹ Akipek, s.139

¹³⁰ İ. Yılmaz Aslan, *Tüketici Hukuku*, Ekin Yayınevi, İstanbul 2006, s.25.

¹³¹ Akipek, s.162.

¹³² Aslan, s.26.

veya tatil gereksinimleri öncelikli olmak üzere, alınan krediler bankalar açısından önemli bir plasman kalemini oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, bireysel kredilerin bankalar açısından olumsuz sayılabilecek yönleri de bulunmaktadır. Tüketici kredisi uygulamasında banka açısından oluşabilecek en önemli dezavantajlı taraf, kredinin geri ödenme aşamasında, tüketicilerin geri ödeme planına göre yapacakları ödemeleri zamanında gerçekleştirmemeleridir. Zira tüm işleyiş ve kâr planları bu ödeme taahhüdü üzerine kurulmuştur. Zaten tüketici kredisinin banka için ifade ettiği diğer bir anahtar kelime güvendir. Söz konusu güven tüketicinin bankaya duyduğu güven değil, bankanın özellikle tüketiciye duyduğu güveni belirtmektedir. Bankanın tüketiciye duyduğu güvenden anlaşılması gereken, tüketicinin kredi nedeni ile taksitlerini yani borcunu bankaya ödeyeceği taahhüdüne itibar etmesidir. Ödenmeyen tüketici kredileri yönünden yasal takip sürecinin uzun ve masraflı olması da bankalar açısından olumsuz bir durum sayılabilir.¹³³

Tüketici kredilerinin bankalar açısından diğer bir olumsuz etkisi ise kredi verilen mal ve hizmetin kusurlu olması, eksik ya da hiç yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Zira bu durumda 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri gereğince bankanın müteselsil sorumluluğunun doğmasıdır.¹³⁴

Birer finans kuruluşu olmasına karşın bankaların, herhangi bir üretim sürecine dahil olup olmamasına bakılmaksızın, kusurlu ve eksik gerçekleştirilme nedeni ile üretici ve satıcılarla bir tutularak sorumlu sayılmaları, bankaların finans piyasasında aldıkları riske imalat ve üretim sektöründen kaynaklanan yeni bir risk daha eklemektedir.

Bankaların çok yabancı oldukları bu sektörden doğan risklerle baş başa bırakılmaları hem bankalar yönünden hem de tüketici kredilerinin gelişimi yönünden olumsuz bir durum yaratmaktadır. Zira bu durumda banka hem tüketicinin riski hem de satıcının riski ile baş başa bırakılmaktadır.

Tüketici kredilerinin ticari kredilere oranla rakamsal olarak düşük tutarlarda olmasına rağmen sayısal olarak fazla olması, değerlendirme ve işlem maliyetleri ile

¹³³ Akipek, s.162.

¹³⁴ Aslan, s.356.

aylık takiplerinin zorunlu olması bankalar açısından ek bir maliyet ve personel istihdamını zorunlu kılabilmektedir.

Tüketici kredilerinin tüketiciler yönünden en önemli sakıncası, kredinin sağladığı satın alma kolaylığı yüzünden tüketicilerin tüketim arzusunu arttırarak mali olanakları üzerinde tüketim yapması ve borç altına girmesine neden olmasıdır. Kredilerin sağladığı satın alma kolaylığının kişileri aşırı tüketime iterek gelecekteki tasarrufların bugünden harcanması sonucu, bireylerin gelecekteki likiditesinin ve diğer finansal varlıklara yatırım yapma yeteneklerinin azalmasına neden olur.¹³⁵

Bireysel krediler, satın alma önceliklerine göre yapılmış olan ihtiyaç listesinde kredi ile alınabilecek mal ve hizmetler daha gerekli ihtiyaçların önüne geçerek kişinin birey ve aile olarak tasarruflarından azami yarar sağlama olanağını önleyebilmektedir.¹³⁶ Aynı zamanda, tüketici kredisi kullanmayı yaşam şekline dönüştüren aileler, sürekli borç içinde olmaktan huzursuzluk duyabilirler.

Diğer bir dezavantajlı yanı da, bankaların tüketiciye nakit vermediği belirli bir malın alımı için mal kredisi sağladığı yani ödemenin malı satana yapıldığı durumlarda toplu peşin para yararının sağladığı pazarlık gücünü ortadan kaldırmasıdır.

Nitekim, bazı olumsuz yönleri göz önünde bulundurarak uygun bir şekilde kullanıldığı takdirde, tüketici kredileri, tüketicilerin mali sorunlarını çözmeye yardımcı olacak ve yaşam standartlarını yükseltecektir. Ancak tüketiciler açısından bu durumun sağlanabilmesi için alınan kredilerin, gelirle iyi dengelenerek, aşırı borçlanmayı önleyecek düzeyde tutulması gerekmektedir.

2.5. BİREYSEL KREDİLER HAKKINDAKİ YASAL DÜZENLEMELER

Bireysel kredilere yönelik olarak gerçekleştirilen yasal düzenlemeler 4077 sayılı *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*'un 10. Maddesinde “*Tüketici Kredisi*” kapsamında düzenlenmiştir. Buna göre;

“Madde 10- (Değişik 06.03.2003 tarih ve 4822 Sayılı Kanun Madde 15)
Tüketici kredisi, tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıktan kredidir. Tüketici kredisi sözleşmesinin yazılı olarak yapılması ve

¹³⁵ Baykan, Renan *Tüketici Hukuku*, İTO Yayınları, No.22, İstanbul 2004, s.154.

¹³⁶ Akipek, s.162.

bu sözleşmenin bir nüshasının tüketiciye verilmesi zorunludur. Taraflar arasında akdedilen sözleşmede öngörülen kredi şartları, sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemez.

Sözleşmede;

- a) Tüketici kredisi tutarı,
- b) Faiz ve diğer unsurlarla birlikte toplam borç tutarı,
- c) Faizin hesaplandığı yıllık oran,
- d) Ödeme tarihleri, anapara, faiz, fon ve diğer masrafları ayrı ayrı belirtildiği ödeme planı,
- e) İstenecek teminatlar,
- f) Akdi faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere gecikme faizi oranı,
- g) Borçlunun temerrüde düşmesinin hukuki sonuçları,
- h) Kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin şartlar,
- i) Kredinin yabancı para birimi cinsinden kullanılması durumunda, geri ödemeye ilişkin taksitlerin ve toplam kredi tutarının hesaplanmasında, hangi tarihteki kurun dikkate alınacağına ilişkin şartlar, yer alır.

Kredi veren, taksitlerden birinin veya birkaçının ödenmemesi halinde kalan borcun tümünün ifasını talep etme hakkını saklı tutmuşsa, bu hak; ancak kredi verenin bütün edimlerini ifa etmiş olması durumunda ve tüketicinin birbirini izleyen en az iki taksidi ödemede temerrüde düşmesi halinde kullanılabilir. Ancak kredi verenin bu hakkını kullanabilmesi için en az bir hafta süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması gerekir. Tüketici kredisinin teminatı olarak şahsi teminat verildiği hallerde, kredi veren, asıl borçluya başvurmadan, kefilden borcun ifasını isteyemez.

Tüketici, kredi verene borçlandığı toplam miktarı önceden ödeyebileceği gibi aynı zamanda vadesi gelmemiş bir ya da birden çok taksit ödemesinde de bulunabilir. Her iki durumda da kredi veren, ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indirimini yapmakla yükümlüdür. Bakanlık ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indiriminin ne oranda yapılacağına usul ve esaslarını belirler.

Kredi verenin, tüketici kredisini, belirli marka bir mal veya hizmet satın alınması ya da belirli bir satıcı veya sağlayıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı ile vermesi durumunda satılan malın veya hizmetin hiç ya da zamanında teslim veya ifa edilmemesi

halinde kredi veren tüketiciye karşı satıcı veya sağlayıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu olur.

Kredi verenin ödemeleri bir kıymetli evraka bağlaması ya da krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına alması yasaktır. Bu yasağa rağmen tüketiciden bir kıymetli evrak alınacak olursa, tüketici bu kıymetli evrakı kredi verenden geri istemek hakkına sahiptir. Ayrıca, kredi veren kıymetli evrakın ciro edilmesi sebebiyle tüketicinin uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür.”¹³⁷

Tüketici kredisini düzenleyen 10. maddede sözleşmede öngörülen kredi şartlarında daha önce faiz konusunda bir sınırlama yokken yapılan değişikliklerle; “*Akdi faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere gecikme faizi oranı belirlenir*” (m-10/I). Gecikme faiz oranlarına tüketiciyi korumak adına bir sınırlama getirilmiştir. Ayrıca, kanuna yeni eklenen kredi kartlarına ilişkin 10/a maddesinde kredi kartı veren kurumu kredi veren şeklinde tanımlandıktan sonra “*Kredi veren faiz artırımını otuz gün önceden tüketiciye bildirmek zorundadır. Kredi veren tarafından artırılan faiz oranı geriye dönük olarak uygulanamaz. Tüketici bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcu ödeyip kredi kullanmaya son verdiği takdirde faiz artışından etkilenmez*” (m-10/III) şeklindeki ifade ile tüketiciye birtakım haklar tanımış buna ek olarak daha önce kredi kartı kullanmada sıkça rastlanılan komisyon ücretlerine de “*Mal veya hizmetin kredi kartı ile satın alındığı durumlarda, satıcı veya sağlayıcı, tüketiciden komisyon veya benzeri bir isim altında ilave ödemede bulunmasını isteyemez*” (m-10a/5) ifadesiyle kesin bir şekilde son vermiştir.¹³⁸

2.6. BİREYSEL KREDİLERİN EKONOMİK ETKİLERİ

Tüketici kredileri finansman kurumları için önemli bir finansal üründür. Finansman sunan kurumlar yönünden bir finansal ürün çeşidi olan tüketici kredileri ülkelerin ekonomi politikalarında özellikle de para politikası uygulamalarında dikkate alınması gereken önemli bir etken olabilmektedir. Tüketici kredilerinin fiyatlara etkisi, tüketici kredilerinin toplam talep ve toplam arza olan etkisine bağlı olup, tüketicilerin

¹³⁷ 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (06.03.2003 tarih ve 4822 sayılı kanunla yapılan değişikliklere göre uyarlanmış hali)

¹³⁸ Fazıl Kırkibir, ve Ekrem Cengiz, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Değişikliği ve Yeni Tüketici Haklarının Değerlendirilmesi”, Erişim Tarihi: 02.05.2013, http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2008/2008-Nisan/11.pdf

mal ve hizmetlere karşı olan talebini belirli ölçülerde artırmaktadır. Türkiye’de Merkez Bankası, politika aracı olan faiz oranlarına dair kararlar verirken, tüketici kredilerini de göz önünde bulundurduğu düşünülmektedir. Zira tüketici kredileri ekonomik büyüme ve talep enflasyonu gibi makro büyüklüklerin de önemli alt boyutlarındandır.¹³⁹

Kısa vadede, tüketimdeki artışa bağlı olarak enflasyon artış gösterse de, uzun vadede bu durum büyük ölçüde arzın esnekliğine bağlı kalmaktadır. Eğer belli bir malın arzı esnek olursa, artan taleple birlikte üretim de artacağı için ekonomide enflasyonist bir gelişimin yaşanmaması beklenir. Bununla birlikte, o malın talebinde yaşanan bir artış aynı oranda bir üretim artışı yaratmıyorsa, sözü edilen malın fiyatı artarak ekonomide enflasyon yaşanır.

Tam kapasite ile çalışılmayan bir faaliyet alanında, üretilen bir mala olan talep artışı, üretim artışı ve beraberinde istihdam artışını doğurarak büyümeye katkıda bulunabilir.

Tüketici kredilerinin artması dolayısıyla ortaya çıkan büyüme, oluşturduğu talep artışı ile ekonominin geri kalan sektörlerinde maliyet düşürücü bir ölçek ekonomisi oluşturma eğilimindedir. Tüketici kredileri yardımıyla kapasitelerdeki genişlemeye bağlı olarak meydana gelen maliyet azalışları, fiyatlardaki düşme ile sonuçlanmakta ve enflasyonda düşürücü yönde baskı yaratmaktadır. Bununla birlikte, denetimli fiyatların bulunduğu bir ortamda bu etkileşim ortadan kalkmaktadır. Genelde denetimli fiyatların bulunduğu ortamda firmaların maliyetlerdeki düşmeyi fiyatlara yansıtmadıkları ve şirketlerin kar marjlarının arttığı görülmektedir.¹⁴⁰

Diğer taraftan tüketici mallarının büyük ölçekte üretimi, doğal ve özellikle yenilenemeyen kaynakların tükenmesine veya daha az verimli kaynakların kullanılma zorunluluğuna sebebiyet vermekte ve uzun dönemde daha yüksek fiyatla üretim yapılmasına yol açmaktadır.

Talep yönünde ise kısa dönemde tüketici kredilerinin etkileri fiyatları arttırma yönündedir. Tüketici kredileri dolayısıyla ekonomide oluşan kapasite artışı eğer sağlanmazsa, maliyet artışları sonucunda meydana gelen fiyat artışları enflasyona neden

¹³⁹ Gürbüz Gökçen ve Feridun Kaya, “Bireysel Müşterilerin Kredi Kartı Tercihlerine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 70, 2009, s. 12-13.

¹⁴⁰ M. Fedai Çavuş, “Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma” *Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi*, Sayı: 15, 2006, s. 173-174.

olabilecektir. Enflasyon, tüketici kredilerinin özel tasarruflar üzerinde olumsuz bir etkide bulunarak, para akımını kuvvetlendirmesi sonucu ile de ortaya çıkabilir.

Bankaların sunduğu ürünlerden biri olan tüketici kredileri, tüketicilerin cari tüketim isteklerini hemen gerçekleştirmelerini sağlayan tek finansman ürünüdür. Ticari ve endüstriyel kredilerde amaç ticaret ve üretim hacmini arttırarak nihai kazancı en yüksek düzeye ulaştırmaktır. Tüketici kredilerinde ise tüketicilerin gereksinimlerinin derhal sağlanmasıdır. Bu yönü ile tüketici kredileri, tüketim tercihlerinin zaman içerisinde öne alınması işlevini gerçekleştirmektedir. Ekonomik bakımdan tüketici kredilerinin en önemli etkileri bu özelliklerinden kaynaklanmaktadır.¹⁴¹ Tüketici kredilerindeki artış, hane halkının bugünkü satın alma gücünü artıracığı için bu durum toplam harcamaların yurt içi gayri safi milli hasıladaki payını arttırabilir. Tüketim tercihlerinin zaman içerisinde değişmesi durumunda kredilerin talebi canlandırıcı etkisi, kişileri gelirlerinin üzerinde bir harcamaya iteceği için bunun marjinal tüketim eğilimini artırma yönünde önemli bir etkisi olabilecektir.

Tüketiciler gelirlerini cari ve gelecekteki tüketim harcamaları arasında paylaştırarak, en yüksek faydayı sağlamaya çalışmaktadırlar. Tüketicilerin harcama kararları cari gelirleriyle olduğu kadar satılabilir menkul, gayrimenkulleri ve kredi bulabilme olanakları ile de bağlantılıdır. Ödünç alınan fonların belli bir dönem sonunda geri ödenmesi söz konusu olduğundan, borçlanma ile sağlanan ek harcama olanağı geçicidir. Tüketimi en çok etkileyen unsur bireysel harcanabilir gelirin geçmişteki ve cari zaman içindeki düzeyidir.¹⁴²

Gelirdeki bir yükselme tüketici harcamalarında artışa yol açarken, kısmen veya tamamen tüketici taksitli satış kredileriyle finanse edilen mallara verilen kredilerde de bir artış görülür. Aynı gelişim, alınmış olunan kredilerin taksit ödemelerinde de olumlu etki yapmaktadır. Bununla birlikte, tüketici kredisindeki artış, geri ödemedeki artıştan daha fazla olduğundan, toplam kredi bakiyeleri stokunda artış olacaktır. Krediler artan oranlarda artarsa, borç bakiyesi de, geri ödemeler tüketicinin hali hazır geliri üzerinde büyük bir yük oluşturuncaya kadar genişlemeyi sürdürecektir.

¹⁴¹ Mustafa İbicioğlu, Mehmet Baha ve Karan, “Türkiye’de Faiz Oranlarının Tüketici Kredileri Üzerindeki Etkisi”, Erişim Tarihi: 2.5.2013, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/BDDK_Dergi/73761.%20makale.pdf.

¹⁴² Ö. Burak Kaptan, *Bireysel Kredilerin Risk ve Tüketici Davranışı Açısından Analizi*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, İşletme Anabilim Dalı, Ankara 2011, s. 19.

Kredi koşulları hem genel ekonomik ortama, hem de kredi piyasasındaki gelişmelere bağlı olarak değişebilmekte, para piyasasının daraldığı ve faiz oranlarının yükseldiği durumlarda kredi koşulları tüketiciye daha az çekici gelmektedir. Faiz oranları ile tüketici kredisi arasında ters yönlü bir bağlantı bulunduğu yapılan akademik çalışmalar ile ortaya konmuştur. Türkiye’de faiz faktörünün tüketici kredileri talebini etkileyen önemli bir faktör olduğu yapılan birtakım ekonometrik analizler ile ortaya konmuştur. Bu sonuç politika yapıcılar için oldukça önemlidir. Özellikle Merkez Bankasının politika aracı olan faizi etkin kullandığında, tüketici kredisi talebini faiz üzerinden nasıl etkileyebileceğini ortaya koyması açısından önemlidir.¹⁴³

Bireysel kredilerdeki artışın tüketici harcamalarını artıracığı, geri ödemelerdeki artışın ise harcamaları azaltacağı düşünüldüğünde tüketici kredisi risk bakiyesinde olan artışlar devam ettiği sürece, tüketici harcamalarının artmayı sürdüreceği öngörülebilir. Gelirdeki artış, tüketici harcamalarını yükseltmekte, bu da kredi talebini arttırmaktadır. Geri ödemeler gelire olumlu bir ilişki içinde olduğundan, geri ödemelerde artmaktadır.

Bununla birlikte, artan kredi hacmi paralelinde, kredi bakiyesindeki artışa karşın, ilerleyen dönemlerde geri ödemeler daha da artacaktır. Bu durum tüketim üzerinde olumsuz bir etki yaratacak ve bankaların kredi kullandırmaları uzun dönemde bireylerin taksit ödemelerini ancak karşılayabilecek düzeyde olacak ve kredi stokundaki ilerleme dengeye oturacaktır.

2.7. BİREYSEL KREDİLERDE TEMİNATLAR

Geniş anlamıyla teminat, bir borç için alacaklıya verilen garantiyi ya da karşılığı ifade etmektedir. Diğer taraftan borcun ödenmemesinden ya da bir taahhüdün yerine getirilmesinden hak sahibinin uğrayacağı zararın karşılanması için verilen garantilerdir.¹⁴⁴

Teminatın önemi, kredi alanın kredi zamanında ödememeye başlaması, yani temerrüde düşmesiyle önem kazanmaktadır. Yoksa kredi alan kredisi kredi sözleşmesinde, kredi veren bankayla anlaşmış olduğu gibi geri öderse, teminat gereksiz bir garanti olarak kalacaktır.

¹⁴³ İbicioğlu ve Karan, “Türkiye’de Faiz Oranlarının Tüketici Kredileri Üzerindeki Etkisi”, Erişim Tarihi: 2.5.2013, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/BDDK_Dergi/73761.%20makale.pdf

¹⁴⁴ Sururi Kocaimamoğlu, *Bankacılık Ansiklopedisi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1985, s.643.

Böylece teminat, kredi alanın yada bir başkasının, kredi alanın krediyi ödememesi halinde, kredi alacağını, teminatı paraya çevrilerek tahsil etme olanağı veren kuruma teminat denmektedir.

Bir ticari ilişkide borçlu, alacaklıya, kendi mükellefiyetlerini sözleşmeye uygun olarak hiç ya da gereği gibi yerine getirmemesi riskine karşı bir teminat verebilir.¹⁴⁵ Burada kullanılacak teminat, aynî teminat olabileceği gibi şahsi teminat da olabilmektedir. Bu ayırım bankaların verdikleri krediler karşılığında aldıkları teminatlar için de geçerlidir. “Teminatın en önemli fonksiyonu, bankanın kredi vermekle üstlendiği riskin azaltılmasıdır. Tüketici kredisi sözleşmesinin teminatını da doğal olarak borçlunun elinde hâlihazır bulunan mevcut mal varlığı ve ileride elde edeceği muhtemel gelirler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra üçüncü bir kişinin de kendi mal varlığını ortaya koyarak kredi kullanan tüketiciye kefil olması mümkündür. Bu noktada da *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun* önemli bir koruma sağlamakta ve kefaleti adi kefalet hükümlerine tabi tutmaktadır. Çeşitli teminat türlerinden birinin seçilmesi söz konusudur ve genellikle bu seçim güçlü konumda bulunan kredi veren tarafından yapılmaktadır.”¹⁴⁶

2.7.1. Kefil

Kefalet, borçlunun borcunu yerine getireceğinin kefil tarafından alacaklıya taahhüt edilmesidir. Kredilerde kefalet, genel olarak kredi sözleşmesi ve/veya senet üzerinden alınmaktadır. Kefaletin geçerli olması için yazılı şekilde yapılması ve belli bir miktarın gösterilmesi zorunludur.¹⁴⁷ Tüketici kredilerinde iki, taşıt ve konut kredilerinde en az bir kefil alınması esastır. Müşterek borçlu ve müteselsil kefil sıfatıyla kredi taahhütnamelerini imzalayacak kefillerin de borçlu tarafından talep edilen krediyi ödeme gücüne sahip ve bu durumu belgeleyebilen, kredi değerliliği olan kişiler olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra;

- Tüzel kişilerde, şirketin kefil olup olmayacağı hususu mutlaka Ticaret Sicil Gazetesinde ilan yoluyla tescil edilmiş ana sözleşmeleri araştırılmak suretiyle

¹⁴⁵ Erden Kuntalp, *Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bundan Doğan Sorumluluk*, Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s.266.

¹⁴⁶ Şebnem Akipek, “Tüketici Kredilerinde Tüketicinin Korunması” *Tüketici Hukuku* (içinde) Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2012, s.71.

¹⁴⁷ Yeşim Dinçer, *Kredilendirme Teknikleri*, TBB Eğitim Tanıtım Grubu Semineri, İstanbul 2001, s.17.

saptanmalıdır. Ana sözleşmelerin tetkik edilerek şirketin kefil olmasında sakınca bulunmadığının saptanmasından sonra, şirketi kefalet verme hususunda temsile yetkili kişilerin imzaları taahhütname üzerine alınmalıdır.

- Banka personelinin herhangi bir krediye kefaleti kabul edilmez.
- Sosyal Sigortalar Kurumu ve ordu üyelerinin emekli aylıklarına haciz konulması İcra İflas Kanunu hükümleri ile sınırlandırıldığından, kefillerin bu grup içerisinde seçilmemesine özen gösterilir ve özellikle borçlu bir emekli ise kefilinin de emekli olmaması göz önünde bulundurulur.

Bankacılıkta kredi sözleşmelerinde kullanılan kefalet şekli *Müşterek Borçlu Kefalet*'dir. Bu tür kefalette asıl borçluya müracaat edilmeden kefile başvurma olanağı vardır. Bir başka ifadeyle alacaklı aynı zamanda hem borçlu hem de müteselsil kefil alacağın tamamı ya da bir kısmı için icrai takibat konusu yapabilir. Kefalet kredinin teminatı olarak nitelendirildiğine göre kefilin;

- Kredinin bedelini ödeyebilecek güce sahip olması
- İmzasının yasal açıdan geçerli olması gerekir.

Kefilin imzasının ileride hukuksal bir sorun yaratmaması için:

- Öncelikle kefil olacak kişinin yetki durumunun saptanması
- İmza sirküleri ile atılacak imzaların kontrol edilmesi gerekir.¹⁴⁸

Sonraki dönemde, kredi sözleşmesinde bulunan imzaların kefil tarafından kendisine ait olmadığı şeklindeki itirazlara neden olmamak için, kredi sözleşmelerinin noter onayında geçirilmesi eğer bu yapılamıyorsa imzaların mutlaka, sağlanan sirkülere uygun olarak şube yöneticisinin huzurunda atılması gerekmektedir. Kefaletin tüzel kişiler tarafından verilmesi halinde imza firmanın kaşe veya mührünün altına atılmalıdır.¹⁴⁹

2.7.2. Sigorta

Bireysel kredi kapsamında kullanılan tüm kredilerde, kredi lehtarına hayat sigortası bankalar tarafından yaptırılır. Sigorta poliçesi, dain-i mürtehin krediyi kullandıracak banka olacak şekilde kredi geri dönüş tutarı üzerinden düzenlenmelidir.

¹⁴⁸ Seval, Belkıs *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayını, No.59, 1990, s.244.

¹⁴⁹ Mehmet Takan, *Bankacılık*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001, s.331.

Kredi lehtarının hayat sigortası varsa veya başka bir sigorta şirketi aracılığıyla banka dain-i mürtehin olacak şekilde hayat sigortası yaptırmak istiyorsa ilgili sigorta şirketinden Bankayı dain-i mürtehin gösteren poliçe alınması gerekmektedir.¹⁵⁰ Bu şekilde sağlanan poliçe, şubelerde kredinin dosyasında saklanmalıdır. Şubeler tarafından yaptırılan hayat sigortasının kullandırılan kredinin vadesi ile uyumuna özen gösterilmelidir. Kredi lehtarı için hayat sigortası poliçesi düzenlenmesi; kredi riski devam ederken lehtarın vefat etmesi/sigorta kapsamında çalışamayacak duruma gelmesi durumunda bankanın teminat edinmesi açısından çok önemlidir.

Prim borcunun ödenmemesi durumunda sigorta teminatı ortadan kalktığından, sigortanın bankalar aracılığıyla yapılmasının sağlanması ile bankaların sigorta gelirlerinin artırılması açısından önemlidir. Bunun yanı sıra banka riskinin güvenliği açısından prim tahsili takibini kolaylaştırmaktadır.

2.7.3. Rehin

Rehin, borcun ödenmemesi halinde, alacağın tahsilini sağlamak amacıyla, menkul ya da gayri menkulün karşılık olarak gösterilmesidir. Rehin, bankaya rehin verilen varlığın satışı yoluyla alacağını tahsil imkanı verir.¹⁵¹ Taşıt kredilerinde satın alınacak taşıta banka adına rehin konulması gerekir. Rehin şerhinin aracın trafikteki dosyasına ve ruhsatına mutlaka işlenmesi gerekmektedir. Ayrıca trafik müdürlüğünden rehin şerhinin işlendiğine dair yazılı belge alınarak “*satılamaz*” kaydını içeren ruhsat fotokopisi ile birlikte şubelerde muhafaza edilmelidir. Rehinin her biçimde, alacaklının rehin malı elinde bulundurması ilkesine özen gösterilmesi gerekir. Çünkü geçicide olsa alacaklı rehin malın zilyetliğini yitirirse, rehin hakkı düşer.¹⁵²

2.7.4. İpotek

İpotek, bir kişisel alacağın teminat altına almasını güden ve bir taşınmazın değerinden, alacaklının alacağını tahsil etmesi olanağını sağlayan sınırlı ayrıntı

¹⁵⁰ İnağ, s.25.

¹⁵¹ Dinçer, s.22.

¹⁵² Ali Sait Yüksel, *Banka Yönetimi El Kitabı*, Alfa Basım Yayım, İstanbul 2002, s.404.

bir haktır.¹⁵³ Konut kredilerinde satın alınacak taşınmaz banka lehine birinci dereceden ipotek edilmelidir.

Bireysel kredilerde banka uygulamasına göre ana para ipoteği alınabilir. Ana para ipoteğinde güvencenin kapsamını; ana para, takip giderleri, sözleşme faizleri, temerrüt faizi, alacaklının rehinli taşınmazı korumak için yaptığı masraflar ve ödediği sigorta primleri ile diğer yan alacaklar oluşturur. Alacağın şahsi olması, borçlunun bütün malvarlığı ile sorumlu olması demektir.

İpotek alınacak gayrimenkul üzerinde herhangi bir engel ve kısıtlama bulunmamalı ve müşterek mülkiyet (*hisseli tapu*) olmamalıdır. Genellikle banka uygulamasında arazi ve bağımsız bir bölüm olarak katlar üzerinde ipotek tesisi söz konusu olmaktadır.¹⁵⁴ Kat mülkiyetin kurulması için, ana taşınmazın kat mülkiyetine çevrilmesi hususunda o taşınmazın sahibi ya da bölüm paydaşları tarafından imzalanan bir dilekçenin tapu idaresine verilmesi veya talepte bulunması gerekir. Talep üzerine tapu idaresi tarafından düzenlenecek tutanakta, ana taşınmazın kat mülkiyetine konu olacak bağımsız bölümlerinin ayrı ayrı değerlerinin ve bu bölümler değerleri oranlı olarak tahsisi istenen arsa payların gösterilmesi zorunlu olmaktadır.¹⁵⁵

2.7.5. Diğer Teminatlar

Bireysel kredilerde teminatlardan biri mevduat rehni olmaktadır. Mevduat rehni, “Medeni Kanun’un 954. maddesine göre; *başkasına devredilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir.*¹⁵⁶ Yazılı olması gereken (madde 869) rehin sözleşmesi, rehneden durumundaki mevduat sahibi ile rehin alan kişi arasında akdedilir. Mevduat hesabı üzerine rehin konulması, mevduat hesabının lehine rehin konulana devredilmesi sonucunu doğurmaz. Rehin eden ile rehin alan, rehni üçüncü kişi durumundaki bankaya ihbar edebilirler. Bu ihbarı yapmazlar ise hesaptaki bakiyeyi hak sahibi görünen kimseye ödeyen banka borcundan kurtulur. Bankadaki hesap üzerine rehne ilişkin kayıt konulduktan sonra hesaptan ödeme yapılabilmesi mevduat sahibi ile rehin alanın rızası

¹⁵³ Oğuz Bozkurt, *Banka Kredilerinde Gayrimenkul (İpotek) Teminatı*, Seçkin Yayınevi, Ankara 1999, s.221.

¹⁵⁴ Seza Reisoğlu, *Medeni Kanun Açısından İpotek İşlemleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1978, s.8.

¹⁵⁵ Bozkurt, s.260.

¹⁵⁶ 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Kabul tarihi: 22.11.2001, R.G. Tarihi: 8.12.2001, R.G, Sayısı: 24607, Erişim Tarihi: 24.03.2013, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>.

varsa mümkün olur.”¹⁵⁷ Nakit karşılıklı kullanılan kredilerde, rehlin hukuki açıdan geçerli olabilmesi için rehni veren ile bir “*rehin sözleşmesi*” yapılması gerekmektedir. Müşterinin ilgili mevduatını blokeye almak, hukuki açıdan banka riskinin teminatını oluşturmaktadır. Teminatın ispatı açısından rehin blokaj taahhünamesinin mevduat sahibine imzalatılması gerekmektedir. Aksi takdirde, kredinin sorunlu hale dönüşmesi durumunda riskin blokedeki mevduat ile kapatılması çeşitli itirazlara yol açacaktır.

Diğer teminatlar içinde yer alan hazine bonoları ve devlet tahvillerinden teminat alınması durumunda, değerlerin vadesinde hangi tutara ulaşacağından çok, kredinin teminata verildiği günkü değerinin ne olduğu önemlidir.

2.8. BİREYSEL KREDİ BAŞVURUSU

Tüketici kredisinin kurulması ve yürürlük kazanması iki safhada gerçekleşmektedir. İlk safhada, banka tarafından hazırlanarak şubelere dağıtılan ve tüketici kredisi sözleşmesi için aleni bir icap olarak değerlendirilecek olan başvuru formlarının doldurulması ve bankaya iletilmesi gerçekleşmektedir.¹⁵⁸

Ancak gelişen teknoloji ve yaygın kullanımı nedeni ile artık internet ortamında da kredi başvurusunun yapılması olası hale gelmiştir. Zira internet araçlarının biri vasıtasıyla başvurularak şifreleme yöntemleri ile, mesafeli yolla akdedilen tüketici kredisi sözleşmesi temelinde kredi açılması sağlanmış olacaktır.¹⁵⁹

Kredi almak isteyen tüketiciler, bankaların tüketici kredisi koşullarını inceleyerek başvuruda bulunurlar. Başlangıçtaki işlemler basittir ve ödünç veren kurumun fazla zamanını almamaktadır. Kredinin amacı kanuni ve ahlaki değerler çerçevesinde olmalı, aynı zamanda bankanın politikasına aykırı düşmemelidir.

Tüketici kredisi almak için yapılan başvurularda, genellikle bir form doldurulmakta, bu formda kimlik belgeleri, iş ve meslek bilgileri, kredi değerlemesine esas oluşturacak aylık geliri, sahip olunan menkul ve gayri menkuller ve varsa zorunlu ödemeleri ile ödeme gücünü gösterir diğer bilgiler yer almaktadır. Başvurulan bankanın

¹⁵⁷ Yonca F. Yücel, “Tasarruf Sahiplerinin Hak ve Menfaatlerinin Korunmasına Dair Mevzuat” *TBB Dergisi*, Sayı: 87, 2010, s. 474.

¹⁵⁸ İnal, s. 191.

¹⁵⁹ Gezder, s. 76.

ilgili birimine gelen bu form kredi değerleme yöntemlerine göre analiz edilip, başvuru sahibinin kredi değerliliği ölçülerek verilecek kredi miktarı saptanmaktadır.¹⁶⁰

Tüketici kredisi sözleşmesi ve kredi talep formu ve ekleri fiziki olarak banka tarafından önceden hazırlanır. Sözleşmenin yazı karakteri, yazı büyüklüğü ve içeriğinde bulunması zorunlu hususlar, *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun* ve ilgili yönetmeliklerle belirlenmiş olup, banka bu emredici hükümleri, genel işlem ve haksız şartlara ilişkin yasal yaptırımlar kapsamında değerlendirmek durumundadır.

Bankalar tarafından tüketici kredisi sözleşmelerine ilave edilen ek hükümler gereği, tüketicinin başvuru formunda bankaya bildirdiği mali ve bireysel bilgilerinin sonradan doğruyu yansıtmadığının anlaşılması halinde, kredi henüz verilmemişse bankanın kredi vermektan imtina edeceği, kredinin verilmiş olması olmasında ise sözleşmenin feshi ile kalan borcun tümünün banka tarafından talep hakkı ve cezai takibat için başvuru hakları saklı tutulmaktadır. Tüketici kredisi ile ilgili başvuru formunu alan banka yetkilisi, tüketici kredisi isteminde bulunan başvuru sahibi ile yüz yüze görüşme gerçekleştirir. Kredi talebinin onaylanmasından önce son aşama olan bu görüşmede tüketici kredisi başvuru formunda eksik kalan ya da açıklanması istenen hususlarda ek bilgiler de alınır.¹⁶¹

Anlaşılacağı üzere bankalar tüketici kredisi için başvuruda bulunan, tüketicilerden kendileri ve mali durumları ile ilgili bir takım belgelerin tamamlanmasını istemektedirler.

Bu hususta alınması gereken belgeler bankalar arasında farklılık göstermekle birlikte, genellikle:¹⁶²

- Bankalar tarafından bastırılmış olan Tüketici Kredisi Başvuru Formu,
- Başvuru sahibi ve varsa kefillerin Nüfus Cüzdanı veya sürücü belgesinin fotokopisi,
- Başvuru sahibi ve varsa kefillerin imza örneği,

¹⁶⁰ İnal, s. 7.

¹⁶¹ İnal, s. 192.

¹⁶² Bozkurt, s. 90-92.

- Başvuru sahibi ve eşinin ücretli olması halinde işyerinden alınan ve işyeri kaşesi ve yetkililerin imzasını taşıyan maaş bordroları fotokopisi, varsa eşinin geliri ve diğer gelirlerini kanıtlayıcı belge,
- Ücretli iseler başvuru sahibi ve eşinin işyeri tarafından onaylanacak maaşın hacizli olup olmadığına dair belge
- Belirli bir işyerine bağlı olmaksızın kendi işyerinde çalışan başvuru sahiplerinden kayıtlı buldukları meslek kuruluşu (*Baro, Tabipler Odası, Mühendisler Odası, Ticaret Odası gibi*) tarafından düzenlenen üyelik belgesinin fotokopisi,
- Başvuru sahibinin emekli olması halinde ise bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kuruluşu tarafından verilen kimlik belgesinin fotokopisi,
- Kefilin ücretli olması halinde ise son aya ait maaş bordrosu, serbest meslek sahibi ise en son yıla ait vergi levhasının fotokopisi,
- Borçlu ve kefiller şirket ortağı olması halinde, ortağın şirket içindeki yetki ve hisse durumunu gösterir bilgi ve belge,
- Borçlunun tüzel kişi olması veya birinci sınıf defter tutması halinde, vergi dairesinden onaylı son üç yıla ilişkin bilançoları ile hesap durum belgesi,
- Borçlunun tüzel kişi olması durumunda şirketin kuruluşuna ilişkin ticaret sicil gazetesi fotokopisi,
- Teminat olarak ipotek alınacaksa, gayrimenkulün eksper raporu ve tapu fotokopisi,
- Araç kredilerinde, aracın proforma faturası ve aracın bağlı olduğu trafik şube müdürlüğünden kredi karşılığı rehin konduğuna ilişkin alınacak rehine kaydı, ikinci el araç kredilerinde kasko sigortası ve ruhsatın fotokopisi olarak sıralanabilir.

2.9. BİREYSEL KREDİ BAŞVURUSU DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Tüketici kredilerinde, kredi başvurusunda birtakım kriterlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir;¹⁶³

¹⁶³ Dinçer, s. 22-24.

– Başvuru formunda yazılan bilgiler, alınan belgelerden kontrol edilerek doğruluğu araştırılmalı, herhangi bir tereddüt halinde başvuru sahibinden açıklayıcı belge istenmelidir. bu araştırmaların tüm sorumluluğu şubelerin üzerindedir.

– Ayrıca banka sistemlerinden başvuru sahibi ve kefiller ile ilgili araştırma yapılarak herhangi bir banka şubesi ile ilişkide bulunup bulunmadığı belirlenir. Borçlu ya da kefillere ait isimler diğer bir şubede saptanırsa mutlaka o şube ile iletişime söz konusu şahıs ile ilgili bilgiler alınmalıdır.

– Şubeler tarafından kredi başvurusu yapanlar hakkında yapılan piyasa araştırması sırasında, başvuru sahibinin piyasadaki itibarı, başvuru formunda vermiş olduğu bilgilerin doğruluğu gibi konuların araştırılması gerekmektedir. Bu araştırmalar yapılırken başvuru sahibi ve kefillerin kredi talebi ile bankaya vermiş oldukları bilgileri üçüncü şahıslara açıklamama hususuna dikkat edilmelidir. Herhangi bir olumsuz referans alınması halinde kredi kullandırılmasından kaçınılmalıdır.

– Bunun yanı sıra, başvuru sahibi gerçek kişi ise kendisi ve çalıştığı işyerinin, tüzel kişi ise firma ve ortakları ile krediye kefil olan kişilerin protestolu senet, karşılıksız çek, sorunlu tüketici kredisi, kredi kartı ve kredili mevduat hesabı olup olmadığının araştırması yapılmalıdır.

– Senet ve çek araştırmasında son üç yılın kayıtları esas alınmalıdır. Karşılıksız çek ya da protestolu senetlerin son bir yıl içinde olmaması, iki adetten fazla olmaması ve düzeltilmesi yapılmış olması kaydıyla başvuru sahibi değerlendirmeye alınabilir. Bunun dışındaki durumlarda kredi başvurusu reddedilir.

– Kredi talebini yapan gerçek kişilerin aylık net gelirinin hesaplanması ve kredi taksitlerini sorunsuz ödeyip ödeyemeyeceğinin belirlenmesi kredi başvurularının değerlendirilmesinde önemli bir adımdır. Gerçek kişilerin aylık net geliri; toplam net gelirlerinden günün koşullarına göre tahmini olarak belirlenecek aylık ortalama düşülmesiyle hesaplanabilir.

– Aylık net gelirin, kredi taksitlerini geri ödedikten sonra başvuru sahibine kendi geçimini sağlayacak bir tutarın kalabileceği düzeyde olması hususuna dikkat edilmelidir. Ayrıca Tüzel kişilerin kredi başvurularında, vergi levhasının incelenerek zarar göstermemiş olmasına ve en az üç yıldır faaliyette olmasına, faaliyet konusunun geçici ve mevsimlik özellikler taşımasına dikkat edilmelidir.

2.10. TÜKETİCİ KREDİLERİNİN SOSYAL İŞLEVİ

Tüketici kredilerine talebin dönemsel dalgalanmalara duyarlılığı, ticari ve sanayi kredilerine oranla daha düşüktür. Ekonomik bunalımın yaşandığı dönemlerde krediler, ilke olarak işletmelerin ve tüketicilerin kredi taleplerinin düşmesi dolayısıyla azalmaktadır. Toplam talebin daralmasıyla beraber yatırım hacminin düştüğü dönemlerde tüketici kredileri, finansal sektörde faaliyetlerin belli bir hacmin altına düşmesini engellemektedir.¹⁶⁴

Bireysel bankacılık hizmeti olarak tanımlanan tüketici kredileri ve kredi kartları, riskin daha geniş bir alana yayılmasında kullanılmaktadır. Şirketler üzerinde yoğunlaşan riski azaltarak, sektörel dalgalanmalardan etkilenmeyecek sağlam ve yaygın bir kredi portföyü oluşturulması mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra, tüketici kredisi hizmetinin yaygınlaşması suretiyle bankaların müşteri hacmi genişlemektedir.

Bankalar tüketici kredisi vermekle toplumsal bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Hane halkından genellikle mevduat yoluyla sağlanan fonlar, tüketici kredisi şeklinde, gereksinimleri karşılamak amacıyla tekrar hane halkına transfer edilmektedir. Ancak sağlıklı uygulanan bir tüketici kredisi politikası, bankaların krediden doğan kayıplarının artmasına, mali güçlerinin zayıflamasına ve kredi arzının düşmesine neden olabilir.¹⁶⁵

Tüketici kredilerinin efektif talebi yukarı çekmek suretiyle toplam arz üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır. Toplam talebi karşılamaya yönelecek bir üretim artışı, yeni yatırımları zorlayarak aynı zamanda istihdam düzeyini de genişletecektir.

Sağlıksız bir tüketici kredisi uygulaması, ülke ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Sözgelimi, üretimi kolaylıkla arttırılmayan, arz esnekliğinin az olduğu sektörlerdeki aşırı talebin ekonomi üzerinde enflasyonist bir baskı yaratacağı, tüketim mallarına olan talebin ithalat artışına neden olacağı, kaynakların ihracata yönlendirilmesine engel olarak ödemeler dengesine olumsuz etkiler yapabilir. Ayrıca

¹⁶⁴ Ayşen İşcan, "Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi" *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*, T.C. Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2003, s. 47.

¹⁶⁵ Aylin Balcıoğlu, *Bireysel Bankacılık Hizmetleri ve Adana İlinde Bireysel Bankacılığın Kullanımına Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2002, s. 26.

tüketici kredileri, tüketimi daha az istikrarlı sektörlerle kaydırarak ekonomide genel bir istikrarsızlığa neden olabilir.¹⁶⁶

2.11. HANE HALKININ KREDİ TALEBİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ekonomideki gelişmelerden en çok etkilenen kesimlerden birisi olan hane halklarının tüketim ve borçlanma tercihleri, emek ve varlık gelirleri, tasarruflar, işsizlik ve faiz oranı gibi makro faktörlerden etkilendiği gibi, toplumun demografik ve sosyokültürel yapısından da etkilenmektedir.

Bireyler, gelirleri dalgalanmalar gösterse de tüketimlerini borçlanma yoluyla sabit tutabilmekte ve bu sayede ekonomik dalgalanmaların boyutları daha düşük ve tahmin edilebilir olmaktadır. Bunun yanı sıra, bireysel kredilerde yaşanan gelişmeler, enflasyon ve dış ticaret dengesi üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Bu durum, bireysel kredilerin sadece hane halkları için değil ekonominin geneli açısından da önemini arttırmaktadır. Dolayısıyla, bireylerin tüketim harcamaları ve krediye erişim olanaklarını belirleyen makro faktörlerin yanı sıra, hane halklarının yaş, eğitim düzeyi, medeni durumları gibi sosyoekonomik yapılarına yönelik mikro bazlı analizlerin yapılması, hem para hem de maliye politikalarının oluşturulmasında önem kazanmaktadır.

2.11.1. Cinsiyet

Tüketicilerin cinsiyet itibarı ile satın alma alışkanlıkları ve talep ettikleri mallar birbirinden farklılıklar göstermektedir. Pazarda kadın ve erkekler farklı davranışlar gösterirler. Bazı ürünler sadece erkekler, bazıları sadece kadınlar tarafından kullanılırlar. Genellikle kadınlar aile içi satın alma kurumu olarak satın alma faaliyet ve kararlarına erkeklerden daha fazla katılmaktadırlar. Ancak kadının bu rolü tıpkı diğer rollerde olduğu gibi ev dışında bir işte çalışmaya başlamasıyla farklılaşmıştır.

¹⁶⁶ Halit Gönenç, ve Barış Kılıçhan, “Kredi Portföyü Çeşitlendirmenin Banka Performansı Üzerinde Etkileri” *Bankacılar Dergisi*, 2004, s. 55-56.

2.11.2. Hane Halkı Sayısı

Tüketicilerin bireysel kredi taleplerini etkileyen faktörlerin başında hiç şüphesiz hane halkının gelir düzeyi olmaktadır. Bununla birlikte hanedeki fertlerin sayısı da kredi talebini etkileyebilmektedir. Çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde nakde duyulan gereksinim, çocuksuz ya da tek çocuklu ailelere oranla daha fazla olmaktadır. Başka bir ifadeyle, kredi talep oranı hanede yaşayan bireylerle orantılıda olabilmektedir.

2.11.3. Gelir Düzeyi

Tüketicilerin kişisel gelirlerinden dolaysız vergiler çıktıktan sonra geriye kalan gelirleri kullanılabilir gelir olarak değerlendirilmektedir. Bu gelir tüketicilerin satın alma güçlerini göstermekte, dolayısıyla işletmeler açısından oldukça önemli olmaktadır.

Kullanılabilir gelirin büyük bölümü, değişmez yükümlülöklere ve yaşam için zorunlu ihtiyaçlara harcanmaktadır. Neyin, ne ölçüde zorunlu olduğu kolaylıkla ölçülememekle birlikte; ev kirası, yiyecek, giysi, ulaştırma ve sağlık giderleri, değişmez ve zorunlu ihtiyaçlara yapılan harcamalar arasında sayılmaktadırlar. Kullanılabilir gelirden bu harcamalar çıktıktan sonra, geriye kalan gelir bölümü isteğe bağlı gelir olarak değerlendirilmekte ve bu geliri tüketici istediği gibi kullanmakta; biriktirme yoluyla ya da değişmez ve zorunlu ihtiyaçlar dışındaki gereksinimleri ve istekleri için harcamaktadır. Dolayısıyla bireyler bu gelirini, belirli bir yaşam düzeyini sürdürmek için kullanılmaktadırlar. Kullanılabilir gelir, lüks mobilya, eğlence ve turizm pazarlayan işletmeler için önemlidir. Tüketicilerin gelirleri, satın alma isteklerini karşılayacak ölçüde değilse, tüketiciler; borç alma, tüketici kredisi için başvurma ve taksitle satın alma gibi kaynaklara başvurumaktadırlar.¹⁶⁷

2.11.4. Banka Faiz Oranları

Hane halkının kredilerle ilgili bilgi edindikleri kaynak arasında bankalar ilk sırada yer almaktadır. Ailelerin banka kredileriyle ilgili olarak ihtiyaç duydukları bilgiler arasında, banka tarafından uygulanan faiz oranları da önde gelmektedir.

¹⁶⁷ İlhan Cemalcılar, *Pazarlama: Kavramları, Kararlar*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1994, s. 45-46.

Dolayısıyla bankaların koydukları faiz oranları hane halkının bireysel kredi talebinde etkin olabilmektedir.

2.11.5. Eğitim Düzeyi

Tüketicilerin sahip oldukları eğitim düzeyinin ve mesleğin onların satın alma davranışı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Her şeyden önce eğitim, bireylerin inançlarını, değerlerini ve davranışlarını değiştirmektedir. Eğitim düzeyindeki yükselmeye paralel olarak tüketicilerin istek ve ihtiyaçları değişmekte ve sunulan mal ve hizmetlere olan talepleri de farklılık göstermektedir.

İnsanların eğitim düzeyleri yükseldikçe ihtiyaç ve talepleri de değişmektedir. Eğitim düzeylerindeki yükselme kitap, gazete, dergi, sanat eşyası ve sanat hizmetleri talebi, seyahat ve kültürel hizmetler talebini arttırmaktadır. Eğitim düzeyi yükselen kişiler, genellikle satın alma işini daha dikkatli yapmakta, seçebileceği daha fazla çeşit aramakta ve daha kaliteli mallar satın almak istemektedir.¹⁶⁸ Aile reisinin eğitim düzeyinin yüksek olması, gelecek dönem gelir beklentilerinin fazla olmasının yanı sıra işsiz kalma olasılığını azaltacaktır. Bu durum, bu kişilerin daha fazla kredi talep etmelerini sağlarken, bankalar açısından risklilik derecelerini de azaltacaktır.

2.11.6. Yaş

Yiyecek, giysi, mobilya, eğlence vb. ihtiyaçlar ve istekler tüketicinin yaşıyla yakından ilgilidir. Sözgelisi 15-20 yaş grubu cep telefonu, elektronik araçlar, giysi gibi malları talep ederken; 25-30 yaş grubu, mesleğe yeni atılanlardan ve aile kuranlardan oluştuğundan, ev eşyalarına talepleri daha çoktur.

Genç bir nüfus yapısına sahip bir ekonominin, konut, taşıt ya da beyaz eşya gibi gereksinimlerini gidermek için krediye gereksinim duyacağı ve daha yüksek bir borç düzeyine sahip olacağı beklenmektedir. Bu durum, bireylerin borçlanma konusundaki eğilimleri ve tercihlerinin toplumun her kesiminde aynı olacağı varsayımına dayanmaktadır. Bunun yanı sıra, hane halkının gelecek dönem gelir beklentileri de önemli bir faktördür. Yaşamlarının sonraki aşamalarında daha yüksek bir gelir düzeyine

¹⁶⁸ Zeyyat Hatiboğlu, *Temel Pazarlama*, Beta Yayınları, İstanbul 1993, s. 34.

sahip olacaklarını düşünen bireyler, daha erken yaşlarda daha çok borçlanmış olacaktırlar.¹⁶⁹

2.11.7. Medeni Durum

Medeni durumda bireysel kredi talebi talebini etkileyebilen faktörlerden olmaktadır. Evli kişilerin hem sahip oldukları kredi kartı sayıları hem de kullandıkları taksitli bireysel kredi sayılarının bekar kişilere oranla daha fazla olmaktadır. Evli olan bireylerin bekarlara oranla daha çok sayıda bireysel kredi ürünlerine sahip olmalarına gerekçe olarak artan ihtiyaçlar gösterilebilir.

2.11.8. Mesleki Konum

Mesleki konumunda borçluluk üzerindeki etkisine yönelik araştırmalarda, serbest meslek sahiplerinin kazançlarının memurların gelirlerine göre daha dalgalı olacağı, bu durumunda bireylerin tüketimlerini aynı düzeyde tutabilmek için daha çok kredi talep etmesine yol açacağı da ifade edilmektedir. Aynı şekilde, iş piyasasında aktif olmayan öğrenciler de mezun olduktan sonra elde edecekleri gelirlerin beklentisiyle kredi talep edeceklerdir.¹⁷⁰

2.12. LİTERATÜR ÖZETİ

Bu bölümde, konu ile ilgili daha önce yapılmış olan yurtiçi ve yurtdışı çalışmalar özetlenmiştir.

Özellikle gelişmiş ülkelerde, hanehalkı bireysel kredi kullanım davranışını etkileyen faktörlerle ilgili yapılmış çok sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda ortak değişkenler kadar farklı değişkenlere de yer verilmiştir. Türkiye’de bu konu üzerine yapılan çalışmalarda ise daha spesifik ve genellikle iller bazında incelenmiştir. Bu çalışmalardan; Oktay ve diğerlerinin Erzurum ili kredi kartı sahipliğine etki eden faktörlerin belirlenmesi için yaptıkları araştırmada; mesleğin, aylık toplam gelirin, tercih edilen ödeme şeklinin, kredi kartının faydalı olduğu ve kredi kartı kullanımının

¹⁶⁹ Arda Tekirdağ, *Türkiye’de Bireysel Kredi Artışı ve Risk Analizi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), T.C. Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2009, s. 12.

¹⁷⁰ Tekirdağ, s. 23.

tüketimi artırdığı yargısının kredi kartı sahipliğini etkilediği görülmüştür.¹⁷¹ Yine kredi kartı ile ilgili yapılan bir başka araştırmada, gelir artışı, kredi kartı kullanımı kolaylaşması, enflasyon düzeyi ve finansal krizlerin kredi kartı kullanımını etkilediği görülmüştür.¹⁷² Terzioğlu, Günay ve Boylu'nun Ankara ilinde yapmış oldukları çalışmaya göre; tüketici kredisi kullanmayanların kullanmama nedenleri arasında krediye ihtiyaç duymama önde gelirken, kredi kullanma nedenlerinde ise başka bir kaynaktan borç bulamamak önde gelmektedir. Yine tüketici kredisi kullanım kararını etkileyen bir başka faktörün de kredi kullanarak peşin mal ve hizmet alımı avantajından yararlanmak istediği görülmüştür.¹⁷³

Uluslararası alanda bireysel kredi kullanımını etkileyen faktörleri tespit etmeye yönelik önceki dönemlerde yapılan çalışmalarda genellikle yaş, eğitim, gelir ve servet değişkenleri kullanılmıştır.

Söz konusu çalışmalardan, Chen ve Devaney Amerika Birleşik Devletleri için yaptıkları çalışmada; demografik özellikler, iktisadi faktörler ve krediye karşı hanehalklarının tutumları bireysel kredi kullanımını etkileyen unsurlar olarak gösterilmiştir. Ayrıca bu unsurların birbirleri ile etkileşim halinde olduğu gözlemlenmiş, ayrıca ev sahibi olmanın tüketici kredisi borcunu negatif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Kredi kartı borcunda ise aile büyüklüğü, eğitim ve kariyer gibi unsurların borcu pozitif yönde etkilediği, gelirin ise kredi kartı borcu ile negatif bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.¹⁷⁴

Crook'un 2001 yılında ABD' ye yönelik 1995 yılının verilerini kullanarak yapmış olduğu bir başka çalışmada, kredi sınırlamasına tabi tutulan hanehalkı reislerinin genellikle kredi sınırlamasına tabi tutulmayanlara nazaran daha genç, daha düşük eğitim düzeylerine sahip, daha az gelir ve malvarlığı olan bireyler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca siyahi insanların ABD'de çok daha fazla kredi sınırlamasına tabi tutuldukları görülmüştür. Bunlara ek olarak, ilerleyen yaşlarda 55-64 ve 65 yaş üstü bireylerde borçlanma isteğinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre net

¹⁷¹ Oktay vd., s. 16-32.

¹⁷² Uzgören vd., s. 253-254.

¹⁷³ Günsel Terzioğlu, Günay Günay ve Ayfer Aydın, "Ailelerin Bankalarca Sağlanan Tüketici Kredilerini Kullanma Durumlarının İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009

¹⁷⁴ Yi-Wen Chen ve Sharon Devaney, "The Effects of Credit Attitude and Socioeconomic Factors on Credit Card and Installment Debt", *The Journal of Consumer Affairs*, Vol: 35, 2001.

varlık, kredi talebinde önemli bir etkidir. Net varlık kredi talebiyle negatif yönlü bir ilişkiye sahip iken, aile büyüklüğü kredi talebiyle pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir. Beklenen faiz oranı, umulanın aksine araştırma sonucuna göre kredi kullanımını etkileyen önemli bir faktör olmamıştır. Bunun yanında hanehalkının cari geliri ile arzulan borç miktarı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.¹⁷⁵

Castellani ve De Vaney “*Using Credit to Cover Living Expenses: A Profile of a Potentially Risk Behavior*” isimli çalışmalarında, özellikle 35 ve altı yaş grubunda yer alan hanehalkı reislerinin, işsizlik ya da hastalık gibi beklenmedik durumlarda gelir kaybına uğradıkları zaman kredi kullanımına sıcak baktıkları gözlemlenmiştir. Bu yaş grubunda kredi kullanan hanehalkı reislerinin ABD’de oranının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiş, 35 yaş üstü bireylerde ise kredi kullanım oranının düştüğü görülmüştür. Ayrıca düşük gelire sahip hanehalklarının, yüksek gelirlilere nazaran daha fazla kredi kullandıkları belirtilmiştir. Çalışmada dikkat çeken bir durumda ödemelerinde güçlük yaşayan ve gelir kesintisine uğrayan hanehalklarının hayatlarını sürdürmek için diğer ailelere göre krediye daha sıcak bakmalarıdır.¹⁷⁶

Bosna Hersek’e yönelik Chen ve Chivakul tarafından 2008 yılında yapılan çalışmada, 20-30 yaş grubunda yer alan bireylerin borçlanmayı daha çok tercih ettikleri ve 45 yaşından sonraki dönemde ise borçlanma isteklerinin azaldığı tespit edilmiştir. Bireyin sahip olduğu net varlık ile kredi talebi arasında negatif bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin bireyin belirli bir servet düzeyine ulaştıktan sonra geçerli olduğu belirtilmiştir. Burada net varlığın ölçüsü olarak bireyin elinde bulunan dayanıklı mallar kullanılmıştır. Gelir ve kredi talebi arasındaki ilişkiye bakıldığında, belli bir gelir düzeyine kadar borçlanma ihtiyacının arttığı, bu düzeyden sonrada insanlar tüketimlerini kendi gelirleri ile idame ettirebildikleri için borçlanma ihtiyacının azaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca hanehalkı büyüklüğü ile kredi ihtiyacı arasında da pozitif bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada cinsiyet, kredi talebinde önemli bir faktör olarak görülmezken ev hanımları ve öğrenciler gibi işgücü piyasasına katılmayan bireylerin çalışanlara nazaran kredi kullanma ihtiyacının daha düşük olduğu belirtilmiştir. Yaşam yeri açısından

¹⁷⁵ Crook, s. 83-91.

¹⁷⁶ Gabriela Castellani ve A.Sharon DeVaney, “Using Credit to Cover Living Expenses: Aprofile of a Potentially Risk Behavior”, *Family Economics and Nutrition Review*, Vol: 13 No:2, 2001.

bakıldığında, kırsal kesimde yaşayan bireylerin kredi piyasasında daha az yer aldıkları tespit edilmiştir.¹⁷⁷

Simigiannis ve Tzamourani tarafından Yunanistan için yapılan çalışmada hanehalkının yerleşim yeri, kompozisyonu (bekar, evli ve çocuklu vb.), aylık geliri, aile reisinin yaşı ailedeki çalışan sayısı ve varlık düzeyi borçlanmada etkili olan faktörler olarak gösterilmiştir. Evli ve çocuk sahibi olan hanehalklarının borçlanma olasılıklarının diğer hanehalklarına göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. 66 ve üstü yaş grubunda yer alan Yunanistan'daki aile reislerine bakıldığında bu yaş grubunun altında kalanlara göre daha az borçlanma yoluna gittikleri görülmüştür. Borçlanma ile sahip olunan servet ve gelir arasında Yunanistan'da pozitif bir ilişki bulunmuştur. Aile reisinin eğitim düzeyi borçlanmayı belirleyen anlamlı bir faktör olmamıştır. Ailedeki çalışan sayısı arttıkça borçlanma olasılığının da arttığı görülmüştür. Çalışmada son olarak hane reisinin özel sektörde mi yoksa kamu sektöründe mi çalıştığına bakılmış ve kamu sektöründe çalışanların daha fazla borçlanma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.¹⁷⁸

Macaristan için yapılan araştırmada ise borçlanma kararının alınmasında, hanehalkı reisinin eğitim durumunun, gelecekteki gelir beklentisinin, geçmiş borçlanma deneyimlerinin, yaşın ve gelir düzeyinin etkili olduğu görülmüştür. Buna göre eğitim durumu yükseldikçe borçlanma olasılığının da arttığı görülmüştür. Ayrıca borçlanma isteğiyle gelir ve geçmiş kredi deneyimleri pozitif ilişkililikten hanehalkı reisinin yaşı ile negatif ilişkilidir. 60 ve üstü yaş grubunda yer alan hanehalkı reislerinin daha az borçlanmaya gittikleri tespit edilmiştir. Bu durumda Modigliani' nin Yaşam Döngüsü Hipotezi ile uyumlu bir sonuçtur. Gelecekteki gelir beklentisinin ise borçlanma üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu görülmüştür. Krediye arz tarafından bakıldığında, bankalar arasında artan rekabet, faiz oranlarındaki düşüş ve krediye ulaşımı kolaylaştıran yeniliklerin de hanehalkı borçlanmasındaki artışa katkıda bulunduğu, çalışmada ulaşılan sonuçlardandır.¹⁷⁹

Thaicharoen ve diğerleri tarafından Tayland için yapılan araştırmada, düşük enflasyonun, gelir düzeyindeki artışın ve demografik faktörlerdeki değişimin borçlanma

¹⁷⁷ Ke Chen Chen ve Mali Chivakul, "What Drives Household Borrowing and Credit Constraints? Evidence from Bosnia and Herzegovina", *IMF Working Paper*, August 2008.

¹⁷⁸ Simigiannis ve Tzamouranni, s. 31-49.

¹⁷⁹ Toth ve Arvai, s. 27-29.

üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Borçlanmanın maliyetini azaltan düşük enflasyon, borçlanmayı saha cazip hale getirmektedir. İktisadi büyümeyle sağlanan işsizlik oranındaki azalış, tüketicinin kendine olan maddi güvenini tekrar kazanmasını ve ertelenen harcamaların gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Harcamalarda meydana gelen bu artış Tayland'daki hanehalkı borçlanmasını arttırmıştır. Diğer faktörlere bakıldığında; gelirin, yaşın, eğitim düzeyinin, meslek grubunun kredilere olan talebi etkilediği tespit edilmiştir. Yaş ile borçlanma arasındaki ilişki belli bir yaşa kadar pozitif yönde artmakta sonra azalan bir seyir izlemektedir. Ayrıca kredi kısıtlamasına maruz kalma olasılığının, gelir düzeyi yüksek olan, kendi işletmesine sahip ya da ortalamanın üstünde eğitim gören bireylerde diğer bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür.¹⁸⁰

Yukarıda bahsedilen çalışmalarda kredi kullanımında genellikle mikro temelli faktörlerin etkileri üzerinde durulmaktadır. Fakat bazı araştırmalarda kredi kullanımının daha farklı faktörlerle ilişkilendirildiği de görülmektedir.

Cynamon ve Fazzari' ye göre, hanehalkını davranışları büyük ölçüde komşular, iş arkadaşları ve medya gibi referans gruplarındaki normlar tarafından yönlendirilmektedir. Hanehalkı tüketim kalıplarını belirlerken referans gruplarını örnek almaktadır. Ayrıca hanehalkı tüketimini referans grupları ile kıyasladığından, referans grubunun tüketimi hanehalklarını yeni ürünler ile tanıştırma fırsatı vermektedir. Medyanın her gelir grubundan insana ulaşabilen geniş bir ağa sahip olmasından dolayı sunduğu ve önerdiği yaşam tarzı, insanların tercihini etkileyebilmektedir. Çalışmada, uyarılan bu tüketim isteğinin tek başına yeterli olmadığı vurgulanarak bunu karşılayacak finansal hizmetlere de ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Başka bir ifade ile harcamalardaki artışın sadece harcama isteğindeki artış ile açıklanması yetersiz kalmaktadır. Finans cephesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Hanehalkı finansal kararlarını alırken referans grupları normlarının etkisi altında kalmaktadır. Bunun yanında finansal kuruluşların gün geçtikçe artan hizmet çeşitliliği, hanehalkının gelirine oranla daha fazla harcama yapmasını, yani borçlanmasını teşvik edici niteliktedir.¹⁸¹

¹⁸⁰ Yunyong Thaicharoen, Kiatipong Ariyapuchya ve Titima Chucherd, "Rising Thai Household Debt: Assessing The Risks and Policy Implications", *Economic Research Department*, Bank of Thailand, Working Paper No:4. 2004.

¹⁸¹ Barry Z. Cynamon ve M. Steven Fazzari, "Household Debt in the Consumer Age: Source of Growth-Risk of Collapse", *Capitalism and Society*, 3(2). Berkeley Electronic Press, 2008.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERZURUM İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. MATERYAL VE METOT

Çalışmanın bu bölümünde, Erzurum’da bireysel kredi kullanımında hanehalklarının davranışlarını etkileyen faktörler, ekonometrik model yardımıyla belirlenmeye çalışılmıştır.

Seçilen örneklemin bireysel kredi talebini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla 3 aşamalı sorular sorulmuştur. Bunlardan ilk 29 tanesi demografik özellikleri de içeren tüketiciyi tanımaya yönelik sorular olup cevapları şıklıdır. İkinci aşamada bireysel kredi alırken aşağıdakiler ne derece etkili olur sorusunun cevabı 25 farklı alt soruda aranmış ve 5 dereceli likert tipi ölçekle değerlendirilmiştir. Üçüncü aşamada ise yine; kullandığınız krediyi aşağıdaki harcamalarınızda hangi sıklıkla kullanırsınız? Sorusunun cevabı 8 farklı alt soruda aranmış ve 5 dereceli likert tipi ölçekle değerlendirilmiştir.

Araştırmada kullanılacak veri setini elde etmek için, anket uygulaması Erzurum’daki hanehalkları üzerinde yapılmıştır. Anket uygulanacak örnek kütlenin büyüklüğünü belirleyebilmek için Sekaran’ın 1992 yılında yazdığı “Research Methods for Business” isimli kitabında yer alan hesaplama yöntemi kullanılmış ve araştırmada hedeflenen en az örneklem büyüklüğü 384 olarak bulunmuştur.¹⁸² Fakat eksik ve hatalı

¹⁸² Anket uygulanacak örneklemin büyüklüğünü hesaplayabilmek için ;

$$n = \frac{NPQZ^2}{(N-1)d^2 + PQZ^2}$$

formülünden yararlanılmıştır. Bu formüldeki **n**: Örneklem büyüklüğü, **N**: Anakütle hacmi (Erzurum ilindeki 2012 verilerine göre 18 ve üstü yaşlardaki bireylerin sayısı), **P**: Kredi kartına sahip olma oranı, **Q**: Kredi kartına sahip olmama oranı (1-P), **Z**: % (1- α) düzeyinde Z test değeri, **α** : Önem düzeyi, **d**: Hata payıdır.

Büyük örneklem ile çalışmak için Erzurum ilindeki hanehalklarının kredi kullanma ve kullanmama oranları 0,5 olarak alınmış, %5 önem düzeyinde %5 hata payı ile anakütleyi temsil edecek örneklem büyüklüğü;

$$n = \frac{(282.443)(0,5)(0,5)(1,96)^2}{(282.443 - 1)0,05^2 + (0,5)(0,5)(1,96)^2} \cong 384$$

olarak hesaplanmıştır.

doldurulmuş anketlerin olma ihtimali düşünülerek 500 adet anket Erzurum’da sahaya sürülmüştür. Anket geri dönüşleri tamamlandıktan sonra eksik ve boş anketler ayıklanmış ve geriye 430 adet anket kalmıştır. Bu sayı amaçlanan 384 sayısından fazla olduğundan anket analizi için yeterlidir.

Anket formunun hazırlanmasında Chen ve Chivakul;¹⁸³ Simigiannis ve Tzamourani;¹⁸⁴ Castellani ile Devaney;¹⁸⁵ Terzioğlu, Günay ve Boylu’ nun yapmış oldukları çalışmalardan yararlanılmıştır.¹⁸⁶ Araştırma verileri Nisan-Temmuz 2012 tarihleri arasında anketörler tarafından hanehalkları ile yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu toplanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde Eviews 6.0 programı kullanılmıştır. Analizde yer alan değişkenlerden ekonometrik bir model oluşturularak lojistik regresyon analizi Eviews programı aracılığıyla uygulanmıştır.

Analizdeki bağımlı değişken Erzurum ilindeki bireysel kredi kullanımınıdır. Bu değişken nominal ölçek ile ölçülmüş bir değişkendir. Analizde bu değişken ile aralarında ilişki olduğu düşünülen bir çok bağımsız değişken yer almaktadır. Fakat bağımsız değişkenler arasında korelasyon olmamasına dikkat edildiği için bunlardan bazıları lojistik regresyon modeline dahil edilmiştir. Modelde kullanılan bağımsız değişkenlerin bazıları nominal ölçekle, bazıları da ordinal ölçekle ölçülmüştür.

Sosyal bilimlerde yer alan araştırmalarda bilhassa da sosyo-iktisadi araştırmalarda, analizde yer alan değişkenlerin bir kısmı hassas ölçek ile ölçülürken bir kısmı da olumlu-olumsuz, evet-hayır gibi iki seçenekli verilerden oluşmaktadır. Kategorik olarak sınıflandırılan verilerin en çok kullanılan şekli iki seçenekli veriler

¹⁸³ Ke Chen Chen ve Mali Chivakul, “What Drives Household Borrowing and Credit Constraints? Evidence from Bosnia and Herzegovia”, *IMF Working Paper*, August, 2008.

¹⁸⁴ George T. Simigiannis ve Panagiota G. Tzamourani, “Borrowing and Socia Economic Characteristics of Household: Result of Sample Survey Carried out By the Bank Of Greece”, *Economic Bulletin*, 31-49, 2007.

¹⁸⁵ Gabriela Castellani ve A.Sharon DeVaney, “Using Credit to Cover Living Expenses: Aprofile of a Potentially Risk Behavior”, *Family Economics and Nutrition Review*, Vol: 13 No:2, 2001.

¹⁸⁶ Günsel Terzioğlu, Günay Günay ve Ayfer Aydın Boylu, “Ailelerin Bankalarca Sağlanan Tüketici Kredilerini Kullanma Durumlarının İncelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009.

olarak gösterilir. İki seçenekli bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki sebep sonuç ilişkisini analiz ederken lojistik regresyon analizi kullanılır.¹⁸⁷

Diskriminant analizi ve çapraz tablolara alternatif olarak ortaya çıkan lojistik regresyon yönteminde normallik ve orta kovaryans gibi varsayımların sağlanmasına gerek yoktur. Bağımlı değişkenin 0 ve 1 gibi ikili kesikli değişken olması durumunda, normallik varsayımının sağlanması gerekmediğinden rahatlıkla kullanılabilir. Bunun yanında matematiksel olarak modelin esnek olması ve yorumunun da kolay olması bu modele olan ilgiyi arttırmaktadır.¹⁸⁸

Berenson ve Levine'in çalışmalarında belirttiği üzere lojistik regresyon modelinin temeli olasılık oranına dayanır. Olasılık oranı, bir olayın gerçekleşme olasılığı ile gerçekleşmeme olasılığını karşılaştırır. Böylelikle lojistik regresyon modeli, olasılık oranının doğal logaritması alınarak elde edilir. Bu yolla elde edilen lojistik regresyon modelinin parametrelerini tahmin ederken en yüksek olabilirlik yöntemi yaygın olarak kullanılır.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Alan Agresti, *An Introduction to Categorical Data Analysis*, Second Edition. A. John Wiley and Sons, inc. Publication, 1996.

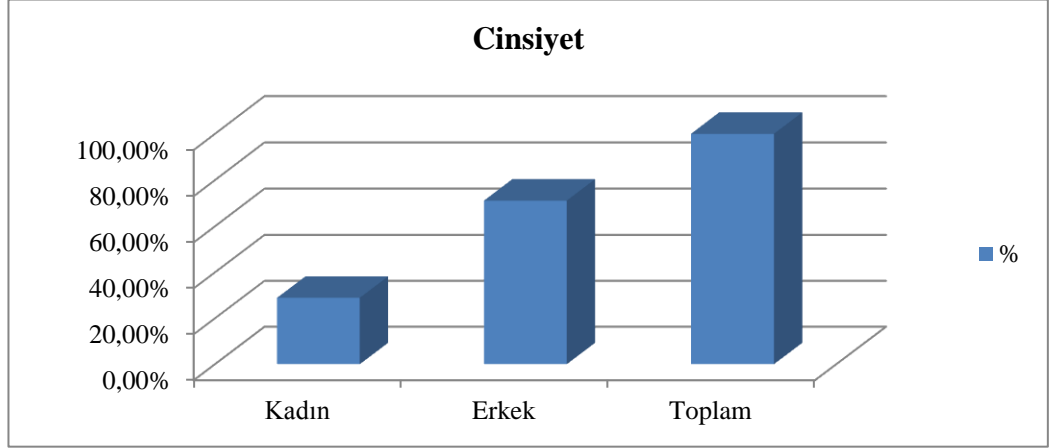
¹⁸⁸ Hüseyin Tatlıdil, *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*, Ziraat Matbaacılık, Ankara 2002.

¹⁸⁹ Mark Berenson ve David Levine, *Basic Business Statistics: Concepts and Applications*, Sixth Edition, Prentice-Hall International, 1996.

3.2. UYGULAMA

3.2.1. Demografik Bulgular

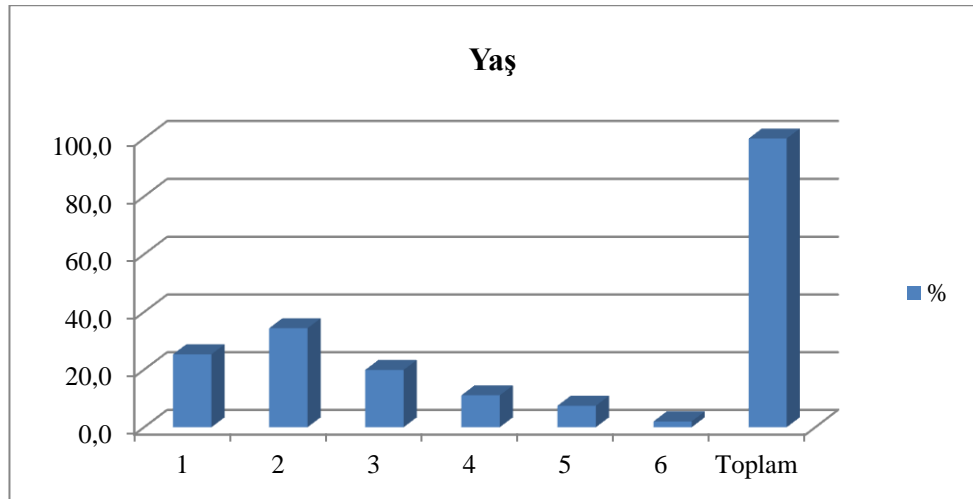
3.2.1.1. Cinsiyet

Grafik 3.1. Cinsiyet

Araştırmaya göre cinsiyet değişkeninin frekans dağılımı 123 kadın için %28,6 oranında, 307 erkek için %71,4 oranında izlenmektedir.

3.2.1.2. Yaş

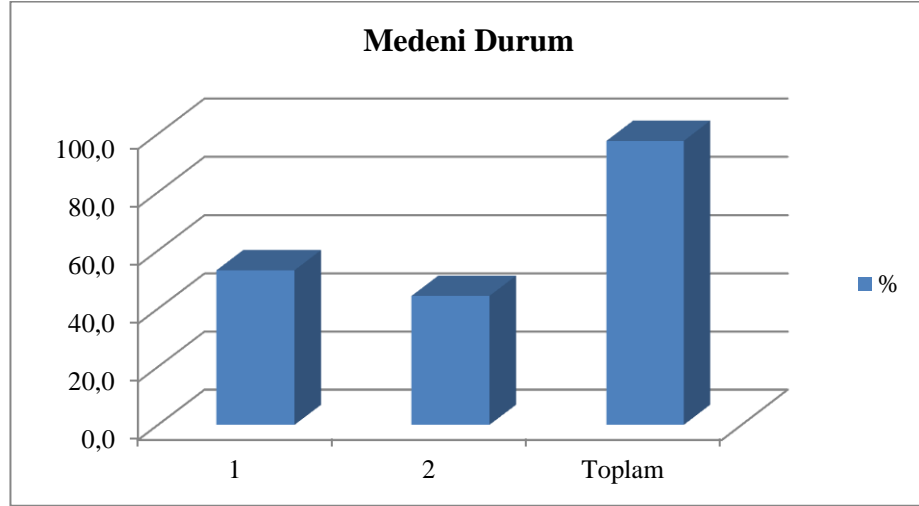

Grafik 3.2. Yaş

Araştırmaya göre yaş değişkeninin frekans dağılımı 1: 18-25 yaş için %25,3 oranında, 2: 26-33 yaş için %34,3 oranında, 3: 34-41 yaş için %19,9 oranında, 4: 42-49

yaş için %11 oranında, 5: 50-57 yaş için %7,4 oranında ve 6: 58 ve üzeri yaş için %2 oranında izlenmektedir.

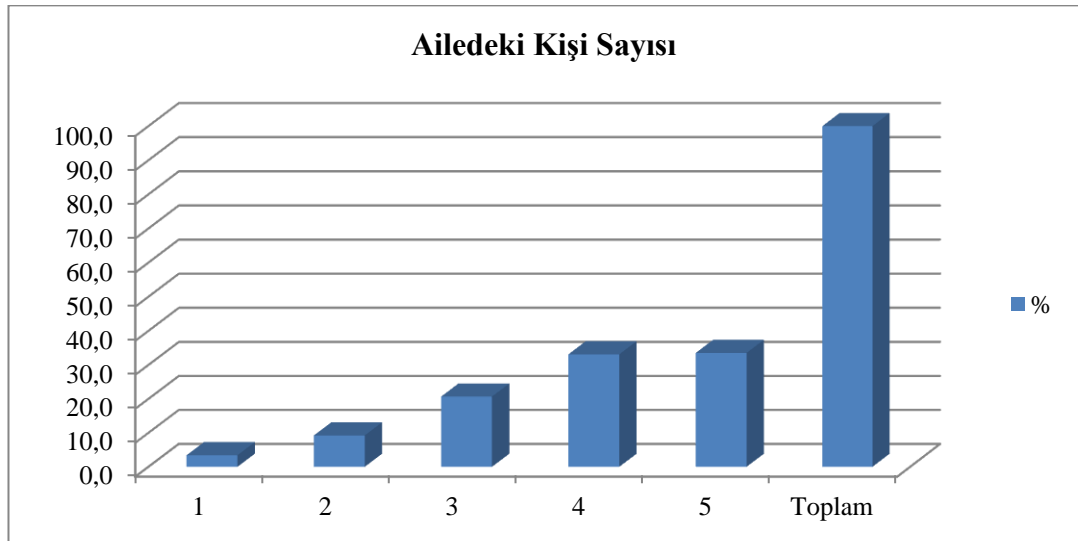
3.2.1.3. Medeni Durum

Grafik 3.3. Medeni Durum

Araştırmaya göre medeni durum değişkeninin frekans dağılımı 1: evli için %73,0 oranında, 2: bekar için %27,0 oranında izlenmektedir.

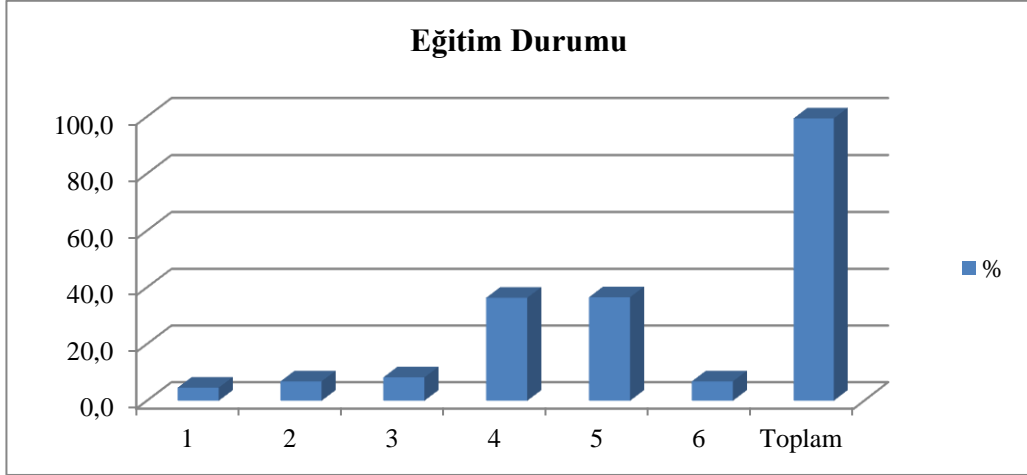
3.2.1.4. Ailedeki Kişi Sayısı

Grafik 3.4. Ailedeki Kişi Sayısı

Araştırmaya göre ailede kaç kişi var sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı 1 kişi için %5,3 oranında, 2 kişi için %15,8 oranında, 3 kişi için %23,7 oranında, 4 kişi için %30,9 oranında, 5 kişi ve üzeri için %24,2 oranında izlenmektedir.

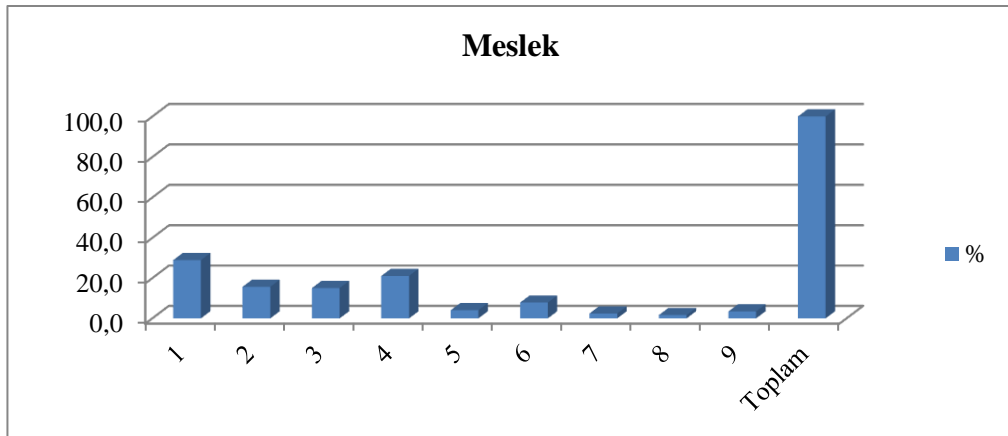
3.2.1.5. Eğitim Durumu

Grafik 3.5. Eğitim Durumu

Araştırmaya göre eğitim durumu değişkenine göre frekans dağılımı 1: okuyazar için %4,6 oranında, 2: ilköğretim için %6,8 oranında, 3: ortaokul için % 19,8 oranında, 4: ise için %34,4 oranında, 5: üniversite için %32,3 oranında ve 6: lisansüstü için %2,1 oranında izlenmektedir.

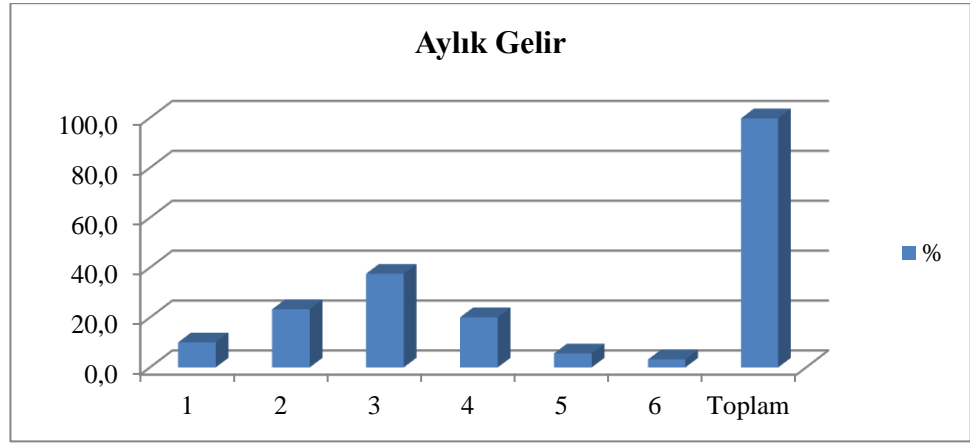
3.2.1.6. Meslek

Grafik 3.6. Meslek

Araştırmaya göre meslek değişkenine göre frekans dağılımı 1: memur için %19,4 oranında, 2: işçi için %15,7 oranında, 3: esnaf için % 15,1 oranında, 4: serbest meslek için %21,1 oranında, 5: çiftçi için %2,8 oranında, 6: akademisyen için %7,8 oranında, 7: emekli için %10,7 oranında, 8: ev hanımı için %1,6 oranında ve 9: işsiz için %5,8 oranında izlenmektedir.

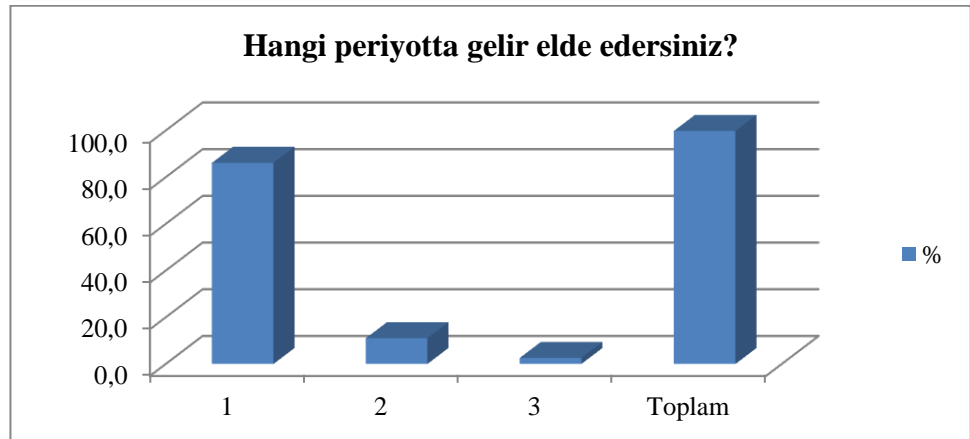
3.2.1.7. Aylık Gelir

Grafik 3.7. Aylık Gelir

Araştırmaya göre aylık gelir durumu değişkenine göre frekans dağılımı 1000 ve altı için %33,3 oranında, 1000-2000 için %37,6 oranında, 2000-3000 için % 20,1 oranında, 3000-4000 için %5,6 oranında ve 4000 ve üstü için %3,4 oranında izlenmektedir.

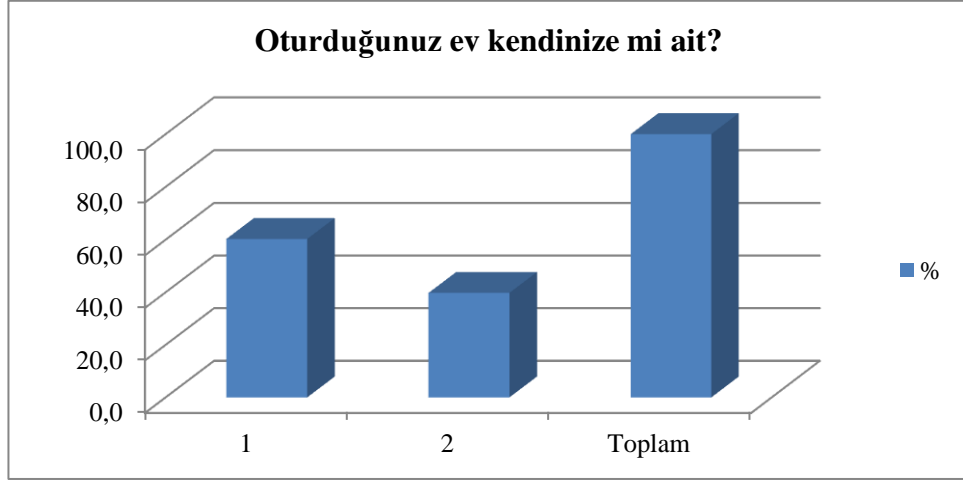
3.2.1.8. Hangi Periyotta Gelir Elde Edersiniz?

Grafik 3.8. Hangi Periyotta Gelir Elde Edersiniz?

Araştırmaya göre hangi periyotta gelir elde edersiniz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı 1: her ay için %10 oranında, 2: üç ayda bir için %23,3 oranında, 3: yıllık için % 37,6 oranında izlenmektedir.

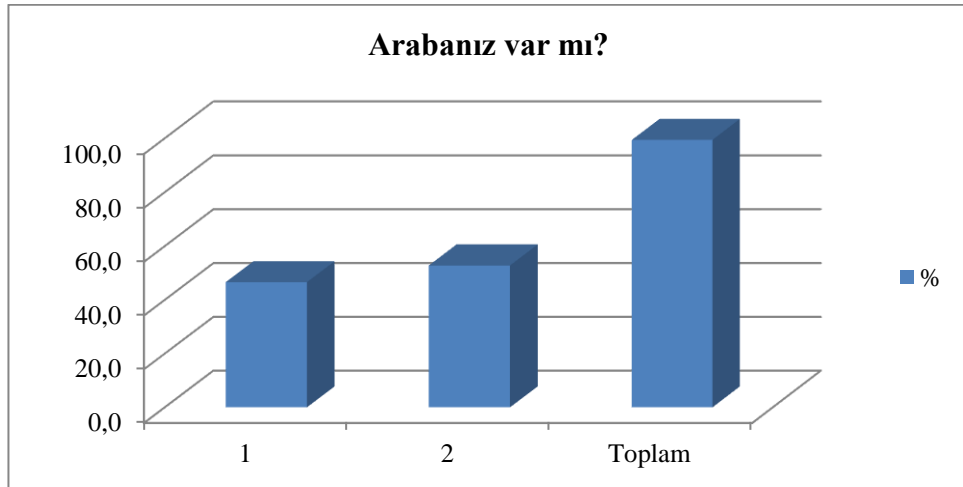
3.2.1.9. Oturduğunuz Ev Kendinize mi Ait?

Grafik 3.9. Oturduğunuz Ev Kendinize mi ait?

Araştırmaya göre oturduğunuz ev kendinize mi ait sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı 1: evet için %55,3 oranında, 2: hayır için %44,7 oranında izlenmektedir.

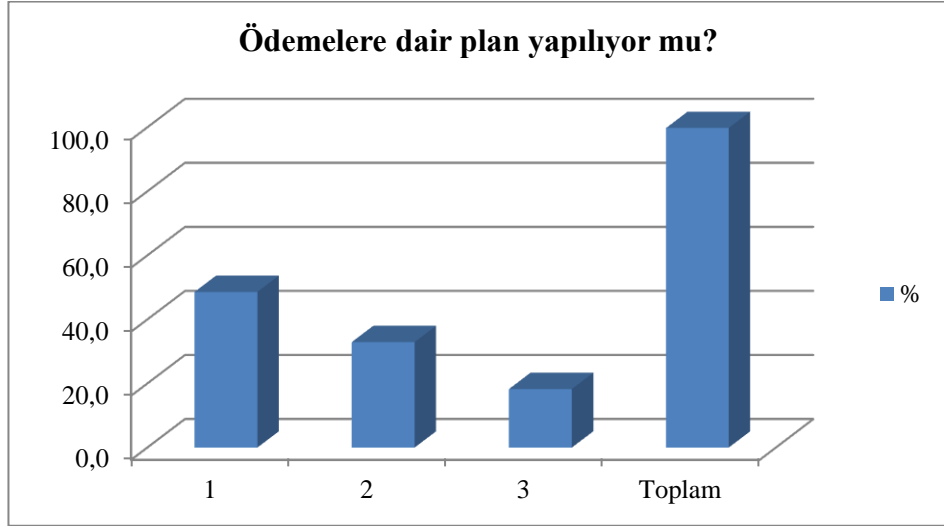
3.2.1.10. Arabanız var mı?

Grafik 3.10. Arabanız var mı?

Araştırmaya göre arabanız var mı sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı 1: evet için %43,0 oranında, 2: hayır için %57,0 oranında izlenmektedir.

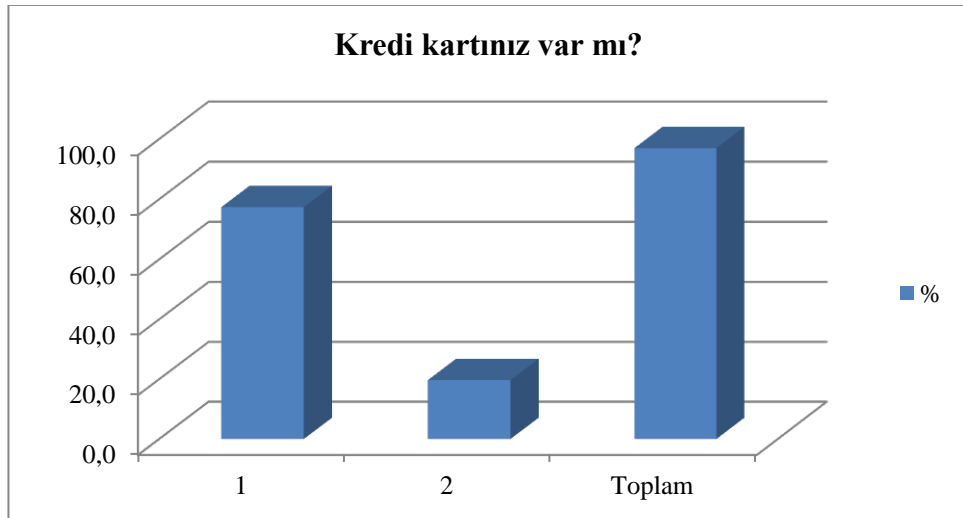
3.2.1.11 Ödemelere Dair Plan Yapılıyor mu?

Grafik 3.11. Ödemelere Dair Plan Yapılıyor mu?

Araştırmaya göre ödemelere dair plan yapılıyor mu sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı her zaman için %48,6 oranında, ara sıra için %32,9 oranında, hiç için % 18,3 oranında izlenmektedir.

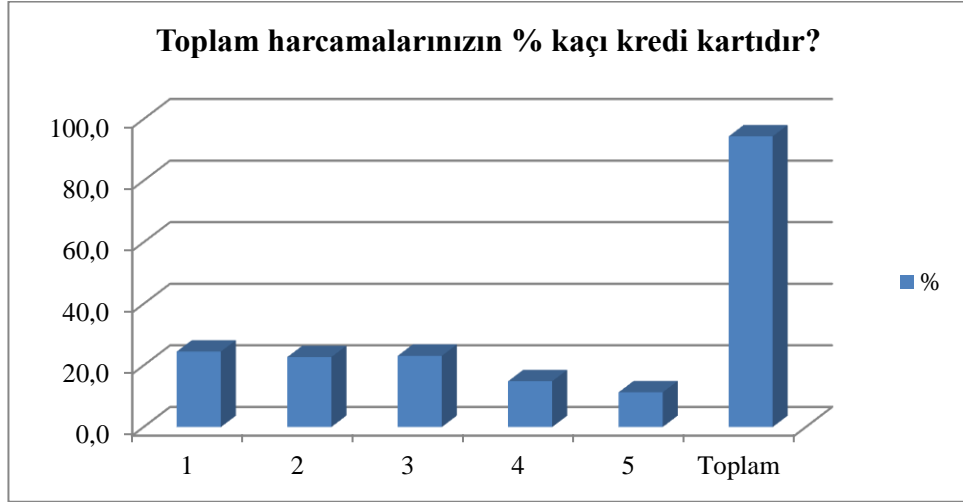
3.2.1.12. Kredi Kartınız var mı?

Grafik 3.12. Kredi Kartınız Var mı?

Araştırmaya göre kredi kartınız var mı sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı evet için %77,3 oranında, hayır için %19,7 oranında izlenmektedir.

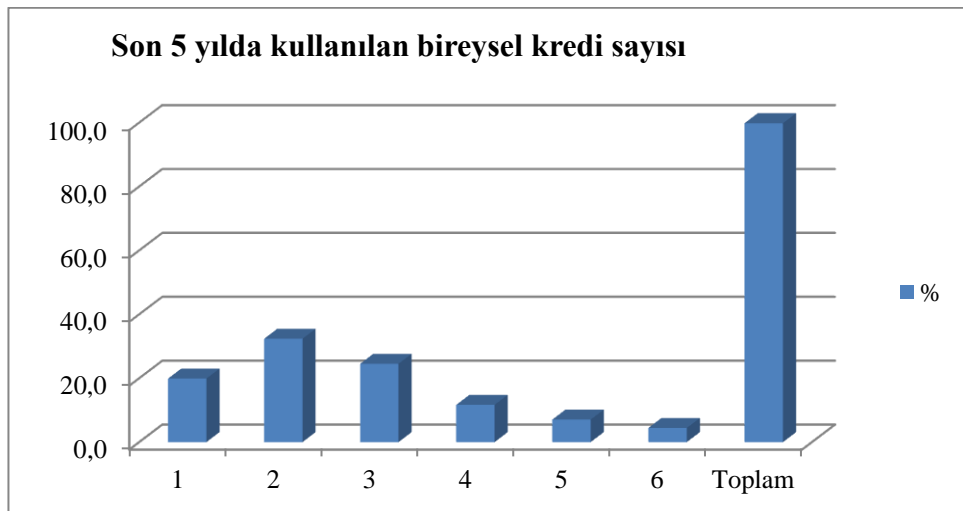
3.2.1.13. Toplam Harcamalarınızın % Kaçı Kredi Kartı?

Grafik 3.13. Toplam Harcamalarınızın % Kaçı Kredi Kartı?

Araştırmaya göre toplam harcamalarınızın % kaç kredi kartıdır sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı %20 ve altı için %24,5 oranında, %20-%40 için %22,7 oranında, %40-%60 için % 23,1 oranında, %60-%80 için %14,9 oranında, %80 ve üzeri için %11,2 oranında izlenmektedir.

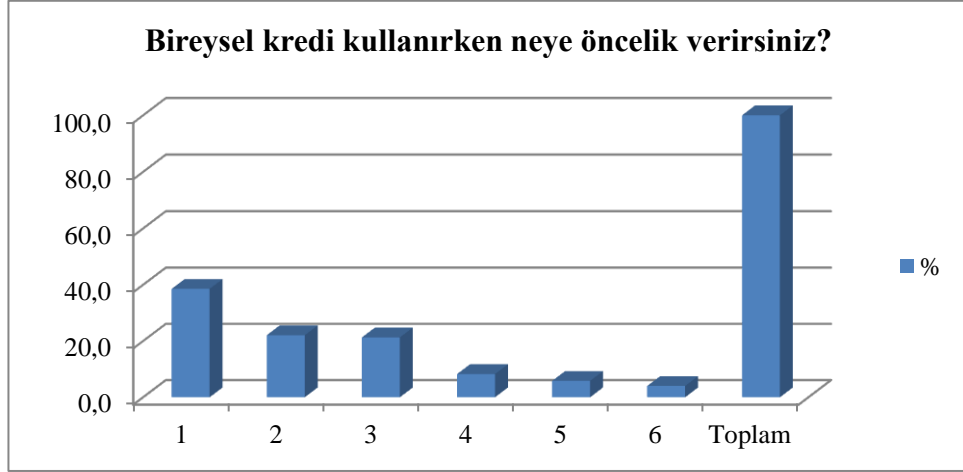
3.2.1.14. Son 5 Yılda kullanılan bireysel kredi sayısı

Grafik 3.14. Son 5 Yılda Kullanılan Bireysel Kredi Sayısı

Araştırmaya göre son beş yılda kullanılan bireysel kredi sayısı göre frekans dağılımı 0 için %25,3 oranında, 1 için %30,8 oranında, 2 için % 20,9 oranında, 3 için %11,6 oranında, 4 için %7 oranında ve 5 ve üstü için % 4,4 oranında izlenmektedir.

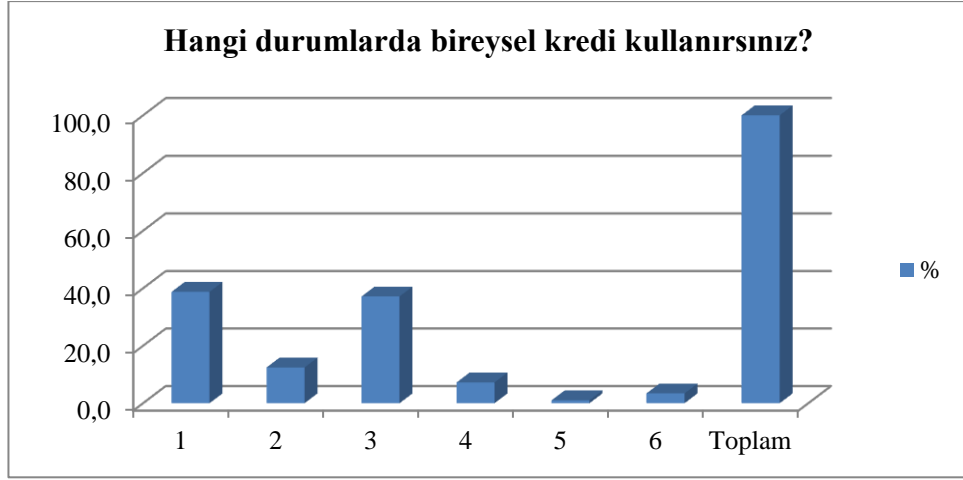
3.2.1.15. Bireysel Kredi Kullanırken Neye Öncelik Verirsiniz?

Grafik 3.15. Bireysel Kredi Kullanırken Neye Öncelik Verirsiniz?

Araştırmaya göre bireysel kredi kullanırken neye öncelik verirsiniz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Faiz oranlarını araştırır en düşük faiz oranı ve komisyon uygulayan bankayı tercih ederim” için %38,6 oranında, “Güvendiğim ve her zaman işlemlerimi yaptırdığım bankayı tercih ederim” için %22,1 oranında, “Kredi geri ödemelerinde kolaylık olması açısından maaşımın yattığı ya da yatırım hesabım olan bankayı tercih ederim” için % 21,3 oranında, “en uzun vadede en düşük limitli ödeme seçenekleri sunan bankayı tercih ederim” için % 8,2 oranında, “bankaların uyguladığı kampanyaları takip eder uygun bulduğum krediyi kullanırım” için %5,8 oranında ve “diğer” için % 4 oranında izlenmektedir.

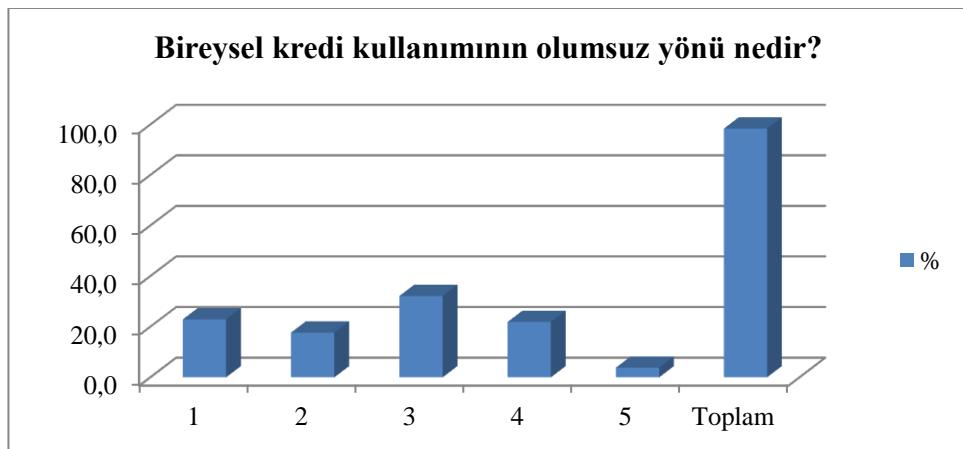
3.2.1.16. Hangi Durumlarda Bireysel Kredi Kullanırsınız?

Grafik 3.16. Hangi Durumlarda Bireysel Kredi Kullanırsınız?

Araştırmaya göre hangi durumlarda bireysel kredi kullanırsınız sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Nakit sıkıntısı çektiğimde” için %38,8 oranında, “satın alacağım malların fiyatlarının artacağını tahmin ettiğimde” için %12,4 oranında, “Ev, arsa, araba gibi tek kalemde almakta zorlanacağım mal edinimlerimde” için % 37,1 oranında, “Başkalarından para istemenin sıkıntısını yaşamak istemediğimde” için % 7,2 oranında, “Borçlanarak tasarruf yapacağımı düşündüğümde” için %1 oranında ve “diğer” için % 3,4 oranında izlenmektedir.

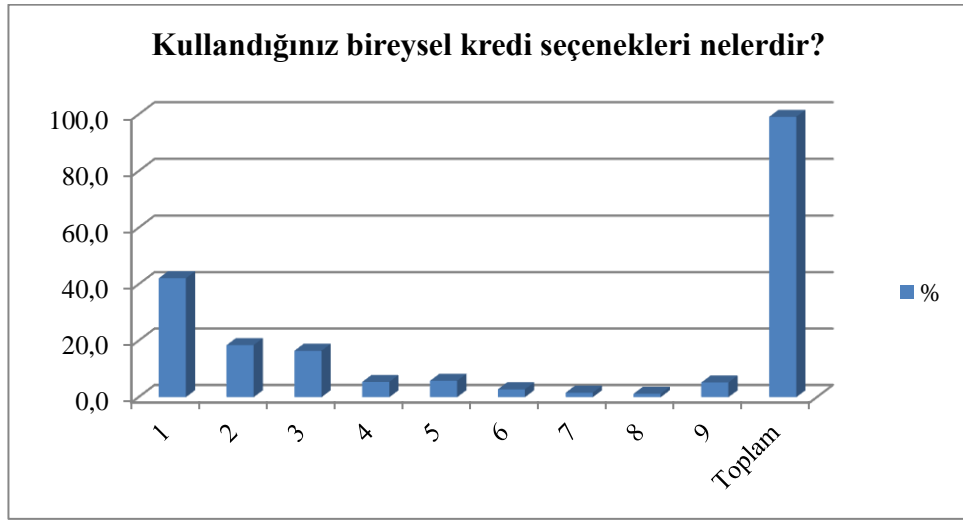
3.2.1.17. Bireysel Kredi Kullanımının Olumsuz Yönü

Grafik 3.17. Bireysel Kredi Kullanımının Olumsuz Yönü

Araştırmaya göre bireysel kredi kullanımının olumsuz yönü nedir sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Tüketimi artırarak kişilerin tasarrufunu azaltmakta ve gelecekteki tasarrufların bugünden harcanması sonucunu doğurmakta” için %22,9 oranında, “Sağladığı satın alma kolaylığı ile tüketimi artırmaktadır” için %17,7 oranında, “Bankaya faiz ödüyor olmak olumsuz psikolojik etki yaratmaktadır” için % 32,1 oranında, “olumsuz bir düşüncem yok” için % 21,9 oranında ve “diğer” için % 3,8 oranında izlenmektedir.

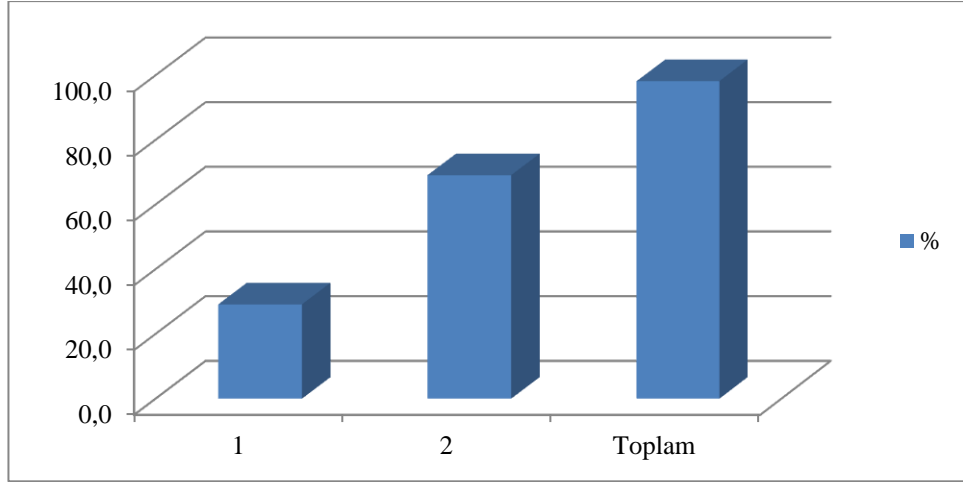
3.2.1.18. Kullandığınız Bireysel Kredi Seçenekleri Nelerdir?

Grafik 3.18. Kullandığınız Bireysel Kredi Seçenekleri Nelerdir?

Araştırmaya göre kullandığınız bireysel kredi seçenekleri nelerdir sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı Tüketici Kredisi için % 42,2 oranında, Taşıt Kredisi için %18,5 oranında, Konut Kredisi için % 16,5 oranında, Eğitim Kredisi için %5,4 oranında, Evlilik Kredisi için %5,8 oranında, Tatil Kredisi için %2,8 oranında, İnşaat Tamamlama Kredisi için %1,6 oranında, Kredili Mevduat Hesabı için %1,2 oranında ve diğer için %5,2 oranında izlenmektedir.

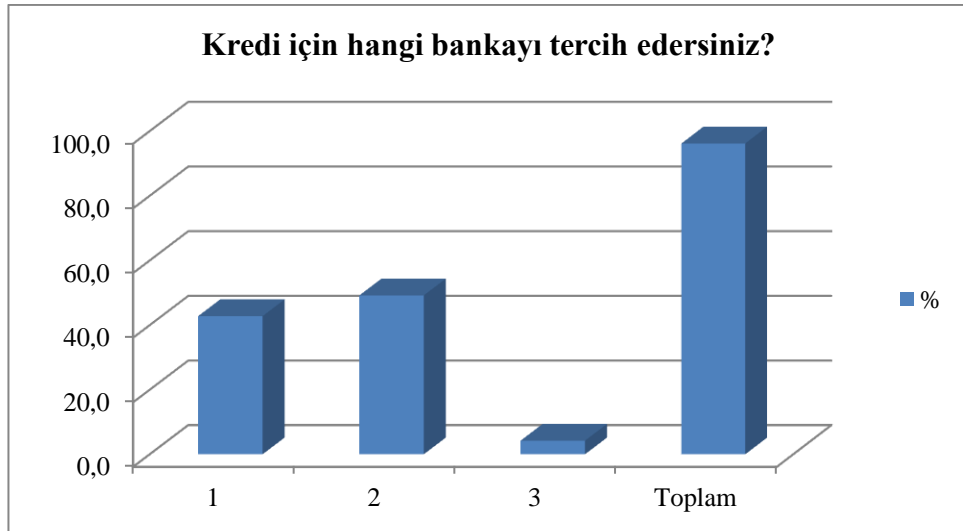
3.2.1.19. Bankada Birikiminiz var mı?

Grafik 3.19. Bankada Birikiminiz var mı?

Araştırmaya göre bankada birikiminiz var mı sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı evet için %10,0 oranında, hayır için %90,0 oranında izlenmektedir.

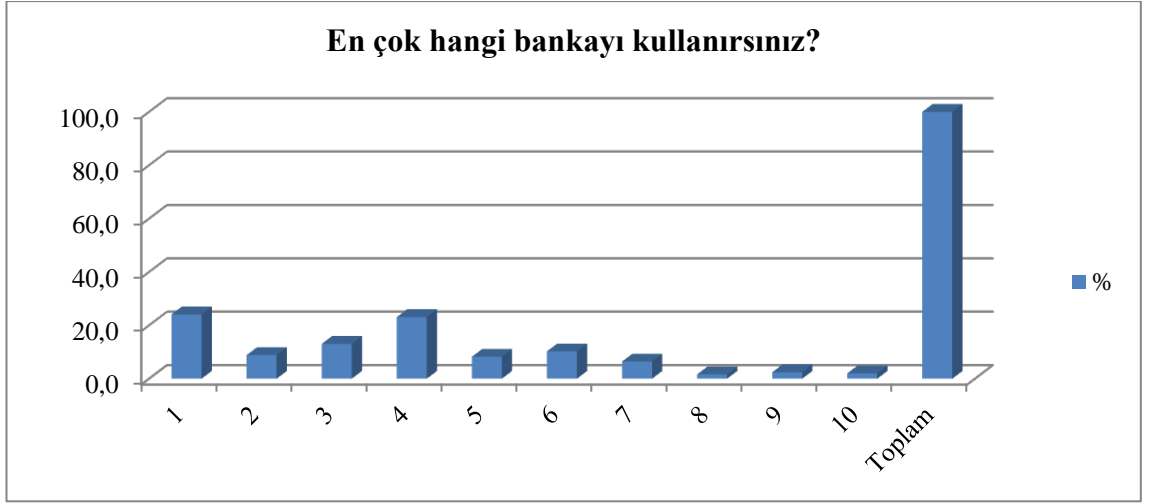
3.2.1.20. Kredi İçin Hangi Bankayı Tercih Edersiniz?

Grafik 3.20. Kredi İçin Hangi Bankayı Tercih Edersiniz?

Araştırmaya göre kredi için hangi bankayı tercih edersiniz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı Kamu bankaları için %42,8 oranında, Özel bankalar için %49,2 oranında ve Katılım bankaları için %4,2 oranında izlenmektedir.

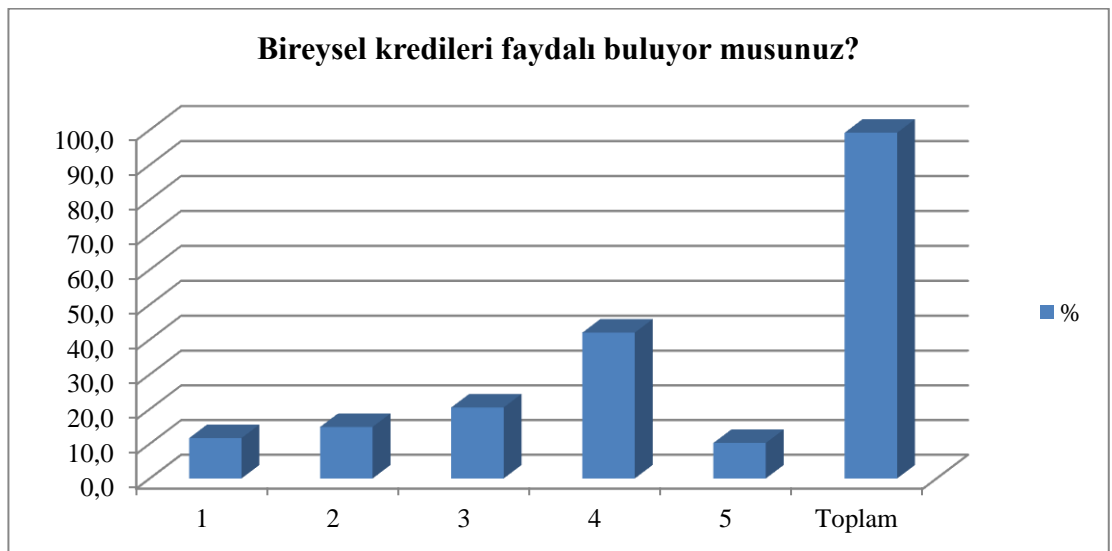
3.2.1.21. En Çok Hangi Bankayı Kullanırsınız?

Grafik 3.21. En Çok Hangi Bankayı Kullanırsınız?

Araştırmaya göre en çok hangi bankayı kullanırsınız sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı Ziraat için % 24,1 oranında, Halk için %8,8 oranında, Vakıfbank için % 13,1 oranında, İş Bankası için %23,1 oranında, Akbank için %8,2 oranında, Garanti için %10,2 oranında, Yapı Kredi için %6,4 oranında, HSBC için %1,6 oranında, Finansbank için %2,4 oranında ve diğer için %2 oranında izlenmektedir.

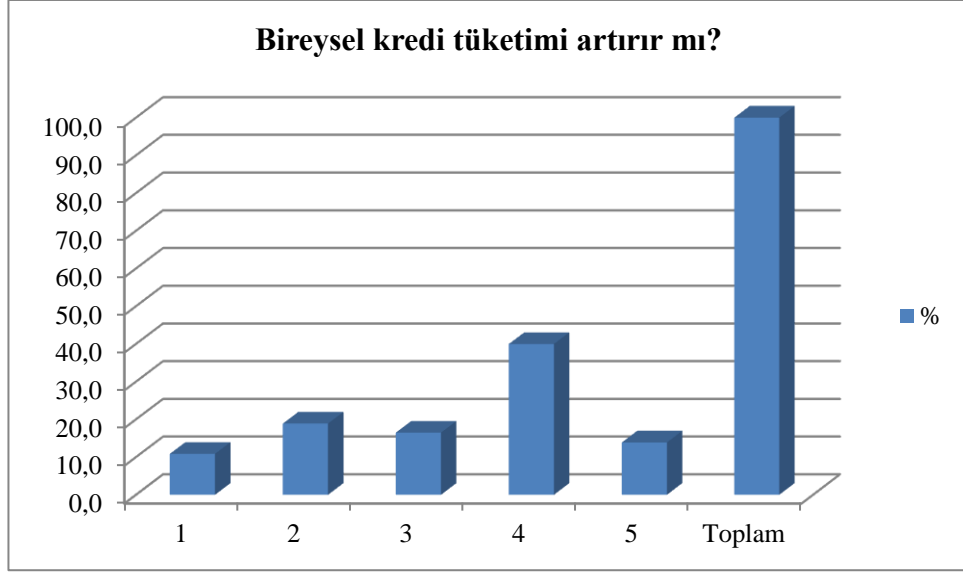
3.2.1.22. Bireysel Kredileri Faydalı Buluyor musunuz?

Grafik 3.22. Bireysel Kredileri Faydalı Buluyor musunuz?

Araştırmaya göre bireysel kredileri faydalı buluyor musunuz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç bulmuyorum” için %11,6 oranında, “Bulmuyorum” için %14,9 oranında, “Kararsızım” için % 20,5 oranında, “Buluyorum” için % 42 oranında ve “Kesinlikle buluyorum” için % 10,2 oranında izlenmektedir.

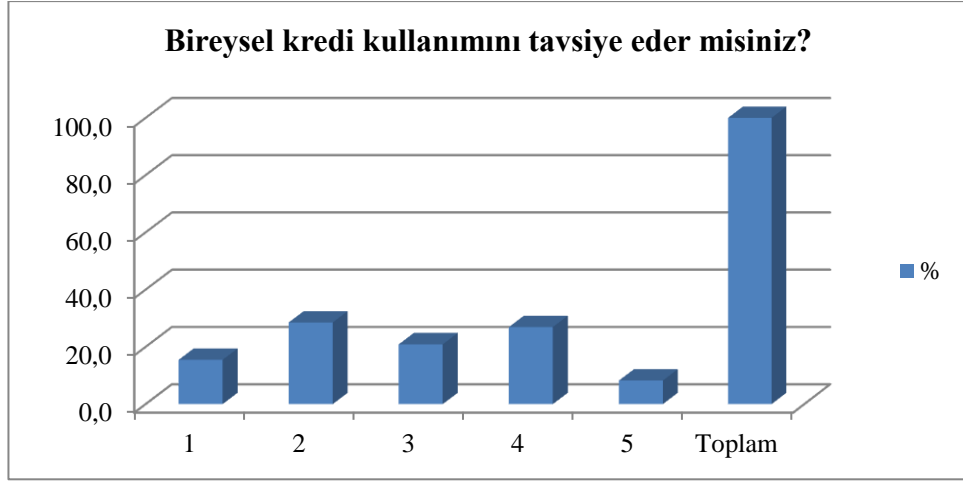
3.2.1.23. Bireysel Kredi Tüketimi Arttırır mı?

Grafik 3.23. Bireysel Kredi Tüketimi Arttırır mı?

Araştırmaya göre bireysel kredi tüketimi arttırır mı sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Kesinlikle arttırmaz” için %10,8 oranında, “Arttırmaz” için %18,9 oranında, “Kararsızım” için % 16,5 oranında, “Arttırır” için % 40 oranında ve “Kesinlikle arttırır” için % 13,9 oranında izlenmektedir.

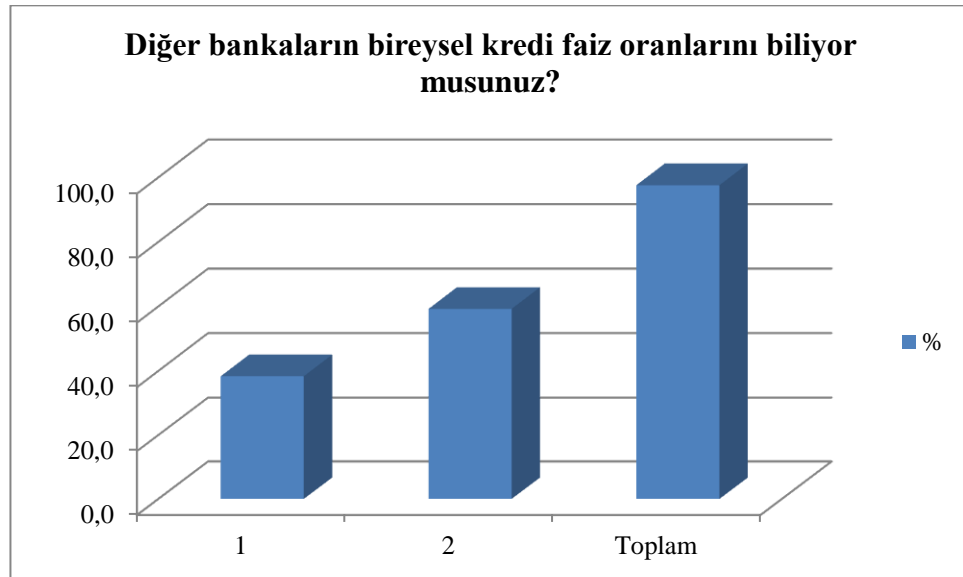
3.2.1.24. Bireysel Kredi Kullanımını Tavsiye Eder misiniz?

Grafik 3.24. Bireysel Kredi Kullanımını Tavsiye Eder misiniz?

Araştırmaya göre bireysel kredi kullanımını tavsiye eder misiniz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Kesinlikle etmem” için %15,5 oranında, “Etmem” için %28,5 oranında, “Kararsızım” için % 20,5 oranında, “Ederim” için % 26,9 oranında ve “Kesinlikle ederim” için % 8,2 oranında izlenmektedir.

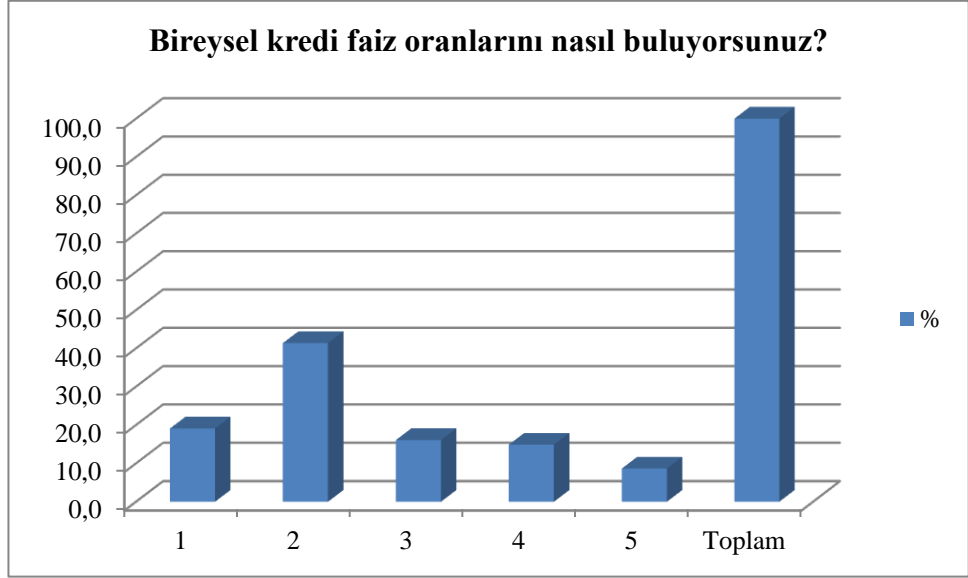
3.2.1.25. Diğer Bankaların Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Biliyor musunuz?

Grafik 3.25. Diğer Bankaların Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Biliyor musunuz?

Araştırmaya göre diğer bankaların bireysel kredi faiz oranlarını biliyor musunuz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı evet için %38,4 oranında, hayır için %59,2 oranında izlenmektedir.

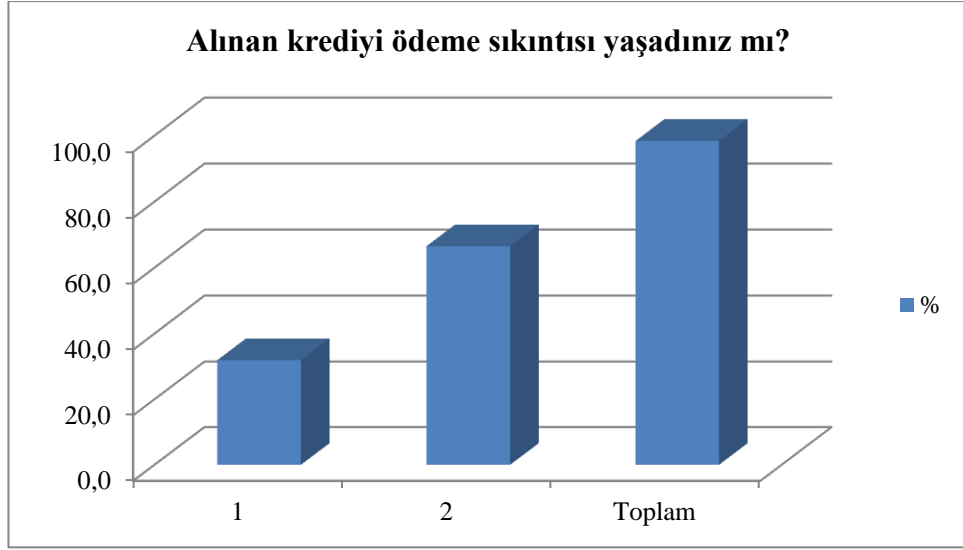
3.2.1.26. Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Nasıl Buluyorsunuz?

Grafik 3.26. Bireysel Kredi Faiz Oranlarını Nasıl Buluyorsunuz?

Araştırmaya göre bireysel kredi faiz oranlarını nasıl buluyorsunuz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Çok yüksek” için %19,1 oranında, “Yüksek” için %41,4 oranında, “Kararsızım” için % 16,1 oranında, “Düşük” için % 14,9 oranında ve “Çok düşük” için % 8,6 oranında izlenmektedir.

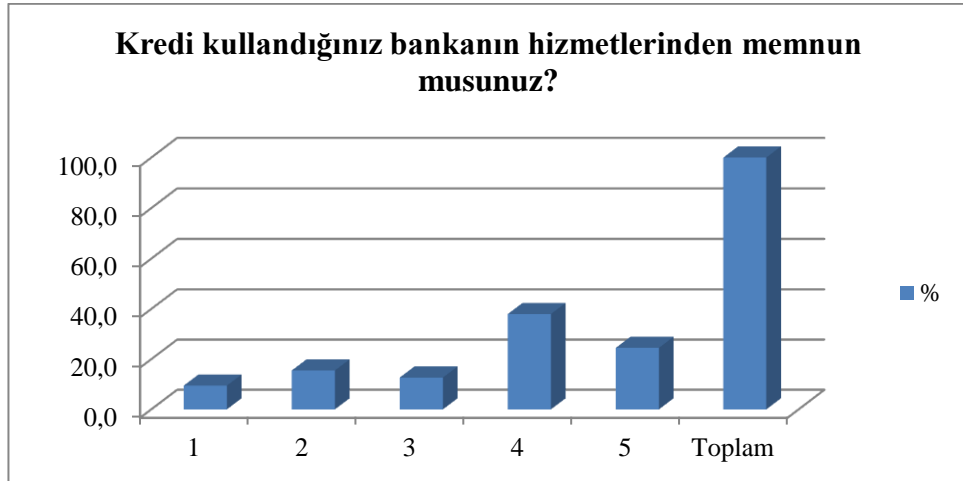
3.2.1.27. Alınan Krediyi Ödeme Sıkıntısı Yaşadınız mı?

Grafik 3.27. Alınan Krediyi Ödeme Sıkıntısı Yaşadınız mı?

Araştırmaya göre alınan krediyi ödeme sıkıntısı yaşadınız mı sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı evet için %31,9 oranında, hayır için %66,5 oranında izlenmektedir.

3.2.1.28. Kredi Kullandığınız Bankanın Hizmetlerinden Memnun musunuz?

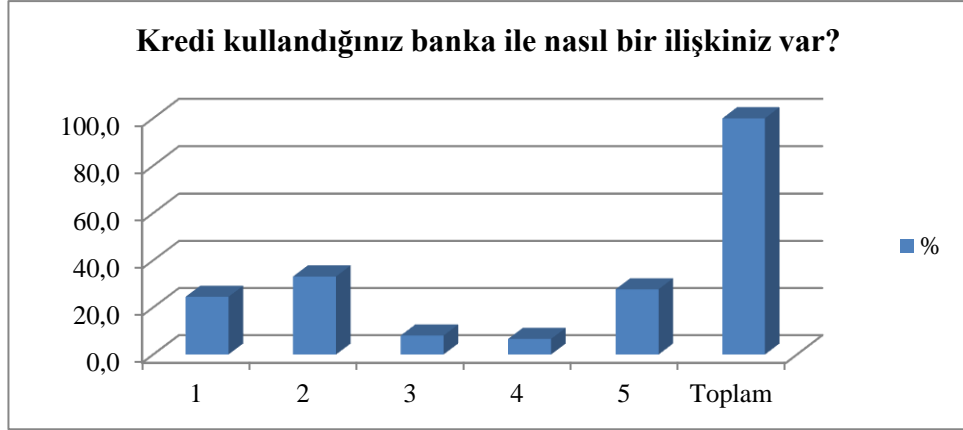

Grafik 3.28. Kredi Kullandığınız Bankanın Hizmetlerinden Memnun musunuz?

Araştırmaya göre kredi kullandığınız bankanın hizmetlerinden memnun musunuz sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç memnun değil” için

%9,4 oranında, “Memnun değil” için %15,5 oranında, “Emin değil” için % 12,7 oranında, “Memnun” için % 38 oranında ve “Çok memnun” için % 24,5 oranında izlenmektedir.

3.2.1.29. Kredi Kullandığınız Banka İle Nasıl Bir İlişkiniz Var?

Grafik 3.29. Kredi Kullandığınız Banka İle Nasıl Bir İlişkiniz var?

Araştırmaya göre kredi kullandığınız banka ile nasıl bir ilişkiniz var sorusuna verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Maaşımı çektiğim banka olması” için %24,5 oranında, “Hesabımın bulunduğu banka olması” için %33,1 oranında, “Daha önce kredi kullananların tavsiye ettikleri banka olması” için % 8 oranında, “Bankadaki çalışanların tanıdık olması” için % 6,6 oranında ve “Herhangi bir ilişkim yok” için % 27,7 oranında izlenmektedir.

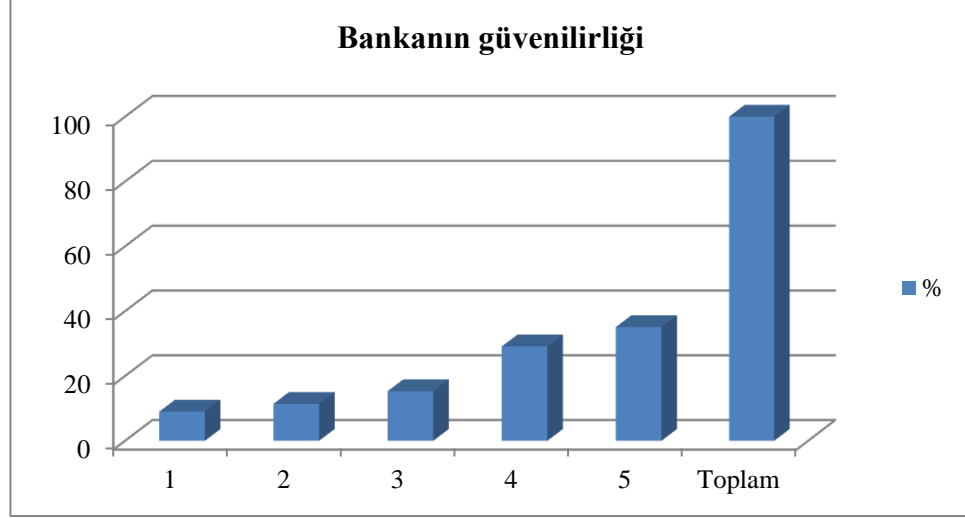
3.2.2. Bireysel Kredi Alırken Aşağıdakiler Ne Derece Etkili Oldu? Sorusuna Ait Bulgular

Analizin bu bölümünde “Bireysel kredi alırken aşağıdaki 25 soru çerçevesinde sorulan ne derece etkili oldu?” sorusuna cevap seçeneklerindeki şu puanlamalara göre cevap verilmiştir.

- 1) Hiç etkili olmadı
- 2) Etkili olmadı
- 3) Emin değilim
- 4) Etkili oldu
- 5) Çok etkili oldu

Bu bağlamda alınan sonuçları inceleyebiliriz.

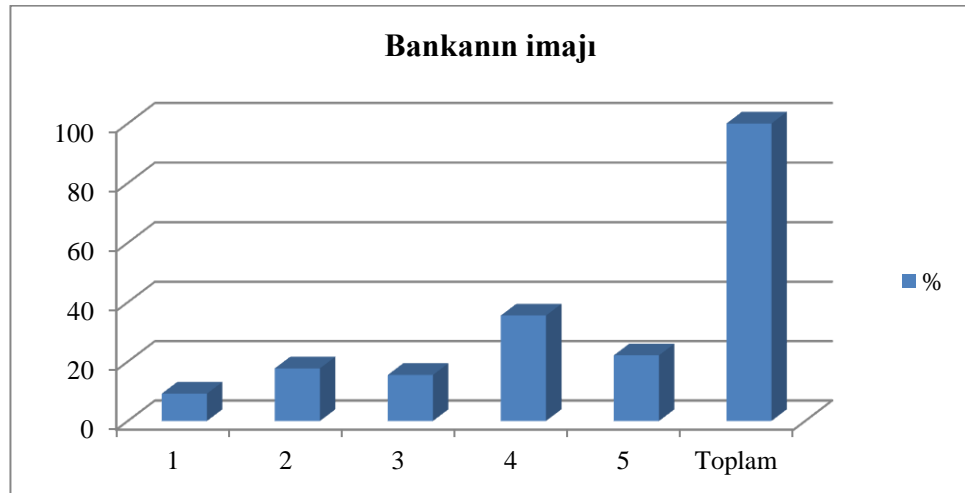
3.2.2.1. Bankanın Güvenilirliği

Grafik 3.30. Bankanın Güvenilirliği

Araştırmaya göre bankanın güvenilirliğine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %9 oranında, “Etkili olmadı” için %11,4 oranında, “Emin değilim” için % 15,3 oranında, “Etkili oldu” için % 29,1 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 35,1 oranında izlenmektedir.

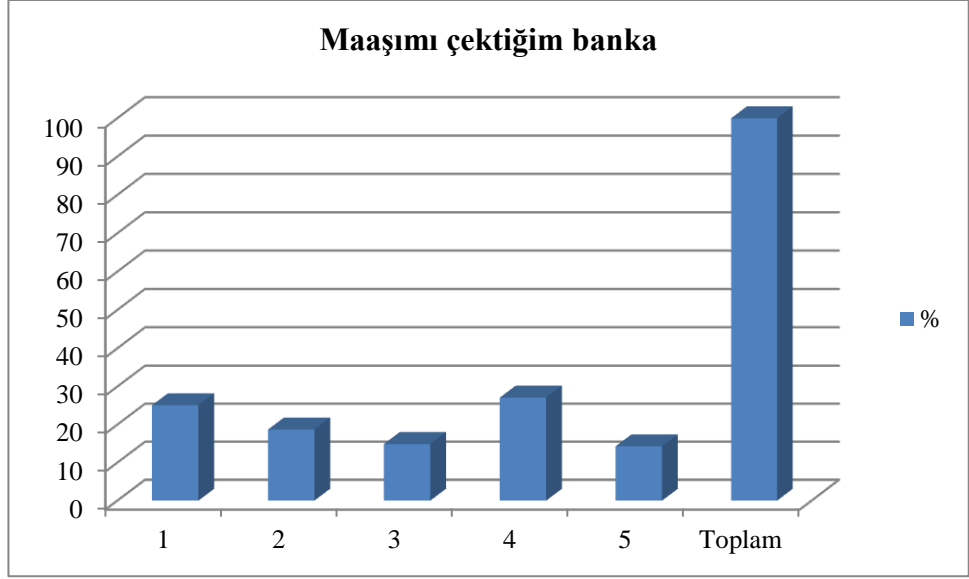
3.2.2.2. Bankanın İmajı

Grafik 3.31. Bankanın İmajı

Araştırmaya göre bankanın imajına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %9,2 oranında, “Etkili olmadı” için %17,7 oranında, “Emin değilim” için % 15,5 oranında, “Etkili oldu” için % 35,5 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 22,1 oranında izlenmektedir.

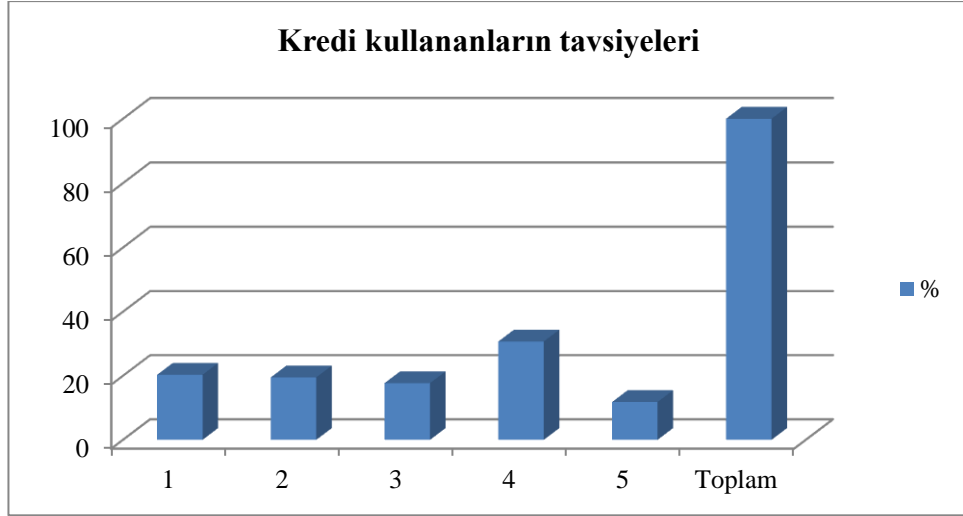
3.2.2.3. Maaşımı Çektiğim Banka

Grafik 3.32. Maaşımı Çektiğim Banka

Araştırmaya göre maaşımı çektiğim bankaya dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %25,1 oranında, “Etkili olmadı” için %18,7 oranında, “Emin değilim” için % 14,9 oranında, “Etkili oldu” için % 27,1 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 14,3 oranında izlenmektedir.

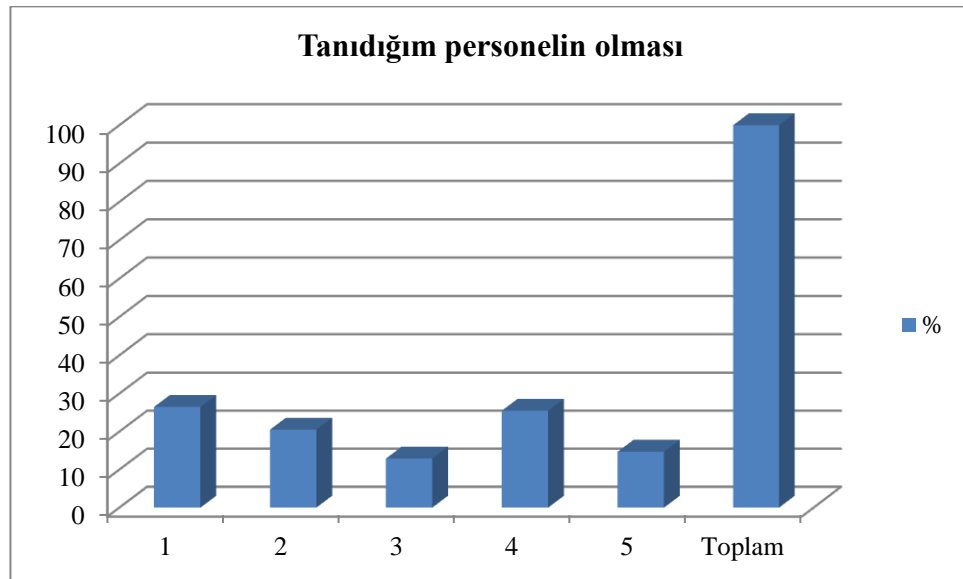
3.2.2.4. Kredi Kullananların Tavsiyeleri

Grafik 3.33. Kredi Kullananların Tavsiyeleri

Araştırmaya göre kredi kullananların tavsiyelerine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %20,3 oranında, “Etkili olmadı” için %19,5 oranında, “Emin değilim” için % 17,7 oranında, “Etkili oldu” için % 30,7 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 11,8 oranında izlenmektedir.

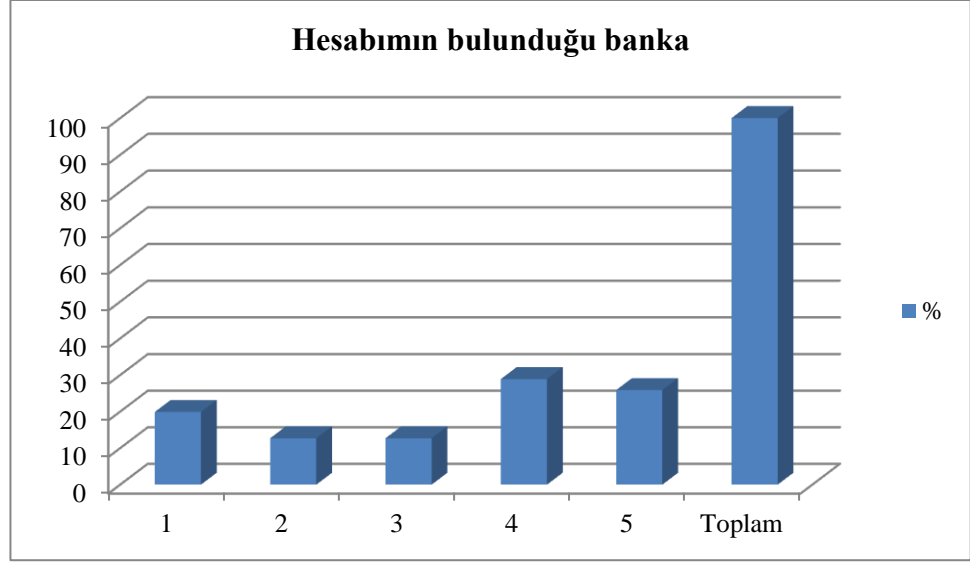
3.2.2.5. Tanıdığım Personelin Olması

Grafik 3.34. Tanıdığım Personelin Olması

Araştırmaya göre tanıdığım personelin olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %26,5 oranında, “Etkili olmadı” için %20,5 oranında, “Emin değilim” için % 12,9 oranında, “Etkili oldu” için % 25,5 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 14,7 oranında izlenmektedir.

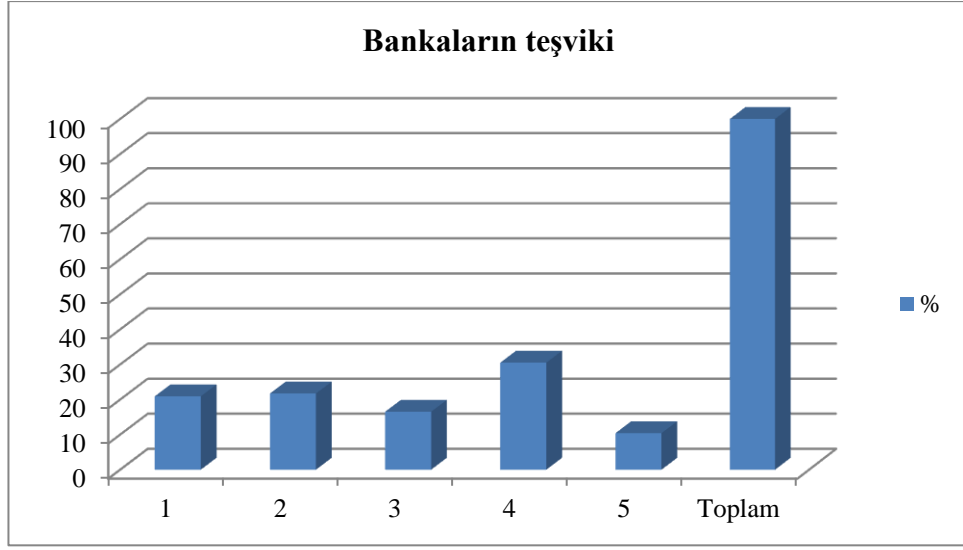
3.2.2.6. Hesaplarımın Bulunduğu Banka

Grafik 3.35. Hesaplarımın Bulunduğu Banka

Araştırmaya göre hesaplarımın bulunduğu bankaya dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %19,9 oranında, “Etkili olmadı” için %12,7 oranında, “Emin değilim” için % 12,7 oranında, “Etkili oldu” için % 28,9 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 25,9 oranında izlenmektedir.

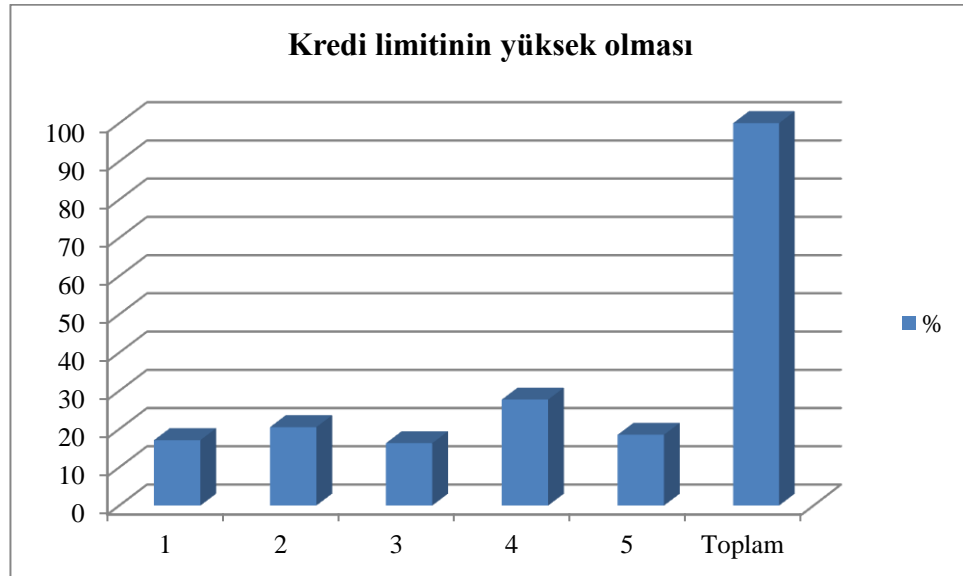
3.2.2.7. Bankaların Teşviki

Grafik 3.36. Bankaların Teşviki

Araştırmaya göre bankaların teşvikine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %20,9 oranında, “Etkili olmadı” için %21,7 oranında, “Emin değilim” için % 16,5 oranında, “Etkili oldu” için % 30,5 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 10,4 oranında izlenmektedir.

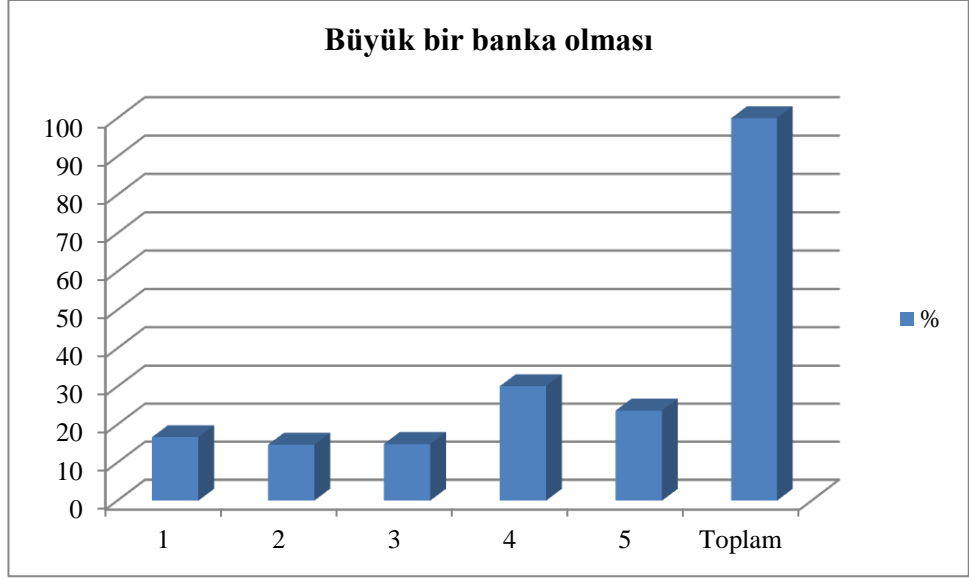
3.2.2.8. Kredi Limitinin Fazla Olması

Grafik 3.37. Kredi Limitinin Fazla Olması

Araştırmaya göre kredi limitinin fazla olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %17,1 oranında, “Etkili olmadı” için %20,5 oranında, “Emin değilim” için % 16,3 oranında, “Etkili oldu” için % 27,7 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 18,5 oranında izlenmektedir.

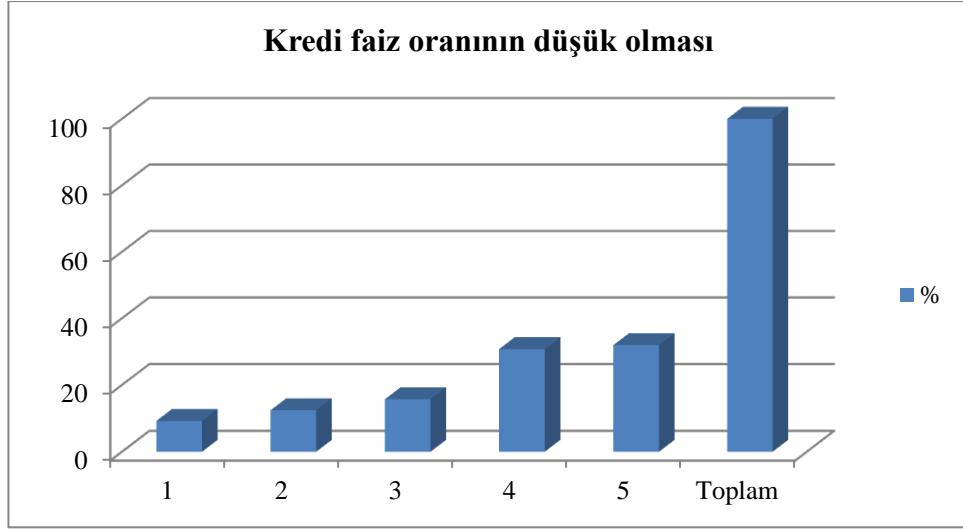
3.2.2.9. Büyük Bir Banka Olması

Grafik 3.38. Büyük Bir Banka Olması

Araştırmaya göre büyük bir banka olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %16,7 oranında, “Etkili olmadı” için %14,7 oranında, “Emin değilim” için % 14,9 oranında, “Etkili oldu” için % 30,1 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 23,7 oranında izlenmektedir.

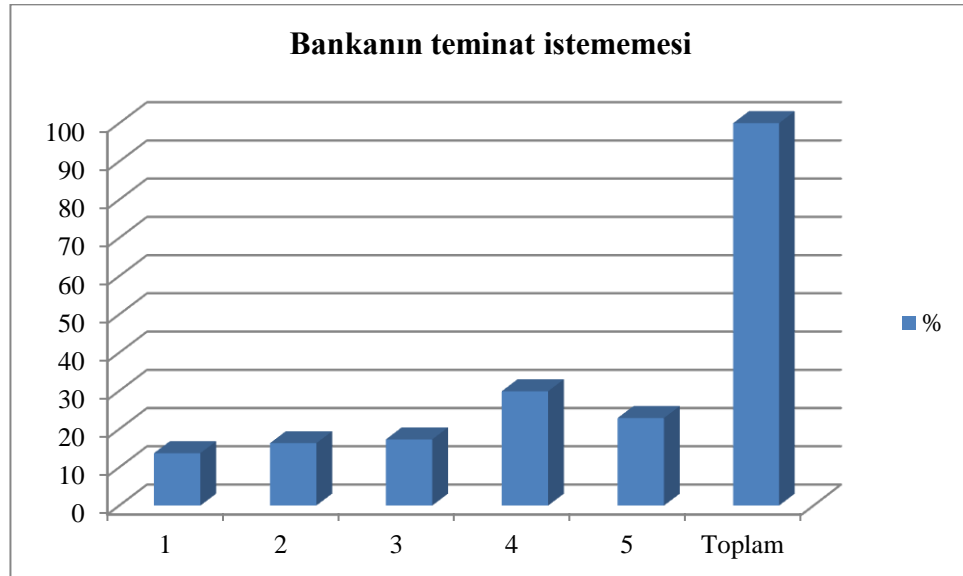
3.2.2.10. Kredi Faiz Oranının Düşük Olması

Grafik 3.39. Kredi Faiz Oranının Düşük Olması

Araştırmaya göre kredi faiz oranının düşük olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %9,2 oranında, “Etkili olmadı” için %12,4 oranında, “Emin değilim” için % 15,7 oranında, “Etkili oldu” için % 30,7 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 31,9 oranında izlenmektedir.

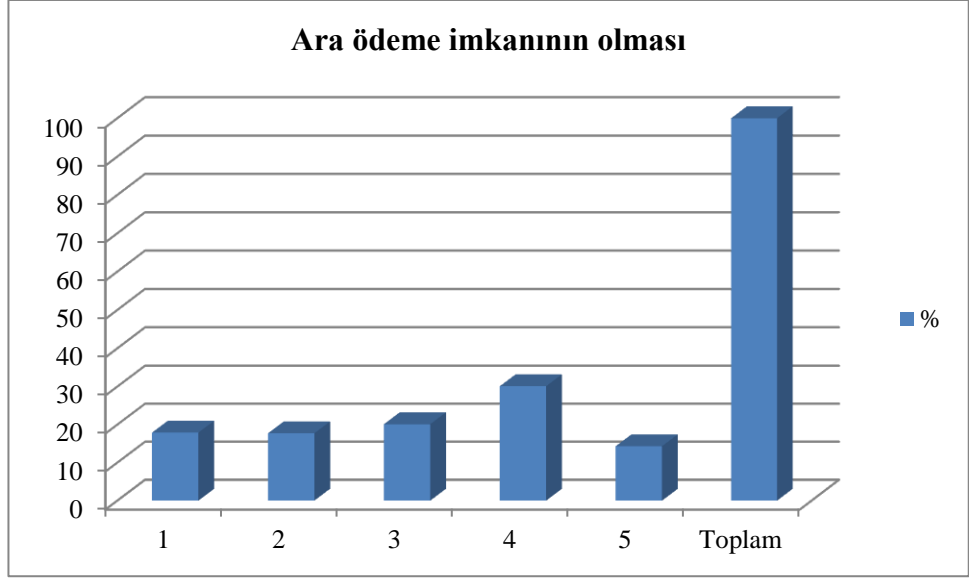
3.2.2.11. Bankanın Teminat İstememesi

Grafik 3.40. Bankanın Teminat İstememesi

Araştırmaya göre bankanın teminat istememesine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %13,7 oranında, “Etkili olmadı” için %16,3 oranında, “Emin değilim” için % 17,3 oranında, “Etkili oldu” için % 29,9 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 22,9 oranında izlenmektedir.

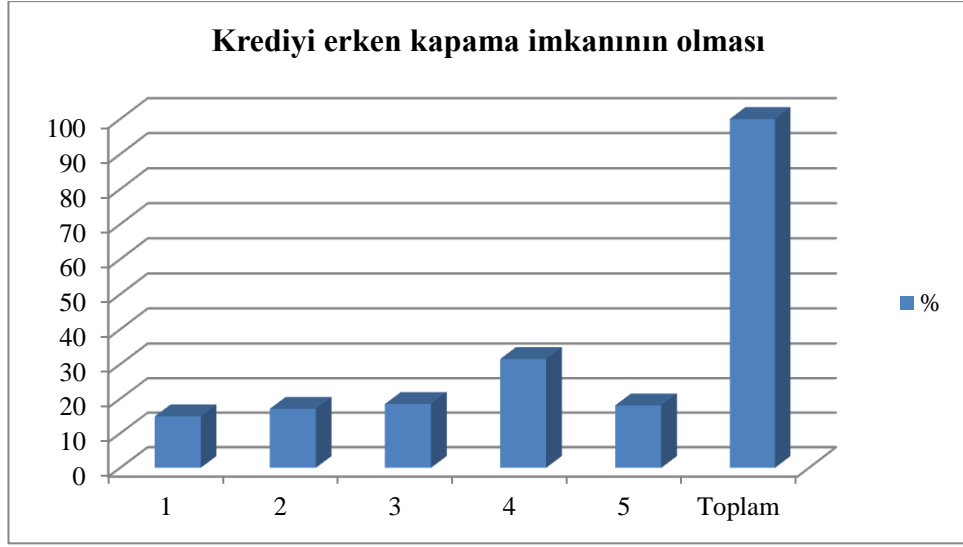
3.2.2.12. Ara Ödeme İmkanının Olması

Grafik 3.41. Ara Ödeme İmkanının Olması

Araştırmaya göre ara ödeme imkanının olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %17,9 oranında, “Etkili olmadı” için %17,7 oranında, “Emin değilim” için % 20,1 oranında, “Etkili oldu” için % 30,1 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 14,3 oranında izlenmektedir.

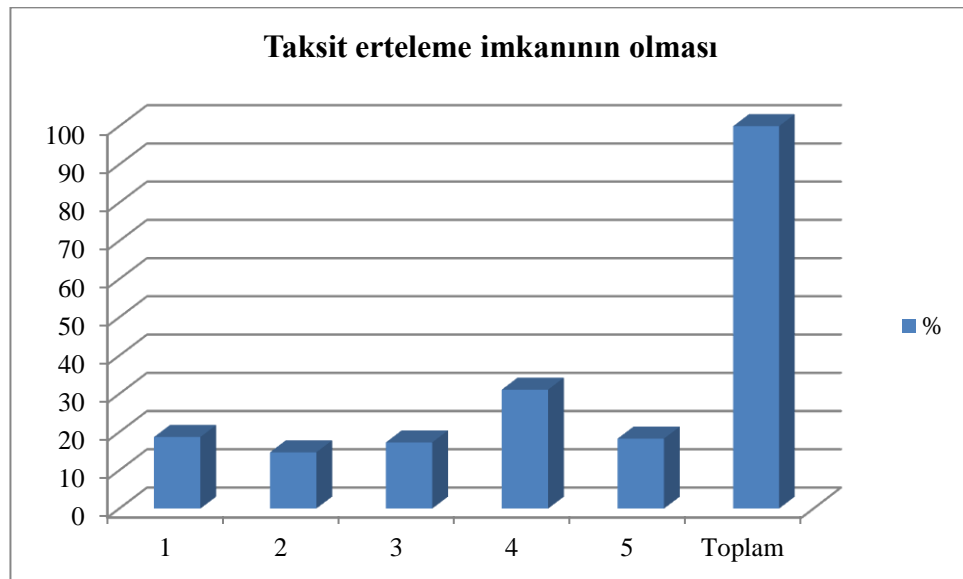
3.2.2.13. Krediyi Erken Kapama İmkanının Olması

Grafik 3.42. Krediyi Erken Kapama İmkanının Olması

Araştırmaya göre krediyi erken kapama imkanının olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %14,9 oranında, “Etkili olmadı” için %17,1 oranında, “Emin değilim” için % 18,5 oranında, “Etkili oldu” için % 31,5 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 18,1 oranında izlenmektedir.

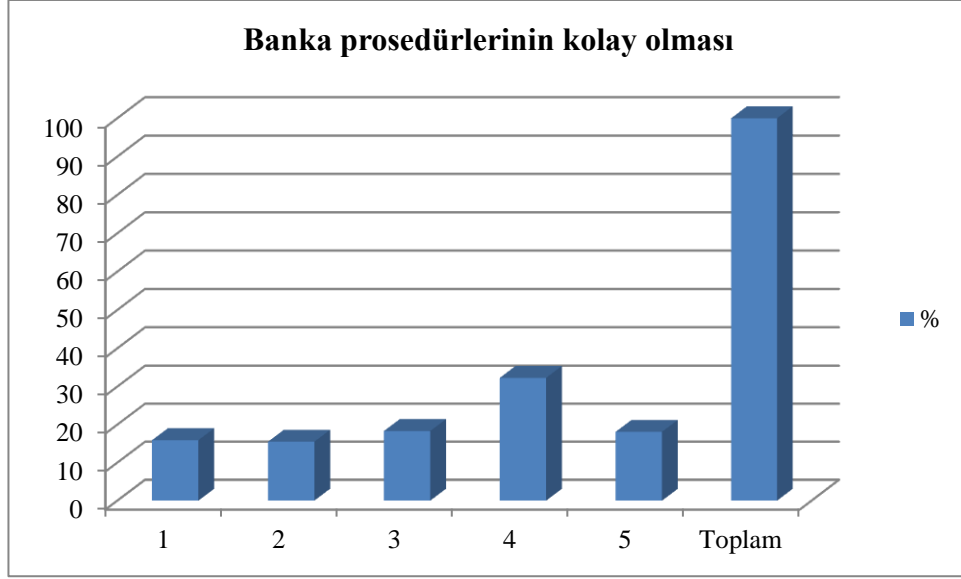
3.2.2.14. Taksit Erteleme İmkanının Olması

Grafik 3.43. Taksit Erteleme İmkanının Olması

Araştırmaya göre taksit erteleme imkanının olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %18,7 oranında, “Etkili olmadı” için %14,7 oranında, “Emin değilim” için % 17,3 oranında, “Etkili oldu” için % 31,1 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 18,3 oranında izlenmektedir.

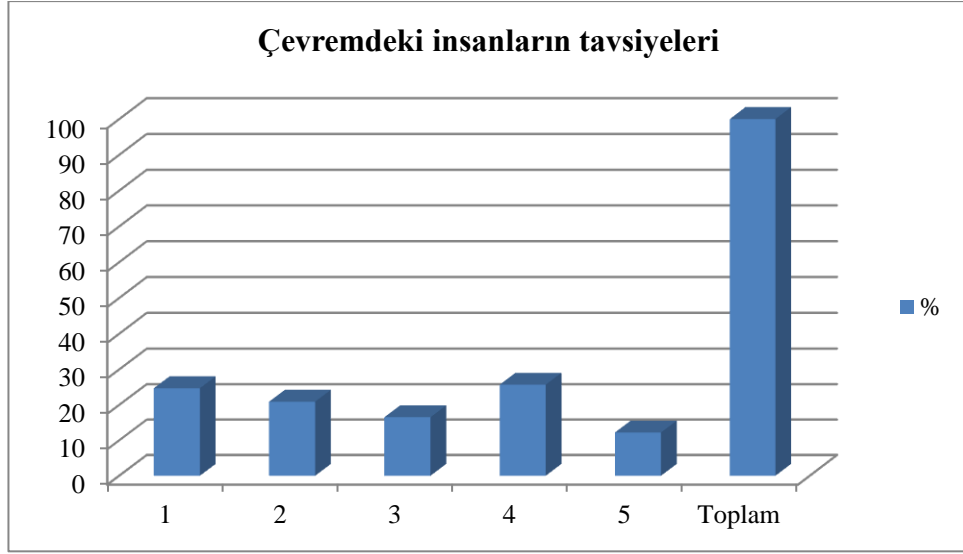
3.2.2.15. Banka Prosedürünün Kolay Olması

Grafik 3.44. Banka Prosedürünün Kolay Olması

Araştırmaya göre banka prosedürünün kolay olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %15,9 oranında, “Etkili olmadı” için %15,5 oranında, “Emin değilim” için % 18,3 oranında, “Etkili oldu” için % 32,3 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 18,1 oranında izlenmektedir.

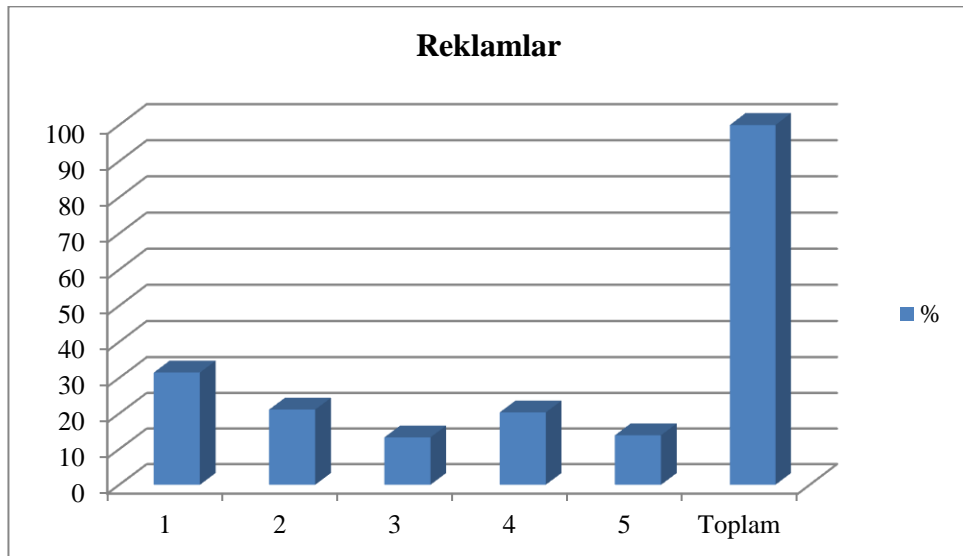
3.2.2.16. Çevremdeki İnsanların Tavsiyeleri

Grafik 3.45. Çevremdeki İnsanların Tavsiyeleri

Araştırmaya göre çevremdeki insanların tavsiyelerine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %24,7 oranında, “Etkili olmadı” için %20,9 oranında, “Emin değilim” için % 16,5 oranında, “Etkili oldu” için % 25,7 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 12,2 oranında izlenmektedir.

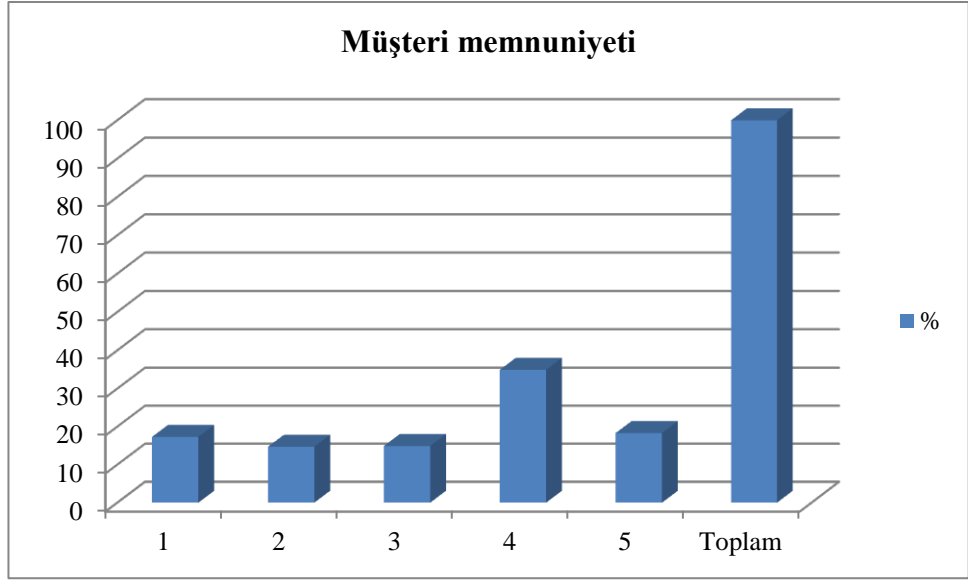
3.2.2.17. Reklamlar

Grafik 3.46. Reklamlar

Araştırmaya göre reklamlarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %31,5 oranında, “Etkili olmadı” için %21,1 oranında, “Emin değilim” için % 13,3 oranında, “Etkili oldu” için % 20,3 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 13,9 oranında izlenmektedir.

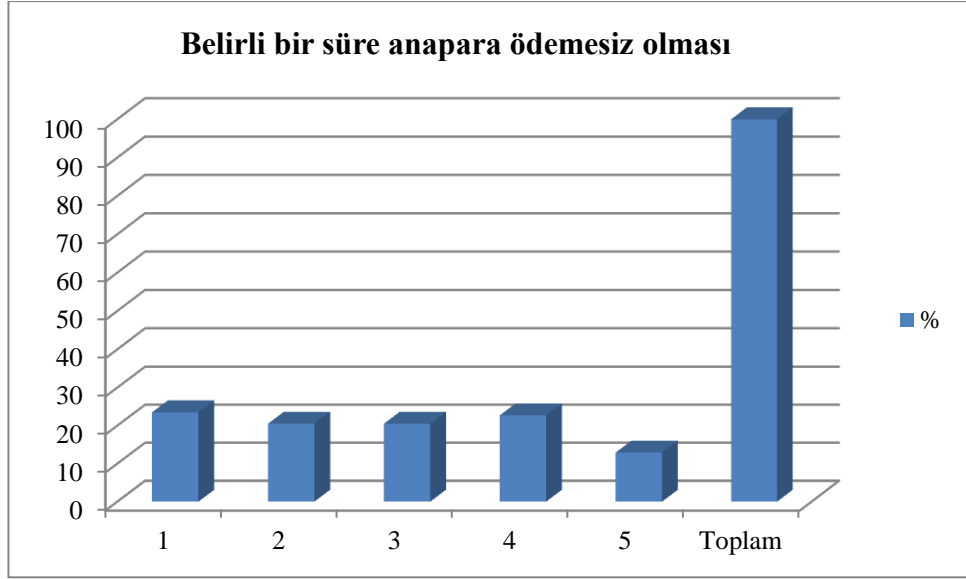
3.2.2.18. Müşteri Memnuniyeti

Grafik 3.47. Müşteri Memnuniyeti

Araştırmaya göre müşteri memnuniyetine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %17,3 oranında, “Etkili olmadı” için %14,7 oranında, “Emin değilim” için % 14,9 oranında, “Etkili oldu” için % 34,9 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 18,3 oranında izlenmektedir.

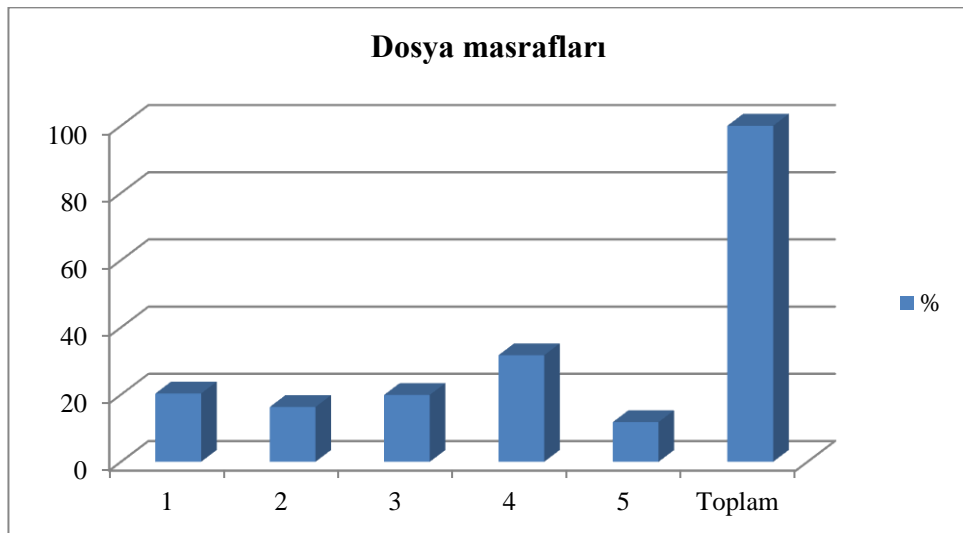
3.2.2.19. Belirli Bir Süre Anapara Ödemesiz Olması

Grafik 3.48. Belirli Bir Süre Anapara Ödemesiz Olması

Araştırmaya göre belirli bir süre anapara ödemesiz olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %23,5 oranında, “Etkili olmadı” için %20,5 oranında, “Emin değilim” için % 20,5 oranında, “Etkili oldu” için % 22,7 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 12,9 oranında izlenmektedir.

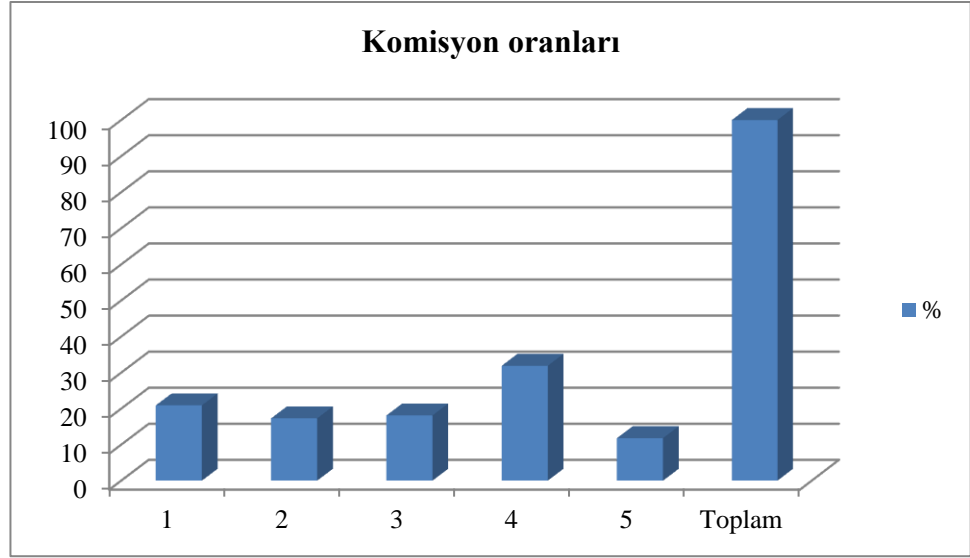
3.2.2.20. Dosya Masrafları

Grafik 3.49. Dosya Masrafları

Araştırmaya göre dosya masraflarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %20,3 oranında, “Etkili olmadı” için %16,3 oranında, “Emin değilim” için % 19,9 oranında, “Etkili oldu” için % 31,7 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 11,8 oranında izlenmektedir.

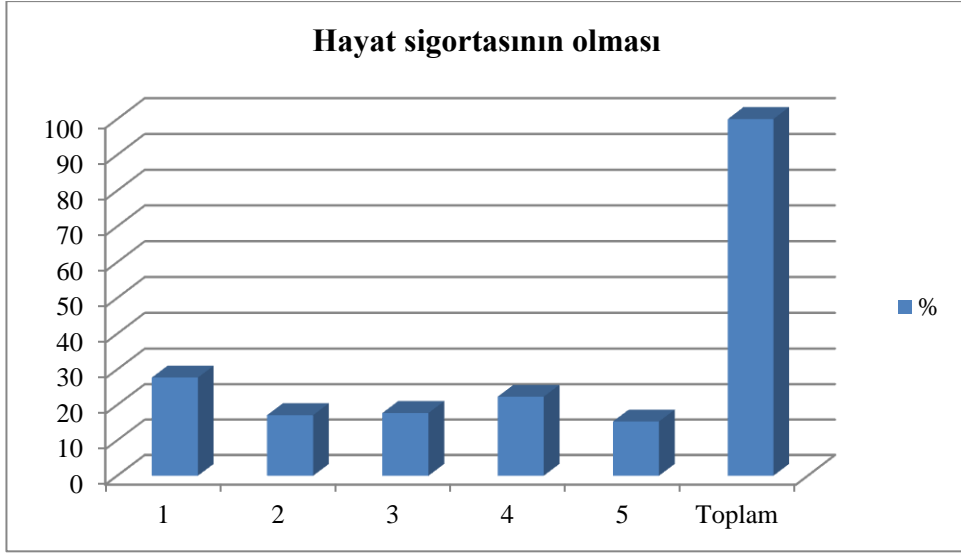
3.2.2.21. Komisyon Oranları

Grafik 3.50. Komisyon Oranları

Araştırmaya göre komisyon oranlarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %20,9 oranında, “Etkili olmadı” için %17,3 oranında, “Emin değilim” için % 18,1 oranında, “Etkili oldu” için % 31,9 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 11,8 oranında izlenmektedir.

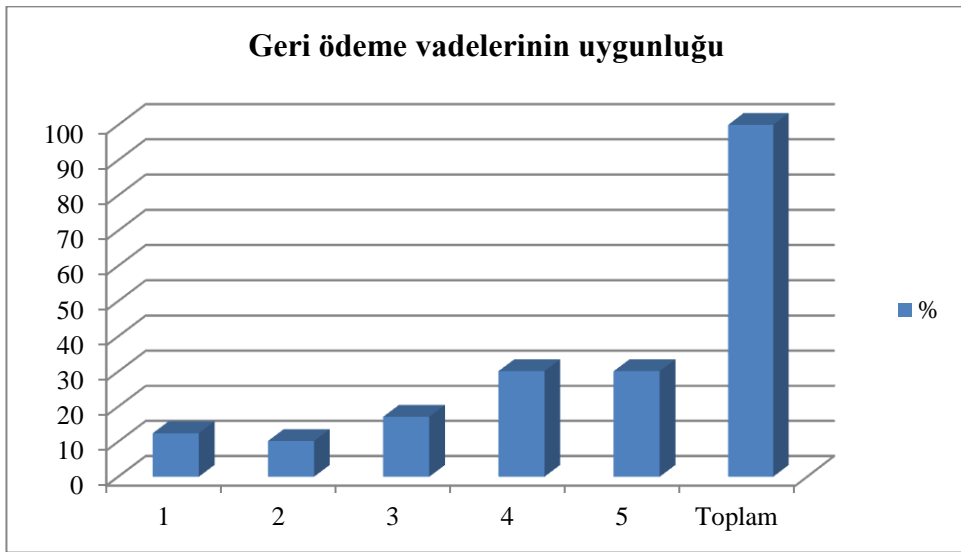
3.2.2.22. Hayat Sigortasının Olması

Grafik 3.51. Hayat Sigortasının Olması

Araştırmaya göre hayat sigortasının olmasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %27,7 oranında, “Etkili olmadı” için %17,1 oranında, “Emin değilim” için % 17,7 oranında, “Etkili oldu” için % 22,3 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 15,3 oranında izlenmektedir.

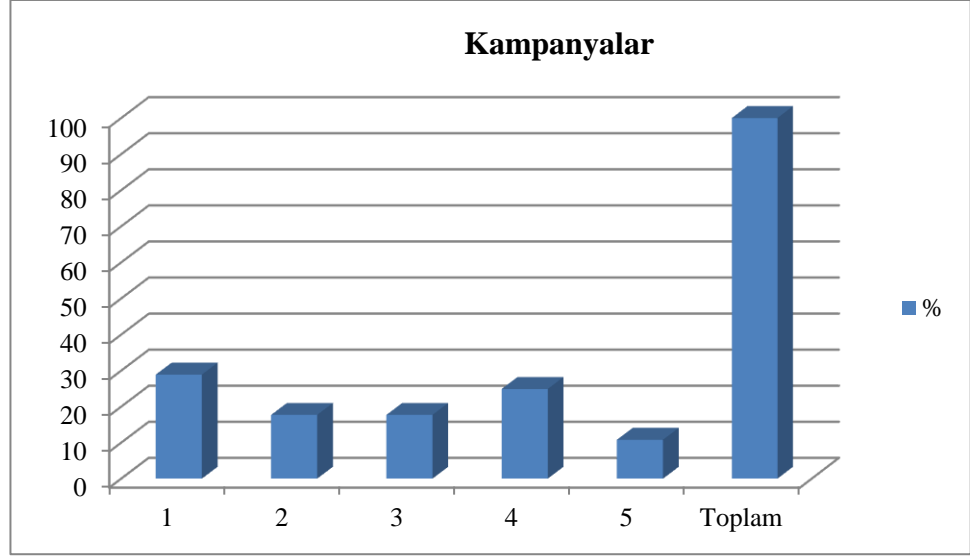
3.2.2.23. Geri Ödeme Vadelerinin Uygunluğu

Grafik 3.52. Geri Ödeme Vadelerinin Uygunluğu

Araştırmaya göre geri ödeme vadelerinin uygunluğuna dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %12,4 oranında, “Etkili olmadı” için %10,2 oranında, “Emin değilim” için % 17,1 oranında, “Etkili oldu” için % 30,1 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 30,1 oranında izlenmektedir.

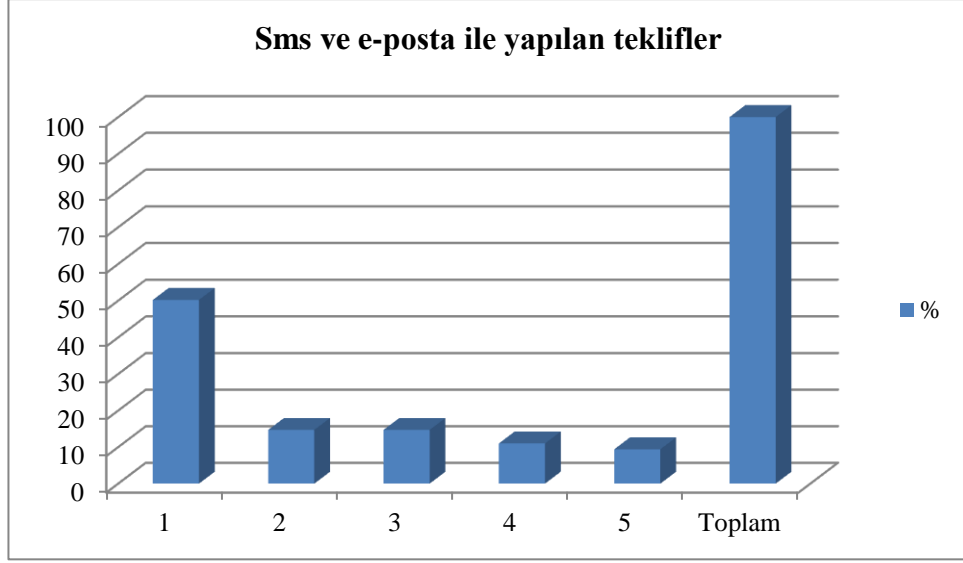
3.2.2.24. Kampanyalar

Grafik 3.53. Kampanyalar

Araştırmaya göre kampanyalarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %28,9 oranında, “Etkili olmadı” için %17,7 oranında, “Emin değilim” için % 17,7 oranında, “Etkili oldu” için % 24,9 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 10,8 oranında izlenmektedir.

3.2.2.25. Sms ve e-posta İle Yapılan Teklifler

Grafik 3.54. Sms ve e-posta İle Yapılan Teklifler

Araştırmaya göre sms ve e-posta ile yapılan tekliflerine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç etkili olmadı” için %50,2 oranında, “Etkili olmadı” için %14,7 oranında, “Emin değilim” için % 14,7 oranında, “Etkili oldu” için % 11 oranında ve “Çok etkili oldu” için % 9,4 oranında izlenmektedir.

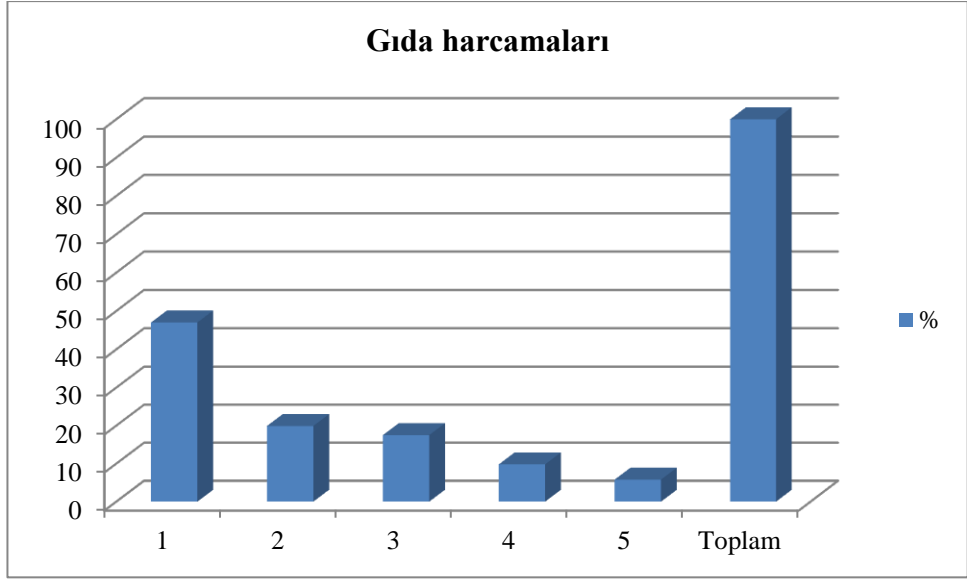
3.2.3. Kullandığınız Krediyi Aşağıdaki Harcamalarınızda Hangi Sıklıkla Kullanırsınız? Sorusuna Ait Bulgular

Analizin bu bölümünde “Kullandığınız krediyi aşağıda sorulan 8 ayrı harcamanızda hangi sıklıkla kullanırsınız?” sorusuna cevap seçeneklerindeki şu puanlamalara göre cevap verilmiştir.

- 1) Hiç
- 2) Nadiren
- 3) Ara sıra
- 4) Sık sık
- 5) Sürekli

Bu bağlamda alınan sonuçları inceleyebiliriz.

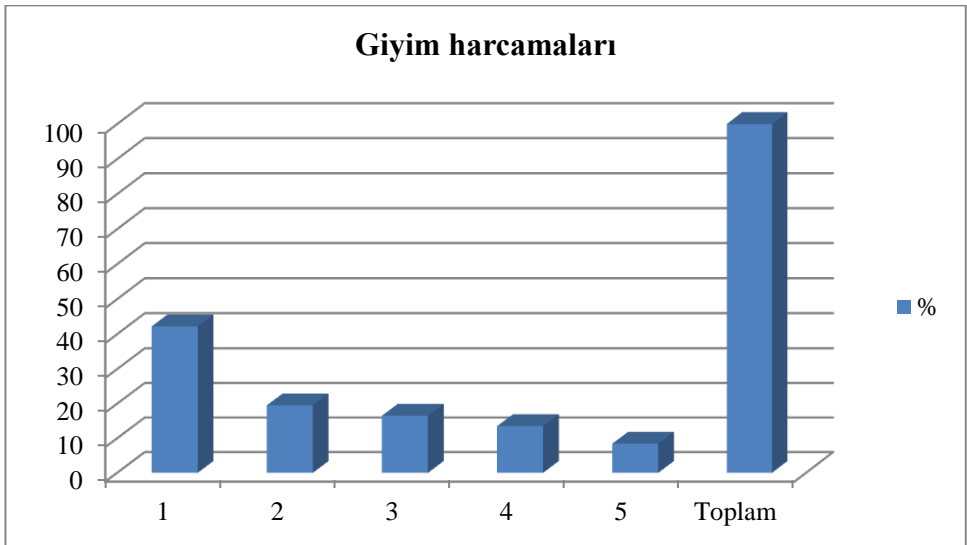
3.2.3.1. Gıda Harcamaları

Grafik 3.55. Gıda Harcamaları

Araştırmaya göre gıda harcamalarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için %47 oranında, “Nadiren” için %19,9 oranında, “Ara sıra” için % 17,5 oranında, “Sık sık” için % 9,8 oranında ve “Sürekli” için % 5,8 oranında izlenmektedir.

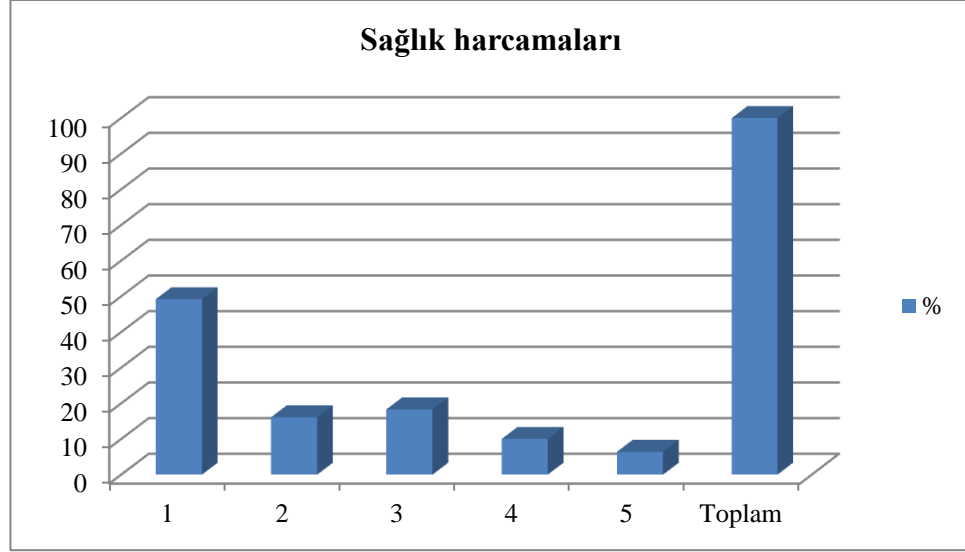
3.2.3.2. Giyim Harcamaları

Grafik 3.56. Giyim Harcamaları

Araştırmaya göre giyim harcamalarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için % 42,2 oranında, “Nadiren” için %19,7 oranında, “Ara sıra” için % 16,5 oranında, “Sık sık” için % 13,5 oranında ve “Sürekli” için % 8,4 oranında izlenmektedir.

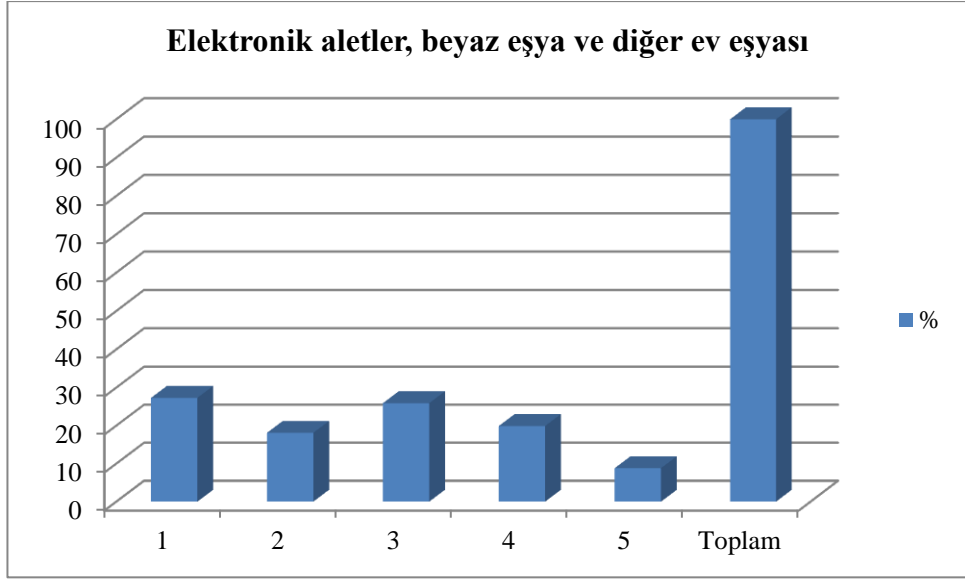
3.2.3.3. Sağlık Harcamaları

Grafik 3.57. Sağlık Harcamaları

Araştırmaya göre sağlık harcamalarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için %49,2 oranında, “Nadiren” için %16,1 oranında, “Ara sıra” için % 18,3 oranında, “Sık sık” için % 10 oranında ve “Sürekli” için % 6,4 oranında izlenmektedir.

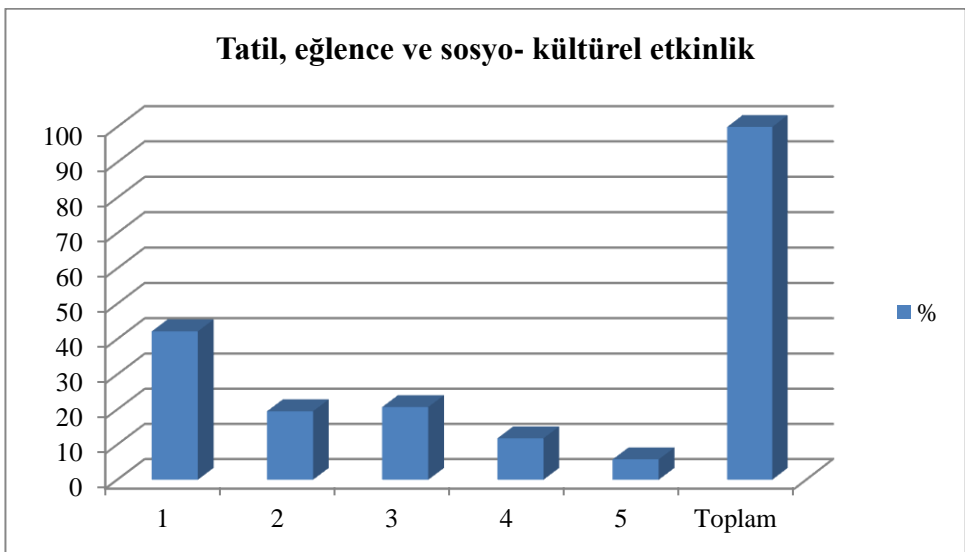
3.2.3.4. Elektronik Aletler, Beyaz Eşya ve Diğer Ev Eşyası

Grafik 3.58. Elektronik Aletler, Beyaz Eşya ve Diğer Ev Eşyası

Araştırmaya göre elektronik aletler, beyaz eşya ve diğer ev eşyasına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için % 27,3 oranında, “Nadiren” için %18,1 oranında, “Ara sıra” için % 25,9 oranında, “Sık sık” için % 19,9 oranında ve “Sürekli” için % 8,8 oranında izlenmektedir.

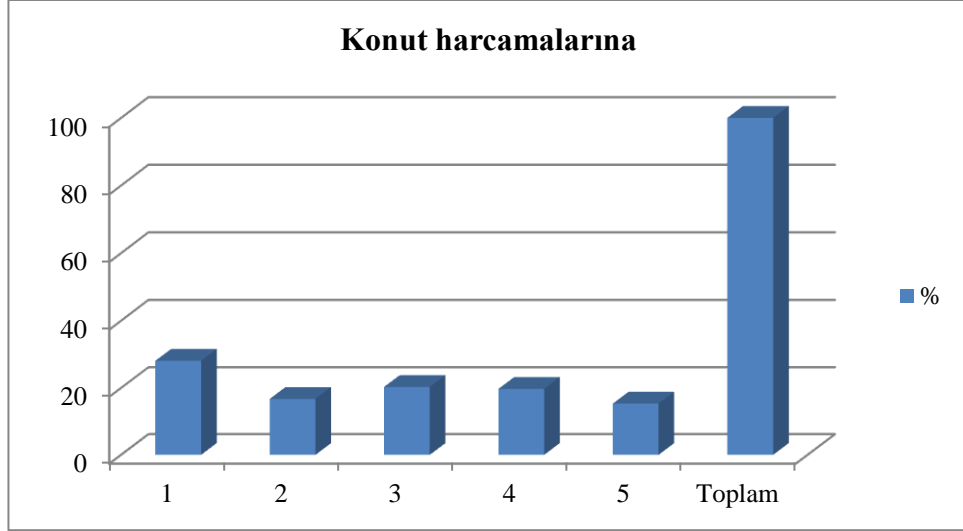
3.2.3.5. Tatil, Eğlence ve Sosyo-Kültürel Etkinlik

Grafik 3.59. Tatil, Eğlence ve Sosyo-Kültürel Etkinlik

Araştırmaya göre tatil, eğlence ve sosyo-kültürel etkinliğine dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için % 42,2 oranında, “Nadiren” için %19,5 oranında, “Ara sıra” için % 20,7 oranında, “Sık sık” için % 11,8 oranında ve “Sürekli” için % 5,8 oranında izlenmektedir.

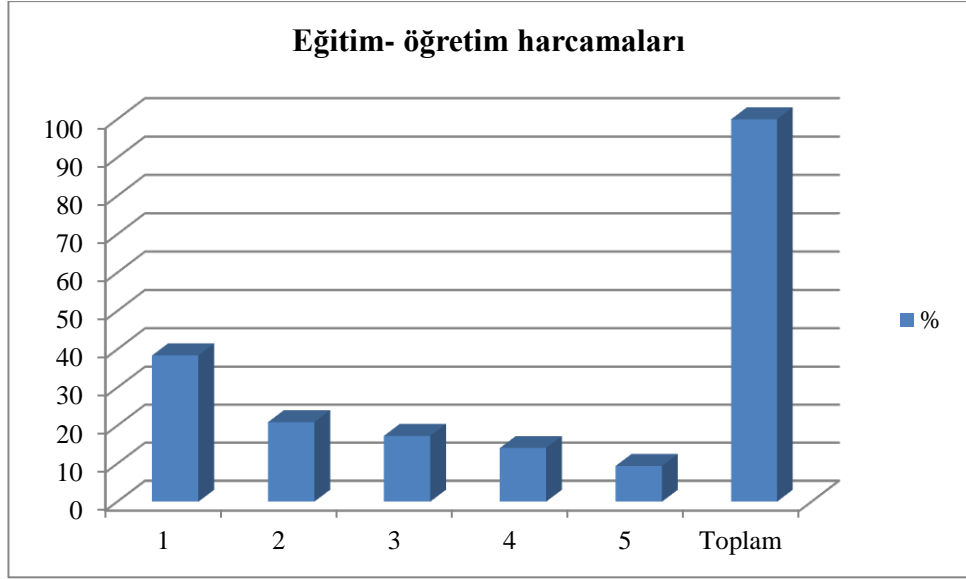
3.2.3.6. Konut Harcamaları

Grafik 3.60. Konut Harcamaları

Araştırmaya göre konut harcamalarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için % 28,1 oranında, “Nadiren” için %16,7 oranında, “Ara sıra” için % 20,3 oranında, “Sık sık” için % 19,7 oranında ve “Sürekli” için % 15,3 oranında izlenmektedir.

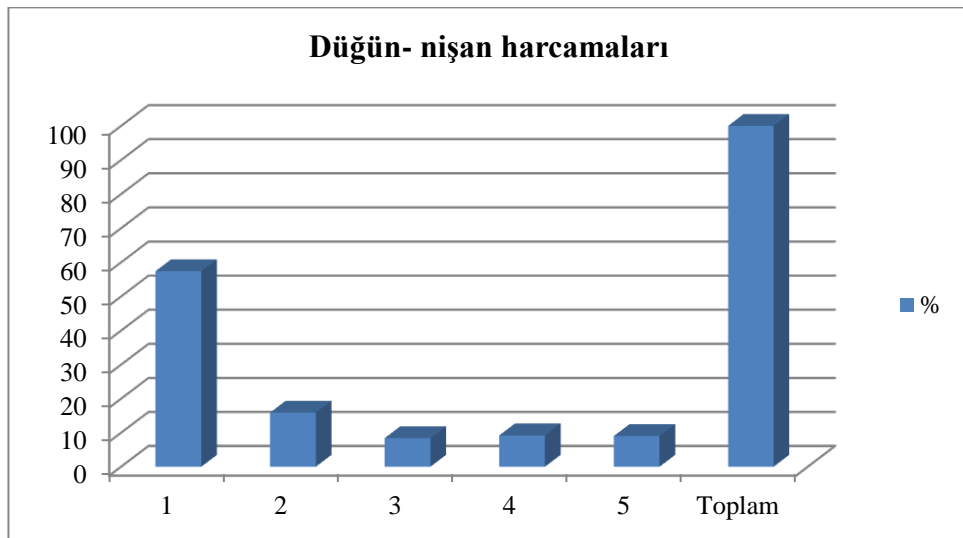
3.2.3.7. Eğitim-Öğretim Harcamaları

Grafik 3.61. Eğitim-Öğretim Harcamaları

Araştırmaya eğitim-öğretim harcamalarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için % 38,4 oranında, “Nadiren” için %20,9 oranında, “Ara sıra” için % 17,3 oranında, “Sık sık” için % 14,1 oranında ve “Sürekli” için % 9,4 oranında izlenmektedir.

3.2.3.8. Düğün Nişan Harcamaları

Grafik 3.62. Düğün Nişan Harcamaları

Araştırmaya göre düğün nişan harcamalarına dair verilen cevaplara göre frekans dağılımı “Hiç” için % 57,4 oranında, “Nadiren” için %15,9 oranında, “Ara sıra” için % 8,4 oranında, “Sık sık” için % 9,2 oranında ve “Sürekli” için % 9 oranında izlenmektedir.

3.3. LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİ YARDIMIYLA BİREYSEL KREDİ TALEBİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

Modele alınan bireysel kredi kullanımında (BKREDI) etkili olabilecek değişkenler hanehalkının aylık geliri (AGELIR), ailedeki fert sayısı (FERTSAY), cinsiyet (CINSIYET), eğitim durumu (EGITIM), iş durumu (ISDUR), medeni durumu (MEDENIDUR), ihtiyaç durumunda başka bir kaynaktan borç bulabilme (BKAYNAK), yüksek kredi faiz oranları (YFAIZ), kredileri dini olarak uygun bulmama (DIN), kredi kullanarak peşin mal ve hizmet alımının avantajlarından yararlanma (KREDIAVTJ), kredilerin gereksiz harcamalara sebebiyet verdiği düşüncesi (GERHAR), kredilerin yüksek maliyetli olduğu düşüncesi (YUKMAL), kredi kullanmanın riskli olduğu ve herkes için aynı tehlikenin var olduğu kanısı (RISK), kullanılan kredinin gelecekte elde edilecek gelir ile ödenip ödenmeyeceğinin dikkate alınması (GGELIR), gayrimenkul sahibi olmak (GMENKUL), menkul kıymetler sahibi olmak (MENKUL), araba sahibi olmak (ARABA) ve yaş (YAS) bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Bu değişkenler ilişkin özellikler aşağıda yer alan Tablo 3.2’de sayısal ve yüzdelerle değerlendirilmiştir.

Tablo 3.1. Bireysel Kredi Kullanımında Etkili Olabilecek Değişkenler

Değişkenler	Sayı	%	Değişkenler	Sayı	%
BKREDİ			CINSİYET		
Evet	321	74,7	Erkek	307	71,4
Hayır	109	25,3	Kadın	123	28,6
FERTSAY			EGITIM		
1 Kişi	23	5,3	Okur-Yazar	20	4,6
2 Kişi	68	15,8	İlkokul	29	6,8
3 Kişi	102	23,7	Ortaokul	85	19,8
4 Kişi	133	30,9	Lise	148	34,4
5 Kişi ve Fazlası	104	24,2	Üniversite	139	32,3
AGELİR			Lisans Üstü	9	2,1
1.000 TL ve Altı	143	33,3	ISDUR		
1.000 TL-2.000 TL	159	37,6	Memur	83	19,4
2.000 TL-3.000 TL	86	20,1	İşçi	68	15,7
3.000 TL-4.000 TL	24	5,6	Esnaf	65	15,1
4.000 TL ve Üstü	18	3,4	Serbest Meslek	91	21,1
MEDENİDUR			Çiftçi	12	2,8
Evli	314	73,0	Akademisyen	34	7,8
Bekar	116	27,0	Emekli	46	10,7
BKAYNAK			Ev hanımı	6	1,6
Evet	34	7,9	İşsiz	25	5,8
Hayır	396	92,1	DİN		
YFAİZ			Evet	25	5,8
Evet	18	4,2	Hayır	405	94,2
Hayır	412	95,8			

Tablo 3.1 (Devam)

Değişkenler	Sayı	%	Değişkenler	Sayı	%
KREDIAVTJ			GERHAR		
Evet	89	20,7	Evet	147	34,2
Hayır	341	79,3	Hayır	283	65,8
RISK			YUKMAL		
Evet	259	60,2	Evet	85	19,7
Hayır	171	39,8	Hayır	345	80,3
ARABA			GGELİR		
Evet	185	43	Evet	73	17
Hayır	245	57	Hayır	357	83
YAS			GMENKUL		
18-25	109	25,3	Evet	238	55,3
26-33	147	34,3	Hayır	192	44,7
34-41	86	19,9	MENKUL		
42-49	47	11	Evet	43	10
50-57	32	7,4	Hayır	387	90
58 +	9	2			

Tablo 3.2. Bireysel Kredi Kullanımına İlişkin Başlangıç ML Logit Modeli**Bağımlı Değişken:** Bireysel Kredi Kullanımı**Metod:** ML – Binary (İkili) Logit**Gözlem Sayısı:** 430

5 iterasyondan (ardışık işlem) sonra yakınsama elde edilmiştir.

İkinci türevler alınarak kovaryans matrisi hesaplanmıştır.

Modeldeki değişkenler	Katsayı	Standart Hata	z-İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık (P)
ARABA	0,514395	0,333301	1,543334	1	0,1227
CINSİYET	0,545740	0,400719	1,361903	1	0,1732
GMENKUL	-0,313611	0,350736	-0,894151	1	0,3712
MEDENIDUR	0,091337	0,403721	0,226237	1	0,8210
MENKUL	-0,274942	0,496101	-1,271197	1	0,2037
BKAYNAK	-4,065586	0,868241	-4,682555	1	0,0000**
YFAIZ	-2,695058	0,897736	-3,002061	1	0,0027**
DİN	-2,776537	0,703758	-3,945299	1	0,0001**
KREDİAVTJ	2,497721	0,806246	3,097963	1	0,0019**
GGELİR	1,181091	0,592289	1,994112	1	0,0461*
GERHAR	-0,340419	0,330807	-1,029055	1	0,3035
YUKMAL	0,331024	0,428124	0,773196	1	0,4394
RISK	0,331024	0,33607	-0,627588	1	0,5303
YAS			2,581	6	0,630
YAS(1) 18-25	-1,000	1,314	0,579	1	0,447
YAS(2) 26-33	0,017	1,245	0,000	1	0,989
YAS(3) 34-41	-0,441	1,195	0,136	1	0,712
YAS(4) 42-49	0,017	1,093	0,000	1	0,988
YAS(5) 50-57	0,177	0,766	0,053	1	0,818
YAS(6) 58 +	0,171	0,500	0,116	1	0,733
AGELİR			0,548415	5	0,5834
AGELİR(1) 1.000 TL ve -	-1,071	1,749	0,375	1	0,540
AGELİR(2) 1.000-2.000 TL	0,502	0,592	0,721	1	0,396
AGELİR(3) 2.000-3.000 TL	1,158	0,504	5,273	1	0,022
AGELİR(4) 3.000-4.000 TL	0,678	0,508	1,781	1	0,182
AGELİR(5) 4.000 ve +	1,520	1,089	1,948	1	0,163

Tablo 3.2 (Devam)

Modeldeki değişkenler	Katsayı	Standart Hata	z-İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık (P)
FERTSAY			1,226	5	0,2202
FERTSAY(1) 1 Kişi	1,520	1,089	1,948	1	0,163
FERTSAY(2) 2 Kişi	3,736	1,033	1,844	1	0,255
FERTSAY(3) 3 Kişi	1,663	1,816	0,839	1	0,360
FERTSAY(4) 4 Kişi	1,211	1,815	0,445	1	0,505
FERTSAY(5) 5 Kişi ve +	2,648	1,855	2,038	1	0,153
EGITIM			2,100895	6	0,0357*
EGITIM(1) Okur-Yazar	0,498	0,650	0,587	1	0,0444
EGITIM(2) İlkokul	0,630	1,136	0,308	1	0,0479
EGITIM(3) Ortaokul	1,429	0,528	7,323	1	0,0207
EGITIM(4) Lise	1,663	1,816	0,839	1	0,0360
EGITIM(5) Üniversite	1,997	0,738	7,329	1	0,0307
EGITIM(6) Lisans Üstü	2,648	1,855	2,038	1	0,153
ISDUR			5,563	9	0,474
ISDUR(1) Memur	-0,306	0,789	0,150	1	0,698
ISDUR(2) İşçi	-0,669	1,011	0,438	1	0,698
ISDUR(3) Esnaf	0,630	1,136	0,308	1	0,579
ISDUR(4) Serbest meslek	0,881	0,918	0,921	1	0,337
ISDUR(5) Çiftçi	0,881	0,992	0,006	1	0,937
ISDUR(6) Akademisyen	20,704	1,749	0,000	1	1,000
ISDUR(7) Emekli	1,663	1,816	7,329	1	0,360
ISDUR(8) Ev hanımı	1,211	1,815	7,323	1	0,505
ISDUR(9) İşsiz	2,648	1,855	2,038	1	0,153
C	0,337272	0,84591	0,398708	1	0,6901

Analiz sonuçlarına göre, modeldeki bağımsız değişkenlerin tamamı sıfır olduğunda bireysel kredi kullanımının log-bahis oranı değeri yani sabit terimi (C) 0,337272 olarak bulunmuştur. Sabit terimlerin çoğu yorumunda olduğu gibi bu yorumda fiziksel bir anlam taşımamaktadır.¹⁹⁰ Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin değerleri ne kadar yüksek ise eğitim katsayıları (β_i , Coefficients), bireysel kredi kullanma oranının da o kadar yüksek olacağını göstermektedir. Başka bir ifade ile eğitim katsayıları, bağımsız değişkenlerdeki bir birim değişmeye karşılık logitteki değişmeyi göstermektedir.¹⁹¹

Tahmin sonuçları itibarıyla, %5 önem düzeyinde EGITIM, BKAYNAK, YFAIZ, DIN, KREDIAVTJ ve GGELIR bağımsız değişkenlerinin; %1 önem düzeyinde BKAYNAK, YFAIZ, DIN ve KREDIAVTJ bağımsız değişkenlerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle bu değişkenler bireysel kredi kullanımında etkin

¹⁹⁰ Gujarati, s. 555.

¹⁹¹ Gujarati, s. 555.

iken, AGELIR, ARABA, FERTSAY, CINSIYET, GMENKUL, MEDENIDUR, MENKUL, YAS, GERHAR, YUKMAL ve RISK bağımsız değişkenleri analize göre bireysel kredi kullanımında etkin değildir. Örneğin, analize göre her defasında diğerleri sabit kalma şartıyla bireysel kredi kullanılmasının log-bahis oranı, gelecekteki gelir 1 birim arttığında 1,181091 artarken; ihtiyaç durumunda bireysel kredi haricinde başka bir kaynaktan borç bulabilme olanağı 1 birim arttığında 4,065586 azalacaktır. Analizde etkin olan diğer değişkenler de benzer şekilde yorumlanabilmektedir.

Tablo 3.3. Bireysel Kredi Kullanımına İlişkin Nihai ML Logit Modeli

Modeldeki değişkenler	Katsayı	Standart Hata	z-İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık (P)
BKAYNAK	-4,065586	0,868241	-4,682555	1	0,0000**
YFAIZ	-2,695058	0,897736	-3,002061	1	0,0027**
DIN	-2,776537	0,703758	-3,945299	1	0,0001**
KREDİAVTJ	2,497721	0,806246	3,097963	1	0,0019**
GGELIR	1,181091	0,592289	1,994112	1	0,0461*
EGITIM			2,100895	6	0,0357
EGITIM(1) Okur-Yazar	0,498	0,650	0,587	1	0,0444
EGITIM(2) İlkokul	0,630	1,136	0,308	1	0,0479
EGITIM(3) Ortaokul	1,429	0,528	7,323	1	0,0207
EGITIM(4) Lise	1,663	1,816	0,839	1	0,0360
EGITIM(5) Üniversite	1,997	0,738	7,329	1	0,0307
EGITIM(6) Lisans Üstü	2,648	1,855	2,038	1	0,153
Modelin Sabiti	2,463	0,807	9,321	1	0,002

Nihai modelde toplam 430 anketteki bilgiler dikkate alınmıştır. Kurulan nihai model istatistik bakımından anlamlıdır ($\chi^2=87,361$; $sd= 11$, $P= 0,000$). Modele ait Cox-Snell R2 katsayısı 0,256 olarak hesaplanırken, Nagelkerke R2 katsayısı 0,348 olarak hesaplanmıştır.

Böylece bireysel kredi kullanımı bağımlı değişkenine karşılık, ihtiyaç durumunda başka bir kaynaktan borç bulabilme (BKAYNAK), yüksek kredi faiz oranları (YFAIZ), kredileri dini olarak uygun bulmama (YDIN), kredi kullanarak peşin mal ve hizmet alımının avantajlarından yararlanma (KREDİAVTJ), kullanılan kredinin gelecekte elde edilecek gelir ile ödenip ödenmeyeceğinin dikkate alınması (GGELIR), ve eğitim durumu (EGITIM) bağımsız değişkenlerinin yer aldığı lojistik regresyon modeli

$$\ln\left(\frac{P(Y)}{Q(Y)}\right) = Y_i = \beta_0 - \beta_1 \text{BKAYNAK} - \beta_2 \text{YFAIZ} - \beta_3 \text{YDIN} + \beta_4 \text{KREDIAVTJ} + \beta_5 \text{GGELIR} + \beta_7 \text{EGITIM} + u_i$$

şeklinde oluşturulmuştur. Modelde $P(Y) / Q(Y)$, bireysel kredi kullanımını olasılığının kullanmama olasılığına oranını gösteren olasılık oranını ifade etmektedir. Bu ifadenin doğal logaritması ise logit olarak bilinir. Y_i , i 'nci hanehalkının bireysel kredi talep eğilimini göstermekte olup, bireysel kredi kullanılmayacak ise 0 ve kullanılacak ise 1 değeri ile ifade edilmiştir.

Modelin uyum iyiliği bakımından R^2 değeri logit modeller için uygun bir ölçü olarak kabul edilmemektedir.¹⁹² Uyumun iyiliğinin ölçülmesinde birçok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden uyumun iyiliği için kullanılan en yaygın testlerden birisi de McFadden R^2 değeridir. McFadden R^2 değerinin 0,2 ile 0,4 arasında yer alması uyumun iyiliğinin tatmin edici düzeyde olduğunun bir göstergesidir.¹⁹³ Analizde uyumun iyiliğini gösteren McFadden R^2 değeri 0,2463 veya %24,63 olarak bulunmuştur. Bu sonuçta, model için uyumun iyiliğinin tatmin edici bir düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

Son olarak elde edilen bulguların önsel beklentilerle uyumluluğuna bakıldığında, yaş ve bireysel kredi kullanımı arasında ilişki bulunamaması yaşam döngüsü hipotezi ile çelişmektedir. Söz konusu hipoteze göre, bireylerin ilerleyen yaşlarda mevcut tasarruflarını kullanması, yaş ilerledikçe kredi kullanımını azaltmaktadır.¹⁹⁴ Ancak araştırmada böyle bir ilişki tespit edilmemiştir. Başka kaynaktan borçlanabilme, faizlerin etkisi, kredi avantajından yararlanma isteği ve kredi kullanımını dini olarak tercih etmeme düşüncesi beklentilerle uyumlu sonuçlar sergilemiştir. Yine beklentilerin aksine kredi kullanımının riskli olduğu düşüncesinin bireysel kredi kullanımı üzerinde etkisi analize göre bulunmamaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça işgücü piyasasındaki konum iyileşmekte ve bireylerin gelecekte işsiz kalma riski azalmaktadır. Gelecekte gelir kaygısı taşımayan bireyler borçlanma konusunda daha cesur davranacaktır. Ayrıca, söz konusu bireyler kredi kuruluşlarınca tercih edilen müşteriler konumunda olacaktır. Bu durum gelecekteki gelir beklentisinin ve iş durumundaki iyileşmenin etkisini de açıklamaktadır.

¹⁹² Thomas, s. 474.

¹⁹³ Hosmer ve Lemeshow, s.98-100.

¹⁹⁴ Ünsal, s.429.

Bulgularda beklentilerle uyuşmayan diğer sonuçlarda, kredilerin gereksiz harcamalarla sebebiyet verdiği ve yüksek maliyetli olduğu düşüncesinin bireysel kredi kullanımını etkilememesidir. Sonuca göre, bireyler bu düşüncelere sahip olsa bile bireysel kredi kullanabilmektedir.

Erzurum'da bireysel kredi kullanım davranışlarını diğer ülkeler için yapılan çalışmaların sonuçları ile karşılaştırdığımızda, eğitim ve gelecek gelir beklentisinin kredi kullanımını üzerindeki etkileri açısından Macaristan ile benzer niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri için yapılan çalışmada ev sahibi olmanın tüketici kredisi borcunu negatif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Yine ABD'de yapılan başka bir çalışmada daha genç, daha düşük eğitim düzeylerine sahip, daha az gelir ve malvarlığı olan bireylerin daha fazla kredi kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunlara ek olarak ilerleyen yaşlarda 55-64 ve 65 yaş üstü bireylerde borçlanma isteğinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre net varlık kredi talebiyle negatif yönlü bir ilişkiye sahip iken, aile büyüklüğü kredi talebiyle pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir. Beklenen faiz oranı, umulanın aksine araştırma sonucuna göre kredi kullanımını etkileyen önemli bir faktör olmamıştır. Bunun yanında hanehalkının cari geliri ile arzulan borç miktarı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. ABD'de için yapılan başka bir çalışmada da özellikle 35 ve altı yaş grubunda yer alan hanehalkı reislerinin, işsizlik ya da hastalık gibi beklenmedik durumlarda gelir kaybına uğradıkları zaman kredi kullanımına sıcak baktıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca düşük gelire sahip hanehalklarının, yüksek gelirlilere nazaran daha fazla kredi kullandıkları belirtilmiştir. Bosna Hersek için yapılan çalışmada 20-30 yaş grubunda yer alan bireylerin borçlanmayı daha çok tercih ettikleri ve 45 yaşından sonraki dönemde ise borçlanma isteklerinin azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca hanehalkı ile kredi ihtiyacı arasında da pozitif bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada cinsiyet, kredi talebinde önemki bir faktör olarak görülmezken ev hanımları ve öğrenciler gibi işgücü piyasasına katılmayan bireylerin çalışanlara nazaran kredi kullanma ihtiyacının daha düşük olduğu belirtilmiştir. Yunanistan için yapılan çalışmada medeni durum, ailedeki fert sayısı, aylık geliri, aile reisini yaşı ve varlık düzeyi borçlanmada etkili olan faktörler olarak gösterilmiştir. Tayland için yapılan araştırmada, düşük enflasyonun, gelir düzeyindeki artışın ve demografik faktörlerdeki değişimin borçlanma üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Gelirin, yaşın, eğitim düzeyinin, meslek grubunun kredilere olan talebi

etkilediği tespit edilmiştir. Yaş faktörünün bireysel kredi kullanımında etkisiz bulunması ise diğer çalışmalarla arasındaki temel farkı oluşturmaktadır.

Erzurum'da bireysel kredi kullanım davranışlarını Türkiye'de yapılan çalışmaların sonuçları ile karşılaştırdığımızda, Ankara ilinde yapılan çalışmaya göre; tüketici kredisi kullanmayanların kullanmama nedenleri arasında krediye ihtiyaç duymama önde gelirken, kredi kullanma nedenlerinde ise başka bir kaynaktan borç bulamamak önde gelmektedir. Yine tüketici kredisi kullanım kararını etkileyen bir başka faktöründe kredi kullanarak peşin mal ve hizmet alımı avantajlarından yararlanmak isteği görölmüştür.

SONUÇ

Finansal hizmetlerdeki çeşitlilik ve değişen tüketim kalıplarının yanı sıra ekonomide sağlanan istikrar gibi faktörlerin etkisiyle artan bireysel kredi kullanımı, bir taraftan toplam talebi ve üretimi desteklerken diğer taraftan hanehalkı borç yükünü artırmaktadır. Artan borç yükü, bireysel kredinin arz ve talep cephesi için riskleri de beraberinde getirmektedir.

Türkiye’de hanehalkı borç yükü gelişmiş ülkelere nazaran düşük seviyelerdedir ve kur riski içermemektedir. Ancak hanehalkı borç yükündeki artışın kesintisiz devam etmesi dikkat çekicidir. Borçlanmadaki artış eğilimi gelişmekte olan ülkeler için doğal bir süreç olarak görülse de, artan borçlanmanın taşınabilir olup olmadığı, iktisadi ve sosyal açıdan önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada Erzurum’da hanehalkının bireysel kredi talebini etkileyen faktörler tespit edilerek, bireysel kredi kullanımının gelecek değerleri ve olası sosyo-ekonomik sonuçları incelenmeye çalışılmıştır. Hanehalkı kredi kullanım talebini etkileyen faktörler tespit edebilmek amacıyla, öncelikle bireysel kredi ve bireysel kredi türleri incelenmiş, sonrasında Türkiye’de bireysel kredi kullanımının yoğun olduğu Erzurum’da hanehalklarına anket çalışması uygulanmıştır. Elde edilen veriler Eviews programı aracılığıyla lojistik regresyon modeli kullanılarak değerlendirilmiştir. Uygulanan ekonomik model sonucunda; yaş, cinsiyet, medeni durum, ailedeki kişi sayısı, aylık gelir, kredilerin gereksiz harcamalara sebebiyet verdiği düşüncesi, kredilerin yüksek maliyetli olduğu düşüncesi, kredi kullanmanın riskli olduğu ve herkes için aynı tehlikenin var olduğu kanısı, gayrimenkul sahibi olmak, menkul kıymetler sahibi olmak, araba sahibi olmak, bağımsız değişkenlerinin bireylerin kredi kullanımına etki eden faktörler olmadıkları görülmüştür. Başka bir ifadeyle bireyin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, ailedeki kişi sayısı aylık geliri, kredilerin gereksiz harcamalara sebebiyet verdiği düşüncesi, kredilerin yüksek maliyetli olduğu düşüncesi, kredi kullanmanın riskli olduğu ve herkes için aynı tehlikenin var olduğu kanısı, gayrimenkul sahipliği, menkul kıymetler sahipliği, araba sahipliği olması bireysel kredi talebini etkilememektedir.

Ancak bireylerin başka bir kaynaktan borçlanabilmesi, faizlerin yüksek bulunması, dini kaygılarla kredi kullanımının tercih edilmemesi, kredi kullanarak peşin

mal ve hizmet alımından yararlanma isteğinin % 1 önem düzeyinde; hanehalkı içinde karar alma sürecinde etkili olan bireylerin eğitim durumu ve hanehalkının gelecek gelir beklentisinin % 5 önem düzeyinde, kredi kullanım talebini etkilediği görülmüştür.

Gelişen finansal sistemin yarattığı kredi çeşitliliği, tüketim kalıplarındaki hızlı değişim, farklı sosyal ve iktisadi yapıdaki pek çok birey için kredi kullanımını cazip hale getirmektedir. Böylece bireysel kredi kullanımında yaş, cinsiyet, medeni durum gibi faktörlerin etkisi azalmakta ya da ortadan kalkmaktadır. Buna karşın bireyin başka bir kaynaktan borçlanabilmesi kredi kullanımını etkilemektedir. Başka bir ifadeyle Erzurum'da finansal kuruluşlar, hanehalkı borçlanmasında, öncelikli olarak tercih edilen kaynaklar değildir. Yine, faizlerin dolayısıyla kredi maliyetlerinin yüksek bulunması, dini kaygılarla kredi kullanılmaması, hanehalkı borçlanmasında finansal kuruluşlardan kredi kullanımını azaltan faktörlerdir.

Gelecekteki gelir beklentisinin bireysel kredi kullanımında etkili olması, bireylerin tüketim kararını alırken gelecekte elde edecekleri geliri de dikkate aldıklarını göstermektedir. Gelecekteki gelire ilişkin beklentilerdeki bir değişim bireysel kredi kullanım davranışını da etkileyecektir. Bu açıdan, Türkiye ekonomisindeki beklenen olumlu gelişmelerin ve istikrar algısının gelecekteki gelir beklentisini güçlendirerek kredi kullanımının artışı destekleyeceği ve hanehalkının borçlanmasındaki artışın süreceği söylenebilir. Kredi kullanım oranındaki artışın devam etmesi daha geniş kitlelerin kredi piyasasına dahil olması anlamına gelmektedir. Kredi piyasasının talep cephesi genişledikçe, daha düşük gelirli hanehalkları kredi piyasasına girmekte bu da kredi borcunu geri ödeyememe riskini arttırmaktadır. Borç yönetimini iyi yapamayan hanehalkları bir süre sonra finansal sistemin dışına itilecek ve bu durum tüketimin kısılmasına, sosyal statü ve itibar kaybına neden olacaktır.

Sonuç olarak mevcut eğitim düzeyi, geleceğe ilişkin beklentileri, inanışları gibi pek çok faktörle şekillenen bireysel kredi kullanımı, yarattığı borç yükü ve yükün olası riskleri nedeniyle hem kredi arz cephesi hem de kredi talep cephesi için dikkatle izlenmesi gereken bir süreçtir. Bu süreçte tüketicilerin bilinçlendirilmesi, kredi arzına ilişkin düzenlemelerle hanehalkı borç yükünün kontrol edilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Agresti, Alan, *An Introduction to Categorical Data Analysis*, (Second Edition. A. John Wiley and Sons), inc. Publication, 1996.
- Akgüç, Öztin, *100 Soruda Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1987.
- Akipek, Şebnem, “Tüketici Kredilerinde Tüketicinin Korunması”, *Tüketici Hukuku* (içinde) Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2012.
- Akipek, Şebnem, *Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi*, Seçkin Yayıncılık, Hukuk Dizisi, Ankara 1999.
- Aksoy, Tamer, *Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’deki Uluslararası Bankacılık*, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No.109, Ankara 1998.
- Akyol, Şener, *Banka Sözleşmeleri (Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, 3. Fasikül)*, Kemalettin Birsene’ye Armağan, İstanbul 2001.
- Ali, Bora, *Bankacılık Kesiminde Dış Denetimin Ticari Krediler Açısından İncelenmesi: Kurumlar ve Araçlar*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul 2003.
- Alpergin, Pelin *Bireysel Bankacılık*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Ankara 1991, s.5.
- Ansay, Tuğrul ve Yongalık Aynur, *Bankacılar İçin Şirketler Hukuku Bilgisi*, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2004.
- Aras, Güler, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, SPK Yayını, Ankara 1996.
- Arda, Tekirdağ, *Türkiye’de Bireysel Kredi Artışı ve Risk Analizi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), T.C. Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2009.
- Arda, Erhan *Ekonomi Sözlüğü*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2002.
- Aslan, İ. Yılmaz, *Tüketici Hukuku*, Ekin Yayınevi, İstanbul 2006.
- Atik, A. Hakan, ve Metin Yılmaz, “Dış Ticaretin Finansmanında Kullanılan Krediler” *Kalkınma Dergisi*, Türkiye Kalkınma Bankası Yayınları, Sayı: 45, Şubat 1994.
- Aydın, Savaş, *Kredi Kartları*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1994.
- B. Yaylaçam, Canan, *Türkiye’de Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Bankalar Açısından Değerlendirme Yöntemleri*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1999.
- Balcıoğlu, Aylin, *Bireysel Bankacılık Hizmetleri ve Adana İlinde Bireysel Bankacılığın Kullanımına Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2002.

- Balkan, Bülent, “Finansal İşlemler Açısından Tüketici Hakları”, Erişim Tarihi: 20.04.2013, <http://www.legalisplatform.net/ozel_dosyalar/Finansal%20%C4%B0%C5%9Flemler%20A%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan%20T%C3%BCketici%20Haklar%C4%B1.pdf>
- Bankacılık Kanunu, Kanun No. 5411, Kabul Tarihi: 19.10.2005, R.G. Tarihi: 1.11.2005, R.G. Sayısı 25983 (Mük.), Erişim Tarihi: 28.03.2013, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_kanun_6362_sayili_sermaye_piyasasi_kanunu_ile_degisik_islenmis_hali_9.1.2013.pdf
- Bankalar Kanunu, Erişim Tarihi: 16.03.2013, http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803182.pdf.
- Barlas, Nami, *Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları*, İstanbul 1986.
- Battal, Ahmet, *Bankacılık Kanunu Şerhi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.
- Baydemir Mehmet, *Her Yönüyle Kredi Kartları*, (1. Basım), Okan Matbaacılık, 2004.
- Baykan, Renan, *Tüketici Hukuku*, İTO Yayınları, No.22, İstanbul 2004.
- BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*, Erişim Tarihi: 30.04.2013, Sayı: 2, Mart 2012, s.19 <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSSGG/10862tbs_genel_gorunum_mart2012.pdf>
- Berenson, Mark ve Levine, David, *Basic Business Statistics: Concepts and Applications*, Sixth Edition, Prentice-Hall International, 1996.
- Berk, Niyazi, *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Talebi*, Beta Basım Yayın, İstanbul 2001.
- Birdal, İlker, *Banka İşletmeciliği*, Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul 1993.
- Bora, Ali, *Bankacılık Kesiminde Dış Denetimin Ticari Krediler Açısından İncelenmesi: Kurumlar ve Araçlar*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul 2003.
- Bozkurt, Oğuz, *Banka Kredilerinde Gayrimenkul (İpotek) Teminatı*, Seçkin Yayınevi, Ankara 1999.
- Büyük Larousse*, Cilt:3, 1986.

- Castellani, Gabriella ve Devaney A. Sharon, “Using Credit to Cover Living Expenses: Aprofile of a Potentially Risk Behavior”, *Family Economics and Nutrition Review*, Vol: 13 No:2, 2001.
- Cemalcılar, İlhan, *Pazarlama: Kavramları, Kararlar*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1994, 45-46.
- Chen, Yi-Wen ve Devaney, Sharon, “The Effects of Credit Attitude and Socioeconomic Factors on Credit Card and Installment Debt”, *The Journal of Consumer Affairs*, Vol: 35, 2001.
- Chen, Ke Chen ve Chivakul, Mali, “What Drives Household Borrowing and Credit Constraints? Evidence from Bosnia and Herzegovia”, *IMF Working Paper*, August 2008.
- Crook, Jonathan, “The Demand for Household Debt in the U.S.A: Evidence from the 1995 Survey of Consumer Finance”, *Applied Financial Economics*, 11, 2001, 83-91.
- Cynamon, Barry Z. ve Fazzari, M. Steven, “Household Debt in the Consumer Age: Source of Growth-Risk of Collapse”, *Capitalism and Society*, 3(2), Berkeley Electronic Press, 2008.
- Çabukel, Rıdvan, *Bankaların Kurumsal Krediler Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel II Uygulaması*, TBB Yayını, No. 250, İstanbul 2007.
- Çavuş, M. Fedai, “Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma” *Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi*, Sayı: 15, 2006, 173-174.
- Çınar, Recai, Aysel Erciş, “Genç Pazarın Banka Hizmetlerini Tercihleri Üzerine Bir Saha Araştırması”, *Pazarlama Dünyası*, 1993.
- Çırpan, Belgin, *Kredi Kartları*, Ceren Basım Yayın, Bursa 2000.
- Demir, Şeref, “Banka Kredilerinin Muhasebesi ve Vergisel Denetimi” *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 206, 2005.
- Dinçer, Yeşim, *Kredilendirme Teknikleri*, TBB Eğitim Tanıtım Grubu Semineri, İstanbul 2001.
- Doğan, Vahit, *Banka Teminat Mektupları: Ülke İçi Ticari İlişkiler, Milletlerarası Ticari İlişkiler*, (2. Baskı), Yetkin Yayınları, Ankara 2002.

- Duman, Emre Kağan, *Genel Olarak Kredi Kartı Sisteminin İşleyişi ve Türkiye'nin Dış Alem Kredi Kartı Gelirleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998.
- Duranlar, Selçuk, "Türkiye'de Kredi Kartları Üzerine Bir İnceleme", *Ekonomik Yorumlar*, 2004, s.58.
- Emir, Dilek, *Banka Kredi Kartlarının Hizmetlerinin ve Üye İşyerleri ve Kart Hamilleri Açısından Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE, Trabzon 1994.
- Erdem, Selma, *Tüketici Pazarı Açısından Kredi Kartı Kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi SBE, Malatya 2001.
- Eyüpgiller, Servet, *Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi*, İstanbul 1999.
- Gezder, Ümit, *Tüketici Kredisi Sözleşmeleri*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1998.
- Gökçen, Gürbüz ve Kaya, Feridun, "Bireysel Müşterilerin Kredi Kartı Tercihlerine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma" *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 70, 2009, 12-13.
- Gönen, Emine ve Özlen, Özgen, *Aile Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No. 1517, Ankara 2001, s.53.
- Gönenç, Halit ve Kılıçhan, Barış, "Kredi Portföyü Çeşitlendirmenin Banka Performansı Üzerinde Etkileri" *Bankacılar Dergisi*, 2004, 55-56.
- Gujarati, Damodar N. , *Temel Ekonometri*, (Çev. Ü. Şenesen ve G. G. Şenesen), Litaretür Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Hatiboğlu, Zeyyat, *Temel Pazarlama*, Beta Yayınları, İstanbul 1993.
- Hosmer, David W., Stanley, Lemeshow, *Applied Logistic Regression*, Newyork, 2nd. Chichster, Wiley 2000.
- İbicioğlu, Mustafa ve Baha, Mehmet Karan, "Türkiye'de Faiz Oranlarının Tüketici Kredileri Üzerindeki Etkisi", Erişim Tarihi: 2.5.2013, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/BDDK_Dergi/73761.%20makale.pdf
- İnağ, Nihal, "Tüketici Kredileri", *T.C. Merkez Bankası Tartışma Tebliği*, No. 9011, Mart 1990, Erişim Tarihi: 28.04.2013, <<http://www.tcmb.gov.tr/research/discus/9011tur.pdf>>
- İnal, Tamer, *Tüketici Kredisi ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri*, Kazancı Yayınları, İstanbul 2005.

- İşcan, Ayşen, *Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), T.C. Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2003.
- İşgüzar, Hasan, *Banka Kartı Sözleşmeleri*, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.
- Kapağan, Gönül, *Bağlı Tüketici Kredileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, İstanbul 2004.
- Kaplan, İbrahim, “Banka Standart Sözleşmeleri ve Banka Genel İşlem Şartları”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, XVI(2), Aralık 1991.
- Kaptan, Ö. Burak, *Bireysel Kredilerin Risk ve Tüketici Davranışı Açısından Analizi*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi SBE İşletme Anabilim Dalı, Ankara 2011.
- Karacan, Sami, *Banka Muhasebesi*, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Yayın No.39, Kocaeli 2000.
- Kırkbir, Fazıl ve Cengiz, Ekrem, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Değişikliği ve Yeni Tüketici Haklarının Değerlendirilmesi”, Erişim Tarihi: 02.05.2013, http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2008/2008-Nisan/11.pdf
- Kirdaban, M. İbrahim, *Ödeme Sistemlerindeki Gelişmeler ve Ödeme Sistemlerinin Finansal Sistem İstikrarı Üzerindeki Etkileri*, (TCMB Uzmanlık Tezi), 2005.
- Kocaimamoğlu, Sururi, *Bankacılık Ansiklopedisi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1985.
- Kuntalp, Erden, *Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bundan Doğan Sorumluluk*, Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995.
- Oktay, Erkan, Özen Üstün ve Alkan Ömer, “Kredi Kartı Sahipliğinde Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması: Erzurum Örneği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 24(2), 2009, 16-32.
- Onur, Vedat, *Bankalarda Ticari Krediler ve Başlıca Hizmet Muameleleri*, Ankara 1958.
- Onursal, Erkut, “İhracatı Teşvik Politikası ve Gelişmiş Bazı Ülkelerde Teşvik Tedbirleri Uygulaması”, *Dış Ticarete Durum*, Sayı: 23-24, 1991.
- Öçal, Tezer, *Para Teorisi: Banka, Kredi, Para Gazi Üniversitesi Yayınevi*, Ankara 1990.
- Özen, Nahit, “Gelişen Piyasa Koşullarında Krediler ve Kredilendirme Süreci”, *TBB Eğitim ve Seminer Notları*, İstanbul 2006.
- Özgen, Özlen, “Tüketicinin Kredi Kartı Kullanma Alışkanlıkları” *Standart* (421), 1997, s.78

- Reisoğlu, Seza, *Medeni Kanun Açısından İpotek İşlemleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1978.
- Sayın, Serhat, *Türk Hukukunda Kredi Kartı ve Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Hukuki Sorumluluk*, Kazancı Hukuk Yayın Evi, İstanbul 2005.
- Sekaran, Uma, *Research Methods for Business: A Skill Buildind Approach*, John Wiley& Sons Ltd, 2. Edition, 1992.
- Seval, Belkıs, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayını, No.59, 1990.
- Seval, Belkıs, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayını, No. 11, İstanbul 1990.
- Sevilengül, Orhan, *Bankalarda Kredi Müşterilerinin Finansal Tablolarının Analizi ve Türkiye Uygulamasının Değerlendirilmesi*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1993.
- Seyidoğlu, Halil, *Uluslararası Finans*, (3. Baskı), Güzem Yayınları, İstanbul 2001.
- Simigiannis, George T. ve Tzamouranni Panagiota G., “Borrowing and Socia Economic Characterictics of Household: Result of Sample Survey Carried out By the Bank Of Greece”, *Economic Bulletin*, 31-49, 2007.
- Sungur, Turgut, *Bankacılar İçin Banka Tekniği İşlemleri*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1999.
- Şakar, Birgül, *Banka Kredileri ve Yönetimi*, Beta Basım Yayın, İstanbul 2006.
- Şakar, Birgül, *Banka Kredileri ve Yönetimi*, (1. Baskı), Yazın Matbaacılık, İstanbul 2006.
- Şanlı, Cemal ve Ekşi Nuray, *Uluslararası Ticaret Hukuku*, İstanbul 2000.
- Takan, Mehmet, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, (1. Basım), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.
- Takan, Mehmet, *Bankacılık*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.
- Takan, Mehmet, *Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim*, (2. Baskı), Nobel Yayınları, 2002.
- Tandoğan, Haluk, *Türk Mesuliyet Hukuku*, Ankara 1961.
- Tatlıldil, Hüseyin, *Uygulamalı Çok Değerşkenli İstatistiksel Analiz*, Ziraat Matbaacılık, Ankara 2002.

- TBB, Türkiye Bankalar Birliği, “Kayıtlı Ekonominin Geliştirilmesi Sürecinde Kartlı Ödeme Sistemleri İle Yeni Yöntem ve Teknolojiler”, *Vergi Konseyi*, Yayın No. 274, İstanbul 2011.
- TBB, Türkiye Bankalar Birliği, “Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri 2012 Eylül” Erişim Tarihi: 29.04.2013, http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistikraporlar/Tuketici_Kredileri_ve_Konut_Kredileri_/1213.
- Tekinalp, Ünal, *Genel Kredi Sınırlarının Kaldırılması Üzerine Düşünceler*, Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 1999.
- Tekirdağ, Arda, *Türkiye’de Bireysel Kredi Artışı ve Risk Analizi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), T.C. Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2009.
- Teoman, Ömer, *Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1996.
- Terzioğlu, Günsel, Günay, Günay ve Boylu, Ayfer Aydın, “Ailelerin Bankalarca Sağlanan Tüketici Kredilerini Kullanma Durumlarının İncelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009.
- Thaicharoen, Yunyong, Ariyapuchya Kiatipong ve Chucherd Titima ; “Rising Thai Household Debt: Assessing The Risks and Policy Implications”, *Economic Research Department*, Bank of Thailand, Working Paper No:4. 2004.
- Thomas, R. L., *Modern Econometrics: An Introduction*, Newyork, Adolison Wesley, 2000.
- Toth, Janos Istvan ve Arvai, Zsofia, “Liquidity Constraints And Consumer Impatience”, *Economics Department*, NBH Working Paper, No:2, 2001.
- Tüketici Kredisinde Erken Ödeme İndirimi ve Kredinin Yıllık Maliyet Oranını Hesaplama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, R.G. Tarihi: 01.08.2003, R.G. Sayısı: 25186, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.6578&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>
- Türetken, Bedi, *Kredi Kartı ve Türkiye’deki Uygulaması; Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1994.

- Türk Ticaret Kanunu, Kanun No. 6102, Kabul tarihi: 13.1.2011, Erişim Tarihi: 28.03.2013, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6102.html>.
- Uslu, Şemsettin, *Bankacılıkta Hizmet Pazarlaması, Tüketici Kredileri ve Bir Uygulama*, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1996.
- Uzgören, Nevin, Ceylan Gülçin ve Uzgören Ergin, “Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Model Çalışması”, *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(2), 2007.
- Ünsal, Erdal M., *Makro İktisat*, İmaj Yayınevi, Ankara 2007.
- Yaylaçam, Canan B., *Türkiye’de Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Bankalar Açısından Değerlendirme Yöntemleri*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1999.
- Yetim, Sedat, *Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri*, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No.69, Ankara 1997.
- Yılmaz, Eyüp, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1999.
- Yücel, Yonca F., “Tasarruf Sahiplerinin Hak ve Menfaatlerinin Korunmasına Dair Mevzuat” *TBB Dergisi*, Sayı: 87, 2010.
- Yüksel, A. Sait vd., *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2004.
- Yüksel, Ali Sait, *Banka Yönetimi El Kitabı*, Alfa Basım Yayım, İstanbul 2002.
- Zarakolu, Avni, *Para Kredi ve İktisadi Faaliyetler*, Türkiye Bankalar Birliği, Ankara 1971.
- Zarakolu, Avni, *Para ve Banka*, (2. Baskı), Ankara 1965.
- 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Kabul tarihi: 22.11.2001, R.G. Tarihi: 8.12.2001, R.G, Sayısı: 24607, Erişim Tarihi: 24.03.2013, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>.
- 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (06.03.2003 tarih ve 4822 sayılı kanunla yapılan değişikliklere göre uyarlanmış hali), Erişim Tarihi: 28.04.2013. <http://www.ibb.gov.tr/en-us/organization/birimler/zabıtadb/documents/tuketici_koruma.pdf>
- 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, Kabul Tarihi: 23.2.2006, Erişim Tarihi: 16.03.2013, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5464.html>.

EKLER

EK 1. ANKET SORULARI

Değerli Katılımcı,

Bu anket çalışması Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı'nda yürütülen yüksek lisans tezi çalışması kapsamında Erzurumlu tüketicilerin bireysel kredi talebini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Vereceğiniz samimi yanıtlar araştırmanın güvenilirliğini etkileyeceğinden içtenlikle yanıtlamanızı bekler, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Doç. Dr. E. Muhsin DOĞAN

1	Cinsiyetiniz	1) Kadın 2) Erkek	
2	Yaşınız	1) 18-25 4) 42-49	2) 26-33 5) 50-57 3) 34-41 6) 58 ve +
3	Medeni durumunuz	1) Evli	2) Bekar
4	Aileniz kaç kişiden oluşuyor?	1) 1 2) 2 3) 3	4) 4 5) 5 ve +
5	Eğitim durumunuz	1) Okur-yazar 4) Lise	2) İlköğretim 5) Üniversite 3) Ortaokul 6) Lisansüstü
6	Mesleğiniz	1) Memur 4) Serbest Meslek 7) Emekli	2) İşçi 5) Çiftçi 8) Ev Hanımı 3) Esnaf 6) Akademisyen 9) İşsiz
7	Aylık geliriniz (TL)	1) 500 ve altı 4) 2000-3000	2) 500-1000 5) 3000-4000 3) 1000-2000 6) 4000 ve üstü
8	Hangi periyotlarda gelir elde edersiniz?	1) Her ay	2) Üç ayda bir 3) Yıllık
9	Oturduğunuz ev kendinize mi ait?	1) Evet	2) Hayır
10	Otomobiliniz var mı?	1) Evet	2) Hayır
11	Alışverişlerinizi yapmadan önce ihtiyaçlarınız ve ödeme şeklinizi konusunda bir planlama yapıyor musunuz?	1) Her zaman yapıyorum 2) Ara sıra yapıyorum 3) Hiç yapmıyorum	
12	Kredi kartınız var mı?	1) Var	2) Yok
13	Toplam harcamalarınızın % kaçını kredi kartıyla yaparsınız?	1) %20 ve altı 2) %20-%40 3) %40-%60 4) %60-%80 5) %80 ve +	
14	Son beş yıl içinde kullandığınız bireysel kredi sayısı kaçtır?	1) 0 2) 1 3) 2 4) 3 5) 4 6) 5 ve +	
15	Bireysel kredi kullanma kararınızda önceliğiniz olan seçeneği işaretleyiniz.	1. () Faiz oranlarını araştırır en düşük faiz oranı ve komisyon uygulayan bankayı tercih ederim. 2. () Güvendiğim ve her zaman işlemlerimi yaptığım bankayı tercih ederim. 3. () Kredi geri ödemelerinde kolaylık olması açısından maaşımın yattığı ya da yatırım hesabım olan bankayı tercih ederim. 4. () En uzun vadede en düşük limitli ödeme seçenekleri sunan bankayı tercih ederim. 5. () Bankaların uyguladığı kampanyaları takip eder uygun bulduğum krediyi kullanırım. 6. () Diğer (Lütfen belirtiniz)	
16	Hangi durumlarda bireysel kredi kullanma kararı verirsiniz?	1. () Nakit sıkıntısı çektiğimde 2. () Satın alacağım malların fiyatlarının artacağını tahmin ettiğimde 3. () Ev, arsa, araba gibi tek kaleme almakta zorlanacağım mal edinimlerimde 4. () Başkalarından para istemenin sıkıntısını yaşamak istemediğimde 5. () Borçlanarak tasarruf yapacağımı düşündüğümde 6. () Diğer (Lütfen belirtiniz)	
17	Bireysel kredi kullanımının en olumsuz yönü hangisidir?	1. () Tüketimi artırarak kişilerin tasarrufunu azaltmakta ve gelecekteki tasarrufların bugünden harcanması sonucunu doğurmaktadır. 2. () Sağladığı satın alma kolaylığı ile tüketimi artırmaktadır. 3. () Bankaya faiz ödüyor olmak olumsuz psikolojik etki yaratmaktadır. 4. () Olumsuz bir düşüncem yok. 5. () Diğer (Lütfen belirtiniz).....	

18	Kullandığınız bireysel kredi seçeneğini işaretleyiniz.	1) Tüketici Kredisi 2) Taahhüt Kredisi 3) Konut Kredisi 4) Eğitim Kredisi 5) Evlilik Kredisi 6) Tatil Kredisi 7) İnşaat Tamamlama Kredisi 8) Kredili Mevduat Hesabı 9) Diğer (Lütfen Belirtiniz).....
19	Bankalarda herhangi bir birikiminiz var mı?	1) Evet 2) Hayır
20	Kredi kullanmak için hangi tür bankayı tercih edersiniz?	1) Kamu bankaları 2) Özel bankalar 3) Katılım bankaları
21	En çok hangi bankayı tercih edersiniz?	1) Ziraat B. 2) Halk B. 3) Vakıfbank 4) İş Bankası 5) Akbank 6) Garanti B. 7) Yapı Kredi 8) HSBC 9) Finansbank 10) Diğer (Yazınız).....
22	Bireysel kredileri faydalı buluyor musunuz?	1) Hiç bulmuyorum 2) Bulmuyorum 3) Kararsızım 4) Buluyorum 5) Kesinlikle buluyorum.
23	Sizce bireysel kredi kullanımı tüketimi artırır mı?	1) Kesinlikle artırmaz 2) Artırmaz 3) Kararsızım 4) Artırır 5) Kesinlikle artırır.
24	Bireysel kredi kullanımını tavsiye edermisiniz?	1) Kesinlikle etmem 2) Etmem 3) Kararsızım 4) Ederim 5) Kesinlikle ederim.
25	Diğer bankaların bireysel kredi faiz oranlarını biliyor musunuz?	1) Evet 2) Hayır
26	Bireysel kredi faiz oranlarını nasıl buluyorsunuz?	1) Çok yüksek 2) Yüksek 3) Kararsızım 4) Düşük 5) Çok düşük
27	Önceden aldığınız krediyi ödemede sıkıntı yaşadınız mı?	1) Evet 2) Hayır
28	Kredi kullandığınız bankanın hizmetlerinden memnuniyet derecenizi hangisi en iyi açıklar	1) Hiç memnun değil 2) Memnun değil 3) Emin değil 4) Memnun 5) Çok memnun
29	Kredi kullandığınız banka ile ne tür bir ilişkiniz var?	1) Maaşımı çektiğim banka olması 2) Hesabımın bulunduğu banka olması 3) Daha önce kredi kullananların tavsiye ettikleri banka olması 4) Bankadaki çalışanların tanıdık olması 5) Herhangi bir ilişkim yok

30	Bireysel kredi alırken aşağıdakiler ne derece etkili oldu?	1) Hiç etkili olmadı 2) Etkili olmadı 3) Emin değilim 4) Etkili oldu 5) Çok etkili oldu.				
	Bankanın güvenilirliği	①	②	③	④	⑤
	Bankanın imajı	①	②	③	④	⑤
	Maaşımı çektiğim banka	①	②	③	④	⑤
	Kredi kullananların tavsiyeleri	①	②	③	④	⑤
	Tanıdığım personelin olması	①	②	③	④	⑤
	Hesabımın bulunduğu banka	①	②	③	④	⑤
	Bankaların teşviki	①	②	③	④	⑤
	Kredi limitinin fazla olması	①	②	③	④	⑤
	Büyük bir banka olması	①	②	③	④	⑤
	Kredi faiz oranının düşük olması	①	②	③	④	⑤
	Bankanın teminat istememesi	①	②	③	④	⑤
	Ara ödeme imkanının olması	①	②	③	④	⑤
	Krediyi erken kapama imkanının olması	①	②	③	④	⑤
	Taksit erteleme imkanının olması	①	②	③	④	⑤
	Banka prosedürünün kolay olması	①	②	③	④	⑤
	Çevremdeki insanların tavsiyeleri	①	②	③	④	⑤
	Reklamlar	①	②	③	④	⑤
	Müşteri memnuniyeti	①	②	③	④	⑤

	Belirli bir süre anapara ödemesiz olması	①	②	③	④	⑤	
	Dosya masrafları	①	②	③	④	⑤	
	Komisyon oranları	①	②	③	④	⑤	
	Hayat sigortasının olması	①	②	③	④	⑤	
	Geri ödeme vadelerinin uygunluğu	①	②	③	④	⑤	
	Kampanyalar	①	②	③	④	⑤	
	Sms ve e-posta ile yapılan teklifler	①	②	③	④	⑤	
	Kullandığınız krediyi aşağıdaki harcamalarınızda hangi sıklıkla kullanırsınız?	1) Hiç	2) Nadiren	3) Ara sıra	4) Sık sık	5) Sürekli	
31	Gıda Harcamaları	①	②	③	④	⑤	
	Giyim harcamaları	①	②	③	④	⑤	
	Sağlık harcamaları	①	②	③	④	⑤	
	Elektronik aletler, beyaz eşya ve diğer ev eşyası	①	②	③	④	⑤	
	Tatil, eğlence ve sosyo-kültürel etkinlik	①	②	③	④	⑤	
	Konut harcamaları	①	②	③	④	⑤	
	Eğitim-öğretim harcamaları	①	②	③	④	⑤	
	Düğün nişan harcamaları	①	②	③	④	⑤	

Anket Bitti... Teşekkür ederiz...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Arif ÇİLEK
Doğum Yeri ve Tarihi	Giresun, 1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İstanbul Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	-
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
İletişim	
E-Posta Adresi	Arifcilek86@hotmail.com
Tarih	20.11.2013